

FLYKTNING REGNSKAPET

Alt om mennesker på flukt over hele verden

2004

FLYKTNINGERÅDET
NORWEGIAN REFUGEE COUNCIL

**DETTE ER FLYKTNINGREGNSKAPET, EN OVERSIKT
OVER FLYKTNINGER OG INTERNT FORDREVNE VERDEN
OVER, GITT UT AV FLYKTNINGERÅDET. I DAG ER
RUNDT 40 MILLIONER MENNESKER PÅ FLUKT. VI
HAR IKKE PYNTET PÅ NOE, OG HELLER IKKE GJORT
DET NOE VERRE ENN DET ER.**

Alexander Nordahl, NTB

Innhold

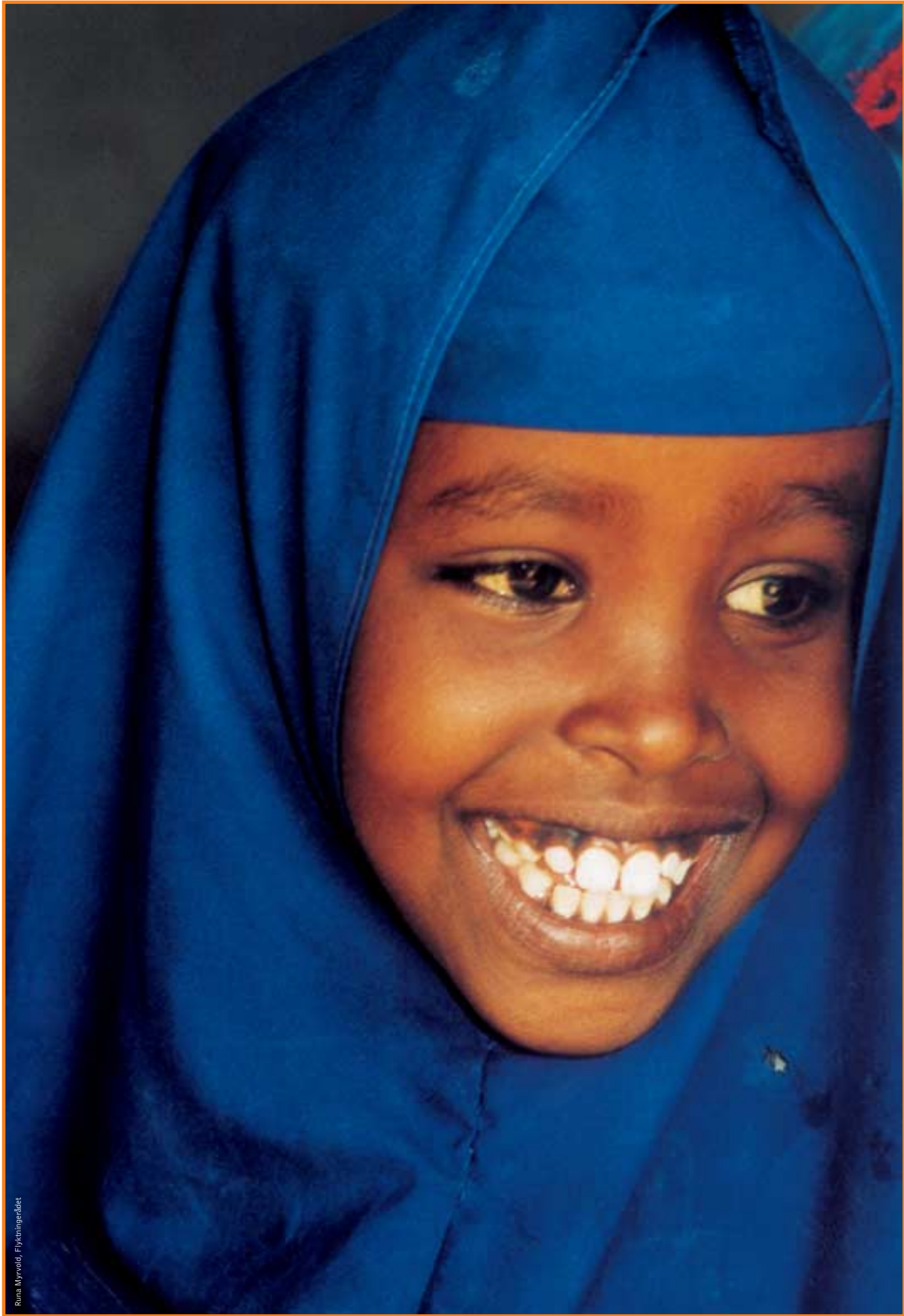
Forord	s.5
Innledning.....	s.6

TEMA	s.8 - 25
Verdens flyktningsituasjon	s.9 - 11
Tilbakevending	s.12 - 21
Asylpolitikk i EU og Norge	s.22 - 25

FAKTA	s.26 - 147
Det globale flyktningebildet	s.27 - 29
Afrika	s.28 - 65
Amerika	s.66 - 79
Asia	s.80 - 117
Europa	s.118 - 147

TALL	s.148 - 163
Det globale flyktningebildet 2003/2004	s.149 - 152
Andre tall	s.152 - 163

Konvensjoner	s.164 - 165
Begreper.....	s.166 - 168
Forkortelser	s.169
Om flyktningerådet	s.170 - 171
Flyktningerådets virksomhet	s.172 - 173

The Norwegian Refugee Council, in producing this report on the state of the world's refugees, has taken yet another initiative that confirms its position as one of the international community's leading humanitarian organizations on the frontlines of advocacy and action on behalf of refugees and displaced persons.

The report focuses on the challenges faced by refugees and internally displaced people when they make the decision to return home. This is an issue that deserves close attention. The Agenda for Protection, launched by UNHCR in 2002, has as one of its main goals the redoubling of efforts to find durable solutions. It is also significant that the theme of this year's World Refugee Day is . A Place to Call Home: Rebuilding Lives in Safety and Dignity.

As this report shows, over the last few years we have seen enormous progress in finding durable solutions for refugees and internally displaced people. In Afghanistan alone, over 3 million have returned to their homes since December 2001 and we have also seen massive returns in countries like Angola, Eritrea, Sri Lanka and Sierra Leone. In addition, there are positive signs that the resolution of conflicts in countries such as Burundi, the Democratic Republic of the Congo, Liberia and Sudan could over the next few years lead to the voluntary repatriation of up to two million refugees and the return of several million more internally displaced persons.

The challenge of ensuring that returns are sustainable is one that has been of particular interest to me as High Commissioner. As is clear from this report, for returns to be sustainable, it is also essential to ensure an integrated approach to the 4Rs: repatriation, reintegration, rehabilitation and reconstruction. It is increasingly being recognized that the Government of the country of origin should take ownership of the process from the start and should ensure that the reintegration needs of returning refugees are included in medium and long term national development programmes. There is now also greater recognition of the importance of ensuring strong cooperation with development partners.

As is also evident from this report, the sustainability of returns depends on efforts to ensure the physical and material security of returnees. Property restitution is a key issue for returnees and should not be overlooked when peace agreements are drawn up and when post-conflict rehabilitation and reconstruction programmes are planned.

This report is a welcome addition to the global discourse on issues related to forced displacement and the search for durable solutions. I am confident that it will not only contribute to a better understanding of the issue, but will also help strengthen efforts to find solutions to some of the world's most protracted refugee situations.

Ruud Lubbers
UN High Commissioner for Refugees

Innledning

For noen år siden oppsto begrepet Innvanderregnskap. Et politisk parti ville ha kartlagt hvor mye flyktninger og innvandrere koster Norge i kroner og øre.

Flyktningregnskapet handler ikke om penger, men om 40 millioner menneskeskjebner. Tallene i seg selv er kalde og nøytrale, men bak hvert tall skjuler det seg sorg, savn og lidelse som ikke kan beregnes av noen kalkulator. Og bak millionene av mennesker på flukt, finnes nye millioner mennesker som ble drept eller skadet i kriger og konflikter som ble påført dem helt uforskyldt.

Flyktningregnskapet 2004 kan gjerne leses som et rop om hjelp og solidaritet fra mennesker som var på feil sted til feil tid. Men det er ikke et kampskrift. Det er ikke et oppgjør med de politiske forhold og beslutninger som skaper flyktningstrømmer. Flyktningerådets generalsekretær, Raymond Johansen, kommenterer i åpningskapitlet noen hovedtrekk når det gjelder flyktninger i dagens verdensbilde, men ellers er det sparsomt med subjektive vurderinger. Det finnes heller ikke anvisninger på hvordan problemene skal løses.

Flyktningregnskapet 2004 skal gi grunnleggende kunnskap når det gjelder flyktninger og internt fordrevne over hele verden. Tallene forteller hvordan omfanget av lidelser fordeler seg på land og verdensdeler – og hvordan ulike land forholder seg forskjellig til flyktninger og asylsøkere. Det gis også bakgrunnskunnskap om situasjonen i land over hele verden, og pekes på sentrale trender, globalt og regionalt. Slik kunnskap er nødvendig for å skjønne sammenhenger, fatte veloverveide beslutninger og gjøre en effektiv jobb i en vanskelig verden. Det gjelder uansett profesjon.

Vi håper Flyktningregnskapet 2004 vil bli brukt på læresteder, i media, i det politiske Norge, i forvaltningen, blant bistandsfolk, i næringslivet og over alt hvor det ellers finnes interesserte. Vi tror det kan bidra til mer kvalifiserte beslutninger og et høyere debattnivå.

Flyktningregnskapet 2004 baserer seg på verdens mest etterrettelige og oppdaterte kilder når det gjelder flyktninger og internt fordrevne. En sentral kilde er Flyktningerådets egen Global IDP Database. Den ble opprettet i Genève etter initiativ fra FN, for å drive kontinuerlig kartlegging av internt fordrevne over hele verden. Andre viktige kilder for statistikken er FNs høykommissær for flyktninger (UNHCR) og U.S. Committee for Refugees (USCR). Landprofiler og temaartikler er skrevet av journalister, bistands eksperter og jurister, i og utenfor Flyktningerådet.

Ettersom verden er i stadig endring, tar Flyktningerådet sikte på å utgi et nytt Flyktningregnskap hver år framover. Vi vil ha oppdaterte tall og fakta, men også legge vekt på et nytt tema hver gang.

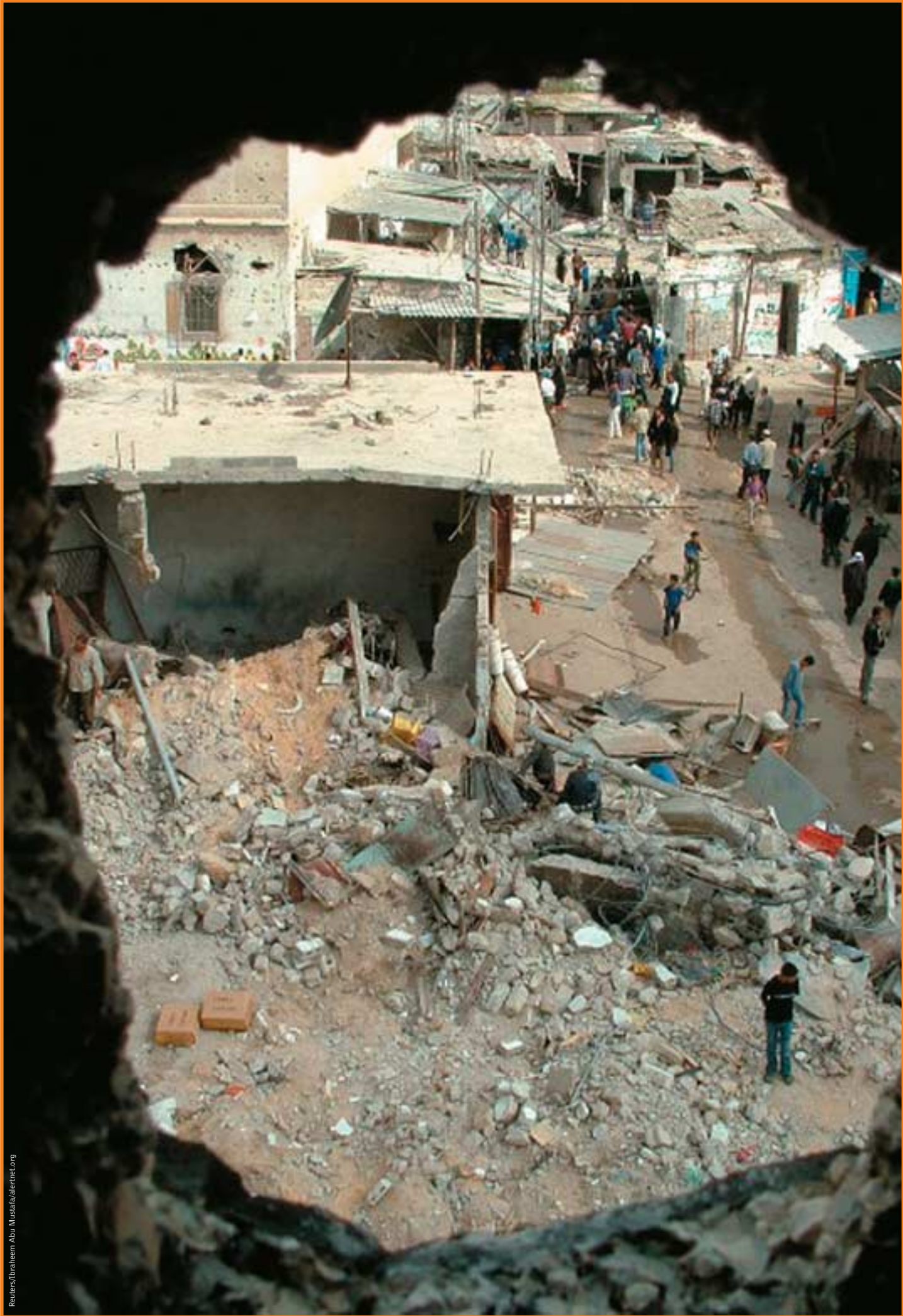
Tema i år er tilbakevending. Dette valgte vi på bakgrunn av Verdens Flyktningdag 2004, der FN retter fokus mot varige løsninger for mennesker på flukt: tilbakevending til hjemlandet, integrering i asylland eller gjenbosetting i tredje land. De kaller temaet: «A place to call home: Rebuilding lives in safety and dignity».

Tilbakevending er ansett for å være den mest foretrukne løsningen, både av FN og det internasjonale fagmiljøet, men først og fremst av flyktningene og de internt fordrevne selv. I 2003 fikk millioner av flyktninger og internt fordrevne drømmen sin oppfylt, og reiste tilbake til stedet de flyktet fra. Tilbakevending er ikke en problemfri prosess, men like fullt er prosessen et skritt i riktig retning i de aller fleste tilfellene.

Flyktningregnskapet skal bli en årlig publikasjon fra Flyktningerådet. Samtidig vil vi redusere produksjonen av temahefter og andre publikasjoner om verdens flyktninger og internt fordrevne. Slik informasjon er imidlertid tilgjengelig på våre daglig oppdaterte nettsider.

Oslo, 4. juni 2004

Petter Nome, ansvarlig redaktør

TEMA

Verdens Flyktningssituasjon

De største utfordringene

Av generalsekretær Raymond Johansen, Flyktingerådet

For femti år siden var ordet flyktning en hedersbetegnelse i Norge. Denne holdningen har dessverre endret seg. I løpet av den samme tidsepoken har verdens flyktningproblem utviklet seg fra å handle om enkeltmennesker som søkte om politisk asyl fra Øst-Europa, til folkevandringer av enorme dimensjoner. Flyktningproblemet – mennesker som jages på flukt på grunn av krig, borgerkrig, etniske konflikter eller brudd på menneskerettigheter – er en av vår tids største tragedier. 40 millioner mennesker, de fleste kvinner og barn, er tvunget på flukt i eller utenfor deres land.

De aller fleste flyktninger og internt fordrevne har én drøm som overgår alle andre: Drømmen om så snart som mulig å vende hjem. Tilbakevending er tema for Verdens flyktningdag 2004, så vel som for årets Flyktningsregnskap fra Flyktingerådet.

Flyktninger og internt fordrevne som vil vende hjem, støter på mange hindringer. Disse hindringene, og en rekke andre problemer, gjør tilværelsen på flukt stadig tyngre å bære.

Media

De aller fleste flyktninger befinner seg i fattige land i Afrika og Asia, og kan uten større problemer glemmes av Vesten. De er ingen trussel mot våre samfunn, verken politisk, økonomisk eller militært. Det er da også dette som skjer. Så lenge brorparten av verdens flyktninger er utenfor den vestlige interessesfære, blir de ofte glemt. Når CNN og andre dominerende medier ikke lenger har fokus på konfliktene, blir også bildene av flyktningene borte fra tv-skjermene.

Det er et tankekors at støtten til flyktninger på Balkan var det mangedobbelte av hva mennesker i en langt verre situasjon i Afrika fikk nytte godt av. Tilsvarende er den humanitære bistanden til Irak mange ganger så stor som til Kongo og Uganda, der lidelsene er større og omfatter langt flere mennesker.

Norge har ansvar for å bringe de glemte konfliktene opp på den internasjonale dagsorden, slik at alle som er på flukt i eller utenfor landet sitt, blir hjulpet. Det er viktig at verken regjeringen eller bistandsorganisasjonene lar seg styre av utenrikspolitiske vurderinger eller interessen fra media.

Humanitært-militært samarbeid

I tillegg til at hjelpearbeidet er blitt mer og mer politisert, er skillet mellom militære og humanitære aktører kraftig utvisket, slik som i Irak og Afghanistan. Dette fører til store sikkerhetsproblemer for FN, for Flyktingerådet og andre humanitære organisasjoner, og ikke minst for sivilbefolkningen.

Der soldater opptrer som hjelpearbeidere den ene dagen og soldater den andre, settes sivilbefolkningen ofte i fare. I henhold til krigens folkerett har okkupasjonsmakten ansvaret for å sørge for sikkerhet og for at sivilbefolkningen får den humanitære assistansen de trenger. Hjelpen må imidlertid alltid være nøytral, sivil og uten skjulte politiske agendaer. Det er faktisk slik at okkupasjonshærens soldater er legitime militære mål for motstandsgrupper. Derfor utsettes sivilbefolkningen for fare når soldater påtar seg sivile oppgaver som matutdeling og husbygging.

Når skillelinjene mellom de militære og humanitære aktørene blir visket ut, risikerer hjelpearbeiderne at det settes likhetstegn mellom sivile hjelpearbeidere og okkupasjonsmakten. Derfor er det avgjørende for de humanitære organisasjonene at de militære holder seg til militære oppgaver, for å sikre det humanitære rom.

Flyktingerådet vil sterkt advare mot sammenblandingen av humanitære og militære oppgaver. Bistandsarbeidernes viktigste garanti for egen sikkerhet og effektiv hjelp, er tillit hos sivilbefolkningen. Denne tilliten forvitrer hvis det oppstår tvil om vårt egentlige ærende: Er vi hjelpere eller okkupanter? Holder vi med en av sidene? ►

Verdens Flyktningsituasjon

Krigen mot terror

11. september 2001 har ført til ulike sikkerhetstiltak både internasjonalt og nasjonalt. Grensekontrollene skjerpes over hele verden og frykten for terrorister rammer særlig mennesker på flukt. Mange av tiltakene er åpenbart nødvendige for å bekjempe terrorisme, og vi har forståelse for at stater ønsker å beskytte seg. Samtidig kan vi ikke akseptere at grunnleggende menneskerettigheter settes til side for å komme terrorismen til livs. Vi vil særlig peke på to forhold:

1. Mennesker på flukt må ikke bli utsatt for offentlig diskriminering eller uforholdsmessig restriktive lovmessige tiltak.
2. Økt fokus på internasjonal terrorisme må ikke føre til en kriminalisering av legitim politisk opposisjon, asylsøkere og flyktninger.

Flere regimer bruker krigen mot terror som et påskudd for å slå ned på politisk opposisjonelle i sin egen befolkning. Tsjetsjenia er ett eksempel. President Putins operasjoner, som foregår uten nevneverdig kritikk fra det internasjonale samfunn, fører til at nye tusener blir drevet på flukt. Krigen mot terror har bidratt til at det er vanskeligere enn noen sinne, både å være flyktning og å hjelpe folk som er tvunget på flukt. Det som før kunne fortone seg som nokså enkle, humanitære nødhjelps prosjekter befinner seg nå inne i et felt av storpolitikk, kriminalitetsforebygging, terrorfrykt og innenriks-politisk strategi.

Faren for en sammenblanding mellom asylsøkere/flyktninger og terrorister er fremdeles stor. Det er viktig å skille mellom internasjonale terrorhandlinger og politisk og ideologisk motiverte handlinger begått av motstandere av eget lands regime.

EU: Harmonisering av asyl- og flyktningspolitikk

1. mai vedtok EU sin nye asylpolitikk, samtidig med EU-utvidelsen. Flyktingerådet er bekymret over visse sider av utviklingen i EU, som kommer til å påvirke norsk flyktning- og asylpolitikk. Vi har advart, og vil fortsette å advare, mot tilsvarende prosedyreregler i Norge, fordi prosedyrene er folkerettsstridige og bryter med prinsippet om byrdefordeling.

Utviklingen innenfor EU kan også få uheldige konsekvenser i forhold til behandlingen av internt fordrevne. En stadig strengere asylpolitikk i Europa vil sannsynligvis føre til stadig flere mennesker på flukt som prøver å finne beskyttelse innenfor sitt eget lands grenser, i utgangspunktet det landet de forsøkte å flykte fra.

Internasjonal rett

Vårt viktigste redskap for å sikre rettighetene til mennesker på flukt, er de internasjonale rettsprinsipper som bl.a. er uttrykt gjennom Menneskerettighetserklæringen og Flyktningskonvensjonen. Et grunnprinsipp gjelder alle menneskers rett til å søke asyl og til å få denne søknaden behandlet. Det er også vår plikt, både folkerettslig og moralsk, å gi beskyttelse til den eller de som trenger det.

Debatten før angrepet på Irak viste hvor sårbare internasjonale avtaler er. I det amerikanske ordskiftet er det for lengst akseptert å anse FN og internasjonale avtaler som politiske redskaper som man kun bruker når de er til nytte. Israels holdning ovenfor de palestinske flyktingene er eksempel på dette. Her brytes internasjonale regler og vedtak hver eneste dag, uten at noen tar affære.

Det er viktigere enn noensinne å verne om de avtalene som er ment å beskytte de mest sårbare gruppene i verdenssamfunnet: mennesker som er jaget på flukt av krig og konflikt. Samtidig må myndigheter og frivillige organisasjoner slå ring om FN som verdens viktigste arena når det gjelder å avverge og løse konflikter.

Gode og dårlige nyheter

Flyktningsregnskapet 2004 avdekker ikke bare elendighet. I året som har gått, har millioner av flyktninger vendt hjem, mange etter tiår i landflyktighet. Dette gjelder blant annet den hardt plagede befolkningen i Angola. Også i andre blodige og langvarige konflikter i Afrika er det lysning; borgerkrigene i Sør Sudan, Liberia og Sierra Leone ser ut til å være over, og nye millioner av flyktninger kan vende hjem. Totalt sett har tallet på flyktninger gått ned i løpet av det siste året.

Langt verre er situasjonen for internt fordrevne: mennesker på flukt i sitt eget land. Denne gruppen vokser, og grunnene er mange. Dels skyldes det flere stengte grenser, dels også at mange stater i ly av krigen mot terror har trappet opp undertrykkningen av egne borgere.

Flyktingerådet har inntatt en ledende rolle i verden når det gjelder å tale de internt fordrevnes sak. Dette arbeidet skal styrkes. Dels handler det om at de får styrket sitt rettsvern gjennom internasjonale avtaler. Dels om å bruke ressurser for å nå fram til denne gruppen som er mest utsatt, glemt av flest og har mest behov for hjelp.

Retten til å reise hjem

De aller fleste flyktninger ønsker å vende tilbake til sitt hjemland. Det har de også rett til. Retten omfatter også de 700 000 flyktingene som ble fordrevet ved opprettelsen av staten Israel i 1948. I dag lever 4-5 millioner palestinere i landflyktighet, til tross for over 100 FN-resolusjoner som slår fast deres rett til å vende hjem.

Konflikten i Midt Østen beskrives av mange som alle andre konflikters mor. Den er uten tvil et kjernepunkt i det motsetningsforholdet som er skapt mellom den kristne og muslimske verden, og fikk sitt mest bisarre utslag ved terroraksjonene 11. september 2001 og følgende angrepene på Afghanistan og Irak.

FNs høykommissær for flyktninger vil sette søkelys på varige løsninger i forbindelse med Verdens Flyktningsdag 2004. Dette er det ikke minst en påminnelse om verdenssamfunnets svik overfor palestinerne. Det understreker samtidig at verdens flyktningsproblem ikke handler om horder av fattige asylsøkere som forsøker å snike seg inn i det rike vesten. De aller fleste flyktninger befinner seg innenfor sitt eget lands grenser, eller i sitt nærmeste naboland.

Varige løsninger

Ifølge FN finnes det tre varige løsninger for mennesker på flukt: tilbakevending til hjemlandet, integrering i asylsøkerland eller gjenbosetting i et tredje land. All erfaring viser at det å vende hjem er det høyeste ønsket for de aller fleste flyktninger og internt fordrevne. Retten til å vende hjem er universell og absolutt. I likhet med FN jobber Flyktingerådet for å få til nettopp dette.

Tilbakevending er en utfordrende prosess som krever planlegging og vilje fra både myndighetene i landet og det internasjonale samfunn. Ikke minst er det utfordrende også for de som vil tilbake til hjemstedet, etter lengre tid på flukt. Hvilke hindringer står de overfor og hva møter dem hvis de en gang får ønsket oppfylt? Det er mange spørsmål å ta hensyn til.

Flyktingerådet vil vise at tilbakevending ikke bare er en fjern drøm, men også en mulig løsning for mange. I 2003 fikk millioner av flyktninger og internt fordrevne drømmen sin oppfylt. Samtidig vet vi at det mange steder er en lang vei å gå, og at noen aldri kan flytte tilbake dit de flyktet fra. De må få beskyttelse så lenge det er behov for det, uten å bli nektet asyl eller stanset av grenser. ✘

Tilbakevending

Den lange veien hjem

De fleste mennesker på flukt har et sterkt ønske om å vende hjem. Mange millioner har fått ønsket sitt oppfylt de siste årene. Men veien hjem kan være lang, enten tilbakevendingen skjer fra et fjerntliggende asylland som Norge, fra et naboland eller fra en tilværelse på flukt i sitt eget land.

I løpet av få år har omfattende tilbakevendingprosesser funnet sted i ulike deler av verden. I Asia har Afghanistan tatt imot tilbakevendte fra Pakistan og Iran i flere omganger fra 1990-tallet og frem til i dag. I Europa har store grupper flyktninger vendt tilbake til krigsherjede områder i det tidligere Jugoslavia. I Mellom-Amerika strømmet flyktninger hjem fra eksil etter at borgerkrigene tok slutt i Guatemala, Honduras og El Salvador, og i Afrika har det vært en tilsvarende tilbakevending etter fredsløsninger i Mosambik og Angola. Nå står Sudan kanskje foran en av de mest omfattende tilbakevendingprosesser i historien. Dette i etterkant av fredsavtalen mellom regjeringen i Khartoum og opprørerne sør i landet.

Verdens Flyktningdag 2004 er viet arbeidet med å finne varige løsninger for mennesker på flukt. Det handler om å finne et sted flyktingene kan regne som sitt hjem, a place to call home, som FNs høykommissær for flyktninger (UNHCR) har valgt som motto for dagen. I noen tilfeller betyr det å slå nye røtter i asyllandet eller å bli gjenbosatt i et tredjeland. Men både flyktninger selv, landene som har tatt imot flyktninger og UNHCR fastholder at den beste løsningen er å kunne vende tilbake til hjemlandet.

Tilbakevending til hjemlandet kan imidlertid by på store utfordringer. Flyktninger vender ofte tilbake til et land som fortsatt er sterkt merket av tilstanden som forårsaket flukten. Og selv om den væpnede konflikten er bilagt, er motsetningene fremdeles sterke i mange tilfeller. De hjemvendte flyktingene kan derfor møte store problemer når de forsøker å bygge opp en normal tilværelse igjen. Når en flyktning setter foten på hjemlandets jord, er det bare et første skritt på den lange veien hjem.

Fluktens ulike former

For mange mennesker skjer flukten brått og uventet, og de tror de bare skal være borte fra hjemmet en kort tid. Palestinerne som måtte flykte i 1948, var sikre på at de ville kunne dra hjem igjen etter en uke eller to. Mer enn 55 år senere befinner flertallet av dem eller deres etterkommere seg fortsatt i eksil. På Balkan har verden en rekke ganger vært vitne til at enkeltpersoner og familier har blitt drevet på flukt som følge av en nøye planlagt offensiv mot sivilbefolkningen. Under slike brutale omstendigheter blir det liten eller ingen tid til å planlegge flukten, og de som fordrives får med seg få eiendeler. Saddam Husseins fordrivelse av én million kurdere i 1991 og Milosevic-regimets tilsvarende behandling av kosovo-albanere i 1999 er groteske eksempler på dette. Slike former for masseflukt skjer oftest internt i et land eller til naboland som også kan være berørt av en konflikt.

Andre bruker lengre tid på å forberede flukten, og ikke minst på å skaffe økonomiske midler til å forlate hjemlandet. Dette gjelder ofte asylsøkere. Mange selger boliger og eiendeler for å unnsnippe krig og konflikt. Denne type flukt skjer gjerne via menneskesmuglere, som tar seg meget godt betalt for å organisere reisedokumenter og den praktiske delen av reisen til et asylland. Ikke sjelden setter disse flyktingene seg i stor gjeld, og ofte setter de også livet på spill. Gjelden kan være vanskelig å betale tilbake. Dette kan være et hinder når flyktingene på et senere tidspunkt ønsker å vende hjem, men simpelthen ikke har råd til det.

Forberedelse på tilbakevending

Å forlate sitt hjemsted eller hjemland, sin familie, sine venner, sin kultur og sine røtter er en stor påkjenning for et menneske. Drømmen om å vende hjem bærer de aller fleste med seg.

I tankene starter mange på tilbakevendingen allerede den dagen de flykter. Erfaringer viser likevel at det er viktig å planlegge denne prosessen nøye, enten man vender tilbake fra intern fordrivelse, fra et naboland eller fra et eksilland som for eksempel Norge.

Ofte er terskelen høyere for flyktninger som vender hjem fra rike land enn for de som har vært på flukt i eget land eller i et fattig naboland. Det er for eksempel stor forskjell på å vende tilbake til Somalia etter flere år i en flyktingleir i Etiopia, enn å vende tilbake fra Tøyen i Oslo. Det kulturelle, det sosiale og ikke minst det materielle spranget fra en tilværelse i Norge til en tilværelse i Somalia er enorm.

Samtidig viser erfaringen at tiden man har vært i eksil er avgjørende. Jo lenger man har vært utenfor sitt eget land, jo mer krevende blir tilbakevendingen. Dette gjelder også tilbakevending fra naboland. Det er viktig å bruke god tid på prosessen som eventuelt skal føre til en beslutning om tilbakevending. De mentale forberedelsene er like viktige som de praktiske.

Tilbakevending

Vanskelig valg

Valget mellom å fortsette en flykntingtilværelse eller vende hjem kan være problematisk. Man vet hva man har, men ikke hva man får, og det kan ofte være vanskelig å reise fra et sted der man vet at familien i det minste får et minimum av hjelp til å overleve. Det er derfor mange spørsmål å stille før en avgjørelse kan bli tatt. Hvordan mulighetene er når det gjelder bolig, skole og arbeid, og hvorvidt det er trygt å vende tilbake er bare noen av disse spørsmålene.

Mennesker på flukt i eget land har ofte bedre muligheter til å holde seg oppdatert om forholdene på hjemstedet, enn de som befinner seg utenlands. Den fysiske avstanden til hjemstedet er kortere, og tilgangen på informasjon er derfor større. I tillegg foregår intern fordrivelse ofte over mange år, slik at stadig nye mennesker drives på flukt. De som har vært borte fra hjemstedet lenge, vil dermed kunne motta oppdatert informasjon fra nyankomne. Mange benytter seg også av muligheten til å foreta snarurer for å se om huset fortsatt er inntakt, og om det er mulig å høste inn avlinger fra åkeren. Slike turer er også vanlig blant flyktinger som oppholder seg i nabolandene rundt.

Men kort avstand til hjemstedet, uten mulighet til å kunne dra tilbake, kan ofte være mer smertefullt enn om man er langt borte. Under den tre år lange krigen i Bosnia-Hercegovina kunne enkelte internt fordrevne i Zenica se helt til hjembyen Jajce, uten å kunne reise tilbake igjen.

Menneskene er forandret

Mange hjemvendte flyktinger forteller at de var forberedt på synlige ødeleggelse i hjemlandet, men at de ikke var forberedt på hva krigen hadde gjort med menneskene. Samtidig har flyktingene selv forandret seg mens de har levd i eksil. De har blitt påvirket av andre faktorer og har levd under andre omstendigheter enn de som har oppholdt seg i hjemlandet under konflikten. De usynlige endringene er ofte de som er vanskeligst å akseptere, og også de verste å forberede seg på.

Trenger oversikt

Det at flyktingene vektlegger spørsmål om forholdene i hjemlandet betyr ikke at alt må være i orden og tilrettelagt før de eventuelt velger å reise hjem. Det betyr snarere at de vil ha oversikt over situasjonen, slik at de vet hvilke problemer de må forholde seg til og kan foreta valg ut fra dette. Hvis sikkerheten ikke kan garanteres, kan det være at noen velger å vente med å ta med barna hjem. Ikke sjelden reiser eldre først fordi de har det sterkeste ønsket om å vende hjem. Er boligen ødelagt eller okkupert, kan det være at én i familien drar tilbake for å ordne opp i problemene, før familien kommer etter.

I barnefamilier vil det ofte oppstå en konflikt mellom det de voksne selv ønsker å gjøre, og det de mener er den beste løsningen for barna. Barna ønsker ikke å flytte fra vennene sine i Norge eller et annet asylland, og har ofte bare et vagt bilde av hjemlandet.

Tilbakevendingen

En tilbakevending skjer gjerne i flere etapper. Å besøke hjemlandet eller hjemstedet for å ta forholdene i øyesyn, regnes for å være en av de beste måtene å ta en beslutning på. Gjennom en besøksreise kan flyktingene selv bedømme om tiden er moden for å vende hjem.

Det finnes dessverre mange eksempler på at en tilbakevending har vært for dårlig forberedt, har skjedd for fort og vært basert på usikre informasjonskilder. Mange kosovoalbanere reiste tilbake for tidlig til Kosovo, både fra nabolandene Makedonia og Albania og fra Norge. For de fleste gikk det bra, men mange fikk problemer de ikke hadde forutsett. De var ikke forberedt på synet av sitt eget hus i ruiner og ukjent med at store områder var minelagt. I ettertid har det blitt rapportert om mange dødsfall og skader.

Hva man vender tilbake til, vil være avgjørende for om hjemkomsten blir vellykket. En kurdisk familie fra Halabja i Irak tok sjansen på å vende tilbake til hjemlandet etter flere år i eksil i Iran. Familien flyktet dit etter et av Saddam Husseins gassangrep mot sivilbefolkningen på slutten av 1980-tallet. Familien har fortsatt ikke kommet helt hjem. De bor i dag i en leir for internt fordrevne i byen Erbil. De har vendt tilbake til hjemlandet, men er likevel ikke hjemme.

Reintegrering

De første ukene og kanskje månedene etter hjemkomsten, er ofte forbundet med fest og glede. Gjensyn med familie, venner og naboer er for mange en stor og etterlengtet opplevelse. Mange års atskillelse skal tas igjen, og det er mye å snakke om. Historier skal deles, man skal hilse på nye familiemedlemmer og finne ut hva som har skjedd med de som ikke har kommet hjem.

De euforiske følelsene over å være hjemme igjen gir seg imidlertid ofte etter en stund, og hverdagen kommer tilbake. Jo lengre eksiltilværelsen har vært, jo vanskeligere blir ofte reintegreringen. Barna som er født i eksil og vant med en annen livsstil, kan kanskje ikke språket godt nok, er ukjent med skikker og tradisjoner og savner venner de har reist fra.

En ung chilensk jente som reiste tilbake til Chile, sa det slik: «Jeg har ikke reist hjem, jeg har reist til mine foreldres hjemland». Hun snakket ikke spansk like flytende som sine jevnaldrende, og hun var ukjent med livet i Chile selv om hun var chilener. ►

Tilbakevending

Hans Christen Krævelerud, Flyktingeredit

Usikkerhet om fremtiden

Mange mennesker på flukt vil kunne kjenne seg igjen i dilemmaet mosambikanske Maria ga uttrykk for etter at det ble fred i hjemlandet:

– Jeg var lykkeligere enn noensinne da jeg første gang hørte at krigen var over. Og så ble jeg redd. Jeg var trygg i flyktingleiren. Barna mine fikk mat. Hvorfor skulle jeg risikere å miste alt igjen? Kanskje ville kamphandlingene starte opp igjen, og min nye familie kunne bli drept. Men Mosambik var mitt hjemland. Jeg måtte dra tilbake, fortalte hun.

Sjansen for at hjemreisen skal bli det første steget til en varig løsning beror på en rekke forhold, både av privat, politisk og økonomisk art. Mye avhenger av hva den enkelte flyktning har opplevd av overgrep og tap før og under flukten, og hvordan han eller hun evner å se mulighetene som byr seg i hjemlandet ved tilbakevending.

Men det er også mange utenforliggende forhold som avgjør om de som en gang har vært nødt til å flykte, tør å satse på en framtid i hjemlandet. En viktig forutsetning er at det finnes en politisk løsning på konfliktsituasjonen i landet, eller at det er i gang en prosess for å få bukt med de underliggende årsakene til konflikten, som på sikt kan bidra til en politisk løsning.

I Afghanistan bidro taliban-styrets fall og innsettelsen av en overgangsregjering til den største tilbakevending av flyktninger i verden på flere tiår. Om lag to millioner flyktninger dro i løpet av 2002 tilbake til Afghanistan. Året etter hadde antallet falt betraktelig fordi situasjonen i landet, også den politiske, viste seg å være langt mer uklar og usikker enn antatt. Mange valgte derfor å vente og se.

På samme vis har framgang eller sammenbrudd i fredsforhandlingene på Sri Lanka hatt stor innvirkning på om folk har tatt sjansen på å dra hjem igjen. I begynnelsen dro mange internt fordrevne spontant hjem, mens det nå er færre som vender tilbake, i takt med problemer i forhandlingene. Fredsforhandlingene i Sudan og utsiktene til at den lengste konflikten på det afrikanske kontinentet skulle ta slutt, bidro i 2004 til store forventninger om tilbakevending i Sør Sudan. Samtidig ble hundretusener nye sivile drevet på flukt i Darfur-regionen vest i landet.

Flyktninger som bryter opp fra en tilværelse i eksil, kan ikke alltid dra tilbake til de områdene de kom fra. Ofte er sikkerhetssituasjonen på hjemsted uavklart og mange hjemvendte er redde for å bli utsatt for overgrep, enten fra en annen folkegruppe, fra myndighetene eller fra opprørsgrupper. Mange har heller ikke noe sted å dra tilbake til fordi huset er ødelagt eller okkupert, eller fordi hele landsbyen ligger i ruiner.

Tilbakevending

Investeringer og gjenoppbygging

Tilbakevending vil ofte være knyttet til nasjonale eller internasjonale investorers vilje, eller manglende vilje, til å satse for å få næringslivet i gang igjen, og dermed bidra til å skape arbeidsplasser. En uavklart status for et område eller usikkerhet om hvorvidt en konflikt kan blusse opp igjen, gjør ofte at investeringer uteblir. Kosovo er et klart eksempel på dette: de fleste fabrikkene står fortsatt stille som følge av mangel på investeringer og arbeidsledigheten er høy.

En viktig forutsetning for at samfunnsmaskineriet skal komme i gang igjen og at folk etter hvert kan få et tilnærmet normalt liv, er at ødelagt infrastruktur blir bygd opp igjen, slik at folk får tilgang til rent vann, elektrisitet, transport, et fungerende helsevesen og skoletilbud. I Irak har dette ennå ikke skjedd; mer enn ett år etter at USA styrtet Saddam Hussein er det relativt få som har tilgang til vann, strøm og helsevesen.

Den fysiske sikkerheten for hjemvendte er også avhengig av at minelagte områder blir ryddet. Folk må kunne ferdes trygt og ta i bruk både hus, jord og utmark, uten fare for å bli drept eller lemlestet.

For at folk skal ønske å være med på å bygge opp og utvikle landet sitt, må de føle at de har en reell innflytelse på hvordan samfunnet de lever i blir styrt – og av hvem. Innflytelsen må skje gjennom frie og uavhengige valg der alle kan delta. Det internasjonale samfunnet har her en viktig oppgave i å bidra med opplæring i og overvåking av valgprosesser. Irak er et eksempel på problemene som oppstår når aktører utenfra utpeker medlemmene i et styringsråd (om enn midlertidig): folk har ikke tillit til representanter de ikke kjenner, og opplever dem gjerne som marionetter for utenlandske okkupanter.

Bistand er nødvendig

Humanitære organisasjoner spiller en viktig rolle både ved å bringe inn nødhjelp til dem som rammes av en konflikt, og som bidragsyttere til gjenoppbyggingen og stabiliseringen av et samfunn. I praksis er det ikke noen klar grense mellom nødhjelp og rehabilitering. Av og til kan det være mulig å drive rehabilitering i noen deler av et land mens konflikten fortsatt pågår andre steder.

For det humanitære hjelpeapparatet vil det alltid være et spørsmål om hvor lenge man kan bli i et land eller område, og det henger sammen med hvor lenge givene vil fortsette å støtte arbeidet. Politiske prioriteringer er avgjørende, og det internasjonale samfunnet har vansker med å mobilisere til langsiktig innsats der en konflikt er i ferd med å finne sin løsning.

I en del tilfeller bør det settes inn en overgangsbistand mellom den mer kortsiktige nødhjelpen og det langsiktige utviklingssamarbeidet. Angola og Afghanistan er eksempler på dette. Det er svært viktig at utfasingsprosessen ikke skjer for raskt. Hvis dette skjer, kan det oppstå et vakuum fordi landets egne myndigheter, som reelt sett har det endelige ansvaret, ikke er klare til å overta. Dette bidrar til å true stabiliteten, noe som igjen skaper grobunn for at en konflikt blusser opp på ny og at sivilbefolkningen igjen drives på flukt. ✘

Tilbakevending

De tre varige løsningene

FNs høykommissær for flyktninger (UNHCR) opererer med tre varige løsninger for flyktninger:

- Tilbakevending til hjemlandet
- Integrering i asylland
- Gjenbosetting i tredjeland

Tilbakevending

Tilbakevending til hjemlandet er den varige løsningen flest flyktninger velger. Noen av de største tilbakevendingsoperasjonene de senere årene har vært flyktninger fra Guatemala som har vendt hjem fra naboland i Mellom-Amerika, mosambikanere som har vent hjem fra naboland i Afrika, afghanere som har vent tilbake etter opphold i Pakistan og kosovoalbanere som vendte hjem etter leiropphold i Makedonia og Kosovo og fra ulike asylland, deriblant Norge.

UNHCR betrakter tilbakevending som den beste av de tre varige løsningene for flesteparten av verdens flyktninger.

Integrering i asylland

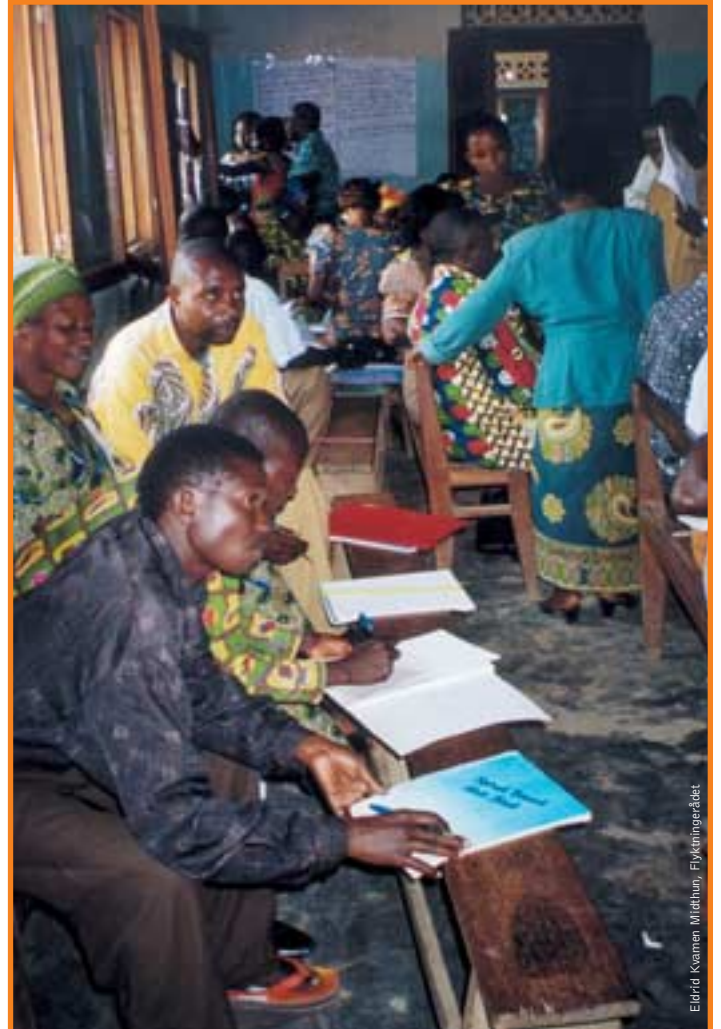
Selv om de fleste velger å reise hjem, er også integrering i asyl-land eller naboland en vanlig løsning. Mange flyktninger som har kommet til Norge, har valgt å bosette seg her, og å søke om norsk statsborgerskap. Tilbakevending vil likevel kunne være aktuelt på et senere tidspunkt. Det er ikke uvanlig at flyktninger som har bodd mange år i Norge, vender hjem når de blir eldre.

Integrering i naboland er heller ingen uvanlig løsning. De fleste serbere som ble fordrevet fra Kroatia og Bosnia-Hercegovina til Serbia og Montenegro på 1990-tallet, har valgt å slå seg ned der fordi det ikke har vært mulig å vende hjem.

Gjenbosetting i tredjeland

Gjenbosetting i et tredjeland organiseres av UNHCR. Flyktninger som blir gjenbosatt kalles overføringsflyktninger, eller kvoteflyktninger. De bor ofte i leirer utenfor sitt eget land, og blir valgt ut som overføringsflyktninger på en kvote bestemt av vertslandene.

Overføringsflyktninger tas ut fra leirer i Asia og Afrika, der mange har oppholdt seg i årevis før de gjenbosettes i tredje land. I Norge har man derfor valgt å bosette overføringsflyktingene direkte i kommuner, slik at de unngår et opphold i asylmottak.

Eldrid Ksamen Mfahur, Flyktningrådet

Nøkkelpunkter for vellykket tilbakevending

Studier av store tilbakevendingsoperasjoner i flere verdensdeler har konkludert med at følgende punkter er sentrale i arbeidet med tilbakevending:

- Tilbakevendingen må skje i trygghet, verdighet og frivillighet.
- Det er viktig å forberede og tilrettelegge for tilbakevending så tidlig som mulig.
- Beskyttelsesarbeidet under og etter tilbakevending må ivaretas. FNs høykommissær for flyktninger (UNHCR) og internasjonale organisasjoner kan utfylle hverandre.
- Overvåking og rapportering av eventuelle overgrep på styrkes. Tilstedeværelse av internasjonale organisasjoner er et viktig forebyggende tiltak.
- Det er viktig å stimulere til at flyktingene selv deltar i alle fasene av prosessen.

Tilbakevending

Tilbake til en ny fremtid

Etter ni år på flukt bestemte Meskeen seg for å ta med familien og flytte hjem til Afghanistan. Slik ble han en av de nærmere to millioner afghanerne som vendte tilbake til hjemlandet sitt i 2002 – verdens største tilbakevending av flyktninger siden 1972.

Hele familien er i aktivitet før avreise. Meskeens kone, Maleka, og de seks barna har bakt brød og kaker og pakket sammen de viktigste eiendelene. Den gamle, dekorerte Bedford-bussen, som familien til Meskeen og tre andre familier har gått sammen om å leie, fylles sakte og planmessig med sekker, bager, koffertar og sammenrullede madrasser.

Veien fra Peshawar til Kabul er omtrent 30 mil. – Heldigvis hadde vi råd til å leie en buss, sier Meskeen. – Turen vil ta oss mellom 12 og 16 timer. De som må reise med lastebil, bruker gjerne et par døgn!

Historien om Meskeens flukt begynte for ni år siden da rivaliserende mujahedingrupper kjempet om makten i Kabul. – Vi bodde midt mellom Massouds og hazaraenes styrker, forteller Meskeen. – Hver dag bombet de hverandre. Tusenvis døde, og mange flere ble såret. Det var umulig for oss å fortsette å bo der, så vi la ut på flukt som så mange andre av våre slektninger og naboer. Først måtte vi gå til fots i flere dager før vi fikk haik med en buss til Jalalabad.

På flukt for annen gang

Meskeen og familien hadde egentlig tenkt seg videre til Pakistan. Krigen raste også i området rundt den østafghanske byen Jalalabad, og de følte seg ikke trygge der. I Jalalabad ble de imidlertid stanset av styrkene til en av krigsherrene. I seks år levde familien i en flyktningleir utenfor Jalalabad, men i 1998 raserte Taliban leiren og jagde Meskeen og familien på flukt igjen, denne gangen til Peshawar i Pakistan.

– Livet i flyktningleiren i Peshawar har vært fryktelig, sier Meskeen. – Det er mange i Pakistan som vil bli kvitt alle flyktningene, og disse menneskene har trakassert oss i alle år uten at politiet har gjort noe. Tvert imot, politiet arresterte meg flere ganger og truet meg til å betale dem bestikkelser. Dette skjedde med alle de afghanske flyktningene jeg kjenner, og det ble verre og verre etter at USA angrep Afghanistan, fjernet Taliban og innsatte den nye regjeringen. Pakistan skjønnte sikkert at nå var tiden inne for å tvinge oss til å reise hjem.

Meskeen har utdanning og hadde en god jobb i Afghanistan. I Pakistan levde han av å selge frukt, og de eldste barna var nødt til å selge vann på busstasjonen istedenfor å gå på skole.

– Uten disse inntektene ville vi ikke ha overlevd, forklarer han og fortsetter: – Seks barn har vi, min kone og jeg, og vi har alle bodd på to trange rom i ytterste fattigdom. Selvfølgelig har drømmen hele tida vært å reise hjem til Afghanistan. Det har nesten ikke gått en dag uten at vi har tenkt på dette. Det har bare ikke vært mulig før nå som krigen er over.

Endelig hjem

Klokka fem om morgenen mandag 30. september er bussen ferdiglastet. 36 forventningsfulle flyktninger, gamle og unge, kvinner og menn, sitter reiseklare i hvert sitt sete. Først går turen til Takhta Baig, en halvtimes kjøring vest for Peshawar. Her har FNs høykommissær for flyktninger (UNHCR) opprettet et registreringscenter for flyktningene som ønsker å vende hjem til Afghanistan. På senteret registreres alle familiemedlemmene slik at de ved ankomst i Kabul kan motta en startpakke med penger til å betale for transporten, mat og enkelte nødhjelpsartikler.

Meskeen er heldigere stilt enn mange av de andre som vender hjem. Han har både en bror og en søster i Kabul, og i juni var han en kort tur på besøk for å finne ut om tiden var inne for å ta med resten av familien. Broren har skaffet et hus de kan leie, og selv har Meskeen håp om å få tilbake en jobb som ligner den han hadde tidligere, som rapportør og bokholder i militæret.

Håpet er utdanning

Det er en glad familie som er tilbake i hjembyen sin. Huset de leier ligger innenfor en mur, og for første gang på ni år har Meskeen, kona Maleka og barna et ordentlig privatliv.

– Dette er langt fra luksus, sier Maleka og peker på alt som fortsatt må gjøres. Vinduene mangler plastduk, taket over kjøkkenet er i ferd med å falle sammen og veggen i det ene rommet må repareres før vinteren.

Likevel er hun fornøyd med de to rommene og et atskilt kjøkken. – Dette har jeg drømt om i så mange år, sier hun. – Her har vi det trygt, og endelig kan barna gå på skole. De fire eldste er gamle nok til det. Som så mange andre afghanere, mener både Meskeen og Maleka at utdanning er nøkkelen til fremtiden.

– Mye av grunnen til at det har vært krig i Afghanistan i så mange år, er jo nettopp at folk, og særlig barn og ungdom, ikke har fått utdanning, sier Meskeen. – De har vokst opp uten å lære om noe annet enn hat og krig. Fred er nytt for dem, og fred må læres. Derfor er utdanning så viktig nå. Det tar nemlig kort tid å ødelegge et hus, men lang, lang tid å bygge det opp igjen. ✕

Tilbakevending

Norsk tilbakevendingsstøtte: Innbyr ikke til å vende hjem

Flyktninger i Norge kan få 15 000 kroner i støtte hvis de vender tilbake til hjemlandet. Denne individuelle økonomiske støtten står sentralt i norsk tilbakevendingspolitikk, men har liten betydning for valget om å vende hjem.

I 1990 startet norske myndigheter et tilbakevendingsprogram for flyktninger fra Chile, og to år senere ble programmet utvidet til å omfatte alle nasjonaliteter. Det viktigste elementet i programmet er en individuell støtte til de som vender hjem. Støtten er i dag på 15 000 kroner pr person. Meningen har vært å motivere flyktninger til å reise tilbake til hjemlandet.

Hjemvendte flyktninger har uten tvil hatt nytte av støtten de har fått gjennom den norske tilbakevendingsordningen. Støtten brukes som regel på reparasjon av bolig og som et supplement til andre inntektskilder i etableringsfasen. Men selv om den individuelle støtten er nyttig i etableringsfasen, gir den lite utover dette. Som motivasjonsfaktor for tilbakevending er støtten ubetydelig.

Oppfyller ikke målene

Når flyktninger skal avgjøre om de vil bli i Norge eller vende hjem, legger de vekt på helt andre forhold. Situasjonen i hjemlandet, blant annet muligheten til en fast inntektskilde, et sted å bo og en trygg tilværelse står sentralt. Samtidig spiller den relative forskjellen i sosiale og økonomiske forhold mellom flyktingenes hjemland og Norge en viktig rolle.

Flyktninger som vender hjem, må selv sørge for å avklare mulighetene i hjemlandet, for eksempel når det gjelder bolig og arbeid, før de kan dra nytte av den norske tilbakevendingsordningen. I praksis blir den økonomiske støtten bare et supplement til flyktingenes egne anstrengelser, noe som gjør at det er de mest ressurssterke som drar størst nytte av ordningen. For de fleste spiller den økonomiske støtten minimal rolle i forhold til varig tilbakevending.

Når tilbakevendingsstøtten verken fungerer som motivasjonsfaktor eller som et vesentlig bidrag til å fremme varig tilbakevending, henger dette sammen med at støtten gis som et engangsbeløp og at det ikke er noen oppfølging av de tilbakevendte. Resultatet er at de overordnede målene med tilbakevendingsordningen i begrenset grad oppfylles.

Drøm og virkelighet

De fleste flyktingene som kommer til Norge, har en drøm om å vende tilbake til hjemlandet. Likevel viser erfaringen at de fleste som har mulighet til det, velger å bli i Norge. Til og med de som i utgangspunktet var fast bestemt på å vende tilbake, utsetter dette av ulike grunner, blant annet på grunn av barnas skolegang og de usikre forholdene i hjemlandet. Mange venter på at barna skal bli voksne, fordi de vil at barna selv skal få mulighet til å velge hvor de skal bo. Andre jobber og sparer for å ha noe å ta med seg og på denne måten sikre en varig tilbakevending. Underveis blir flyktingene gradvis forankret i Norge, slik at tilbakevending blir mindre og mindre aktuelt.

Jo lenger tid en flyktning er i eksil, desto vanskeligere blir det å vende tilbake. Situasjonen i hjemlandet endres ofte i så stor grad at tilbakevending fra Norge til hjemlandet betyr å flytte fra noe kjent til noe ukjent. Tilbakevendingen kan da oppleves som et nytt eksil. I tillegg vil det gradvis knyttes sterke bånd til Norge.

Gjeninnvandring

Retten til gjeninnvandring er for mange en forutsetning for tilbakevending til hjemlandet. De som bestemmer seg for å reise tilbake, betrakter ofte avgjørelsen bare som et forsøk på reintegrering, og ikke som en handling som avsluttes ved ankomsten til hjemlandet. De er derfor opptatt av mulighetene for å vende tilbake til Norge hvis noe går galt. En eventuell avskaffelse av retten til gjeninnvandring kan føre til at de fleste ikke engang vil overveie å vende tilbake. En avskaffelse av denne retten vil derfor virke mot sin hensikt.

Mange flyktninger opplever å bli mistenkeliggjort og stigmatisert når de vender hjem. Det skyldes i første rekke etniske og politiske motsetninger, samt at de tilbakevendte ofte anklages for at de har sviktet ved å være fraværende i en vanskelig tid for lokalsamfunnet og hjemlandet.

Tilbakevendingsstøtten som flyktninger får med seg, skaper derimot sjelden misunnelse hos lokalbefolkningen. Tvert imot anses midlene å komme andre i lokalsamfunnet til gode. I områder med stor arbeidsledighet håper alle at de som kommer tilbake fra den rike delen av Europa, vil starte et eller annet foretakende som vil gi dem jobb. Og mange av de tilbakevendte er opptatt av å oppfylle disse forventningene.

Behov for varig oppfølging

Norske myndigheter har begynt å knytte tilbakevendingsarbeidet til ulike former for bistand i de tilbakevendtes hjemland. Likevel er det et stort språk mellom flyktingenes forventninger og virkeligheten. Mange har vendt hjem med en klar forventning om at de skulle få en form for oppfølging av norske myndigheter eller norske frivillige organisasjoner, men nesten ingen har fått det. Skuffelsen har i en del tilfeller ført til at hjemvendte flyktninger har gjeninnvandret til Norge.

Erfaringene viser at troverdig og presis rådgivning sammen med tilgang på pålitelig informasjon om flyktingenes hjemland er viktige elementer i arbeidet med tilbakevending. Samtidig kan arbeidet styrkes ved at den individuelle tilbakevendingsstøtten, som i praksis fungerer som en etableringsstøtte, suppleres med mer varige ordninger. Flyktninger som vender hjem, er en sammensatt gruppe med ulike ønsker, forventninger og behov. Men felles for alle er behovet for en varig oppfølging når de vender hjem. ✕

Denne artikkelen baserer seg SINTEF rapporten «Tilbakevending? Evalueringen av tilbakevendingsordningen for flyktninger» (Marko Valenta og Berit Berg 2003). Rapporten bygger blant annet på feltarbeid i Bosnia og Chile.

Tilbakevending

Den norske tilbakevendingsordningen

Dette er de viktigste punktene i tilbakevendingsordningen for flyktninger i Norge:

- Alle personer med asyl, kollektiv beskyttelse eller opphold på humanitært grunnlag kan søke om tilbakevendingsstøtte. Dette gjelder også personer som er familiegjenforent med en person som tilhører en av disse gruppene.
- For å kunne søke om tilbakevendingsstøtte må man ha bodd i Norge i mer enn tre måneder.
- Personer som i dag er norske statsborgere, vil normalt ikke få støtte til tilbakevending.
- Tilbakevendingsstøtten:
 - a) Hver person får et kontantbeløp på 10 000 kroner som utbetales når søknad om støtte innvilges. Denne støtten skal være et bidrag til reetablering i hjemlandet.
 - b) Til frakt av personlige eiendeler gis et beløp på 5000 kroner pr person. Støtten utbetales til alle som får innvilget søknad om tilbakevendingsstøtte.
 - c) Reisekostnader fra nærmeste flyplass i Norge til hjemlandet dekkes.
- De som har bosettingstillatelse i Norge, kan få stemplet denne tillatelsen inn i sitt hjemlands pass. Bosettings-tillatelsen gir mulighet til å reise tilbake til Norge innen to år fra utreisetidspunktet.
- De som har midlertidig oppholdstillatelse, kan reise tilbake til Norge så lenge denne er gyldig.

Tilbakevending i historisk perspektiv

Tilbakevending ble først satt på dagsordenen i norsk flyktningpolitikk gjennom et program for repatriering av flyktninger fra Uruguay og Argentina tidlig på 1980-tallet. Senere fulgte et repatrieringsprogram for chilenske flyktninger, som i 1992 ble utvidet til å omfatte alle nasjonaliteter.

Det var imidlertid først etter den store tilstrømmingen av bosniske asylsøkere i 1993 at tilbakevending ble en av hjørnesteinene i norsk flyktningpolitikk. Midlertidig beskyttelse ble gitt til 12 000 bosniere, og budskapet fra myndighetene var at de skulle dra tilbake til Bosnia-Hercegovina når dette var trygt. Og etter at borgerkrigen tok slutt i 1995, valgte mange bosniere å reise tilbake til hjemlandet.

I 1999 tok norske myndigheter igjen i bruk midlertidig beskyttelse da de ga ett års oppholdstillatelse til 8000 kosovoalbanere. Allerede samme år og året etter reiste mange av flyktningene hjem. I dette tilfellet var det imidlertid ikke primært snakk om frivillig tilbakevending. Mange reiste etter at de hadde fått avslag på videre oppholdstillatelse da den kollektive beskyttelsen opphørte.

Grunnlaget for dagens tilbakevendingsarbeid ble lagt i Stortingsmelding nr 17 (1994–95) Om flyktningpolitikken. Et sentralt budskap i denne meldingen var at flyktningpolitikken som føres innenlands skal kobles til Norges internasjonale flyktningarbeid.

Stortingsmelding nr 17 (2000–2001) Asyl- og flyktningpolitikken i Norge, bekreftet at tilbakevending står sentralt. Meldingen slår fast at målet for tilbakevendingspolitikken er å legge til rette og motivere for at de som har fått beskyttelse i Norge skal kunne vende tilbake til hjemlandet når forholdene ligger til rette for det.

Tilbakevending

Ikke all retur er frivillig

Selv om enigheten er stor om at frivillig tilbakevending er den beste løsningen på en flyktningsituasjon, hender det at flyktninger og asylsøkere må reise hjem mot sin vilje. Dette skjer både fra vestlige asylland og fra flyktningenes naboland, men også internt fordrevne tvinges i mange tilfeller tilbake til sine hjemsteder.

Det er like viktig å planlegge en tvungen retur som en frivillig tilbakevending, såfremt det er mulig. Asylsøkere, flyktninger og internt fordrevne som tvinges hjem har ofte levd på flukt i mange år, og vil trenge de samme mentale forberedelsesprosessene som en person som kan velge å reise hjem selv. Det er viktig å returnere i verdighet og uten å tape ansikt, verken overfor seg selv eller andre.

Retur fra asylland

Norge og andre asylland pålegger asylsøkere å forlate landet når de har fått avslag på sine søknader. Fra Norge kan retur til hjemlandet etter et asylavslag skje ved deltakelse i et program der reisen organiseres av Den internasjonale migrasjonsorganisasjonen (IOM). De som ikke selv melder seg på dette programmet, vil bli uttransportert av norsk politi. Mellom 60 og 80 prosent av asylsøkerne som kommer til Norge får avslag, og må derfor returnere til hjemlandet. Det er imidlertid ikke uvanlig at mange av disse reiser til andre vestlige land, og fremmer en ny asylsøknad der.

Retur fra naboland

Mer enn 400 000 colombianere befinner seg på flukt utenfor landets grenser, om lag 20 000 i nabolandet Panama. I april 2003 ble 109 colombianske statsborgere, av dem 63 barn, deportert fra grensebyen Punusa i Panama. De ble tvunget til å undertegne et dokument som fastslo at returen var frivillig. Ingen av dem fikk anledning til å legge frem sine asylsøknader. Det skal også ha forekommet fysiske overgrep, og familier skal ha blitt splittet.

De sivile hadde søkt tilflukt i Panama på grunn av overgrep fra både FARC-geriljaen og paramilitære grupper, som begge befant seg i de områdene flyktningene ble sendt tilbake til. Disse gruppene er ansvarlige for systematiske brudd på menneskerettighetene, som tortur, massakrer og fordrivelse. Deportasjonen ble sterkt fordømt av det internasjonale samfunnet, og er bare ett av mange eksempler på at flyktninger tvinges tilbake til hjemlandet etter å ha søkt tilflukt i et naboland.

Retur av internt fordrevne

Også internt fordrevne utsettes for tvangsretur, gjerne av sitt eget lands myndigheter. Særlig i afrikanske land er det mange eksempler på dette. Et ferskt eksempel fra den demokratiske republikken Kongo, er at en gruppe på 7000 familier som bor i en leir, er bedt om å reise tilbake til sine egne landsbyer i naboproinsen. De internt fordrevne har så langt motsatt seg dette. Representanter for de internt fordrevne hevder at det fortsatt ikke er trygt i hjemlandsbyen, fordi den internasjonale militære fredsbyggende styrken i Kongo ikke har full kontroll i noen av landsbyene.

Internt fordrevne settes i mange tilfeller under press ved at lokale myndigheter stopper eller hindrer utdeling av nødhjelp. Dermed tvinges folk tilbake, selv om det ikke anses som trygt på hjemstedet. Dette har skjedd flere ganger i Kongo. ✘

Tilbakevending i norsk flyktningpolitikk

Rett til å søke asyl

Rettighet forankret som folkerettslig sedvanerettsprinsipp og nedfelt i Verdenserklæringen om Menneskerettigheter (Artikkel 14). Dette betyr at enhver har rett til å søke asyl, selv om ikke alle har krav på å få det. Hvem som skal få asyl (eller liknende) reguleres i nasjonal lovgivning, i norsk utlendingslov §17, som går ut på at en person har rett til asyl, dersom han eller hun er å anse som flyktning etter Flyktningkonvensjonen. Tilsvarende regler finnes i de fleste land.

Det må gis adgang til asylprosedyrer

Flyktningkonvensjonens betydning og prinsippet om rett til å søke asyl blir meningsløst hvis ikke asylsøkere gis adgang til en asylprosedyre og får prøvet sin sak.

Etter Dublin-samarbeidet, hvor Norge er med, og som bestemmer hvilket land som skal ha ansvaret for å behandle en asylsøknad, skal **enhver asylsøknad behandles av ett land, men bare av ett.**

Dublin-samarbeidet sikrer med andre ord adgang til asylprosedyrer, men det betyr samtidig at asylsøkeres/flyktnings rett til å selv å bestemme hvor de vil søke (og eventuelt få) asyl, er begrenset.

Hvis en person oppfyller kriteriene i Flyktningkonvensjonen (Artikkel 1A) skal han eller hun ha beskyttelse

Land bestemmer selv, etter nasjonal lovgivning, hva slags beskyttelse de vil gi:

- asyl
- opphold på humanitært grunnlag (B-status, de facto status, subsidiær beskyttelse)
- midlertidig beskyttelse (i norsk lov, kollektiv beskyttelse som er relevant i masseflukt tilfeller)

Land er forpliktet etter både Flyktningkonvensjonen, diverse menneskerettighetskonvensjoner og folkerettslig sedvanerett, til å respektere.

Prinsippet om non-refoulement

som innebærer at ingen må sendes til et område hvor liv og sikkerhet er i fare. Prinsippet er absolutt hvis en person for eksempel risikerer dødsstraff eller å bli utsatt for tortur eller andre alvorlige, menneskerettighetsbrudd (sivile og politiske menneskerettigheter). Norsk utlendingslov har egen bestemmelse om dette (§ 15). Dessuten er Menneskerettighetsloven av 1999 (hvor blant annet Den europeiske menneskerettighetskonvensjonen er inkorporert) av avgjørende viktighet når det gjelder non-refoulement prinsippets anvendelse. Det er også praksis fra Menneskerettighetsdomstolen i Strasbourg.

Retur må skje i trygghet og verdighet

I tillegg til trygghet, som sikres gjennom non-refoulement prinsippet, skal retur heller ikke skje hvis det ikke kan gjøres i verdighet, det vil si at det foreligger en viss infrastruktur, deriblant tilgang til mat, hus og jobb, i området det vurderes å returnere personer til.

Det knytter seg usikkerhet om hvor langt prinsippet strekker seg, men det er et flyktningrettslig prinsipp som understrekes blant annet av UNHCR.

Non-refoulement prinsippet er av avgjørende betydning og må vurderes i forhold til all retur for eksempel:

- Når en asylsøker får avslag på sin asylsøknad og skal returneres til hjemlandet
- Når Dublin-reglene brukes eller ved bruk av 1. asyl-landsregelen som betyr at en asylsøker sendes tilbake til det første landet han eller hun reiste inn i og kunne ha søkt asyl i.

Enhver har rett til å vende tilbake til sitt hjemland

Ethvert land har, etter Menneskerettighetserklæringen (Artikkel 13), plikt til å ta imot egne borgere.

Asylpolitikk

«Ernas Asylpakke»

Kommunal- og regionalminister Erna Solberg lanserte høsten 2003 en asylpakke som ga grunn til bekymring, og som Flyktningerådet derfor tok opp til debatt i diverse avisinnlegg og i møter med blant annet departementet.

Hensikten med asylpakken var å minske tilstrømningen av asylsøkere til Norge. Flyktningerådets hovedbekymring knyttet seg til at foreslåtte tiltak ville kunne svekke asylsøkernes rettssikkerhet.

Ett av tiltakene dreide seg om stans i behandlingen av asylsøknader fra bestemte nasjonaliteter som somaliere, irakere og tsjetsjenere. Til dette minnet Flyktningerådet om at retten til å søke asyl og Norges internasjonale forpliktelser innebærer at det gis adgang til asylprosedyrene. Vi påpekte også at mange i de definerte gruppene, som tsjetsjenske asylsøkere, hadde vist seg å ha et reelt beskyttelsesbehov.

Et annet tiltak var innføring av 48 timers saksbehandlingstid for såkalt grunnløse asylsøknader fra og med 1. januar 2004. Flyktningerådet tok opp at innføring av hurtigprosedyrer kunne gå ut over nødvendige rettssikkerhetsprinsipper som adgang til tolk, advokat, reell klageadgang. Vi stilte også kritiske spørsmål i for-

bindelse med utvelgelsen av hva som skal legges i begrepet sikre land hvor hurtigprosedyrer skal benyttes og minnet blant annet om at situasjonen i land med konflikt fort kan endre seg.

Det mest alvorlige forslaget knyttet seg til statsrådets initiativ om å innføre denne type hurtigprosedyre for alle asylsøknader uansett hvor søkerne kommer fra. Flyktningerådet ga uttrykk for at dette er kritikkverdig.

Vi var også oppmerksom på at statsråden og Flyktningerådet ikke nødvendigvis legger det samme i begrepet vern om asylinstituttet selv om vi har sammenfallende interesse i effektiv asylsaksbehandling og i bekjempelse av misbruk. Vårt viktigste budskap har vært å understreke at det ikke under noen omstendighet må sendes asylsøkere sendes tilbake til et område hvor deres liv eller sikkerhet er i fare. Dette er flyktningrettens mest fundamentale beskyttelsesprinsipp. ✕

Felles asylpolitikk i EU: Truer flyktningers rett til beskyttelse

1. mai 2004 innførte EU en felles asylpolitikk der grensekontroll ser ut til å være viktigere enn å verne om flyktningers rett til beskyttelse. De nye asylreglene i EU kan føre til en uthuling av det globale asylsystemet slik at flyktningers liv settes i fare, advarer FNs høykommissær for flyktninger (UNHCR).

Samtidig som ti nye land ble tatt opp som medlemmer 1. mai, innførte EU en felles asylpolitikk. De nye asylreglene har ikke bare betydning for EUs 25 medlemsland, men vil også påvirke politikken overfor flyktninger og asylsøkere i resten av verden. Faren er stor for at land i andre deler av verden vil stenge grensene for mennesker på flukt fordi Europa gjør det.

EUs felles asylsystem fastsetter blant annet hvem som skal få beskyttelse som flyktning, prosedyrer for behandling av asylsøknader og byrdefordeling EU-landene seg i mellom.

Returspørsmålet, hva som skal til for å sende flyktninger tilbake dit de kom fra, er sentralt i regelverket. Prinsippet om at ingen skal sendes tilbake til et område hvor de risikerer forfølgelse, dødsstraff, tortur eller andre alvorlige brudd på menneskerettighetene (prinsippet om non-refoulement) er tatt inn i EUs regelverk. Med dette vil EU oppfylle forpliktelser i forhold til Den europeiske menneskerettighetskonvensjonen og Flyktningkonvensjonen. FNs høykommissær for flyktninger og mange menneskerettsorganisasjoner har imidlertid kritisert EU for å svekke både non-refoulementprinsippet og andre grunnleggende folkerettslige prinsipper.

De nye asylreglene er i stor grad en videreføring av EU-samarbeidet gjennom Schengenavtalen og Dublinkonvensjonen. Schengenavtalen innebærer blant annet felles kontroll med EUs yttergrense, felles visumpolitikk og politisamarbeid. Dublinkonvensjonen bestemmer hvilket land som er ansvarlig for å behandle en asylsøknad. Til sammen gjør disse avtalene det vanskeligere å søke asyl i EU-området.

SAS som asylpoliti

Retten til å søke om, og innvilges asyl, er et anerkjent folkerettslig prinsipp, som er nedfelt i Verdenserklæringen om menneskerettighetene av 1948. Dermed kan man spørre: Er det brudd på folkeretten hvis et menneske hindres i å flykte? Dette spørsmålet drøftes ikke i forbindelse med kontrollutøvelsen i Schengen-samarbeidet.

Én form for kontrollutøvelse er bøtelegging av transportselskaper som frakter personer uten gyldige papirer. Fly-, tog-, og busselskaper har ansvaret for å sjekke reisedokumenter, og fungerer som myndighetenes forlengende arm. Hvis kontrollen glipper, får selskapene svi økonomisk.

Transportselskapene har blitt en viktig aktør i Schengen-samarbeidet og bidrar til at antallet asylsøkere reduseres. Problemet er at i mengden som blir avvist, kan det også skjule seg mennesker som virkelig trenger beskyttelse, og som har rett til å få det.

Flyelskapenes frykt for høye bøter, kan derfor føre til at retten til å søke asyl blir undergravet. Flyelskapene har selv protestert

mot å få ansvar for grense- og innvandringskontroll. Det er myndighetenes oppgave å sørge for gjennomføring av migrasjonspolitikken som landene har fastlagt mener SAS. Overføring av ansvar til flyelskapene kan føre til at flyktningers mulighet til å søke asyl blir redusert. SAS anser ikke at et flyelskap skal gjøre en vurdering av hvilke passasjerer som kan ha gyldig grunn til å søke asyl, påpeker selskapet.

Statusdirektivet

EU-landene har hatt ulik forståelse av hvem som trenger beskyttelse, og det har vært vanskelig å praktisere Dublinreglene likt i alle landene til en hver tid. EU har tatt konsekvensen av dette og vedtatt statusdirektivet, som inneholder bestemmelser om hvem som skal få status som flyktning i henhold til Flyktningkonvensjonen. Direktivet har også bestemmelser om hvem som ellers har behov for internasjonal beskyttelse.

En slik felles forståelse har manglet helt siden Flyktningkonvensjonen ble vedtatt i 1951. Direktivet er derfor et positivt bidrag til den folkerettslige utvikling i Europa. Det kan føre til at det blir lettere å få beskyttelse i en lang rekke land. Samtidig er det fare for at land som har vært raus med å gi flyktninger beskyttelse, tilpasser seg minimumskravene og gjør det vanskelig å komme gjennom nåløyet. Tendensen i dagens Europa går i en slik retning.

Asylpolitikk

Brudd på folkeretten

Det nye regelverket i EU er folkerettsstridig, i følge UNHCR og en rekke menneskeretts- og flyktningorganisasjoner. Også Flyktningerådet er blant kritikerne.

Problemet knytter seg blant annet til retur av asylsøkere til såkalt trygge tredjeland UNHCR advarer om at dette uthuler retten til å søke asyl. EU ser bort fra at et land som generelt anses som trygt, kan være utrygt for enkelte mennesker, mener UNHCR. Derfor vil det være en fare for at flyktninger tvinges tilbake til forfølgelse i hjemlandet, i strid med FNs flyktningkonvensjon.

EU opererer også med lister over trygge hjemland. Alle EU land er pr definisjon trygge. Samtidig er det et faktum at i mange av de nye EU-landene blir roma-befolkningen forfulgt. Regelverket vil hindre dem i å søke asyl innenfor EU, og dette bryter med folkeretten.

EU kobler retur av flyktninger til både utenrikspolitikk, bistandspolitikk og handelspolitikk. Det diskuteres blant annet om EU skal nekte å inngå handelsavtaler med land som ikke samarbeider om å ta tilbake egne borgere som forgjeves har forsøkt å flykte til EU-land.

EU har allerede avtaler om såkalt tilbaketaking med en lang rekke land, mens andre avtaler er under forhandlinger. Dette gjelder blant annet Hongkong, Macao, Pakistan, Russland, Marokko, Sri Lanka, Ukraina, Tyrkia, Albania, Algerie og Kina.

EU påvirker verden

EUs asylpolitikk vil påvirke mange land og regioner. Alle nye søkerland tilpasset seg utviklingen i EU allerede før de ble medlemmer. Land utenfor regionen vil imidlertid frykte økt press på sine grenser. Mange vil trolig inngå samarbeid med EU og EUs naboland, for eksempel om å ta tilbake asylsøkere som er avvist.

Polen hadde i lang tid en slik avtale med Tyskland: Polske asylsøkere som var avvist i Tyskland, ble tatt tilbake til hjemlandet, mot betaling fra tyskerne. Andre land kan bytte tilbaketaking av asylsøkere med utviklingsbistand fra EU.

Også andre verdensdeler vil påvirkes av den nye EU-politikken. Andre land vil se på EU og si at; – hvis de gjør det, så kan vi også, kommenterte FNs høykommissær for flyktninger, Ruud Lubbers, i mars 2004. ✕

Asylpolitikken i Europa: Begrenset handlefrihet for Norge

Norge blir berørt av EUs asylpolitikk, enten myndighetene vil det eller ikke. Norsk asylpolitikk blir påvirket direkte gjennom deltakelse i Schengensamarbeidets felles grensekontroll, visumpolitikk og politisamarbeid, men også indirekte gjennom tilslutningen til Dublinkonvensjonens regler om hvilket land som er ansvarlig for å behandle en asylsøknad.

Norge står utenfor det øvrige asylsamarbeidet i EU. Samtidig er det så mange og tette samarbeidsbånd mellom Norge og EU, at norsk politikk og praksis uvegerlig blir påvirket av asylpolitikken. Norge påvirkes blant annet av frykten for at asylsøkere som blir avvist av EU, skal komme hit hvis vi fører en mer liberal politikk enn de øvrige landene. Kommunalminister Erna Solberg har ofte understreket at dette ikke må skje.

Minimumskrav

EUs nye asylregler gir rom for ulike tolkninger og ulik praksis. Politikken som føres kan være mer eller mindre liberal, selv om de felles asylreglene er basert på minstestandarder, og hovedtrenden i Europa går mot det restriktive. Dermed er det også en fare for at Norge kan komme til å nøye seg med å etterleve minimumskrav.

Det nye statusdirektivet i EU inneholder bestemmelser om hvem som skal få status som flyktning i henhold til FNs flyktningkonvensjon, og om hvem som ellers har behov for internasjonal beskyttelse; for eksempel opphold på humanitært grunnlag.

Norge er ikke bundet av statusdirektivet fra EU. Kommunalminister Erna Solberg har uttalt at «hvem som skal ha asyl- og flyktningstatus, bestemmer vi selv». Hun medgir likevel at norsk asylpolitikk kan bli påvirket indirekte av direktivet.

Rettsikkerheten trues

EU vil sende asylsøkere tilbake til land som ikke er med i Dublin-samarbeidet. Det samme vil Norge. Men ikke alle slike land er villig til å ta tilbake borgere som har forsøkt å flykte til andre land. Mennesker risikerer å bli kasteballer mellom ulike land, noe som i seg selv kan være brudd på folkeretten og retten til å søke asyl.

Hvis mennesker sendes tilbake til områder hvor liv og sikkerhet er i fare, er dette brudd på det mest fundamentale av alle folkerettslige prinsipper om flyktningbeskyttelse: å returnere en flyktning til et land hvor han eller hun risikerer dødsstraff, tortur eller andre alvorlige menneskerettskrenkelser. Ved å sende asylsøkere tilbake til såkalt trygge tredjeland kan imidlertid Norge, i likhet med EU, risikere å bryte dette prinsippet.

Når asylsøkere sendes ut mens en klage på avslag er til behandling, blir klageadgangen illusorisk. Dette reiser et grunnleggende spørsmål ved norsk praksis, hvor hurtigprosedyrer som 48-timersregelen benyttes, og asylsøkere som anses for å være grunnløse sendes ut før klagesaker er avgjort. Flyktingers rettsikkerhet kan derfor være truet.

Norges ansvar

Det er ikke logisk at Norge har en annen forståelse av flyktningbegrepet enn de øvrige landene i Dublin-samarbeidet. En norsk tilpasning til EUs nye regler vil tvinge seg fram. Norge har imidlertid en stemme som kan brukes til å påvirke internasjonale trender. Det er særlig viktig å styrke beskyttelsestrengende som ikke blir tilgodesett i FNs flyktningkonvensjon.

Hvis Norge velger taushet i den internasjonale debatten, fraskriver vi oss ansvaret for mennesker som trenger beskyttelse. Dette vil bryte med både en demokratisk og en humanitær tradisjon.

Norske myndigheter bør ta et ansvar som går ut over kontrollbehovet. I global, regional og nasjonal sammenheng har vi forpliktet oss til å gi forfulgte mennesker beskyttelse. Både i debatten om asylpolitikk og vår egen tilpasning til EU, er det mulig å tale med en selvstendig stemme.

Fremfor alt er det viktig at debatten føres i åpenhet i det offentlige rom. Balansen mellom beskyttelse og kontroll må sikres gjennom demokratiske prosesser. Det er viktig å verne asylinstituttet mot misbruk, gjennom effektiv kontroll. Samtidig må vi aldri svike mennesker som trenger beskyttelse, og de løftene vi har gitt ved å signere internasjonale avtaler om menneskerettigheter og flyktingers rettigheter. ✘

FAKTA

Det globale flyktningebildet

Flere på flukt i eget land

Mens politikere og medier i vestlige land roper varsku om en ukontrollert strøm av flyktninger og asylsøkere, viser statistikken at antallet asylsøkere i 2003 var det laveste på mange år. Fire av fem mennesker på flukt befinner seg i Afrika eller Asia, og to av tre er på flukt inne i sitt eget land.

Ved inngangen til 2004 levde 12 millioner mennesker som flyktninger i eksil, tvunget til å forlate hjemlandet på grunn av forfølgelse, krig og konflikter. Samtidig var et langt større antall, trolig om lag 25 millioner mennesker, på flukt inne i sitt eget land.

Når både flyktninger i eksil og internt fordrevne regnes med, er sudanere og kongolesere de største gruppene av mennesker på flukt. Deretter følger colombianere, palestinere og afghanere. Til sammen utgjør disse fem gruppene mer enn 17 millioner flyktninger og internt fordrevne.

Av verdens 20 største produsenter av mennesker på flukt er ni i Afrika, åtte i Asia, to i Europa og ett land i Latin-Amerika. I Asia og Afrika var det til sammen nesten 30 millioner mennesker på flukt ved inngangen til 2004, mens tallet var i underkant av fire millioner både i Europa og Amerika.

Færre flyktninger

Ifølge den amerikanske flyktningorganisasjonen U.S. Committee for Refugees (USCR) ble tallet på flyktninger i eksil redusert med én million i løpet av 2003, og antallet har gått ned med over fire millioner sammenlignet med situasjonen for ti år siden.

Nedgangen kan ses i sammenheng med at tallet på alvorlige konflikter også har gått ned. Ifølge International Institute for Strategic Studies (IISS) var det 20 aktive væpnede konflikter i 2003, mens det var 37 slike konflikter i 2000.

Mange konflikter kommer imidlertid ikke med på listen til IISS, og nedgang i antall konflikter er ikke den eneste forklaringen på at antallet flyktninger i eksil er redusert. En annen forklaring er at viljen til å ta imot flyktninger minker. Ikke bare strammer industrilandene stadig inn sin flyktning- og asylpolitikk; også land som tradisjonelt har vist stor gjestfrihet og tatt i mot hundretusener eller millioner av mennesker på flukt, har i senere tid skjerpet politikken. Eksempelvis stengte Iran grensen for afghanske flyktninger da USA høsten 2001 gikk til krig mot Taliban-styret og al-Qaida. Jordan stoppet flyktninger fra Irak på grensen mellom de to landene i 2003, og Tanzania har innført strenge restriksjoner på burundiske flyktningsbevegelsesfrihet.

Flere internt fordrevne

Redusert vilje til å ta imot mennesker på flukt gjør at mange flyktninger møter stengte grenser når de forsøker å komme seg i sikkerhet etter å ha blitt tvunget til å forlate sine hjem. Dermed ender de i stedet opp på flukt inne i sitt eget land.

Flyktningerådets Global IDP Project i Genève har siden 1998 kartlagt situasjonen for internt fordrevne verden over. Informasjonen som er samlet, viser at mens tallet på flyktninger i eksil har gått ned, har tallet på internt fordrevne økt siden annen halvdel av 1990-tallet. I 1997/1998 anslo kontoret at det samlede antallet internt fordrevne til å være 20–22 millioner. I 2003 ble tallet anslått til å være om lag 25 millioner.

Trolig er det reelle antallet mennesker på flukt inne i sitt eget land enda høyere. I mange land er det vanskelig å skaffe til veie pålitelig informasjon om de internt fordrevne på grunn av manglende sikkerhet eller fordi myndigheter eller opprørere nekter utenlandske organisasjoner adgang til de fordrevne.

Mens flyktninger i eksil har krav på hjelp og beskyttelse i henhold til FNs flyktningkonvensjon, har ikke internt fordrevne et tilsvarende vern etter internasjonalt lovverk. Hovedansvaret for å gi dem beskyttelse ligger hos de nasjonale myndighetene, men ofte er det nettopp overgrep begått av myndighetene som har tvunget folk på flukt. Ifølge Global IDP Project er ti millioner internt fordrevne utsatt for fiendtlige myndigheter eller myndigheter som stiller seg likegyldige til å gi de fordrevne beskyttelse.

Ulike FN-organisasjoner har engasjert seg i arbeidet for internt fordrevne, men den internasjonale innsatsen er utilstrekkelig. Ifølge Global IDP Project får nesten en tredel av verdens internt fordrevne liten eller ingen bistand fra FN.

Myndighetene i mange land forsøker å unngå at det kommer frem informasjon om overgrep og om forholdene de internt fordrevne lever under. Et eksempel er Burma, der regjeringens kamp mot etniske minoriteter har ført til at opptil én million mennesker er på flukt inne i landet. Internasjonal tilstedeværelse kunne gitt de fordrevne en viss beskyttelse og hardt tiltrengt humanitær hjelp, men militærregimet nekter internasjonale organisasjoner adgang til de fordrevne. Liknende eksempler på at arbeid for å gi hjelp og beskyttelse til internt fordrevne forhindres, finnes i en rekke andre land.

Håp om å vende hjem

Fredsprosesser i en rekke land har det siste året skapt håp om bedring i situasjonen for internt fordrevne. Det gjelder blant annet Liberia, Sudan, Burundi, DR Kongo, Angola, Sierra Leone, Sri Lanka og Indonesia. I noen land har fredsprosesser allerede gjort at mange internt fordrevne har vendt hjem. Eksempelvis har flere millioner internt fordrevne angolnere vendt hjem siden borgerkrigen i landet tok slutt i 2002, og en halv million internt fordrevne indonesiere vendte tilbake til sine hjem i 2003. ►

Det globale flyktningebildet

Toni Sjæene, Flyktningebildet

I noen land har imidlertid positive utviklingstrekk noen steder blitt overskygget av konflikter andre steder. Det gjelder for eksempel Sudan og Indonesia, der konflikten i henholdsvis Darfur og Aceh har ført til at et stort antall mennesker er fordrevet det siste året. I alt var det 12 land der internt fordrevne vendte hjem i 2003, samtidig som nye grupper ble drevet på flukt.

Tilbakevending fra eksil

Blant de positive utviklingstrekkene i den internasjonale flyktningssituasjonen er de mange flyktningene som har valgt å vende hjem etter kortere eller lengre tid i eksil. Nesten 1,1 millioner flyktninger i eksil vendte frivillig tilbake til hjemlandet i 2003, ifølge tall fra FNs høykommissær for flyktninger (UNHCR). Det reelle tallet er trolig langt høyere, fordi mange reiste hjem spontant, det vil si uten at det ble registrert av UNHCR.

Over halvparten av tilbakevendingene som ble registrert av UNHCR, dreide seg om afghanere som vendte hjem fra Iran og Pakistan. Også til Angola, Burundi, Irak og Sierra Leone var det en betydelig tilbakevending av flyktninger i eksil. I 2003 registrerte UNHCR i alt 709 000 flyktninger som vendte tilbake til hjemlandet i Asia, og 329 000 i Afrika.

Samtidig som langt over én million flyktninger frivillig vendte hjem, ble også et stort antall flyktninger tvunget tilbake til hjemlandet. Thailand deporterte 120 000 burmesere i 2003, og blant dem som

ble tvunget tilbake til Burma var FN-registrerte flyktninger, demokratiforkjempere, fagforeningsaktivister og mennesker som tilhørte noen av Burmas forfulgte minoriteter. Ifølge U.S. Committee for Refugees gjennomførte også en rekke andre land tvangsretur av flyktninger i 2003. Iran deporterte 16 000 afghanere, Venezuela utviste 15 000 colombianere, Kina tvang 7800 nordkoreanske flyktninger til å vende tilbake til Nord-Korea, og USA stanset flere tusen haitiere og cubanere til havs og sendte dem tilbake til hjemlandene uten at de fikk sjanse til å søke om asyl. Listen kan gjøres mye lenger.

Færre asylsøkere til Vesten

De fleste mennesker på flukt befinner seg i sitt eget land, eller har flyktet til et naboland. Bare et lite mindretall av verdens flyktninger og asylsøkere finner veien til Vesten. Likevel er asyl- og flyktningpolitikken ett av de mest brennbare spørsmålene i mange vestlige land, og mediens omtale av tilstrømningen av asylsøkere kan lett skape et inntrykk av at asylsøkerne strømmer til industrilandene i stadig større antall.

En kikk på asylsøkerstatistikkene gir imidlertid et annet bilde. I 2003 gikk antallet asylsøkere til industrilandene ned med 20 prosent sammenlignet med året før, viser tall fra UNHCR. I alt søkte 463 000 mennesker om asyl i 36 industriland – det er det laveste tallet siden 1997.

Det globale flyktningebildet

Antallet asylsøkere til Vesten i 2003 var også lavt i forhold til 1990-tallet som helhet, da det gjennomsnittlige årlige asylsøker-tallet var på 595 000. Tallet for 2003 var 430 000 lavere enn i toppåret 1992, da konfliktene i det tidligere Jugoslavia førte til at 892 000 mennesker søkte om asyl – hovedsakelig i Vest-Europa.

De viktigste opprinnelseslandene for asylsøkere i 2003 var Russland (hovedsakelig tsjetsjenere), Serbia og Montenegro, Irak, Tyrkia, Kina og Afghanistan. Tallet på tsjetsjenske asylsøkere økte med nesten 70 prosent sammenlignet med året før, men for de andre viktige opprinnelseslandene var det en klar nedgang. Både for Irak og Afghanistan ble tallet på asylsøkere omtrent halvert i forhold til 2002.

Flyktninger rammes av krigen mot terror

Etter terrorangrepene i USA 11. september 2001 har flyktninger i ulike deler av verden merket konsekvensene av den USA-ledete krigen mot terror. En effekt av denne krigen er at den har oppmuntret en rekke regjeringer til å søke militære løsninger på interne konflikter, og at respekten for menneskerettigheter og internasjonal humanitær rett undergraves.

Uganda og Nepal er blant de landene der regjeringene ser ut til å være oppmuntret til å søke militære fremfor politiske løsninger på interne konflikter. Det samme er tilfellet i Indonesia og på Filippinene, der titusener ble drevet på flukt i 2003 som følge av hærens kamp mot opprørere under betegnelsen «krig mot terror».

Regimer som står overfor væpnede opprørsbevegelser, hevder stadig oftere at opprørerne er terrorister med bånd til Al-Qaida og at kampen mot opprørerne er en del av kampen mot internasjonal terrorisme. Et eksempel er Russland, som bruker terrorkrigen som argument for å avvise kritikk av hærens overgrep i Tsjetsjenia. Selv om russiske overgrep er godt dokumentert, har den internasjonale kritikken stilnet etter 11. september 2001.

Den politiske kampen for innstramning av asylpolitikken i Vesten har også i en viss grad blitt knyttet til terrorfaren. Politiske partier som kjemper for en strengere politikk, argumenterer med at den eksisterende asyl- og flyktningpolitikken har ført til innvandring også av terrorister.

Fluktens årsaker

Den internasjonale nyhetsdekningen av konflikter som driver mennesker på flukt handler ofte om etniske og religiøse konflikter: hutuer mot tutsier, tamiler mot singalesere, albanere mot serbere, kristne mot muslimer. Helhetsinntrykket kan lett bli at religiøs fanatisme og blind etnisk nasjonalisme er de viktigste drivkreftene til konflikter.

Dette er kun et forenklet bilde. I mange tilfeller har konflikter oppstått mellom grupper som lenge har levd fredelig side om side. Og selv om konflikter ofte går langs etniske og religiøse skillerlinjer, er det som regel andre forhold som ligger under. Konflikter kan springe ut av fattigdom og desperasjon over at alle veier til et bedre liv synes å være stengt. Sinne og frustrasjon kan få næring hvis det ikke finnes demokratiske kanaler for å få innflytelse over egen fremtid. Da kan veien være kort til å slutte opp om ledere som søker å nå sine mål ved å legge skylden for elendigheten på folk som tilhører en annen etnisk gruppe eller en annen religion.

Mye av det som kalles etniske og religiøse konflikter kan ved et nærmere studium vise seg å være strid om beitemarker mellom nomader og fastboende bønder, kamp om knappe landbruksarealer

mellom innflyttere og den opprinnelige befolkningen i et område, kappløp om å få kontroll over forekomster av diamanter, gull eller andre naturressurser, kniving om politisk makt eller frustrasjon over at økonomisk vekst og internasjonale investeringer bare kommer en liten elite til gode.

Afrika taper

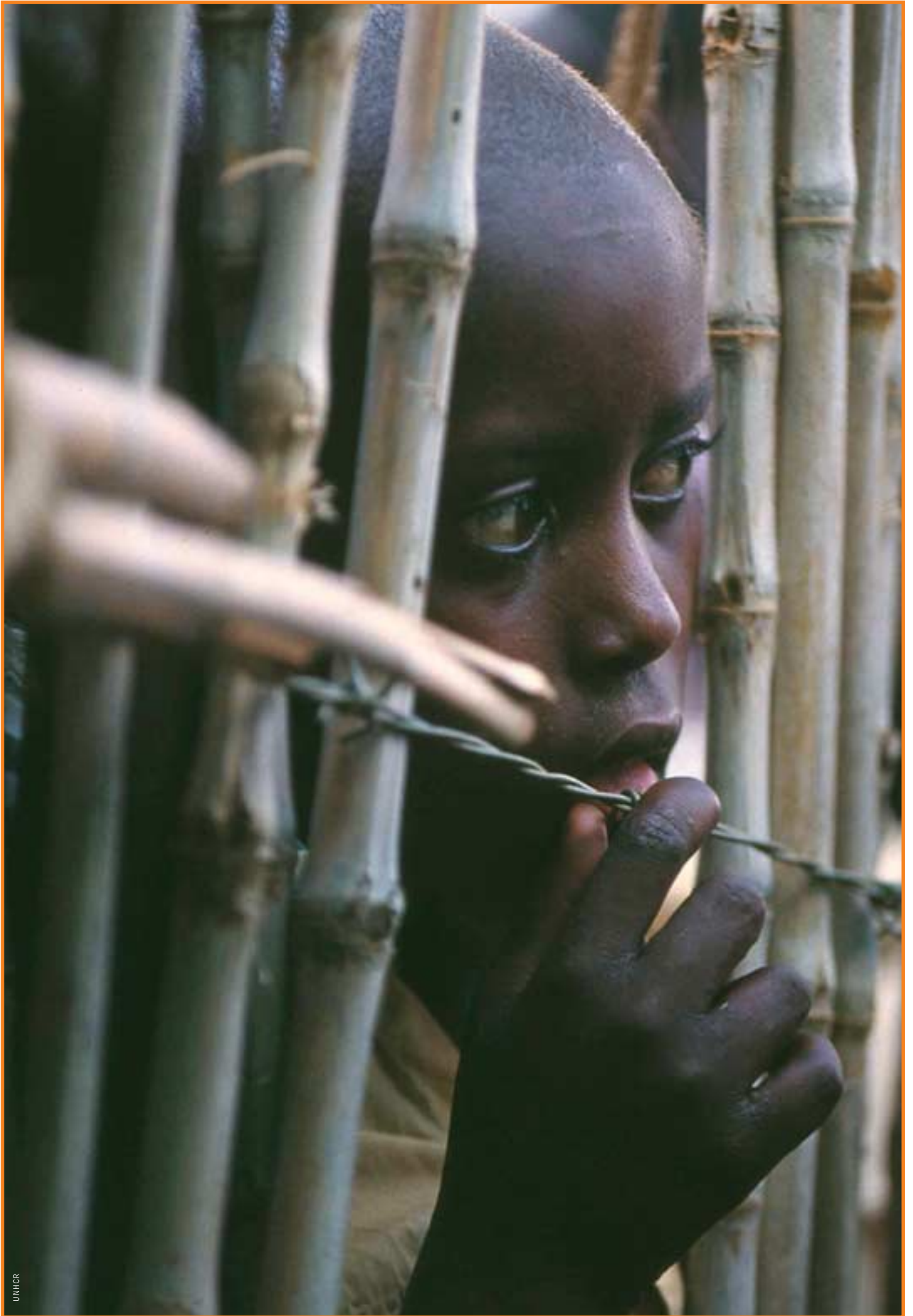
FN og andre internasjonale organisasjoner gjør et omfattende arbeid for å gi beskyttelse og humanitær bistand til mennesker på flukt. Men det internasjonale samfunnet reagerer ofte sent, og hjelpeorganisasjonene sliter ofte med å skaffe midler til sitt arbeid.

Da flyktninger fra Darfur-provinsen i Sudan strømmet over grensen til Tsjad i begynnelsen av 2003, ba regjeringen i Tsjad det internasjonale samfunnet om økonomisk støtte til arbeidet for å hjelpe flyktningene. Noen måneder senere gikk UNHCR ut med en appell til internasjonale giverland om at de trengte vel 70 millioner kroner i bidrag til arbeidet i Tsjad. Men appellen var nytteløs: Fem måneder gikk uten at UNHCR fikk fem øre i bidrag.

Tilfellet er ikke enestående. I mars 2004 fortalte Verdens matvareprogram (WFP) at matrasjonene til flyktninger i Afrika var kuttet på grunn av pengemangel. I Etiopia var rasjonene til 126 000 flyktninger fra Somalia og Sudan redusert med 30 prosent, og det gikk særlig ut over helsetilstanden til kvinner og barn. Samtidig registrerte WFP økt feilernæring blant flyktninger i Kenya, etter at organisasjonen hadde vært nødt til å senke matkvotene til langt under det helsemessig forsvarlige.

Pengene satt langt løsere i giverlandene da Verdens matvareprogram skulle skaffe penger til sitt arbeid i Irak et år tidligere. Etter at USA gikk til krig mot Irak, iverksatte WFP den største nødhjelpsoperasjonen i organisasjonens 40-årige historie. Selv om erfarne bistandsarbeidere slo fast at det ikke var noen humanitær katastrofe i Irak, la WFP planer om å distribuere mat til hele Iraks befolkning. I løpet av et drøyt halvår leverte WFP mer enn to millioner tonn mat til Irak – like mye som organisasjonen distribuerte over hele verden året før.

Få vil bestride at de humanitære behovene er langt større for flyktningene mange steder i Afrika enn de er for befolkningen i Irak. Men flyktningenes behov bestemmer ikke fordelingen av internasjonal bistand. Afrika taper i kampen om penger og oppmerksomhet; verdensdelen havner i skyggen av områder med større strategisk betydning og med større appell til internasjonale nyhetsmedier. ✘

AFRIKA

Land med flest internt fordrevne

Land	Internt fordrevne
Sudan	4 000 000
DR Kongo	3 400 000
Uganda	1 239 700
Angola	900 000
Elfenbenskysten	500 000 – 600 000

Land som flest har flyktet fra

Land	Flyktninger
Sudan	600 000
DR Kongo	440 000
Liberia	386 000
Burundi	355 000
Angola	323 000

AFRIKA

Fokus på Afrika

Konflikten i Darfur-provinsen i Sudan er betegnet som verdens største humanitære katastrofe. Den bekrefter bildet av Afrika som konfliktenes og flyktningstrømmenes kontinent, men viser bare en side av virkeligheten. For Afrika er også et kontinent der fredsprosesser har ført til at flere millioner mennesker på flukt har vendt hjem de siste årene.

Da en ledende FN-tjenestemann i mars 2004 betegnet konflikten i Darfur-provinsen i Sudan som den største humanitære katastrofen og den største menneskerettighetskatastrofen i verden, ble den internasjonale mediedekningen av Afrika nok en gang knyttet til krig, grusomme brudd på menneskerettighetene og strømmer av flyktninger. Og det er ikke vanskelig å finne tall som bekrefter bildet av Afrika som et kontinent preget av konflikter og mennesker på flukt.

Ved inngangen til 2004 levde flere millioner mennesker på flukt i Afrika enn i noen annen verdensdel. Det samlede tallet afrikanere på flukt var om lag 16 millioner. Av disse var nesten 13 millioner internt fordrevne, mennesker på flukt inne i sitt eget land. Halvparten av verdens internt fordrevne og en fjerdedel av verdens flyktninger befinner seg i Afrika.

De dystre tallene er knyttet til situasjonen i et fåtall land. 8,5 millioner har blitt drevet på flukt på grunn av konflikter i Sudan og DR Kongo alene. Tar vi med Uganda og Angola, blir tallet 11 millioner.

Millioner har vendt hjem

Men bildet av flyktningssituasjonen i Afrika er ikke bare dystert. Strømmen er i ferd med å snu – i stedet for å flykte forbereder tusenvis av flyktninger seg nå på å vende hjem igjen. Dette var hovedbudskapet på en internasjonal konferanse om tilbakevending i Afrika i mars 2004. FNs høykommissær for flyktninger (UNHCR) påpekte at for første gang på mange år er det store muligheter for å finne en løsning på mange av flyktningssituasjonene i Afrika. Organisasjonen fastslo at opptil to millioner flyktninger i eksil kan ha mulighet til å vende hjem de kommende årene, og arrangerte konferansen for å forberede myndighetene på hva dette ville innebære.

Millioner afrikanere har allerede vendt hjem i løpet av de siste

årene. Etter at ti års brutal borgerkrig i Sierra Leone tok slutt i 2001, har 270 000 flyktninger vendt hjem fra nabolandene, og nesten dobbelt så mange internt fordrevne har vendt tilbake til sine hjemsteder. Etter at det ble fred i Angola i 2002, har 3,7 millioner flyktninger og internt fordrevne vendt hjem, til tross for at nesten 30 år med borgerkrig har lagt boliger, skoler, sykehus, veier og broer i ruiner og etterlatt et stort antall landminer spredt over hele landet. Også i Rwanda har tilbakevendingen av flyktninger vært omfattende. Mens det for få år siden var to millioner rwandere i eksil, er det nå bare 60 000 flyktninger som ikke har vendt hjem.

Fredsprosesser skaper håp

Fredsprosesser i land som Burundi, Eritrea, DR Kongo, Liberia og Sudan har skapt håp om at enda flere flyktninger skal kunne vende hjem. I Burundi er allerede tilbakevendingen i gang. Nesten 85 000 burundiske flyktninger i eksil vendte hjem i 2003, de fleste fra Tanzania. I januar 2004 undertegnet Burundi, Tanzania og UNHCR en avtale som skulle bane veien for ytterligere tilbakevending. UNHCR utarbeidet planer for å hjelpe 150 000 burundiere med å forlate flyktningleirene i Tanzania, og allerede i løpet av årets første fire måneder sørget UNHCR for at 28 000 flyktninger kom hjem.

UNHCR har også spilt en viktig rolle når det gjelder tilbakevending for eritreiske flyktninger. Siden den to år lange grensekrigen mellom Eritrea og Etiopia tok slutt i 2000, har 120 000 eritreiske flyktninger forlatt flyktningleirer i Sudan og vendt tilbake til hjemlandet. Mange av dem hadde vært i eksil i flere tiår. De fleste av de om lag én million eritreerne som ble drevet på flukt inne i sitt eget land under grensekrigen med Etiopia, har også vendt tilbake til sine hjemsteder.

Optimismen omkring tilbakevending i Afrika omfatter også Liberia. En halv million liberiere var internt fordrevne og 300 000 flyktninger befant seg i nabolandene da 14 års borgerkrig tok slutt i august 2003. Få våget å vende hjem i 2003 fordi situasjonen i landet fortsatt var spent, men våren 2004 anslo UNHCR at flere hundre tusen flyktninger og internt fordrevne ville vende hjem i løpet av året.

Etter fredsforhandlinger ble en overgangsregjering innsatt i DR Kongo i juni 2003, og UNHCR har begynt å planlegge arbeidet med tilbakevending for de 350 000 kongolesiske flyktningene i nabolandene. UNHCR forbereder også tilbakevending til Sudan, som en følge av fremskrittene i fredsforhandlingene mellom regjeringen i Khartoum og frigjøringshæren Sudan People's Liberation Army (SPLA).

Selv om de mange fredsprosessene skaper håp, er det mange skjær i sjøen på veien til et mer stabilt Afrika. Fredsprosessene i land som Burundi og DR Kongo er skjøre, og det er fortsatt kamp handlinger i landene. Og i Sudan har fredsforhandlingene mellom regjeringen og SPLA kommet i skyggen av konflikten i den vestlige Darfur-provinsen. Situasjonen i Sudan er et eksempel på det sammensatte konfliktbildet i Afrika. Samtidig som flyktninger vender hjem i noen områder fordi de øyner en løsning på en langvarig borgerkrig, drives andre mennesker på flukt på grunn av nye konflikter i det samme landet.

Gjestfrihet og pengemangel

Da flyktninger fra Darfur i 2003 tok seg over grensa til Tsjad, ble de godt mottatt av lokalbefolkningen i det karrige grenseområdet. Til tross for at Tsjad er et av verdens fattigste land, sørget tsjaderne for at flyktningene fikk mat, tepper og andre livsnødvendigheter. Men til tross for viljen til å hjelpe, viste det seg snart at Tsjad ikke alene kunne klare å dekke behovene til det stadig stigende antallet flyktninger.

I september 2003 gikk UNHCR ut med en appell om bidrag til arbeidet for de sudanske flyktningene i Tsjad, men ingen giverland reagerte. Også en appell om nødhjelp til Den sentralafrikanske republikken tidligere på året ble stort sett ignorert av det internasjonale samfunnet. FN ba også om 220 millioner dollar til å dekke de omfattende humanitære behovene i DR Kongo, men ved årsskiftet hadde giverlandene bare bevilget 44 prosent av dette beløpet. Til sammenligning hadde givene nesten oppfylt hele appellen om bistand til Irak, selv om beløpet var ti ganger så høyt.

Eksempelene er en bekreftelse på vanskelighetene med å finansiere

hjelpearbeidet for flyktninger i Afrika. Pengemangel fører blant annet til at matrasjoner til flyktninger kuttes til under det som er helsemessig forsvarlig og at arbeidet med å bringe hjemvendte flyktninger tilbake til et normalt liv går svært sakte.

I land som Angola, Sierra Leone og Eritrea er det en enorm utfordring å sørge for en grundig gjenoppbygging av landet og å gi de hjemvendte flyktningene mulighet til et liv der de ikke er avhengig av humanitær bistand for å klare seg. Uten hjelp utenfra vil land som er ødelagt av mange års krig vanskelig kunne klare å bygge opp igjen boliger, skoler, sykehus og veier og sørge for at hjemvendte flyktninger får mulighet til å tjene til livets opphold. Derfor er det viktig at det internasjonale samfunnet ikke trekker ut verken fredsbevarende styrker eller nødhjelpsprosjekter for tidlig. Det er også viktig at den langvarige bistanden sikres, slik at landet på sikt kan bygge seg opp igjen. Derfor vil det internasjonale samfunnets medvirkning være avgjørende for om de positive utviklingstrekkene i Afrika skal vinne frem slik at flere av kontinentets flyktninger kan vende tilbake til et normalt liv. ✕

AFRIKA - Algerie

Nøkkeltall

Areal i km ² : 2 381 740	Innbyggere i millioner : 31,3
Flyktninger.....	8 000
Internt fordrevne	200 000 – 1 000 000
Flyktninger i Algerie fra andre land	170 000
Flyktninger hjemvendt til Algerie	-
Asylsøkere fra Algerie til Norge i 2003	180

Flere hundre tusen fremdeles internt fordrevne

Algerie i dag

Siden konflikten i Algerie begynte i 1992 har mer enn en million algeriere blitt fordrevet fra sine hjem og mer enn 100 000 mennesker har mistet livet. I 1999 tilbød president Bouteflika amnesti til militante islamister som ville overgi seg. Tusenvis av opprørere tok imot tilbudet og leverte inn sine våpen. Etter det har situasjonen i landet vært roligere, selv om det fortsatt er uroligheter enkelte steder på landsbygda. I 2003 ble mer enn tusen mennesker drept i kamper mellom opprørere og sikkerhetsstyrker.

Konfliktbildet

Konflikten i Algerie brøt ut da hæren avlyste valget på ny nasjonalforsamling i årsskiftet 1991–1992 etter at det islamske partiet Front Islamique du Salut (FIS) hadde fått flertall i første valgongang. Da partiet ble forbudt rett etterpå, gikk væpnede islamske grupper til opprør for å styrte regjeringen. Volden som herjet landet de neste årene rammet i stor grad uskyldige sivile, som ble utsatt for væpnede angrep, likvidasjoner og grusomme massakrer. Opprørerne i den islamistiske geriljaen Groupe Islamique Armé (GIA) har stått bak de fleste overgrepene, men også regjeringens sikkerhetsstyrker har begått grove brudd på menneskerettighetene. Regjeringen har erkjent at sikkerhetsstyrkene er ansvarlig for at 7000 mennesker er forsvunnet.

Nektet adgang

Omtrent 8000 algeriere har flyktet utenlands og søkt asyl på grunn av borgerkrigen. I tillegg har flere hundre tusen algeriere flyktet til Europa uten å søke om asyl. Antallet internt fordrevne er meget usikkert. Noen kilder oppgir 100 000–200 000. EU har anslått at konflikten har fordrevet mer enn en million mennesker, mens andre kilder oppgir enda høyere tall. De fleste som er internt fordrevne, har flyktet inn til byene der sikkerheten har vært noe bedre enn på landsbygda. Mange bor hos slektninger eller kjente, mens andre har slått seg ned i slumområder. Algeriske myndigheter har nektet internasjonale organisasjoner adgang til områder som er berørt av konflikten, og det er derfor vanskelig å få oversikt over tallet på internt fordrevne.

Motstand fra myndighetene mot internasjonal tilstedeværelse begrenser også informasjonen om leveforholdene til de internt fordrevne. Det er imidlertid klart at mange lever under svært vanskelige forhold, med høy arbeidsløshet, dårlige boliger, mangel på rent drikkevann og helsetilbud. Likevel har FN og det internasjonale samfunnet gjort lite for å sette de fordrevnes situasjon på dagsordenen.

Selv om volden er betraktelig redusert de siste årene, har bare et mindretall av de internt fordrevne vendt tilbake til sine hjemsteder. Det skyldes dels frykt for nye overgrep, men også de vanskelige levekårene generelt på landsbygda i Algerie.

Flyktningssituasjonen

I tillegg til et stort antall internt fordrevne, bor om lag 165 000 flyktninger fra Vest-Sahara i Algerie. De fleste flyktet da Vest-Sahara ble okkupert av Marokko på 1970-tallet, og bor i fire flyktingleirer i det vestlige Algerie. Flyktingene lever under svært dårlige forhold selv om de får humanitær bistand fra FN. Verdensorganisasjonen har også i mange år engasjert seg for å få en løsning på konflikten i Vest-Sahara, uten at det har lyktes. Derfor har nesten ingen flyktninger vendt tilbake de siste 20 årene. Omtrent 5000 palestinske flyktninger befinner seg også i Algerie.

Angola - AFRIKA

Nøkkeltall

Areal i km ² : 1 246 700	Innbyggere i millioner : 13,9
Flyktninger.....	323 000
Internt fordrevne	900 000
Flyktninger i Angola fra andre land	13 000
Flyktninger hjemvendt til Angola	132 973
Asylsøkere fra Angola til Norge i 2003	174

Humanitær krise

Angola i dag

I april 2002 skrev den angolanske regjeringen og frigjøringsbevegelsen Den nasjonale unionen for total frigjøring av Angola (UNITA) under en fredsavtale. Med denne avtalen ble punktum foreløpig satt for den 23 år lange borgerkrigen som hadde herjet i landet. Kombinasjonen av krig, tørke, dødelige sykdommer og politisk uro har etterlatt Angola på kanten av stupet. Ifølge FN gjennomlever landet i dag en av de verste humanitære krisene i verden.

23 år med krig

Angola er et svært fruktbart land som også har store forekomster av olje og diamanter. Denne rikdommen har i stor grad vært forbeholdt landets elite. Mesteparten av overskuddet har blitt brukt til å finansiere hovedsakelig to ting: elitens private liv og den langvarige krigen.

Da Angola ble uavhengig fra Portugal i 1975, startet en blodig konflikt i landet. Den skulle komme til å vare i nesten tre tiår til sammen, kun avbrutt av kortere perioder med skrøpelige fredsavtaler. De lengste fredperiodene var fra 1991 til 1992, og fra 1994 til 1998. Etter løsrivelsen var det mange som kjempet om makten. Angolas folkelige frigjøringsbevegelse (MPLA) endte med regjeringsmakten i hovedstaden Luanda. Med støtte fra Sovjetunionen tok MPLA kontrollen over de den vestre delen av landet, de fleste oljefeltene og alle provinshovedstedene. UNITA, som ble støttet av Sør-Afrika, dominerte de sydlige og sentrale områdene i landet og kontrollerte mesteparten av landets diamanforekomster. Selv om støtten fra disse landene etterhvert uteble, var inntektene fra olje- og diamanindustrien tilstrekkelige til fortsatt å finansiere krigføringen.

Den voldsomme og barbariske krigen kostet mellom en halv og én million mennesker livet. Sivile ble tvunget i kamp på begge sider, landsbyer og budskap ble brent, og befolkningen systematisk forfulgt og drevet fra hjemmene sine. Krigsstrategien førte over fire millioner av landets innbyggere på flukt. Nesten en halv million flyktet ut av landet, hovedsakelig til Zambia, Den Demokratiske Republik Kongo, Kongo-Brazzaville og Sør-Afrika.

Fredsavtale i 2002

Vendepunktet kom i februar 2002. Da ble Jonas Savimbi, UNITAs leder gjennom 30 år, drept. Ifølge FN var landet som forvandlet på få dager. I april inngikk de krigende partene midlertidig våpenhvile. I august 2002 ble en fredsavtale underskrevet, og borgerkrigen i Angola var over.

Etter krigens slutt ble det mulig for hjelpeorganisasjonene å komme seg inn i tidligere utilgjengelige områder. Enorme humanitære lidelser ble brakt for dagen. Langvarig matmangel hadde ført til ekstrem underernæring. Mangel på medisiner og medisinsk behandling hadde forårsaket en oppblomstring av sykdommer som malaria, tuberkulose og sovesyke. Barsedødeligheten ble anslått å være blant de høyeste i verden. Anslagsvis to millioner angolanere trengte nødhjelp i form av mat. 100 000 barn var blitt skilt fra sine familier. Bedre ble det ikke av at den angolske regjeringen – og verdenssamfunnet forøvrig – ikke umiddelbart innså hvor akutt behovet for humanitær hjelp var. Nødhjelpsarbeidet har også vært vanskelig å gjennomføre, blant annet på grunn av dårlige veier, mangel på broer, og et enormt antall landminer.

Fortsatt mange på flukt

Etter krigens slutt har over to millioner angolanere kunnet vende tilbake til sine hjem eller slå seg ned i andre deler av landet. Men områdene de vender tilbake til er ofte ødelagt og preget av mangel på ressurser etter den lange krigen. Ved årsskiftet 2003/2004 var 900 000 angolanere fortsatt på flukt i eget land. 323 000 av de 14 millioner innbyggerne var fortsatt i eksil. Det er også rapportert om tusenvis som er blitt returnert mot sin vilje. Mange av disse har på veien hjem blitt ranet, voldtatt og drept av soldater og landeveisrøvere.

Men fredsavtalen holdes fremdeles i hevd, og det omfattende arbeidet med å rydde og gjenoppbygge landet er i gang. I tillegg til reintegreringen av flyktningene, blir en av de virkelig store utfordringene å rydde landet for miner. Det er anslått at det i Angola fortsatt ligger begravd én mine per innbygger.

Angola - Tilbakevending

Massiv retur

Angola er en suksesshistorie i senere afrikansk tid. Tusenvis av flyktninger vender nå hjem til et land der freden ser ut til å vare. Hjemkomsten er likevel ikke uproblematisk. Våpnene har stilnet, men minene vil herje med befolkningen i generasjoner fremover.

Etter noen århundrer med portugisisk kolonivelde ble Angola kastet inn i spillet mellom øst- og vestblokklandene om verdensherredømme på 1970-tallet. Landet ble en av den kalde krigens blodigste slagmarker, der sovjetstøttede Movement for Popular Liberation of Angola (MPLA) kjempet mot USA-støttede National Union for Total Independent of Angola (UNITA). Etter murens fall fortsatte krigen i Angola mer som en kamp om makt og ressurser, enn om politisk ideologi.

Krig i 23 år

I 1991 kom den første fredsavtalen etter krigen, og landet kunne avholde valg allerede året etter. MPLA vant valget, men resultatet ble aldri anerkjent av UNITA. Kamphandlingene startet på nytt like etter valget og varte frem til 1994. Etter en ny fredsperiode startet kamphandlingene på nytt i 1998. Først i 2002 lyktes det partene å finne frem til en endelig våpenhvile som avsluttet den totalt 23 år lange borgerkrigen. Avvæpningen av soldatene har vært en viktig prosess etter at våpenhvilen trådte i kraft. Demobiliseringen regnes nå som sluttført.

4,5 millioner på flukt

Borgerkrigen drev om lag 4,5 millioner mennesker på flukt. Av disse flyktet en halv million ut av landet. Resten ble værende som internt fordrevne inne i Angola, under tildels svært kummerlige kår.

Etter at våpenhvileavtalen trådte i kraft har hele 80 prosent av de fordrevne nå flyttet hjem igjen. I tillegg har om lag 400 000 internt fordrevne slått seg ned andre steder i landet. Dermed har i realiteten 90 prosent av de fordrevne igjen slått seg til ro i hjemlandet. Innenfor et perspektiv på to år er dette oppsiktsvekkende positivt, særlig sett i forhold til konfliktens varighet. Det viser en stor vilje i folket til å komme hjem og starte gjenoppbyggingen av landet.

Ettersom de ulike militære grupperingene vekselvis har hatt kontroll over de ulike områdene i landet, har også befolkningen beveget seg mellom vennlige og fiendtlige områder. Det er derfor en stor oppgave å innpasse de som vanligvis blir ansett som fiender i et felles lokalsamfunn uten at motsetninger blusser opp. Ett av tiltakene som er innført i håp om at det vil ha en konfliktdependende effekt er et informasjonsprosjekt om menneskerettigheter.

Miner i alle provinser

27 år med borgerkrig har satt sine spor i Angola. Gjenreisningen går sakte av flere grunner. Miner er antatt å være det største hinderet. Lokale og internasjonale mineryddere har registrert miner produsert i 70 ulike land, spredt over store områder i 17 av Angolas 18 provinser. I tillegg kommer blindgjengere, ueksploderte prosjektiler, bomber og granater som også er spredt langs kamplinjene. Minerydding er en møysommelig prosess, der man bokstavelig talt frigjør landet skritt for skritt. Hvert skritt er 30 centimeter langt, og hver eneste centimeter må sjekkes nøye. Et område må være fullstendig rent for miner for at frykten skal slippe taket.

Frontlinjene har skiftet utallige ganger i løpet av krigen, og begge parter har lagt ut miner uten at plasseringen ble registrert. Det gjør hele dette enorme landet, som er mer enn tre ganger så stort som Norge, til et usikkert område. Minene hindrer bøndene i å ta i bruk åkerland. Boligområder, skoler og industritomter må ryddes. Minene hemmer folks skaperevne. I mange år fremover vil minene kreve stadig nye ofre. Lemlestelser vil stjele ressurser både i familiene og lokalsamfunnet. Siden minetrusselen vil vare i flere tiår, prioriteres ryddingen i områder der effekten er størst, som i åkerland, boområder, serviceområder og områder for næringsutvikling.

Fokus på skoleprosjekter

Krigen har ødelagt utdanningsmulighetene til mer enn en generasjon mennesker i Angola. Dermed får ikke landet utnyttet den hjernekapasiteten som er nødvendig for å få fart på utviklingen. I årene som kommer blir derfor skoleprosjekter prioritert av en lang rekke organisasjoner. Gjennom intensivundervisning skal ungdom kvalifisere seg til innpass i normalskolen uten at de behøver å starte på nederste klassetrinn.

Tilbakevending - Angola

Flyktningrådet

Naturlig rikdom

Hvis freden varer og man får bukt med korrupsjon og inflasjon, er det lite som peker mot at Angola må ha permanent bistand. Landet er rikt på naturressurser, med både mineralforekomster, skog og olje. Klimaet er varierende, men såpass fuktig at det egner seg godt for matproduksjon. Fornuftig forvaltet er det liten tvil om at Angola kan bli et godt land å bo i, med et betydelig potensial for offentlig og privat verdiskapning. Hovedstaden Luanda og noen få større byer har under hele borgerkrigstiden hatt et aktivt næringsliv der oljeproduksjonen har stått sentralt.

Den positive utviklingen har ført til at både norske og internasjonale aktører har fattet interesse for å investere i det riksrike landet. Christians Michelsens Institutt, FAFO og andre norske forskningsinstitusjoner bidrar med kompetanseheving innen flere sektorer. Oljen har fristet til norske investeringer, som igjen genererer kapital til utvikling.

Sterkt behov for bistand

Det er likevel behov for betydelig internasjonal bistand for å få Angola på fote igjen. Norge har bidratt med nødhjelp til Angola siden 1980-tallet, og etter hvert noe langsiktig bistand fra midten av 1990-tallet, da man øynet en viss fredsutvikling. Nå justeres bistanden for å møte utfordringene i overgangsfasen mellom krig og fred. Fortsatt er det nødvendig med nødhjelp, selv om målet er å dreie innsatsen over på utvikling. Som i de fleste krigsherjede land er det også i Angola frykt for at bistandsmidlene forsvinner før landet har fått en reell mulighet til å stå oppreist. Det er mange sider av samfunnet som må bygges opp igjen før den lokale befolkningen selv kan nyte godt av landets ressurser og muligheter. Over fire millioner angolanere har allerede flyttet hjem for å bidra til gjenoppbyggingen av landet, for endelig å kunne se for seg en fredelig fremtid der de hører hjemme.

×

AFRIKA - Burundi

Nøkkeltall

Areal i km ² : 27 830	Innbyggere i millioner : 7,1
Flyktninger.....	355 000
Internt fordrevne	525 000
Flyktninger i Burundi fra andre land	42 000
Flyktninger hjemvendt til Burundi	82 390
Asylsøkere fra Burundi til Norge i 2003.....	120

Håp om fred

Burundi i dag

Etter mange år med vold og konflikt, ble det innført våpenhvile i Burundi i november 2003. Den positive utviklingen har skapt håp om fred, og tusenvis av flyktninger har allerede vendt tilbake til hjemlandet. Ved utgangen av året var det likevel over en halv million burundiere på flukt internt i landet, mens over 350 000 levde som flyktninger i andre land.

Tvunget på flukt

Burundis befolkning er et hardt prøvet folk. Landet har vært preget av vold og uroligheter i flere perioder etter frigjøringen fra den belgiske kolonimakten i 1962. Bakgrunnen for konflikten er kampen om politisk og økonomisk makt, der de politiske lederne har spilt på etniske strenger for å nå sine mål. Kampene er kjent for å være spesielt barbariske. Mange, også kvinner og barn, er regelrett lemlestet eller slaktet med machetkniver. Da den nyvalgte presidenten, Melchior Ndadaye (hutu), ble drept i et kuppforsøk i 1993, startet en ny og voldsom borgerkrig i landet.

Over 200 000 er blitt drept bare de siste 10 årene, og så mange som én million burundiere, både hutuer og tutsier, har blitt tvunget hjemmefra på grunn av kamper, eller som følge av regjeringens program for gjenbosetting. Flere hundre tusen har søkt tilflukt i andre deler av landet, mens 800 000 har flyktet ut av landet, først og fremst til nabolandet Tanzania.

Fredsforhandlinger

Etter flere års fredsforhandlinger, med blant annet Nelson Mandela som megler, ble den Pierre Buyoya (tutsi) gjeninnsatt som president i juli 2001, med Domitien Ndayizeye (hutu) som visepresident. Dette var første fase av en treårig overgangsperiode. Andre fase trådte i kraft som planlagt i mai 2003, da Ndayizeye overtok som president for de neste 18 månedene. Etter planen skal det holdes valg til ny regjering i november i år, men det er usikkert om dette blir praktisk mulig.

Ved årsskiftet 2003/2004, var over én million burundiere på flukt i eget land eller utenfor landets grenser. De pågående kampene rundt hovedstaden Bujumbura driver fortsatt om lag 50 000 mennesker på flukt hver uke. Situasjonen hindrer folk i å dyrke mat, og mange er avhengige av nødhjelp for å overleve. De færreste av de fordrevne har tilgang på rent vann. Hjelpeorganisasjonene mangler ressurser, i tillegg til at sikkerhetssituasjonen gjør arbeidet deres vanskelig. Den ustabile situasjonen gjør at ingen tør å satse økonomisk i landet. Internasjonale aktører vil neppe investere før fredsavtalen blir fulgt opp av varig våpenhvile.

Våpenhvile gir håp

I november 2003 inngikk regjeringen våpenhvile med hutuenes største opprørsbevegelse, Forces for Defence of Democracy (FDD). Våpenhvileavtalen har brakt nytt håp om fred, og i 2003 vendte flere enn 80 000 burundiske flyktninger hjem fra Tanzania. Halvparten av disse var støttet av FNs høykommissær for flyktninger (UNHCR). Organisasjonen samarbeider nå med begge lands regjeringer om å tilbakeføre en stor gruppe burundiske flyktninger fra Tanzania. Frem til mai 2004 hadde flere enn 40 000 vendt hjem til Burundi. FNs beslutning om å etablere en fredsbevarende styrke for Burundi vil også kunne bidra til stabilitet i landet.

Til tross for at det er krig i Burundi, har landet mottatt flyktninger fra nabolandene Den Demokratiske Republikk Kongo og Rwanda.

Tilbakevending - Burundi

William Mikkelsen

For tidlig å reise hjem

I 2002 inngikk FNs høykommissær for flyktninger (UNHCR) en avtale med burundiske og tanzanianske myndigheter om å bistå tusenvis av flyktninger med å flytte tilbake til hjemlandet Burundi. Siden avtalen ble inngått har over 176 000 flyktninger reist tilbake. Burundi opplever nå en av Afrikas største tilbakevendingprosesser på mange år, men dette skjer ikke uten problemer.

Siden Burundi ble selvstendig i 1962 har det i flere perioder pågått brutale kamper mellom folkegruppene hutuer og tutsier i Burundi. Over 200 000 har blitt drept i kampene, og langt flere lemlestet. Både hutuer og tutsier har flyktet fra kamphandlingene opp gjennom årene. I alle bortsett fra én av Burundis 17 provinser har deler av befolkningen blitt drevet på flukt.

To store flyktningstrømmer

Burundi har opplevd to store flyktningstrømmer som følge av de intense kampene i landet. Den første bølgen av flyktninger skjedde i 1972, da folkemordet mot hutuene førte til at nær 300 000 mennesker flyktet. Etter mordet på hutupresident Melchior Ndadaye i 1993, Burundis første demokratisk valgte president etter at landet ble selvstendig, startet en ny runde med drap og vold. Kampene førte til en ny flyktningstrøm, som vokste seg større for hver voldsbølge. Til sammen har over en halv million burundiere blitt drevet på flukt innad i landet, og rundt 800 000 har flyktet til nabolandene, først og fremst til Tanzania. ►

Burundi - Tilbakevending

Organisert tilbakevending

Fredsforhandlinger, våpenhvile og en positive politiske utvikling har gitt et nytt håp om fred i Burundi. I 2002 inngikk derfor burundiske og tanzanianske myndigheter en såkalt repatrieringsavtale med UNHCR, for å legge forholdene til rette for at de burundiske flyktningene kunne vende tilbake til hjemlandet. FN-organisasjonen er ansvarlig for å organisere tilbakevendingen. I første omgang skulle flyktningene vende tilbake til sentrale og nordlige områder i Burundi. Men i januar 2004 skrev myndighetene i de to landene under på en ny avtale med UNHCR om å intensivere og forberede tilbakevending til større deler av landet. Nye grenseposter er blitt åpnet og toll og immigrasjons prosedyrer har blitt forenklet, alt for å effektivisere prosessen og gjøre den så human som mulig.

«Frivillig» repatriering

Over 80 000 burundiere flyttet tilbake til hjemlandet i 2003, og ytterligere 40 000 har vendt hjem siden nyåret. Ifølge FNs flyktningkonvensjon skal tilbakevending skje i frivillighet, men forholdene for flyktningene i Tanzania er etter hvert blitt så vanskelige at mange humanitære aktører i dag stiller spørsmål om hvor frivillig tilbakevendingsprosessen egentlig er. Til tross for at tanzanianske myndigheter plikter å beskytte de burundiske flyktningene, har de lenge øvet press for å få flyktningene hjem igjen. Blant annet er flyktningenes bevegelsesfrihet blitt kraftig innskrenket. I tillegg har tilbakevendings-spørsmålet fått en avgjørende plass i den tanzanianske valgkampen. Flyktningene beskyldes for å stå bak en rekke problemer og forbrytelser, og som et resultat av dette er mange blitt utsatt for vold og trakassering. De vanskelige forholdene gjør at flyktningene i mange tilfeller ikke har noen annen mulighet enn å vende hjem. En tilbakevending under slike forhold kan vanskelig sies å være frivillig.

I juni 2003 la U.S. Committee for Refugees (USCR) fram en rapport, der de ba den tanzanianske regjeringen om å respektere flyktningenes rett til å velge om de vil reise tilbake eller ikke. Mange av de som flyktet fra Burundi i 1972 har nå slått seg til ro i Tanzania, og ønsker ikke nødvendigvis å bryte med den etablerte tilværelsen.

Mangler kapasitet

I følge FNs flyktningkonvensjon skal tilbakevending ikke bare skje i frivillighet, men også i sikkerhet og verdighet. Flere internasjonale organisasjoner mener at slik situasjonen er i Burundi i dag, vil ingen av kriteriene bli oppfylt.

UNHCR advarer om at flyktningene vender tilbake til et krigsherjet land med mange problemer, der blant annet grunnleggende tjenester som vannforsyning og helsetilbud mangler de fleste steder. I april 2004 gikk organisasjonen Amnesty International ut og sa at menneskerettighets- og sikkerhetssituasjonen i Burundi gjør det umulig for flyktningene å vende hjem i fullstendig sikkerhet og verdighet. En massiv tilbakevending på det nåværende tidspunkt, selv om den er frivillig, kan få dramatiske følger i forhold til stabiliteten i Burundi og sikkerheten for flyktningene selv.

Like før fredsavtalen ble underskrevet sist november, uttrykte også organisasjonen International Crisis Group (ICG) sterk bekymring for hva flyktningene ville komme hjem til. Mangelfull planlegging av den massive tilbakevendingen kan i verste fall destabilisere den skjøre fredsprosessen, mente de. Mens UNHCR organiserer selve transporten for de hjemvendte flyktningene, skal burundiske myndigheter ha et mottaksapparat klart når de kommer tilbake. Dette apparatet fungerer

ikke i praksis.

Eiendomsrett er et av de største uløste problemene i Burundi. Hjemvendte flyktninger finner eiendommen de reiste fra ødelagt, solgt eller overtatt, og får verken rådgiving i forhold til hva de kan gjøre eller kompensasjon for det de har tapt. For burundierne som flyktet i 1972 vil det være så godt som ingen mulighet til å få eiendommen tilbake. Eiendomsspørsmålet vil sannsynligvis føre til at tusenvis av de hjemvendte flyktningene blir fordrevet på ny. Et annet stort spørsmål er at kvinner ikke har arverett.

Vanskelig humanitær situasjon

Den prekære humanitære situasjonen og manglende tilgang til dyrkbar jord har gjort over 1 million mennesker avhengige av ekstern hjelp i Burundi. Kronisk feilernæring finnes i stor skala i utrygge områder, både der det finnes store antall internt fordrevne og der hvor folk har vendt hjem. Selv om mange internt fordrevne har kunnet vende hjem i løpet av det siste året, er det fortsatt mange som ikke har anledning til å dra tilbake. Kamper utenfor hovedstaden Bujumbura fører opp til 50 000 nye mennesker på flukt hver eneste uke. De fordrevne har ikke mulighet til å komme seg til tryggere områder og er spesielt sårbare. Mange flykter fra sted til sted uten å finne trygghet. De fleste av dem er kvinner og barn som risikerer voldtekt og å bli rekruttert inn i bevæpnede grupper.

Mange praktiske spørsmål står uløste i forbindelse med den massive tilbakevendingen. Noe av det viktigste er den psykiske siden ved prosessen. For kort tid siden var det åpen krig. Forsoningsarbeidet mellom gruppene har kommet til kort, og lite skal til før stridene blusser opp igjen. Valget som planlegges avholdt i november kan bli en farlig arena i forhold til dette. Manglende planlegging og tilbud til de hjemvendte fører til sterk frustrasjon. Mange blir derfor lettere lokket til å slutte seg til motstanderne av regjeringen.

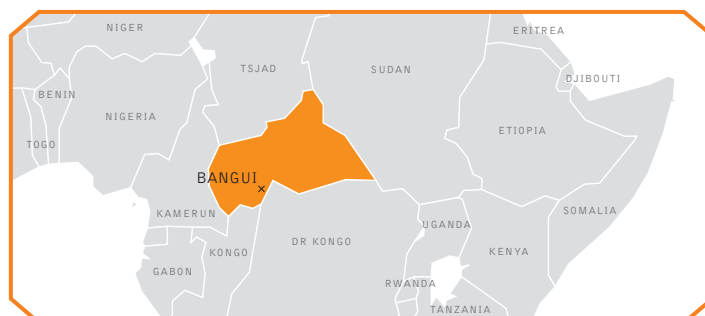
Anerkjenner ikke problemene

Regjeringen i Burundi har ikke anerkjent skalaen av problemer som oppstår når tusenvis av flyktninger kommer hjem igjen før forholdene ligger til rette for det. I januar i år publiserte den burundiske regjeringen et nasjonalt handlingsprogram for rehabilitering for de hjemvendte flyktningene og internt fordrevne. Internasjonale organisasjoner som er til stede i landet mener imidlertid at myndighetene ikke har funnet en god nok strategi til å løse oppgaven, og at de dessuten mangler de nødvendige ressursene som skal til. Programmet svikter i tillegg ved at det ikke involverer nasjonale eller internasjonale partnere i prosessen. En vellykket tilbakevending av flyktningene og de internt fordrevne krever økende forpliktelse fra internasjonale aktører. Flere donorer lover å øke den økonomiske støtten til landet nå som den politisk situasjonen har bedret seg. Økte sikkerhetstiltak og ytterligere nødhjelp er essensielt dersom tilbakevendingen skal skje uten at konflikten blusser opp igjen. En tilbakevending uten de nødvendige forberedelsene vil ikke bare gå ut over sikkerheten for den enkelte, men også for landet som helhet. FNs beslutning i mai om å etablere en fredsbevarende styrke for Burundi er et skritt i riktig retning i forhold til det å stabilisere situasjonen i landet og støtte opp under forsoningsprosessen. De tanzanianske myndighetene har også et ansvar og må overholde prinsippet om frivillig tilbakevending. ✘

Den sentralafrikanske republikk - AFRIKA

Nøkkeltall

Areal i km ² : 622 984	Innbyggere i millioner : 3,8
Flyktninger.....	41 000
Internt fordrevne	200 000
Flyktninger i Den sentralafrikanske rep. fra andre land	51 000
Flyktninger hjemvendt til Den sentralafrikanske rep.	4 852
Asylsøkere fra Den sentralafrikanske rep. i 2003	-

Korrupsjon og lovløshet

Den sentralafrikanske republikk i dag

Vanstyre, korrupsjon og politisk uro har preget Den sentralafrikanske republikk i mange år. I 2003 ble hundretusener tvunget på flukt som en følge av kamper mellom opprørere og regjeringsstyrker, og store deler av landet er fortsatt preget av lovløshet.

Befolkningen i Den sentralafrikanske republikk har opplevd mange militærkupp siden landet ble selvstendig i 1960. Det foreløpig siste kuppet fant sted i mars 2003, mens president Ange-Felix Patassé befant seg i utlandet. Bak kuppet sto den tidligere hærsjefen Francois Bozizé, som også ble mistenkt for å være involvert i et mislykket kuppforsøk i 2001.

Kuppet i 2003 kom etter mange måneders harde kamper mellom regjeringsstyrker og opprørere. Bak opprøret lå misnøye med korrupsjon og manglende innsats for å bedre leveforholdene for befolkningen. Misnøyen var særlig sterk blant offentlig ansatte på grunn av stadig manglende lønnsutbetalinger. Mange hadde ikke fått utbetalt lønn på årevis.

Rik på naturressurser

Den omfattende korrupsjonen har gjort at befolkningen har sett lite til inntektene fra utvinning av landets naturressurser. Til tross for at Den sentralafrikanske republikk har rike forekomster av diamanter, gull, uranium og tømmer, rangerer FN landet som et av verdens fattigste.

Under kampene foran det siste kuppet begikk begge parter grove brudd på menneskerettighetene, som plyndring, voldtekter og summariske henrettelser. Noen av overgrepene ble begått av væpnede grupper fra Tsjad og DR Kongo, som deltok i kampene på regjeringsstyrkenes side.

Væpnede banditter

Volden og overgrepene førte til at over 240 000 mennesker flyktet fra sine hjem. De fleste søkte tilflukt inne i landet, men over 40 000 flyktet over grensa til nabolandet Tsjad. Ifølge FN-anslag var det fortsatt 200 000 internt fordrevne høsten 2003, selv om situasjonen i landet var roligere. Mange har vært engstelige for å vende hjem fordi deler av landet er preget av lovløshet, med jevnlig angrep på sivile fra væpnede banditter. Mange av bandittene er tidligere opprørere som har nektet å levere inn sine våpen.

Urolighetene i 2003 gjorde det vanskelig for internasjonale organisasjoner å nå frem med hjelp til de internt fordrevne, og FN advarte om at det var fare for hungersnød. Til tross for den alvorlige situasjonen var det ingen respons fra internasjonale givere da FN i mai 2003 gikk ut med en appell om penger til hjelpearbeidet i landet. Våren 2004 meddelte FN at den humanitære situasjonen fortsatt var bekymringsfull for mer enn halvparten av landets befolkning.

Sikkerheten truet

Konflikten i Den sentralafrikanske republikk påvirkes av uroligheter i nabolandene. Sudanere har gjennom mange år flyktet over grensen for å komme unna borgerkrigen i hjemlandet, og ved inngangen til 2004 var det 37 000 flyktninger fra Sudan i Den sentralafrikanske republikk. Flyktingene har fått hjelp fra FN, men mange har også hatt mulighet til å dyrke jord som de har fått tildelt av sentralafrikanske myndigheter. Sikkerheten til flyktingene har imidlertid vært truet av sudanske opprørere som har tatt seg over grensen.

Også borgerkrigen i DR Kongo har ført til en flyktningsstrøm til Den sentralafrikanske republikk. Ved inngangen til 2004 var det 10 000 kongolesiske flyktninger i landet, hvorav de fleste holdt til i hovedstaden Bangui.

AFRIKA - Elfenbenskysten

Nøkkeltall

Areal i km ² :	322 460	Innbyggere i millioner :	16,8
Flyktninger.....			55 000
Internt fordrevne	500 000 – 600 000		
Flyktninger i Elfenbenskysten fra andre land			74 000
Flyktninger hjemvendt til Elfenbenskysten.....			16 600
Asylsøkere fra Elfenbenskysten til Norge i 2003			23

Fra stabilitet til kaos

Elfenbenskysten i dag

Elfenbenskysten var lenge betraktet som et fredelig lyspunkt i en region preget av krig og konflikter. Men i 2002 ble landet arena for en borgerkrig som tvang hundretusener på flukt. Og selv om de stridende partene i 2003 erklærte at krigen var over, preges landet fortsatt av vold og uro.

I april 2004 overtok FN kommandoen over en vestafrikansk fredsstyrke som ble utstasjonert i Elfenbenskysten i kjølevannet av borgerkrigen i landet. Under FNs ledelse skulle styrken utvides til å omfatte 6000 soldater fra Afrika, Asia og Europa.

Våpenhvile og vold

Sammen med 4000 franske soldater under egen kommando, var FN-styrkens oppgave å bidra til en fredelig løsning på konflikten som har delt Elfenbenskysten i to. Borgerkrigen startet i september 2002 og hadde ikke vart i mange måneder før regjering og opprørere ble enige om våpenhvile. Sommeren 2003 erklærte de at krigen var over og dannet en overgangsregjering der makten ble delt mellom partene. Likevel har volden fortsatt, og i mars 2004 gikk overgangsregjeringen i oppløsning. Det skjedde etter at flere hundre mennesker ble drept da soldater åpnet ild mot demonstranter fra opposisjonen.

Diskriminering

Konflikten i Elfenbenskysten har sin bakgrunn i motsetninger mellom ulike etniske, religiøse og politiske grupper. Landet har gjennom generasjoner tiltrukket seg innvandrere på jakt etter arbeid, og en fjerdedel av befolkningen har i dag utenlandsk bakgrunn. De har følt seg diskriminert i mange år, mens landets opprinnelige innbyggere i stigende grad har følt innvandrerne som en uvelkommen konkurrent i kamp om jord, arbeid og politisk makt.

På flukt i eget land

Borgerkrigen som sprang ut av disse motsetningene, førte til at minst 700 000 mennesker ble drevet på flukt. Mange flyktet til nabolandene, men de fleste søkte tilflukt inne i landet. Ved årsskiftet 2003/2004 var det fortsatt minst en halv million internt fordrevne i Elfenbenskysten. I tillegg flyktet 55 000 til utlandet i løpet av 2003, de fleste til Liberia, men også til Guinea, Mali og andre land.

Avhengig av humanitær hjelp

De fleste internt fordrevne har fått husly hos familie eller bekjente. Andre har søkt tilflukt i kirker og offentlige bygninger. Titusener har også flyktet inn i øde jungelområder der de er utenfor rekkevidde for FN og andre internasjonale organisasjoner som arbeider i landet.

Uro og manglende sikkerhet legger begrensninger på den internasjonale innsatsen for de internt fordrevne, som i mange tilfeller er totalt avhengige av humanitær hjelp for å overleve. Men også pengemangel er et hinder. Både Verdens matvareprogram og FNs høykommissær for flyktninger har vært nødt til å begrense sitt arbeid i Elfenbenskysten fordi giverlandene ikke har stilt tilstrekkelige midler til rådighet.

Trakassering og overgrep

Elfenbenskysten har i en årrekke tatt imot flyktninger fra nabolandene – spesielt fra Liberia. Borgerkrigen har imidlertid bidratt til økt fremmedfiendtlighet, noe som har ført til at flyktninger har vært utsatt for trakassering og overgrep. Utryggheten har resultert i at mange liberiere har flyktet videre til Guinea, mens andre har følt seg tvunget til å vende tilbake til hjemlandet. Som en følge av de harde kampene mellom opprørere og regjeringsstyrker i Liberia i 2003, kom det nye grupper flyktninger til Elfenbenskysten. Ved årsskiftet 2003/2004 var det mer enn 70 000 flyktninger fra Liberia i Elfenbenskysten.

Eritrea - AFRIKA

Nøkkeltall

Areal i km ² : 121 320	Innbyggere i millioner : 4,3
Flyktninger.....	280 000
Internt fordrevne	58 000
Flyktninger i Eritrea fra andre land	4 000
Flyktninger hjemvendt til Eritrea	-
Asylsøkere fra Eritrea til Norge i 2003	198

Tusenvis har vendt tilbake etter langvarig krig

Eritrea i dag

I 2003 var det ti år siden Eritrea ble en selvstendig stat, etter en langvarig frigjøringskrig, og tre år siden en bitter grensekrig med Etiopia ble avsluttet. Men ved inngangen til 2004 var det fortsatt 280 000 eritreiske flyktninger i eksil og rundt 60 000 var internt fordrevne. Eritrea huser omlag 3000 flyktninger fra Somalia og 1000 flyktninger fra Sudan.

Spent forhold

Det eritreiske flyktningproblemet går tilbake til begynnelsen av 1960-tallet, da Eritrea ble annektert av Etiopia. I løpet av den 30 år lange krigen som fulgte, flyktet mer enn 750 000 eritreere ut av landet. En halv million flyktet over grensen til Sudan. Mange vendte hjem da Eritrea ble selvstendig i 1993, men flere hundre tusen fortsatte sin tilværelse i sudanske flyktningleirer.

I 1998 brøt det ut en blodig krig mellom Eritrea og Etiopia om et omstridt grenseområde. I løpet av den to år lange krigen ble over 100 000 soldater og et ukjent antall sivile drept, og mer enn en million av Eritreas 3,5 millioner innbyggere ble tvunget på flukt.

I juni 2000 ble de to landene enige om våpenhvile, og i desember samme år skrev de to landene under en fredsavtale. Ingen endelig avgjørelse om grensoverdraging er gjort, og forholdet mellom de to landene er fortsatt spent. United Nations Mission in Ethiopia & Eritrea (UNMEE) overvåker grenseområdet mellom de to landene og sikrer at ingen nye kamper bryter ut.

Flyktningstatus opphører

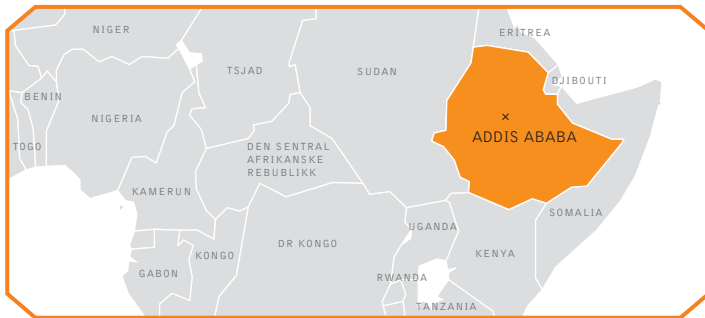
I 2002 fastslo FNs høykommissær for flyktninger (UNHCR) at årsakene til det eritreiske flyktningproblemet var borte og at eritreerne ikke lenger automatisk ville få flyktningstatus. Arbeidet med tilbakevending ble intensivert, og i januar 2003 registrerte 36 000 eritreiske flyktninger i Sudan seg for å delta i UNHCRs tilbakevendingprogram. Spenninger mellom Eritrea, Etiopia og Sudan skapte imidlertid problemer i 2003, og bare 9000 eritreere vendte hjem i løpet av året. De første fire månedene i 2004 organiserte UNCHR tilbakevending for ytterligere 7000 flyktninger.

Alt i alt har over 120 000 flyktninger reist tilbake til Eritrea siden 2000 med støtte fra UNHCR. Mange ønsker å bli i Sudan, og 150 000 flyktninger har søkt om en individuell vurdering av sin flyktningstatus.

Begrenset tilbakevending

Siden fredsavtalen med Etiopia i 2000 har de fleste internt fordrevne kunnet vende hjem. Striden om hvor grensen mellom landene skal gå har likevel hindret mange i å vende tilbake. Mangel på penger til å rehabilitere boliger, skoler og vannforsyning som ble ødelagt under krigen, har også begrenset tilbakevendingen. Om lag 1,5 millioner landminer gjør at jorda ikke kan dyrkes eller brukes som beiteland. Mange områder er ubeboelige. Arbeid med å rydde miner er i gang, men det har gått svært langsomt. Mot slutten av 2003 befant det seg drøyt 58 000 internt fordrevne i leirene i det vestlige Eritrea. I tillegg var 9000 på flukt utenfor leirene.

AFRIKA - Etiopia

Nøkkeltall

Areal i km ² : 1 127 127.....	Innbyggere i millioner : 67,3
Flyktninger.....	19 000
Internt fordrevne	169 000
Flyktninger i Etiopia fra andre land	112 000
Flyktninger hjemvendt til Etiopia	-
Asylsøkere fra Etiopia til Norge i 2003	287

Miner og pengemangel forsinker hjemvending

Etiopia i dag

Borgerkrigene i Sudan og Somalia har ført til at mange flyktninger har strømmet over grensen til Etiopia. Samtidig har Etiopias to år lange grensekrig med Eritrea ført til at et stort antall etiopiere er på flukt i eget land.

Etiopias flyktningproblemer er nært knyttet til det konfliktfylte forholdet til Eritrea. Etiopia annekterte Eritrea i 1962, og det ble starten på en 30 år lang krig som drev nesten en million etiopiere på flukt, de fleste til nabolandene. Etter at krigen ble avsluttet og Eritrea ble selvstendig i 1993, vendte imidlertid de fleste flyktningene hjem.

Ved inngangen til 2004 var det 14 000 etiopiske flyktninger og asylsøkere i andre land i Afrika, og 5000 etiopiere ventet på å få behandlet søknader om asyl i USA og Europa.

Nye konflikter

I 1998 brøt en ny konflikt ut mellom Etiopia og Eritrea. En to år lang krig om et omstridt grenseområde førte til at over 100 000 soldater og et ukjent antall sivile mistet livet. I tillegg ble mer enn 360 000 etiopiere tvunget til å flykte fra grenseområdene og søke tilflukt andre steder i landet.

En fredsavtale ble undertegnet i desember 2000, men fastsettelse av grensene ble ikke avgjort. Forholdet mellom de to landene er fortsatt spent. Mange av de internt fordrevne vendte hjem, men høsten 2003 var det fortsatt rundt 170 000 internt fordrevne.

Minefaren er en viktig årsak til at mange ikke har reist tilbake til sine hjemsteder. Det er om lag to millioner landminer i landet, og i store områder er det derfor umulig å dyrke jorda eller å bruke den som beitemark. En undersøkelse som ble lagt frem i mars 2004, fortalte at 1295 etiopiere var drept eller skadet av landminer de siste to årene.

Pengemangel

En annen grunn til at mange fortsatt ikke har vendt hjem, er mangel på penger til gjenoppbygging av boliger, skoler, helseklinikker og vannforsyningsystemer som ble ødelagt under krigen. FN har engasjert seg i arbeidet med å løse problemene, men har slitt med å skaffe midler til å hjelpe de fordrevne med å vende tilbake til sine hjemsteder. FN har også hatt problemer med å få finansiert matforsyninger til fordrevne som er helt avhengige av humanitær bistand for å overleve.

I tillegg til sine interne problemer og konflikten med Eritrea, har Etiopia også fått føling med borgerkriger i nabolandene. Den langvarige borgerkrigen i Sudan har gang på gang ført til at et stort antall sudanere har flyktet over grensen til Etiopia. Tallet på sudanske flyktninger nådde en topp på 300 000 i 1991. Siden den gang har mange vendt hjem mens nye har ankommet, og ved inngangen til 2004 var det 95 000 sudanske flyktninger i Etiopia.

Voldelige sammenstøt

De siste to årene har det vært store spenninger mellom etiopiere og sudanske flyktninger samt motstand lokalt mot etablering av nye flyktningleirer for sudanere. Motsetningene har ført til voldelige sammenstøt der både flyktninger og etiopiere har mistet livet, og mange flyktninger har vært tvunget til å vende tilbake til Sudan.

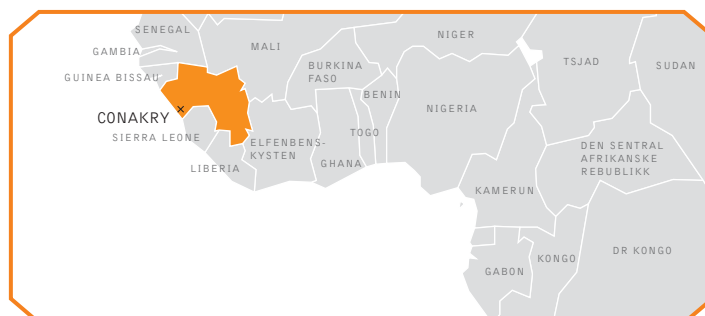
Også borgerkrig og lovløshet i Somalia har ført til en jevn strøm av flyktninger til Etiopia. 10 000 somaliske flyktninger vendte hjem i løpet av 2003, men like mange var igjen i flyktningleirer i Etiopia.

Alt i alt var det om lag 112 000 flyktninger fra andre land i Etiopia ved inngangen til 2004.

Guinea- AFRIKA

Nøkkeltall

Areal i km ² : 245 857	Innbyggere i millioner : 7,7
Flyktninger.....	5 000
Internt fordrevne	100 000
Flyktninger i Guinea fra andre land	223 000
Flyktninger hjemvendt til Guinea	-
Asylsøkere fra Guinea til Norge i 2003	75

Flyktningstrømmer skaper uro

Guinea i dag

Med unntak av Djibouti, er det ingen land i Afrika som huser flere flyktninger i forhold til folketallet enn Guinea. Hundretusener har flyktet til landet på grunn av borgerkriger i Sierra Leone, Liberia og Elfenbenskysten.

Guinea har i mange år fått merke konfliktene i nabolandene ved at flyktninger har strømmet inn i landet. Ved inngangen til 2004 var det 223 000 vestafrikanske flyktninger i Guinea. Av disse var 170 000 fra Liberia, 43 000 fra Sierra Leone og 10 000 fra Elfenbenskysten.

Selv om dette gjør Guinea til en av verdens største flyktningmottakere i forhold til folketallet, er antallet langt lavere enn ved årtusenskiftet, da mer enn 450 000 flyktninger befant seg i landet. Årsaken til nedgangen er avslutningen på den ti år lange, brutale borgerkrigen i Sierra Leone. Etter at opprørerne og regjeringen i Sierra Leone ble enige om våpenhvile i 2001, har om lag 150 000 flyktninger forlatt Guinea og vendt hjem til Sierra Leone. Bare i 2003 forlot 28 000 sierraleonske flyktninger Guinea.

I 2003 mottok Guinea omtrent 25 000 flyktninger fra krigen mellom hæren og opprørere i Liberia. Da president Charles Taylor ble tvunget til å forlate Liberia i august 2003 roet situasjonen seg, men få flyktninger våget likevel å vende hjem i månedene etterpå.

Elfenbenskysten

Guinea er også berørt av borgerkrigen som brøt ut i Elfenbenskysten i september 2002. Selv om regjeringen og opprørerne i Elfenbenskysten kom til enighet om en våpenhvileavtale i 2003 fortsatte uroen i landet, og 7000 ivorianere flyktet til Guinea i løpet av året. Også 10 000 flyktninger fra Liberia som da befant seg i Elfenbenskysten, flyktet videre til Guinea.

Borgerkrigen i Elfenbenskysten førte også til utrygghet for de mange guineanerne som gjennom en årrekke har flyttet dit for å skaffe seg arbeid. 30 000 av dem valgte i 2003 å reise tilbake til Guinea. Mange av dem kunne imidlertid ikke vende tilbake til sine hjemsteder og endte i realiteten opp som internt fordrevne, med liten eller ingen hjelp fra det internasjonale samfunnet.

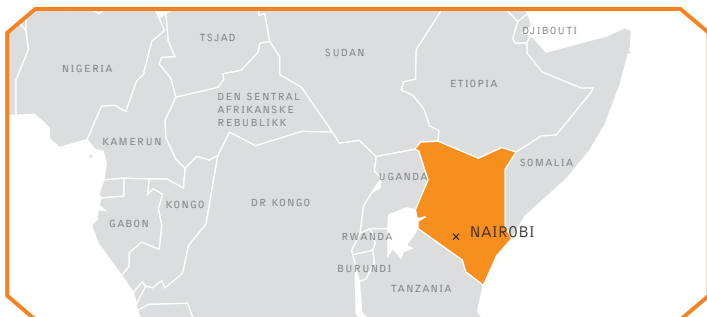
Intern uro i Guinea

Flyktninger og migranter er ikke de eneste som har strømmet inn og ut av Guinea. Også opprørere, våpen og ammunisjon har beveget seg fritt over grensene og bidratt til en forverring av sikkerheten i Guinea. Ved en rekke anledninger har opprørere fra Sierra Leone og Liberia vært involvert i kamper inne i Guinea, og resultatet er at et stort antall guineanere er drevet på flukt. Løsningen på konflikten i Sierra Leone har ført til økt trygghet i noen områder, mens andre områder opplevde økt uro i 2003 i tilknytning til oppblussingen av konflikten i Liberia. Resultatet var at mange flyktet fra sine hjem, mens andre av sikkerhetsgrunner ble evakuert av myndighetene. Det totale antallet internt fordrevne er usikkert, men ble i 2003 anslått til å ligge et sted mellom 20 000 og 100 000.

Internasjonalt engasjement

I begynnelsen av mai 2004 besøkte FNs høykommissær for flyktninger, Ruud Lubbers, Guinea under en rundreise i Vest-Afrika. Det var Lubbers tredje besøk i regionen og en understrekning av Høykommissærens omfattende engasjement for å løse flyktningproblemene i denne delen av verden. Organisasjonen har lenge hatt ansvaret for store flyktningleirer i Guinea og har spilt en sentral rolle når flyktninger har vendt hjem til nabolandene.

AFRIKA - Kenya

Nøkkeltall

Areal i km ² : 582 650	Innbyggere i millioner : 31,3
Flyktninger.....	-
Internt fordrevne	350 000
Flyktninger i Kenya fra andre land	219 000
Flyktninger hjemvendt til Kenya	104
Asylsøkere fra Kenya til Norge i 2003	6

Den glemte konflikten

Kenya i dag

I løpet av 1990-årene ble mer enn en halv million kenyanere fordrevet fra sine hjem og tvunget til å søke tilflukt andre steder i landet. En hovedårsak til de voldelige konfliktene var at regjeringspartiet KANU spilte på motsetninger mellom nomadiske kvegfolk og fastboende bønder for å holde seg ved makten. KANU oppmuntret til vold og sammenstøt, og volden var særlig intens i forbindelse med valgene i 1992 og 1997.

Da partiet tapte valget i 2002, lovet den nye regjeringen å løse problemene til de mange som er fordrevet fra sine hjem. Men foreløpig har få internt fordrevne vendt tilbake til sine hjemsteder.

Drap på bestilling

Regjeringspartiet hadde generelt sterk støtte blant de nomadiske kvegfolkene som ble betalt for å angripe og myrde fastboende bønder. I tillegg til betalingen lot sentrale medlemmer av regjeringspartiet KANU angriperne også overta eiendommene til de drepte eller jagede. Opposisjonen som generelt hadde sterk støtte fra bøndene ble på denne måten splittet og svekket.

Regjeringsskifte

Etter nesten 40 år ved makten tapte likevel KANU valget i desember 2002. Den nye regjeringen er en koalisjon av tidligere opposisjonspartier, med et ambisiøst program for å utrydde korrupsjon og for å skape forsoning mellom landets ulike folkegrupper.

Likevel har ikke regjeringsskiftet betydd noen umiddelbar løsning på problemene for de mange som er drevet på flukt det siste tiåret, og som siden har levd under vanskelige forhold i slumområder i Kenyas byer. I slutten av 2003 var tallet på internt fordrevne om lag 350 000. Få hadde vendt tilbake til sine hjem i løpet av året. De fleste har ventet for å se om regjeringen vil holde sine løfter og om sikkerheten på hjemstedet er god nok.

Regjeringen har forpliktet seg til å finne en løsning for alle de internt fordrevne, men oppgaven er svært omfattende. Blant problemene som må løses er ugyldige eiendomsskjøter, jord som bøndene har vært tvunget til å selge under markedspris, konflikter om beiterettigheter, lovløshet og mangel på tillit mellom de ulike involverte grupper.

Pengemangel

Kenya har gjennom mange år tatt imot flyktninger fra andre land i Afrika. På begynnelsen av 1990-tallet var antallet flyktninger i Kenya oppe i mer enn 400 000. Ved inngangen til 2004 var antallet noe lavere og de største flyktninggruppene er 140 000 somalidere, 60 000 sudanere og 10 000 etiopiere. De fleste flyktet fra borgerkrigene i de to landene tidlig på 1990-tallet og har bodd i flyktningleirer siden.

FNs høykommissær for flyktninger, Verdens matvareprogram og andre organisasjoner har i mange år sørget for å gi flyktningene tak over hodet, mat og helsetilbud, men arbeidet er vanskelig på grunn av mangel på bevilgninger fra internasjonale givere. I 2003 var Verdens matvareprogram tvunget til å kutte ned på matrasjonene på grunn av pengemangel, og resultatet var en klar økning i feilernæring blant flyktningene. I begynnelsen av 2004 varslet organisasjonen at den igjen var i samme situasjon, og at matrasjonene måtte kuttes hvis det ikke kom inn mer penger.

Vanskelighetene med å få giverlandene til å finansiere dette arbeidet henger sammen med at flyktningene har bodd i leirer i Kenya i mer enn ti år. De har mistet nyhetens interesse og taper i kampen om oppmerksomhet og penger når nye, akutte flyktningssituasjoner dukker opp.

DR Kongo - AFRIKA

Nøkkeltall

Areal i km ² : 2 345 410.....	Innbyggere i millioner : 53,8
Flyktninger.....	440 000
Internt fordrevne	3 400 000
Flyktninger i DR Kongo fra andre land	241 000
Flyktninger hjemvendt til DR Kongo	3 161
Asylsøkere fra DR Kongo til Norge i 2003	19

Den første afrikanske verdenskrigen

Kongo i dag

I forbindelse med fredsprosessen i Den demokratiske republikken Kongo (tidligere Zaire) ble det i fjor etablert en overgangsregjering satt sammen av den tidligere regjeringen, den ikke-bevæpnede opposisjonen, det sivile samfunn og fire rebellgrupper. Til tross for positiv utvikling på den politiske fronten, er det fortsatt en desperat humanitær situasjon i landet.

Politisk ramme

Frem til gjenforeningen i 2003, var DR Kongo delt i tre. Den vestlige delen var kontrollert av regjeringen i DR Kongo, den nordlige delen av Movement for the Liberation of Congo (MLC) med støtte fra Uganda, og de østlige- og sørøstlige delene var kontrollert av Congolese Rally for Democracy-Goma (RCD-Goma) med støtte fra Rwanda. Alle gruppene er i dag med i overgangsregjeringen. Imidlertid er det lite som tyder på at landet vil være i stand til å gjennomføre det planlagte president- og parlamentsvalget i 2005, som var en del av avtalen partene i overgangsregjeringen inngikk. Likevel håper befolkningen at de tidligere fiendene vil holde seg innenfor den skjøre politiske rammen de sammen har skapt, istedenfor på slagmarken, som tidligere.

Krig om naturressursene

Krigen i DR Kongo er den største som noen gang har utspilt seg på det afrikanske kontinentet. På sitt verste involverte den hele åtte afrikanske land. Kampen om hvem som skal ha kontroll over landets rike forekomster av diamanter, gull og andre verdifulle metaller har trukket hærene fra nabolandene Rwanda, Uganda, Burundi, Angola, Zimbabwe og Namibia inn i konflikten. Krigen har derfor blitt kalt en afrikansk verdenskrig.

Verdens verste humanitære krise

Konflikten er uhyre sammensatt og uoversiktlig. Den kan ha tatt livet av så mange som 3,3 millioner mennesker – og drevet nesten fire millioner på flukt, de fleste innenfor landets grenser. De fleste har søkt tilflukt i lokalsamfunn som allerede befant seg i en vanskelig situasjon. I overkant av en halv million kongolesere er flyktninger utenfor landets grenser. Situasjonen har flere ganger blitt beskrevet som verdens verste humanitære krise siden den andre verdenskrig.

Systematisk vold mot sivile

Konflikten startet i 1996, da en opprørshær med støtte fra Rwanda og Uganda angrep Sese Seke Mobutus regime. Etter syv måneders kamper, ble Mobutu kastet fra makten, og Laurent Kabila overtok som president. I 1998 ble det på nytt opprør, denne gang mot Kabilas regime. Opprøret resulterte i borgerkrig, og ble støttet av Kabilas tidligere allierte Rwanda og Uganda. Kampene mellom Kabilas regjeringshær, væpnede kontingenter fra andre afrikanske land, tre opprørsfraksjoner og konflikter mellom rivaliserende opprørsgrupper, førte til grusomme overgrep på sivilbefolkningen. I mai og juni i fjor ble flere hundre tusen drevet på flukt under intense kamphandlinger i den nordøstlige delen Ituri-regionen. Lemlestelser, voldtekter og systematiske drap var ikke uvanlig.

Lusaka-avtalen

I 1999 undertegnet de stridende partene en fredsavtale (Lusaka-avtalen) og FN opprettet en egen styrke som skulle støtte opp under fredsprosessen (MONUC). Fredsstyrken har blitt utvidet flere ganger, og består nå av 11 000 soldater. Den har også fått sterkere mandat og kan ta i bruk makt for å beskytte både seg selv og sivilbefolkningen.

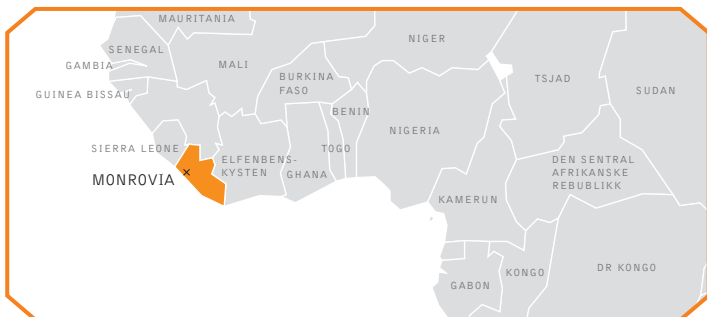
Flyktninger fra naboland

Selv om krigen har rast i DR Kongo har landet mottatt et stort antall flyktninger fra andre krigsherjede land på det afrikanske kontinentet. Disse er hovedsakelig fra Angola, men også fra Sudan, Kongo Brazzaville, Uganda, Burundi, Den sentralafrikanske republikk og Rwanda.

Trenger internasjonal støtte

Konflikten i DR Kongo har fått liten oppmerksomhet internasjonalt. Store hindringer ligger i veien for varig fred. Det er derfor av stor betydning at det internasjonale samfunnet støtter opp om den positive utviklingen i landet, blant annet ved å imøtekomme beskyttelsesbehovene både til de flere millioner internt fordrevne og flyktningene fra nabolandene.

AFRIKA - Liberia

Nøkkeltall

Areal i km ² : 111 370	Innbyggere i millioner : 3,3
Flyktninger.....	386 000
Internt fordrevne	500 000
Flyktninger i Liberia fra andre land	60 000
Flyktninger hjemvendt til Liberia	8 000
Asylsøkere fra Liberia til Norge i 2003	49

Håp om fred etter 14 år

Liberia i dag

Ifølge en FN lever hele 85 prosent av Liberias befolkning under fattigdomsgrensen. Mange har akutt behov for vann og mat etter flere år med krig. De trenger også sårt medisiner og behandling, mot stadige epidemier: malaria, kolera og meslinger. I løpet av september ble det ukentlig registrert hele 2000 nye tilfeller av kolera.

Voldsomme kamper

Borgerkrigen i Liberia har rast nærmest uavbrutt siden Charles Taylor og hans opprørsgruppe angrep regjeringsstyrkene i 1989. Kampene spredte seg raskt og ulike etniske grupper skaffet seg allierte i nabolandene.

I 1997 vant Taylor presidentvalget, til tross for at store deler av befolkningen var skeptiske til lederegenskapene hans. Seieren bunnnet etter alt å dømme ut i folks frykt for represalier – og lengsel etter fred. Fred fikk de, langt på vei. De fleste flyktningene var i ferd med å vende tilbake til sine hjemsteder, da tilbakeslaget kom i 1998, og regjeringshæren og opposisjonsgruppa Liberians United for Reconciliation and Democracy (LURD), støtte sammen i voldsomme kamper nord i landet og i hovedstaden Monrovia. Begge sider tok i bruk stadig grovere metoder for å få overtaket – inkludert voldtekt, drap og utstrakt rekruttering av barnesoldater.

Senere har også andre fraksjoner, som Movement for Democracy in Liberia (MODEL), sluttet seg til kampene. Konflikten mellom regjeringen og opposisjonsgruppene har ført til plyndringer og masaker, og har fordrevet store deler av sivilbefolkningen. Hele byer er lagt i ruiner.

Volden sprer seg

Volden spredte seg snart til nye områder, og folk ble igjen drevet på flukt. Mangelen på mat har drevet folk gjennom farlige områder, og mange er blitt utsatt for grove menneskerettighetsbrudd – alt fra å bli frastjålet klærne de har på seg, til å bli voldtatt, drept eller brent levende i egne hjem. Barn og kvinner er blitt utsatt for seksualisert vold. Barn er blitt tvunget ut i prostitusjon. Mange måtte betale soldatene – eller utføre tjenester – for å unnsnippe. De fleste søkte tilflukt i andre deler av landet, men flere rømte også over grensene til Guinea, Sierra Leone, Elfenbenskysten og Ghana.

En allerede vanskelig humanitær situasjon forverret seg da kampene eskalerte, og kulminerte i et massivt angrep på Monrovia våren 2003.

Fredsavtale

Etter seks år ved makten trakk president Taylor seg 11. august 2003. En uke senere skrev Taylors midlertidige etterfølger Moses Blah og opprørerne under en fredsavtale. Men kampene har fortsatt. Så sent som i november 2003 førte kamper mellom de tidligere regjeringsstyrkene og MODEL til at omkring 10 000 flyktet fra sine hjem i nordlige sentrale deler av landet.

Ved årsskiftet var en halv million mennesker drevet på flukt i eget land – nær 400 000 hadde flyktet til nabolandene.

Men fredsavtalen gir håp, og liberiske flyktninger søker igjen å vende tilbake til sine hjemsteder. Ifølge FN vil omkring 100 000 flyktninger sannsynligvis kunne vende tilbake i løpet av 2004. Det er opprettet transittleire og tilbakevendte flyktninger får hjelp av FNs matvareprogram i form av matrasjoner, tepper og annet utstyr. Flere steder finnes imidlertid verken boliger eller arbeid å vende tilbake til, og situasjonen er fortsatt ustabil i mange regioner.

Tilbakevending - Liberia

Fredsavtale gir håp

Sommeren 2003 raste borgerkrigen som verst i Liberia. Voldsomme gatekamper skapte kaos i landets hovedstad Monrovia. Fredsavtalen som ble inngått i august samme år markerte et viktig vendepunkt i Liberias historie. Da våpnene tidde, forsvant også mediernes interesse, men krisen er langt fra over.

Borgerkrig, konflikter og vanstyre har kostet over 200 000 liberiere livet og drevet nesten en million mennesker på flukt. De fleste er på flukt i eget land og rundt 200 000 befinner seg i og rundt hovedstaden. Hundretusener har flyktet over grensene til Sierra Leone, Elfenbenskysten og Guinea. Freden er skjør og det er fremdeles mangel på sikkerhet i store deler av landet. Avtalen er likevel gjennombrudd og gir nye håp til den krigstrette befolkningen.

Verdens største fredsbevarende styrke

Sikkerhetssituasjonen er betydelig bedret etter hvert som de fleste av de 15 000 soldatene i FNs fredsbevarende styrke (UNMIL) er

på plass i landet. Dette har ført til at folk har begynt å reise hjem igjen. Så langt har FNs høykommissær for flyktninger (UNHCR) registrert 10 000 liberiere som har flyttet tilbake til hjemlandet. Sannsynligvis er tallet langt høyere fordi mange har dratt til sine opprinnelsessteder på egenhånd uten å bli registrert. Men ikke alle kommer helt hjem. Noen av flyktningene blir værende ved grensene fordi de mangler penger til å kunne fortsette, mens andre blir igjen i hovedstaden på grunn av utrygge forhold i hjemdistriktene. At folk vender hjem er et tegn på liberiernes tillit til fredsprosessen. Samtidig kommer de hjem til et land som i 2003 ble utpekt som et av de verste å leve i for internt fordrevne. ►

Liberia - Tilbakevending

Barnesoldater

I et land som Liberia der borgerkrigen har vart i 14 år, vokser det nå opp en generasjon under atten år som er vant til å overleve ved hjelp av våpen. Både gutter og jenter er blitt tvangsrekruttert av opprørsgrupper og tvunget til å drepe. Nå som krigen er over starter den vanskelige oppgaven med å reintegrere barnesoldatene i lokalsamfunnet. I regi av FN er det opprettet et eget program – DDRR-programmet – særskilt for denne målgruppen. Programmet er et viktig element i fredsprosessen og omfatter; avvæpning, demobilisering, reintegrering og rehabilitering.

300 dollar per våpen

Rundt 38 000 soldater skal demobiliseres og reintegreres i samfunnet i løpet av ett år. Ved innlevering får soldatene 150 dollar per våpen. Etter at de har vært gjennom resten av demobiliseringsprogrammet får de det resterende beløpet på 150 dollar. En stor del av soldatene er mindreårige og for mange er en hverdag med krig den eneste virkeligheten de kjenner. Den kanskje viktigste faktoren i programmet er å sikre at de demobiliserte gis muligheter til utdanning og arbeid for å hindre gjengkriminalitet eller i verste fall oppbygging av nye rebellgrupper i opposisjon til landets myndigheter.

Mislykket start

DDRR-programmet startet 7. desember i fjor men gikk ikke som planlagt. Dårlig planlegging og mangel på FN-tropper sendte tusenvis av soldater ut på gatene i Monrovia frustrert over manglende betaling for våpnene de hadde levert inn. Resultatet var tre dager med kaos og tolv drepte. Samtidig har flere av opprørssoldatene klaget over brutte løfter fra sine ledere. De ble lovet utdanning så snart Charles Taylor var fjernet fra makten. I stedet har tidligere opprørsledere sikret seg toppjobber i regjeringen.

Positiv utvikling

Etter at programmet startet opp igjen i april 2004 har utviklingen vært positiv og uten alvorlige sikkerhetssituasjoner. Når ryktet om vellykket avvæpning sprer seg, ser man raskt at livet vender tilbake i byer og landsbyer som i lange tider har vært forlatt. Det antas at 100 000 mennesker hittil har vendt tilbake til sine hjemsteder. Noen kommer fra flyktingleire i naboland, andre fra leire i Liberia mens en del har hatt midlertidig opphold hos slekt og venner i og rundt Monrovia.

Kummerlige forhold

I følge Verdens Matvareprogram (WFP) er matmangelen alvorlig, men ikke så alarmerende som først antatt. De verste forholdene finner man i leirer for internt fordrevne, og svært mange barn under fem år er underernært. Fremdeles lever 85 prosent av befolkningen under fattigdomsgrensen og må klare seg i lange perioder med svært lite mat. Mangel på mat skaper ofte flere internt fordrevne fordi mange foretrekker å bo i leire hvor de er sikret mat og vann. På sikt skal den generelle matutdelingen erstattes av tiltak som skal sørge for at barn får gå på skole (school-feeding) å få fart i gjenoppbyggingen av landets infrastruktur (food-for-work).

Regionale utfordringer

Situasjonen i Liberia påvirker stabiliteten i hele Vest-Afrika. Konfliktene i Liberia, Sierra Leone og Guinea er i årenes løp blitt så viklet inn i hverandre at en varig fred i ett av landene er helt avhengig av en fredelig utvikling i de andre. Grådige kommandanter og statsledere fra de ulike land brukte de enorme naturrikdommene til å fyre opp under konfliktene i stedet for å bygge fred. Utstrakt våpenhandel og diamantsmugling var mulig på grunn av den politiske ustabiliteten i regionen.

Konflikter og borgerkrig i ett land skaper nye flyktningsstrømmer til nabolandene. Under tidligere president Taylor hadde opprørsgrupper i nabolandene et fristed i Liberia. Fordi nabolandene støttet ulike opprørsgrupper i Liberia, og Taylor på sin side støttet opprørsgrupper i nabolandene, gikk dette hardt utover flyktingene fra Liberia. Mange liberiere som flyktet under borgerkrigen ble stigmatisert og beskyldt for å ta med seg konflikten over landegrensene.

Liberia huser også flyktinger fra andre afrikanske land, spesielt fra Sierra Leone. Flyktingene har fått lide for urolighetene i Liberia, ettersom flyktingleire i grenseområdene har vært utsatt for gjentatte angrep. De er blitt drevet fra den ene leiren til den neste, noen også tilbake til landet de kom fra.

Internasjonal vilje

Liberia er et land uten politiske institusjoner og infrastruktur, og det vil ta tid å gjenoppbygge landet. Amerikansk press som førte til Taylors avgang sørget for internasjonal oppmerksomhet. For første gang i Liberias konflikthistorie har det internasjonale samfunnet vist vilje til å mobilisere de nødvendige ressurser for å kunne opprettholde stabilitet i landet. Gjenoppbyggingen av landet krever at det legges et grunnlag for etablering av reelle politiske institusjoner, både partier og annen type institusjonell struktur. Hele det sivile samfunn har blitt systematisk nedbrutt gjennom mange års terrorvelde, og gjenoppbyggingen vil være krevende. Likeledes er all lokal administrasjon, helsetilbud og skoletilbud borte, og må gjenoppbygges for at tilbakevendingen skal skyte fart og gi varige løsninger for landet og befolkningen. ✘

Nigeria - AFRIKA

Nøkkeltall

Areal i km ² : 923 768	Innbyggere i millioner : 132,8
Flyktninger.....	39 000
Internt fordrevne	50 000 – 100 000
Flyktninger i Nigeria fra andre land.....	10 000
Flyktninger hjemvendt til Nigeria	-
Asylsøkere fra Nigeria til Norge i 2003	236

Demokrati til besvær

Nigeria i dag

De siste fem årene er over én million mennesker fordrevet fra sine hjem i Nigeria som en følge av en rekke lokale konflikter. Politiske, etniske og religiøse motsetninger truer stabiliteten i Afrikas mest folkerike land.

Nigeria er ikke blitt fredeligere etter at mange års militærregime ble erstattet av sivil styre i 1999. Demokratisering og politisk liberalisering har gitt større spillerom for militante etniske og religiøse grupper, og mange tusen er drept i voldelige sammenstøt de siste årene.

Oppblussing av vold i lokale konflikter førte i 2003 til at 100 000 mennesker ble drevet på flukt. Mange vendte hjem etter kort tid, men ved årsskiftet var anslagsvis 57 000 fortsatt internt fordrevne. Nye sammenstøt i 2004 har drevet ytterligere mange tusen på flukt.

Manglende ressurser

Internasjonale organisasjoner har i liten grad vært engasjert i bistandsarbeid for internt fordrevne i Nigeria. Lokale og nasjonale myndigheter har et apparat for å gi humanitær bistand i krisesituasjoner, men har ikke ressurser til å bistå dem som er fordrevet over lengre tid. Det er også mangel på hjelp til folk som vender hjem etter å ha vært på flukt. Mange har kommet tilbake til hus og eiendommer som er plyndret og brent ned.

Den økende volden, og enkelte gruppers krav om uavhengighet fra Nigeria, har fått noen til å tenke tilbake på den bitre borgerkrigen fra 1967 til 1970, da den østlige delen av landet forsøkte å rive seg løs og danne den selvstendige staten Biafra. Under Biafra-krigen ble to millioner drept og mange millioner drevet på flukt.

Islamsk sharia-lovgivning

De mange konfliktenes i dagens Nigeria utspiller seg langs religiøse og etniske skillelinjer, men skyldes i stor grad økonomiske, politiske og sosiale motsetninger. I enkelte områder – spesielt i nord – har motsetningene mellom kristne og muslimer tilspisset seg etter at lokale myndigheter har vedtatt å innføre islamsk sharia-lovgivning. Sammenstøtene i disse områdene handler imidlertid ikke bare om religiøse forskjeller men også om retten til jord og tilgang til sosiale velferdstilbud.

I de oljeproduiserende områdene i sør var det på 1990-tallet en rekke konflikter på grunn av miljøødeleggelser og misnøye med at inntektene fra oljeutvinningen ga få ringvirkninger lokalt. De siste årene har mer penger fra oljeindustrien kommet lokalsamfunn til gode, men også dette har skapt konflikter. Årsaken er at lokale utviklingsprogrammer finansiert av oljeselskaper, har gjort politiske posisjoner mer attraktive og dermed ført til økt kamp om politisk makt.

Konflikt mellom bønder og nomader

I en rekke tilfeller der konflikter går langs religiøse og etniske skillelinjer, dreier det seg om motsetninger mellom innflyttere og de opprinnelige innbyggerne i et område. Flere steder har voldelige konflikter sprunget ut av motsetninger mellom fastboende bønder og nomader. I det østlige Nigeria, der muslimske gjetere og kristne jordbrukere støtte sammen i 2002, hadde volden utspring i strid om beiteland. Sammenstøtene mellom de to gruppene førte til at 20 000 mennesker flyktet til nabolandet Kamerun, og av disse var 17 000 fortsatt i eksil ved inngangen til 2004.

Nigeria har selv tatt imot over 10 000 flyktninger fra andre land i Afrika. De største gruppene ved inngangen til 2004 var 6000 flyktninger fra Liberia og 3000 fra Tsjad.

AFRIKA - Rwanda

Nøkkeltall

Areal i km ² : 26 338	Innbyggere i millioner : 8,2
Flyktninger.....	46 000
Internt fordrevne	-
Flyktninger i Rwanda fra andre land	37 000
Flyktninger hjemvendt til Rwanda	23 214
Asylsøkere fra Rwanda til Norge i 2003	54

10 år etter folkemordet

Rwanda i dag

I 2004 er det ti år siden folkemordet i Rwanda, da nesten én million mennesker ble drept og en tredel av landets befolkning flyktet ut av landet. De fleste av flyktningene har vendt tilbake, men oppgjøret med fortiden er vanskelig.

«Vi må ikke la oss holde som gisler av fortiden, vi ønsker å se fremover», sa Rwandas president Paul Kagame da landet i april 2004 markerte at det var ti år siden konflikten mellom hutuer og tutsier førte til en tragedie uten sidestykke i Afrikas historie.

Fortsatt på frifot

Men for å kunne se fremover, mener rwandere flest at det må tas et grundig oppgjør med det som skjedde i 1994. En av de store utfordringene landet står overfor, er å få gjennomført et rettsoppgjør som stiller de skyldige til ansvar. Da tiårsmarkeringen fant sted, var landets fengsler fylt opp med mer enn 80 000 fanger som var mistenkt for delaktighet i massakrene i 1994. Men samtidig var mange sentrale bakmenn fortsatt på frifot i utlandet.

FNs sikkerhetsråd opprettet i 1994 en internasjonal domstol for Rwanda, som har til oppgave å straffeforfølge dem som planla folkemordet. Men frem til april 2004 hadde FN-domstolen bare avsagt dom i 15 saker med til sammen 21 siktede.

Folkemordet i 1994

Ifølge en undersøkelse gjennomført av den rwandiske regjeringen ble 937 000 mennesker drept i løpet av 100 dager våren 1994. Folkemordet startet etter at president Juvenal Habyarimana omkom da flyet han befant seg i ble skutt ned. Bak folkemordet sto ekstreme hutugrupperinger, og de fleste ofrene tilhørte minoriteten tutsier. Men også moderate hutuer ble drept.

Allerede på 1950- og 1960-tallet førte konflikt mellom de to gruppene til at mange tutsier flyktet ut av landet. I 1990 organiserte tutsier i eksil i Uganda væpnede aksjoner i Rwanda, og de påfølgende årene var det stadige kamper. En fredsavtale i 1993 var ment å skulle løse konflikten, men ble i stedet opptakten til folkemordet året etter.

I løpet av sommeren 1994 klarte tutsistyrkene å stanse folkemordet. Bakmennene flyktet sammen med om lag to millioner hutuer, hvorav en stor del ikke kan klandres for delaktighet i folkemordet. De fleste flyktet til nabolandet Zaire (i dag kjent som Den demokratiske republikken Kongo) og Tanzania.

Mange observatører, og kanskje særlig tutsiene, har lagt skylden for folkemordet på FN og deler av det internasjonale samfunn. Den lille kontingenten med FN soldater som var på plass for å overvåke fredsavtalen var ikke stor nok til å stanse folkemordet. Forsterkninger ble heller ikke sendt til tross for at man visste hva som var i ferd med å skje.

Andre observatører hevder at folkemordet har sammenheng med en ekstrem befolkningstetthet og tilsvarende press på knappe ressurser, i kombinasjon med et hat som ble skapt under det belgiske kolonistyre for de favoriserte tutsiene.

Organisert tilbakevending

Mange hundre tusen tutsier vendte hjem etter maktskiftet i 1994. Fra 1996 begynte også en omfattende tilbakevending av hutuer, og to år senere var de aller fleste flyktningene tilbake i hjemlandet. De siste årene har FNs høykommissær for flyktninger organisert tilbakevending for dem som fortsatt er i eksil. I løpet av 2003 vendte 23 000 rwandiske flyktninger hjem, og tallet på rwandiske flyktninger i eksil var nede i 46 000. Samtidig huset Rwanda 37 000 flyktninger fra andre land, de fleste fra Den demokratiske republikken Kongo.

Mange av flyktningene som reist tilbake til Rwanda, har ikke fått mulighet til å vende tilbake til sine hjemsteder. Et stort antall er bosatt i nye landsbyer opprettet av myndighetene med støtte fra det internasjonale samfunn. Mange er blitt bosatt i landsbyer mot sin vilje. Et mål med den organiserte bosettingen i landsbyer er å skape for flyktningene. Samtidig ønsker regjeringen å fremme forsoning ved at folk fra ulike etniske grupper bor i samme landsby. Men denne politikken er omstridt, og det er fortsatt spenninger knyttet til arbeidet med å bringe de hjemvendte flyktningene tilbake til en normal tilværelse.

Senegal - AFRIKA

Nøkkeltall

Areal i km ² : 196 190	Innbyggere i millioner : 10,0
Flyktninger.....	13 000
Internt fordrevne	5 000
Flyktninger i Senegal fra andre land	23 000
Flyktninger hjemvendt til Senegal	-
Asylsøkere fra Senegal til Norge i 2003.....	5

20 år gammel konflikt fortsetter

Senegal i dag

Flere tiår med uro i Casamance i Senegal har tvunget titusener til å flykte fra sine hjem. I 2001 skapte en fredsavtale håp om slutt på kampene mellom hæren og opprørsbevegelsen i sør. Men opprørerne er splittet, og noen fortsetter den væpnede kampen for løsrivelse fra Senegal.

Tre soldater ble drept 1. april 2004 da separatister angrep en hæravdeling som drev med minerydding i Casamance-regionen i Senegal. Dette var det første alvorlige angrepet på hæren på to år, og et tegn på at den mer enn 20 år gamle konflikten i Casamance ikke er over.

Neglisjert av myndighetene

Misnøye med at Casamance var neglisjert av de sentrale myndighetene i hovedstaden Dakar førte i 1982 til at opprørsbevegelsen Mouvement des forces démocratiques de la Casamance (MFDC) startet en væpnet kamp for selvstendighet. Siden har kampene mellom separatistene og hæren ført til at 50 000 mennesker er drevet på flukt, enten internt i Senegal eller til nabolandene. Ved inngangen til 2004 var det 9000 flyktninger fra Casamance i Guinea-Bissau og 4000 i Gambia. 5000 var på flukt i eget land.

En våpenhvile i 1999 dempet konflikten, og i 2001 undertegnet opprørerne og regjeringen en fredsavtale. Ifølge avtalen skulle alle flyktninger få vende hjem, begge parter skulle frigi fanger, landminer skulle fjernes og opprørere som la ned våpnene, skulle få økonomisk støtte. Interne konflikter i opprørsbevegelsen har imidlertid ført til fortsatt uro.

Et nytt håp om fred ble tent da en av de mest militante opprørslederne døde i mai 2003. Men uroen fortsatte, og mange tusen mennesker ble drevet på flukt i løpet av året.

Arrest, tortur og henrettelser

Både opprørerne og hæren har stått bak overgrep mot sivilbefolkningen i Casamance. Opprørerne har tvunget landsbyboere til å gi fra seg mat og penger, og de som har nektet, har fått husene sine brent ned. Hæren har på sin side arrestert, torturert og henrettet personer som er mistenkt for å støtte separatistene.

Tallet på internt fordrevne har svingt i takt med utviklingen i konflikten. I rolige perioder har mange fordrevne vendt tilbake til sine hjem. Noen steder er imidlertid folk forhindret fra å vende tilbake fordi landminer har gjort det umulig å drive jordbruk. Resultatet er at mange fordrevne er totalt avhengige av humanitær bistand fra lokale og internasjonale organisasjoner. Innsatsen fra det internasjonale samfunnet har imidlertid vært utilstrekkelig, ifølge den amerikanske flyktningorganisasjonen Refugees International.

Fra Mauritania uten statsborgerskap

I tillegg til de fordrevne fra konflikten i Casamance, huser Senegal om lag 20 000 flyktninger fra nabolandet Mauritania. De ble jaget på flukt under en etnisk konflikt i 1989–1990 og har siden bodd i flyktningleirer i grenseområdet nord i Senegal. FNs høykommissær for flyktninger har gitt en viss humanitær bistand til flyktningene, men de har stort sett måttet klare seg på egen hånd. Myndighetene i Mauritania har hevdet at flyktningene egentlig er senegalesere og ikke har krav på statsborgerskap i Mauritania. Ledere for flyktningene har på sin side satt fullt statsborgerskap og erstatning for tapt eiendom som en forutsetning for å vende tilbake til hjemlandet. I tillegg til de 20 000 flyktningene fra Mauritania kommer rundt 3000 flyktninger fra Guinea, DR Kongo, Liberia og Sierra Leone.

AFRIKA - Sierra Leone

Nøkkeltall

Areal i km ² :	71 740	Innbyggere i millioner :	5,2
Flyktninger.....			71 000
Internt fordrevne			7 500
Flyktninger i Sierra Leone fra andre land			70 000
Flyktninger hjemvendt til Sierra Leone			41 262
Asylsøkere fra Sierra Leone til Norge i 2003			41

Fred og fremgang

Sierra Leone i dag

Etter ti år tok den blodige borgerkrigen mellom regjeringsstyrkene og opprørsbevegelsen Revolutionary United Front (RUF) slutt i januar 2002. Krigen drepte 50 000 mennesker, lemlestet og såret langt flere, og drev nesten halvparten av befolkningen på flukt. Nå vender flyktningene tilbake til Sierra Leone, der gjenoppbyggingen av landet er i gang for fullt. I 2003 hjalp FNs høykommissær for flyktninger (UNHCR) over 60 prosent av flyktningene tilbake til hjemlandet.

Brutale krigshandlinger

Opprørsbevegelsen RUF startet som en idealistisk motivert organisasjon, eller en protestbevegelse mot et gjennomkorrupt regime i Sierra Leone. Etter hvert som borgerkrigen utartet seg og den opprinnelige bevegelsen ble vannet ut, ble det uklart om RUF hadde noen politisk agenda utover maktovertakelse og kontroll over de verdifulle diamantforekomstene i landet. Opprørsbevegelsen kontrollerte diamantgruvene i den østlige delen av landet, og brukte i stor grad pengene fra diamanthandelen til å finansiere krigen de deltok i. Opprørsbevegelsen var beryktet for sine barbariske metoder, som de brukte for å spre skrekk blant den sivile befolkningen. Sierra Leone er kjent for lemlestelser av det groveste slaget, der hender, føtter, armer og ben ble kappet av uskyldige sivile. I tillegg ble mange barn presset eller lokket til å verve seg som soldater.

To millioner på flukt

Soldater fra andre land i Vest-Afrika har gjennom den fredsbevarende styrken ECOMOG flere ganger forsøkt å stoppe konflikten i Sierra Leone, men uten hell. I 1999 ble partene i landet enige om en fredsavtale, og FN sendte den fredsbevarende styrken UNAMSIL for å hjelpe til i fredsprosessen. Fredsavtalen ble imidlertid brutt, og i løpet av 2000 ble situasjonen i landet dramatisk forverret. Dette førte til en markant økning i antallet flyktninger, og mot slutten av året var nesten 2 millioner sierraleonere på flukt, hovedsakelig til nabolandene Guinea og Liberia, men også innenfor landets egne grenser.

Verdens største fredsbevarende styrke

Det måtte en rekordstor fredsbevarende styrke til for å roe ned konflikten, og mot slutten av 2001 hadde Sierra Leone den største av FNs fredsbevarende styrken i verden. I mai 2000 ble UNAMSIL forsterket med en gruppe britiske soldater, som ble sendt inn for å

beskytte sivilbefolkningen og utenlandske statsborgere fra RUFs brutale overgrep. En ny fredsavtale ble undertegnet i 2001. Etter dette har situasjonen i landet roet seg betraktelig. UNAMSIL skulle opprinnelig trekkes ut av Sierra Leone mot slutten av 2004, men FN har fornyet mandatet fram til juni 2005. Styrken har derfor fremdeles rundt 10 000 personer utstasjonert i landet.

De fleste internt fordrevne har nå flyttet tilbake til sine hjemsteder. I tillegg har UNHCR bistått over 40 000 flyktninger med å flytte tilbake fra nabolandene Liberia og Guinea. Ved årsskiftet var drøye 70 000 sierraleonere fortsatt i eksil, mens 7500 var fordrevet i eget land. Sierra Leone tok også i mot flyktninger fra nabolandet Liberia i 2003. Til sammen bor det om lag 70 000 liberiske flyktninger i landet.

Store utfordringer

Det er en imidlertid en stor oppgave å legge forholdene til rette for at tusenvis av mennesker nå vil flytte hjem. Krigen har hindret mange barn og unge i å få skolegang. Sierra Leone ligger på verdenstoppen i analfabetisme. De humanitære forholdene er prekære, og det er et desperat behov for gjenoppbygging og utvikling. I fjor måtte mer enn tre fjerdedeler av befolkningen klare seg på under to amerikanske dollar om dagen.

Krigen har ødelagt store deler av infrastruktur, skoler, sykehus og boliger nesten over alt i Sierra Leone. Nærmere 3000 byer og landsbyer er lagt i ruiner, og ved utgangen av 2003 var bare 10 prosent av alle ødelagte hjem gjenoppbygd. I tillegg trenger tusenvis av krigsskadde, internt fordrevne og flyktninger hjelp til å reetablere seg på hjemstedet. Bistanden som kreves inkluderer blant annet transport tilbake til hjemstedet, tilgang til mat og medisiner, finansiering av ny bolig og bearbeiding av traumer.

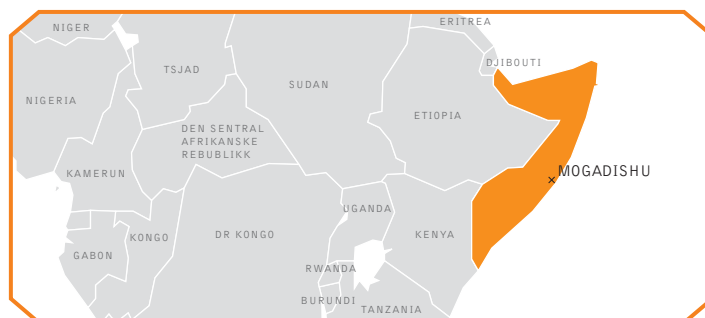
Avvæpning

I februar i år ble et fem år langt prosjekt for å avvæpne og demobilisere mer enn 70 000 tidligere opprørere avsluttet. Nå gjenstår den store utfordringen med å reintegrere de tidligere soldatene til en normal tilværelse i det sivile samfunn. Mange har fått utdanning finansiert av staten, eller fått hjelp til å skaffe arbeid. I april 2003 ble det åpnet en sannhets- og forsoningskommisjon i Sierra Leone, der mer enn 8000 utsagn fra sivile og tidligere soldater ble innhentet. Kommisjonen avsluttet sitt arbeid i august 2003. I tillegg opprettet FN en spesialdomstol i januar 2002, som skal etterforske krigsforbrytelser begått under borgerkrigen.

Somalia - AFRIKA

Nøkkeltall

Areal i km ² : 637 657	Innbyggere i millioner : 9,4
Flyktninger.....	277 000
Internt fordrevne	350 000
Flyktninger i Somalia fra andre land	-
Flyktninger hjemvendt til Somalia	10 246
Asylsøkere fra Somalia til Norge i 2003	1 602

Mange hindringer på veien mot fred

Somalia i dag

Situasjonen i Somalia er fortsatt svært ustabil. Store interessekonflikter har trukket ut fredsforhandlingene mellom overgangsregjeringen, klanledere og representanter fra andre land. I følge FN lever flere hundretusen somaliere under umenneskelige forhold i leire for internt fordrevne i landet. Somaliere er blant de største flyktninggruppene i Norge.

Borgerkrig mellom ulike klaner

Somalia besto opprinnelig av en engelsk og en italiensk koloni. Disse ble slått sammen og landet ble erklært selvstendig i 1960. Ni år senere tok generalmajor Siad Barre makten. Diktatoren ga stadig mer makt til sin egen klan, og begynte snart å undertrykke andre deler av befolkningen. Spesielt hardt gikk det ut over klanene i nord, som svarte med opprør. I 1988 kulminerte situasjonen i en blodig borgerkrig. Den skulle komme til å drepe mer enn en halv million mennesker, og drive nesten tre millioner på flukt. I tillegg til krigens lidelser har landet også vært rammet av tørke og hungersnød.

I 1992 startet FN den humanitære aksjonen «Gjenskap Håpet». Det gikk ikke lang tid før det kom til væpnede sammenstøt mellom FN-troppene og somaliske klanstyrker. I 1995 var situasjonen så anstrengt at FN besluttet å trekke seg ut av landet.

Somaliland og Puntland

Diktator Siad Barre døde i 1991. Samme år utropte ledende skikkelser det nordvestlige området som uavhengig, og døpte det Republikken Somaliland. I 1998 fulgte regionen i nordøst etter og tok navnet Puntland. Verken Somaliland eller Puntland har fått internasjonal anerkjennelse som uavhengige stater, men det har i begge regioner lyktes å oppnå en viss grad av fred og stabilitet. Den positive utviklingen i Somaliland og Puntland har åpnet for at mange flyktninger og internt fordrevne har kunnet vende tilbake til sine hjemsteder, særlig de som hadde søkt tilflukt i Etiopia, Djibouti og Kenya. På begynnelsen av fjoråret var imidlertid 350 000 av landets rundt ti millioner innbyggere fortsatt internt fordrevet. Mange av disse bor under elendige forhold i storbyene. Nesten 300 000 somaliere har tilhold i Etiopia og Kenya. Mange av flyktningene har vært på flukt helt siden de blodige sammenstøtene på begynnelsen av 1990-tallet.

Fortsatt kamper

Situasjonen i Somalia er fortsatt ustabil og uoversiktlig. Landet har ikke hatt en sentral regjering siden diktatorens fall.

Fredsforhandlinger i Djibouti i 2000 førte til utnevnelse av en overgangsregjering (TNG). Den har imidlertid begrenset myndighet, ettersom store deler av landet fortsatt styres av forskjellige klaner i opposisjon. Også 2001 og 2002 var preget av harde kamper, og våpenhvilen som ble inngått i oktober 2002 har blitt brutt flere ganger siden. Lokale stridigheter og sporadiske, væpnede konflikter driver stadig flere på flukt, særlig i sentrale og sørlige strøk av landet.

Et av verdens minst utviklede land

Den ustabile situasjonen har bremset utviklingen i landet og ført til sykdommer, matmangel og nød. Somalia er svært fattig, og klassifiseres som et av verdens fem minst utviklede land. 71 prosent av befolkningen er underernært, 80 prosent har ikke tilgang på rent vann. Forventet levealder er bare 47 år. Nesten en fjerdedel av alle barn dør før de fyller fem år. Kun en femtedel av den voksne befolkningen kan lese og skrive.

Grove overgrep

Mangelen på et sentralt styre har ført til fortsatt lovløse tilstander og utallige overgrep på sivilbefolkningen. De lokale myndighetene er enten ikke bevisste, velger å overse, eller mangler midler til å straffeforfølge brudd på menneskerettighetene. Diskriminering, ulovlige arrestasjoner, tortur, kidnapping, og drap er utbredt. Kvinner har spesielt få rettigheter, og utsettes for stadige voldtekter, kjønnslemlestelser og mishandling. I tillegg er det svært mange barnesoldater i Somalia.

Interessekonflikter

Det har vært gjort mange forsøk på å stabilisere situasjonen i Somalia. I 2002 begynte fredsforhandlinger mellom overgangsregjeringen (TNG), klanledere og representanter fra Etiopia, Djibouti og Kenya, etter initiativ fra Inter-Governmental Authority on Development (IGAD), en regional organisasjon på Afrikas Horn. Men en lang rekke interessekonflikter de ulike gruppene i mellom gjør at forhandlingene trekker ut. Mangel på kompromissvilje i spørsmålet om Somalilands fremtidige status, er en av de fremste konfliktene som på sikt kan true fredsutviklingen i hele Somalia.

Det antas at om lag 280 000 somaliere levde som flyktninger i andre land i 2003. I tillegg var 350 000 internt fordrevne innad i landet.

Somaliland - Tilbakevending

Rangering av hjemvendte flyktninger

I en ellers ustabil region, er Somaliland et relativt fredelig område på Afrikas Horn. Den selverklærte republikken er derfor et attraktivt område for krigstrette somalilendere som ønsker å vende tilbake til landet sitt etter mange år på flukt. De aller fleste har frem til nå levd under umenneskelige forhold i leirer i Somalia eller i nabolandene. Nå kommer de i annen rekke når myndighetene i Somaliland tar i mot hjemvendte fordrevne. Først prioriteres de ressurssterke som har oppholdt seg i Nord-Amerika og Vest-Europa.

Lang borgerkrig

Somalia er et konglomerat av ulike klaner og fraksjoner, som har hatt store problemer med å samle seg om en fredelig nasjonalstat. I 1969 ble diktatur innført ved et militærkupp. Gjennom en splitt- og hersk strategi ble lokale krigsherrer satt opp mot hverandre i ulike deler av landet, men dette resulterte i at diktaturets egen maktbase revnet. I 1988 ble landet kastet ut i en opprivende borgerkrig, som varte frem til våpenhvilen ble inngått i oktober 2002. Situasjonen er likevel regnet som ustabil, og fremdeles drives folk på flukt i landet.

Borgerkrigen toppet en lang rekke katastrofer som har rammet landet fra begynnelsen av 1970-tallet. Invasjon, sult, tørke og epidemier er de største av mange problemer Somalia har gjennomgått.

Mangler beskyttelse

I et område der en stor del av befolkningen er nomader, kan det være vanskelig å tallfeste hvor mange mennesker som er på flukt. Et FN-estimat anslår to millioner flyktninger og internt fordrevne, og opp til en halv million drepte allerede i 1992 da konflikten var på sitt heteste. I 2003 anslå FN at om lag 350 000 mennesker fremdeles var på flukt innad i Somalia. De fleste bor under umenneskelige forhold i opprettede leire, uten tilstrekkelig tilgang til humanitær bistand. Det største problemet har imidlertid vært myndighetenes manglende evne til å beskytte de internt fordrevne. Spesielt har dette rammet kvinner og barn, som utgjør tre fjerdedeler av de fordrevne. Mindre etniske grupper eller klaner opplever i tillegg økonomisk og politisk diskriminering.

Stabilitet i Somaliland

Med sin relativt stabile situasjon ligger forholdene bedre til rette for at flyktninger og internt fordrevne kan flytte tilbake til Somaliland enn til de øvrige regionene i Somalia. Stabiliteten har gitt mulighet til å danne de nødvendige rammene for en utvikling i landet. Fredelige valg har blitt avholdt og regjeringen er svært opptatt av å utvikle Somaliland som en uavhengig og levedyktig stat. Resultatet vises ikke minst gjennom de omfattende gjenoppbyggingsprogrammene som er satt i gang de siste årene, spesielt i de største byene. Familie- og klanbånd har motivert somalilendere i eksil til å bidra økonomisk i hjemlandet, og den økonomiske støtten fra diasporaen i USA, Canada og Europa er stor. Mange i denne gruppen har også vendt hjem og deltar i regjeringens arbeid, jobber i den offentlige administrasjonen eller bidrar med næringsutvikling. Hjemvendte flyktninger fra vestlige land representerer omtrent halvparten av medlemmene i den nyvalgte regjeringen.

Prioriterer flyktninger fra vesten

Hjemvendte flyktninger fra vestlige asylland ønskes derfor spesielt velkommen tilbake til Somaliland. De har som regel større økonomiske ressurser å investere i gjenoppbyggingen, og er derfor sentrale for den videre utviklingen av landet. Denne prioriteringen går på bekostning av somalilendere som ønsker å vende tilbake fra andre steder i Somalia eller fra nabolandene Etiopia, Djibouti og Kenya. Myndighetene i Somaliland har ikke penger eller kapasitet til å ta imot de store strømmene av flyktninger og internt fordrevne, og forsøker derfor å stanse tilbakevendingen. Spesielt uønsket er de internt fordrevne i Somalia, som i Somaliland blir ansett som illegale innvandrere.

Likevel har mange tusener allerede vende tilbake. De fleste slår seg til ro i hovedstaden Hargeisa, der det er større mulighet for å del i den lille hjelpen som kommer til landet. Myndighetene opplever derfor et enormt press på hovedstaden, som forholdene ikke er lagt til rette for. Det er knapt med jobber, boliger og tilgang til helsestell, og det viser seg at de ressursvake har problemer med å klare seg selv. Det største problemet er imidlertid den prekære vannmangelen.

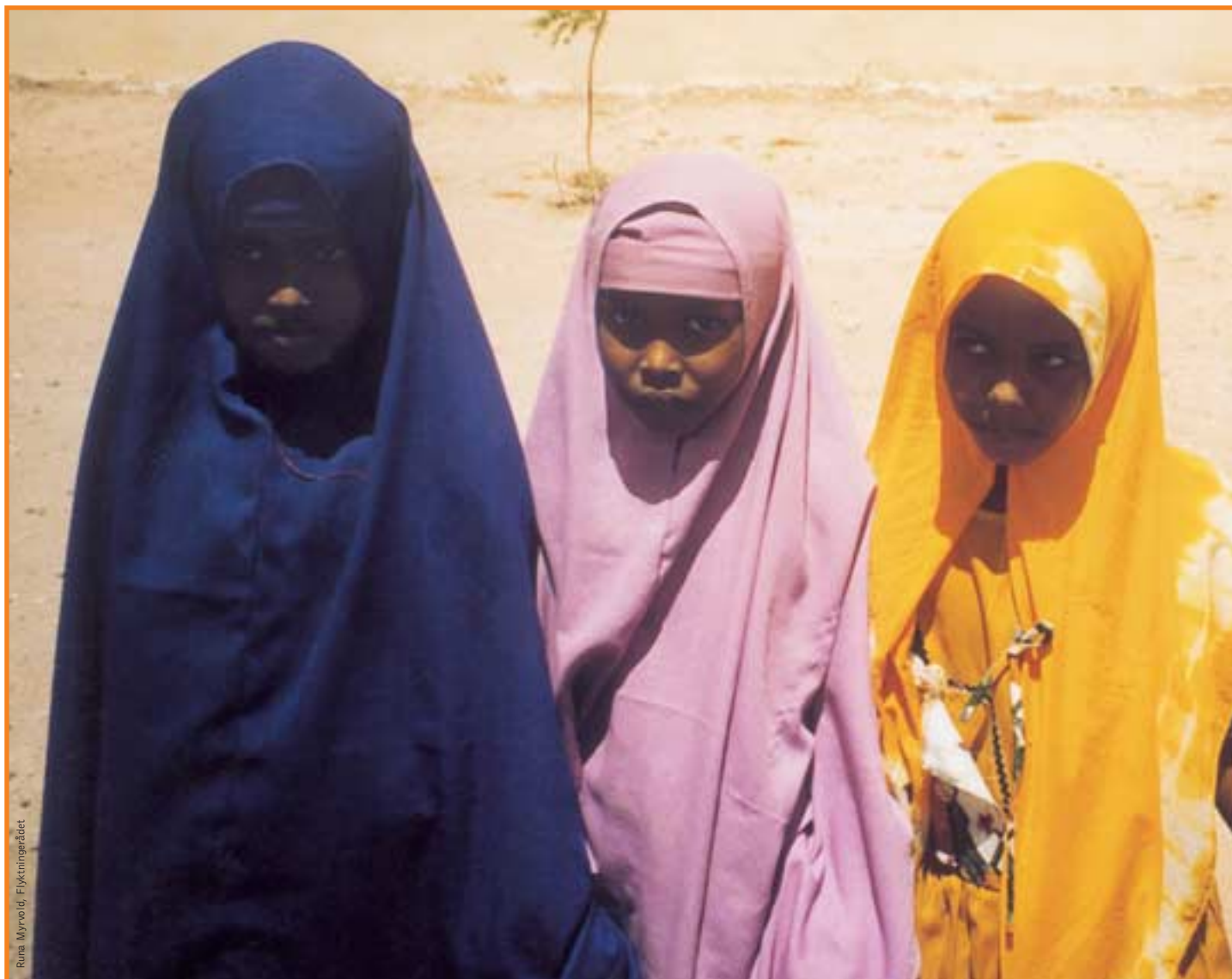
Gjenoppbygging

Det er viktig at samfunnsstrukturen gjenreises dersom tilbakevendingprosessen skal bli vellykket. Skolesystem og helsetilbud må bygges opp igjen, den offentlige sektoren må reetableres og det må også være rom for at næringslivet kan gjenopprettes. Dette er en forutsetning for at de ressurssterke gruppene i utlandet skal være interessert i å vende tilbake, men det er også nødvendig for at de som har vendt hjem fra nærområdene skal kunne reintegreres på en best mulig måte, uten at konflikten blusser opp igjen.

Fire internasjonale drept

Foreløpig er det internasjonale nærværet beskjedent i Somaliland, men flere organisasjoner har prosjekter ledet av lokale medarbeidere. Det internasjonale hjelpearbeidet ble imidlertid lammet våren 2004, etter drapet på en kenyansk hjelpearbeider utenfor Hargeisa. Kenyaneren var den fjerde internasjonale bistandsarbeideren som var blitt drept i løpet av få måneder, og hele det internasjonale miljøet ble evakuert for en midlertidig periode. Drapene kan ha en negativ effekt med tanke på landets internasjonale anseelse og diskusjonene rundt Somalilands fremtidige status. Ønsket om internasjonal anerkjennelse av Somaliland står sterkt, og nøytrale humanitære organisasjoner må trå varsomt for ikke å oppfattes som støttespillere for den ene eller annen part i konflikten.

Tilbakevending - Somaliland

Runa Myrnes, Flyktningrådet

Uenighet om status

Gjennom flere faser i de såkalte Mbadhi-konferansene har det lyktes å bringe ulike ledere sammen for å diskutere forsoning i Somalia. På et møte i Nairobi 29. januar i år undertegnet lederne en avtale om overgangsinstitusjoner i Somalia, som man håper skal bidra til fredsutvikling i både Somalia og Somaliland. Avtalen gjenspeiler imidlertid en manglende kompromissvilje i spørsmålet om Somalilands fremtidige status, og myndighetene i Somaliland boikotter derfor den pågående fredsprosessen. Uenigheten om Somalilands fremtidige status kan på sikt true fredsutviklingen i hele Somalia.

Relativt trygt

Våren 2004 er forholdene relativt trygge for flyktninger og internt fordrevne som ønsker å reise tilbake til Somaliland. Mange vegrer seg for å reise fra leire der de i det minste er sikret et minimum av nødvendig bistand, men ønsker likevel å reise hjem for å finne en varig løsning for seg selv og familien hvilket en leir ikke er. Politisk stabilitet gjør dessuten tilstandene tryggere enn de er i Somalia. Men striden om landets status og mangel på både lokal og internasjonal anerkjennelse, gir likevel en ulmende usikkerhet. En positiv velferdsutvikling er i seg selv konfliktdependende. Terskelen for voldelige konflikter er høyere når det fins et håp å miste. Om dette er tilstrekkelig til å dempe konflikten med moderlandet Somalia er imidlertid et åpent spørsmål, der nettopp forsoningsarbeidet er viktig for at håpet skal rotfestes i virkeligheten. ✕

AFRIKA - Sudan

Nøkkeltall

Areal i km ² : 2 505 810	Innbyggere i millioner : 32,4
Flyktninger.....	600 000
Internt fordrevne	4 000 000
Flyktninger i Sudan fra andre land	280 000
Flyktninger hjemvendt til Sudan	108
Asylsøkere fra Sudan til Norge i 2003	65

Nær en fredelig løsning

Sudan i dag

20 års blodig borgerkrig har skapt en humanitær krise uten sidestykke i Afrikas største land. Kamper om olje og etnisk tilhørighet har drept over to millioner mennesker, og drevet store menneskemengder på flukt de siste 20 årene. I mars 2004 ble det anslått at fire millioner sudanere var på flukt i eget land, 600 000 hadde i tillegg søkt tilflukt utenfor landets grenser – hovedsakelig i Uganda, Etiopia, Egypt, Kenya, Den sentralafrikanske republikk, Den Demokratiske Republik Kongo, Egypt og Tsjad. Krigsmetodene er ekstremt barbariske, og strekker seg fra forgiftning av drikkevann, til massevoldtekter, massakrer og bombing av landsbyer.

Kampen om olje

Sudan har vært preget av sterke motsetninger siden uavhengigheten i 1956 – og konflikten er kompleks. Hovedmotstanderne er Government of Sudan (GoS) og opprørsgruppen Sudan People's Liberation Movement/Army (SPLM/A). Viktige stridspunkter er religion og dens rolle og forhold til stat og politikk, identitet og etnisitet, kamp om ressurser og marginalisering.

I løpet av årene har konflikten religiøse og kulturelle undertoner blitt mer synlige. Ikke-muslimer reagerer på at regjeringen underlegger dem islamsk lov. I 1989 kuppet president Omar al-Bashir makten og innførte tradisjonelt islamsk styre. Befolkningen i nord er muslimsk- og arabisk orientert, mens de fleste i syd er afrikansk orientert kristne, eller tilhengere av lokale, tradisjonelle religioner.

Uverdige forhold

Mange av de internt fordrevne bor i leirer i og rundt hovedstaden Khartoum, under ulevelige forhold. Tørke og oversvømmelser har ført til hungersnød. De fleste barna er underernærte, og spedbarnsdødeligheten er høy. I fjor døde 670 000 sudanske barn av sykdommer det finnes behandling for. Bare en tredjedel av barna går på skole. Sudan huser også i overkant av 300 000 flyktninger fra nabolandene, spesielt Eritrea, Etiopia og Uganda. Nesten halvparten bor i de overbefolkede leirene for internt fordrevne.

Flere forsøk har vært gjort på å løse konfliktene opp gjennom årene, med mange internasjonale aktører på banen. I juli 2002 begynte forhandlingene mellom regjeringen og SPLM/A, hvor partene blant annet drøftet et potensielt skille mellom politikk og religion; å unnta Sør-Sudan den islamske lov, og planer om etablering av en overgangsregjering.

De pågående urolighetene, spesielt i Darfur-regionen i vest, truer med å underminere fredsprosessen og å forverre de humanitære forholdene. I tillegg til en hverdag preget av frykt og brudd på grunnleggende menneskerettigheter, har 20 års borgerkrig og ignoranse fra regjeringen satt helsevesen og skolesystem ut av spill, og ødelagt mye av infrastrukturen. Hjelpearbeidet når ikke frem. I løpet av 2003 døde 670 000 barn av sykdommer det finnes behandling for.

Håp om ny løsning

Flere avtaler skal underskrives før en fredsavtale er på plass. Rameavtalen som ble signert 27. mai var et vendepunkt i fredsprosessen og internasjonale observatører øyner håp om at en løsning er nærliggende. Det som nå gjenstår er forhandlinger om den tekniske gjennomføringen av en del punkter, før den endelige fredsavtalen er klar til å undertegnes. En fredsavtale alene vil ikke løse problemene i Sudan, men kan likevel bety begynnelsen på slutten på år med krig og konflikter. En avtale kan gjøre det mulig for flere millioner flyktninger og internt fordrevne å vende hjem.

En fredsavtale i Sudan vil også påvirke stabiliteten i nabolandene.

Tilbakevending - Sudan

Tilbakevending ett sted – flukt et annet

Fredsforhandlingene i Sudan har ført til at noen internt fordrevne har begynt å vende hjem. Likevel er det to store utfordringer som truer den positive utviklingen. For det første er det fortsatt pågående konflikter i deler av landet, særlig i den vestlige provinsen Darfur. For det andre vil en folkeavstemning, som tidligst skjer seks og et halvt år etter en fredsavtale, avgjøre om Sudan skal bestå eller splittes i en nordlig og en sørlig stat.

Fire millioner på flukt

Ser man bort fra en relativt rolig periode mellom 1972 og 1983, har Sudan vært herjet av krig siden landet fikk sin uavhengighet i 1956. Folkegrupper med sterk etnisk tilhørighet er splittet av ustrategiske grenselinjer trukket av tidligere kolonimakter, slik man ser over hele det afrikanske kontinentet. Det er derfor mange konflikter som pågår i landet. Hovedlinjen går mellom det muslimske

nord og det kristne sør, men det er også stammefeider innad i regionene. Få sudanere har erfart den virkelige betydningen av ordet fred, og vet lite om hvilke muligheter landet kan by på dersom fredsavtalen blir overholdt. Konflikten i Sudan har ført til verdens største antall internt fordrevne. Det antas at om lag fire millioner sudanere i dag er på flukt i eget land. I tillegg har 600 000 flyktet til nabolandene. ►

Sudan - Tilbakevending

Forhandler om Sør-Sudans status

Flere våpenhviler er inngått og brutt i Sudan. Likevel pågår det stadig forhandlinger mellom regjeringen i Khartoum i nord og den dominerende grupperingen Sudan People's Liberation Movement/Army (SPLM/A) i sør. I 2002 ble intensjonsavtalen Machakos-protokollen underskrevet. Til tross for stor enighet om store deler av innholdet i avtalen pågår forhandlingene fremdeles. Ett av de viktigste spørsmålene som gjenstår å enes om, er Sør-Sudans fremtidige status. Partene er enige om at Sør-Sudan skal ha utstrakt selvstyre i seks år etter at fredsavtalen er inngått. Etter det skal befolkningen gjennom en folkeavstemning avgjøre om de sørlige provinsene fortsatt skal tilhøre Sudan eller løsrives og bli selvstendig. Avtalen skal overvåkes av Norge, som har hatt en sentral posisjon i forhandlingene, sammen med USA, Storbritannia og Italia. Det foreligger planer om å sette inn fredsbevarende FN-styrker i området, der også Norge er bedt om å bidra. Partene har videre forpliktet seg til å foreta en politisk avklaring av alle strids-spørsmål, i håp om å oppnå endelig fred i hele landet.

Nye flyktninger i Darfur

Den positive utviklingen har allerede satt store menneskemasser i bevegelse mot sine hjemsteder flere steder i Sudan. Samtidig har økte kamphandlinger i Darfur-provinsen ført til en ny krise vest i landet. Situasjonen i regionen blir beskrevet som verdens verste humanitære katastrofe. I over ett år har befolkningen vært fanget i en krig mellom opprørsgrupper og såkalt Janjaweed militsia, støttet av sudanske regjeringstropper. I følge FN er mer enn en million mennesker drevet på flukt siden februar 2003. I tillegg har mer enn 100 000 flyktet til nabolandet Tsjad. En nylig inngått våpenhvile har ikke maktet å stoppe kampene, som i stor grad bærer preg av bandekrig mot sivile.

Halvannen million reiser hjem

FN regner med at om lag én million internt fordrevne og en halv million flyktninger vil reise tilbake til hjemstedet kort tid etter en fredsavtale. Den store tilbakevendingsprosessen reiser behov for bistand både til nødhjelp og utvikling de nærmeste årene. Lokale myndigheter er lite forberedt på å ta i mot store flyktningsstrømmer, og trenger hjelp til å sikre en fredelig prosess. Fattigdom og sult kan føre til kamp om ressursene, og nye konflikter kan oppstå. Det er viktig å forhindre at de hjemvendte flyktingene ikke fordrives på nytt – verken i eget land eller over grensene. Behovet for bistand møter utfordringer både nord og sør i Sudan. Et overordnet hensyn bistandsorganisasjonene må ta, er å starte prosjekter på tvers av folkegrupper og ulike religiøse tilknytninger, dersom den fredelige utviklingen skal forankres blant lokalbefolkningen. På sikt vil det ressursrike oljelandet Sudan både kunne brødfø sin befolkning og få til økonomisk vekst, dersom freden gis en sjanse.

Trenger hjelp til gjenoppbygging

En positiv sivil utvikling vil åpenbart styrke den skjøre freden. Tilbakevendingen skaper likevel utfordringer i forhold til matforsyning, utdanning, helsetjenester og boligspørsmål. Mange hjemvendte flyktninger vil oppleve at fremmede mennesker har overtatt hus og eiendom de selv måtte forlate. Det er også nødvendig å bygge opp et nettverk av rådgivere og eksperter som kan bistå i å endre den militarisererte samfunnsstrukturen i retning sivilsamfunnets behov i Sudan. Det overordnede målet er at denne rådgivningen skal bidra til at myndighetene selv kan lede en effektiv gjenreisning. Dette innebærer etableringen av en ny administrasjon i landet, og at skoler, helsevesen, landbruk og næringsliv bygges opp igjen fra grunnen av.

Krever internasjonal innsats

Den pågående konflikten i Darfur er i øyeblikket den alvorligste destabiliserende faktoren som truer en endelig fred i Sudan. Uansett resultatet av fredsforhandlingene, vil sterke interessegrupper være uenige i utfallet, og det er viktig å forhindre at dette skaper konflikter. Det internasjonale samfunn får også et stort ansvar for å bygge opp institusjoner som kan sikre fredelig aksept for det som måtte bli resultatet i folkeavstemningen om Sør-Sudans status. De mest sentrale internasjonale aktørene som jobber i Sudan i dag er UNICEF, Verdens matvareprogram (WFP), FNs kontor for koordinering av humanitær bistand (UNOCHA) og mange frivillige organisasjoner, deriblant norske. Flere andre internasjonale organisasjoner kommer nå på banen i økende grad, for å støtte opp om en forventet fredsavtale. ✕

Tanzania - AFRIKA

Nøkkeltall

Areal i km ² : 945 087	Innbyggere i millioner : 35,2
Flyktninger	-
Internt fordrevne	-
Flyktninger i Tanzania fra andre land	480 000
Flyktninger hjemvendt til Tanzania	-
Asylsøkere fra Tanzania til Norge i 2003	-

Verdens største mottakerland

Tanzania i dag

Ingen land i Afrika har tatt imot så mange flyktninger som Tanzania. Ved inngangen til 2004 var det 480 000 flyktninger i landet, hovedsakelig fra Burundi og Den demokratiske republikken Kongo (DR Kongo). Men også her merkes den samme tendensen som mange andre steder i verden: Viljen til å gi flyktninger beskyttelse er under press.

De første månedene i 2004 økte tallet på konvoier med busser og lastebiler som krysset grensen fra Tanzania til Burundi. De mange konvoiene med burundiske flyktninger på vei hjem var et utslag av økt tro på fred i Burundi etter at regjeringen og den største opprørsgruppen i landet undertegnet en fredsavtale i november 2003.

Gode nyheter

Fra januar til april 2004 reiste 28 000 flyktninger fra Tanzania hjem til Burundi. FNs høykommissær for flyktninger (UNHCR) uttalte optimistisk at 2004 kunne bli et år med betydelig tilbakevending av flyktninger i Afrika, med burundiske flyktninger som en av de største gruppene. Høykommissæren hadde planene klare for å hjelpe 150 000 burundiere med å forlate flyktingleirene i Tanzania.

Dette var gode nyheter for Tanzania, som har vært det viktigste mottakerlandet for flyktninger fra Burundi siden det brøt ut borgerkrig i landet i 1993. Ved inngangen til 2004 var det 355 000 burundiske flyktninger i eksil, og 325 000 av disse befant seg i Tanzania. I tillegg levde 470 000 burundiere i en flyktinglignende situasjon i det vestlige Tanzania, uten at de hadde offisiell flyktingstatus.

Begrensede muligheter i leirene

Mottaket av flyktninger har imidlertid ikke vært problemfritt. Både kriminelle tanzanianske gjenger, væpnede militsgrupper, tanzaniansk politi og burundiske flyktninger har begått ran, voldtekter og drap i flyktingleirene og landsbyer. Mens volden mot flyktninger økte, sa Tanzanias president i august 2003 at flyktingene var årsaken til den økende kriminaliteten i landet. Myndighetene strammet inn flyktingenes bevegelsesfrihet og håndhevet i 2003 strengt en bestemmelse om at flyktninger ikke kan bevege seg lengre enn fire kilometer fra leirene de bor i. Det innebar blant at flyktingenes mulighet til å skaffe seg arbeid ble redusert.

Disse restriksjonene er med på å forklare hvorfor stadig flere burundiske flyktninger har forlatt Tanzania. Den amerikanske flyktingorganisasjonen Refugees International besøkte Tanzania i mars 2004 og hevdet etter besøket at Tanzania skaper forhold for flyktingene som får dem til å oppleve at de ikke har noe annet valg enn å vende hjem. Under slike omstendigheter kan ikke tilbakevendingen kalles frivillig, mente organisasjonen.

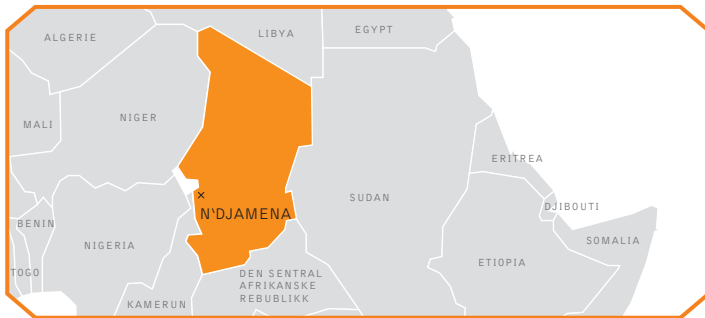
Borgerkrigen i DR Kongo

Burundi er ikke det eneste landet Tanzania har tatt imot flyktninger fra. Landet har også fått merke borgerkrigen i DR Kongo ved at et stort antall kongolesere har flyktet over grensen. I løpet av 2003 kom 6000 nye flyktninger fra DR Kongo til Tanzania, og det samlede tallet på kongolesiske flyktninger var ved årsskiftet på 150 000.

Flere oppgaver

Selv om Tanzania i 2003 var vertsland for flere flyktninger enn noe annet land i Afrika, mente Storbritannias statsminister Tony Blair at landet også kunne ta på seg oppgaven med å avlaste Europa. I februar 2004 ble det kjent at Blairs regjering hadde inngått forhandlinger om å opprette sentre i Tanzania for behandling av asylsøknader fra somaliere. Tanzania ble også bedt om å ta imot somaliske flyktninger som hadde fått avslag på asylsøknader i Storbritannia. Etter sterk motstand fra Tanzania og kritikk fra andre EU-land valgte imidlertid Storbritannia å skrinlegge planene.

AFRIKA - Tsjad

Nøkkeltall

Areal i km ² : 1 284 000	Innbyggere i millioner : 8,1
Flyktninger.....	6 000
Internt fordrevne	-
Flyktninger i Tsjad fra andre land	156 000
Flyktninger hjemvendt til Tsjad	566
Asylsøkere fra Tsjad til Norge i 2003	4

Humanitær bistand til flyktningene

Tsjad i dag

Tsjad har vært sterkt berørt av konflikter i nabolandene Sudan og Den sentralafrikanske republikk. I 2003 tok Tsjad imot mer enn 150 000 flyktninger fra de to landene, og fra Sudan kom nye titusener de første månedene i 2004.

Mens fredsforhandlinger mellom regjeringen i Sudan og opprørsbevegelsen Sudan People's Liberation Army/Movement (SPLA/M) skapte forhåpninger om en slutt på den 20 år lange borgerkrigen, brøt det ut i 2003 voldsomme kamper mellom forskjellige etniske grupper i Darfur-regionen i Vest-Sudan. I løpet av året flyktet mer enn 100 000 sudanere over grensen til nabolandet Tsjad.

Uten eiendeler

Mange flyktet hals over hode og fikk knapt med seg noen eiendeler. De var derfor helt avhengige av hjelp for å overleve i den karrige ørkenen. Lokalbefolkningen i Tsjad stilte opp etter beste evne, men strømmen av flyktninger ble raskt en hard belastning på den fattige befolkningen og på det sårbare miljøet i grenseområdet.

Det tok tid før det internasjonale samfunnet reagerte. Da myndighetene i Tsjad varslet FN om flyktningekrisen i august, var tallet på flyktninger allerede oppe i 65 000. Og flyktningene fortsatte å komme. Bare i desember 2003 flyktet 30 000 over grensen, og i januar 2004 kom nye 18 000 flyktninger til Tsjad.

Etter hvert sørget både FNs høykommissær for flyktninger (UNHCR) og andre internasjonale organisasjoner for å bringe humanitær bistand inn til flyktningene. Samtidig har det vist seg å være nødvendig med tiltak for å beskytte flyktningene mot nye overgrep. Ved en rekke anledninger har regjeringsvennlige sudanske militsgrupper gått over grensen og angrepet flyktninger i Tsjad.

Nye flyktningleirer

I første halvår 2004 var en av UNHCRs største prioriteter å evakuere flyktningene fra grenseområdene og etablere flyktningleirer på tryggere steder. De første flyktningene ble flyttet i januar, og i begynnelsen av mai var mer enn 50 000 flyktninger overført til nye, sikrere leirer.

Tsjad har også tatt imot mange flyktninger fra Den sentralafrikanske republikk. De harde kampene mellom regjeringsstyrker og opprørere i begynnelsen av 2003 førte til at mer enn 40 000 sentralafrikanere flyktet til Tsjad. Også her tok det tid før det internasjonale samfunnet reagerte og sørget for nødhjelp til flyktningene. Etter hvert etablerte UNHCR flere flyktningleirer og sørget i samarbeid med andre organisasjoner for å få inn nødhjelp.

Da de første gruppene av flyktninger kom over grensen fra Den sentralafrikanske republikk, ble noen av dem angrepet og ranet av soldater fra hæren i Tsjad. Forholdene ble imidlertid tryggere da lokale myndigheter grep inn og beordret hæren ut av området der flyktningene befant seg.

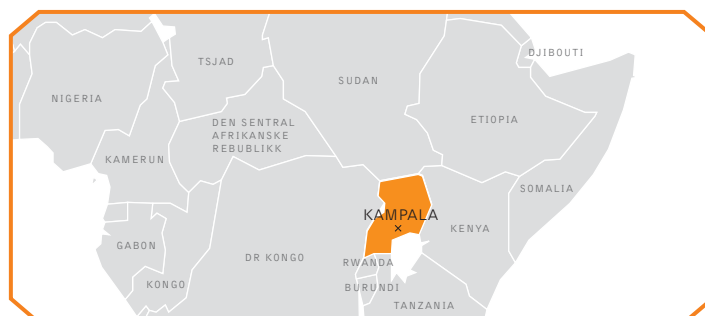
Hjemvendte flyktninger

Siden Tsjad ble selvstendig i 1960 har landet i lange perioder vært preget av borgerkrig og interne konflikter. Konfliktlinjene har hovedsakelig gått mellom den muslimske befolkningen i nord og den kristne befolkningen i sør. På 1990-tallet flyktet flere hundre tusen ut av landet, men de siste årene har situasjonen vært ganske rolig og de fleste flyktningene har vendt hjem. Ved inngangen til 2004 var det bare 6000 flyktninger fra Tsjad i andre land, hvorav halvparten befant seg i Nigeria.

Uganda - AFRIKA

Nøkkeltall

Areal i km ² : 236 040	Innbyggere i millioner : 23,4
Flyktninger.....	28 000
Internt fordrevne	1 239 700
Flyktninger i Uganda fra andre land	231 500
Flyktninger hjemvendt til Uganda	4 109
Asylsøkere fra Uganda til Norge i 2003	8

Fred i sør – borgerkrig i nord

Uganda i dag

Uganda har generelt sett hatt en jevn sosial og økonomisk fremgang etter at Yoweri Museveni tok makten i 1986. Unntaket er Nord-Uganda hvor det brøt ut krig da Museveni kom til makten. Krigen pågår fortsatt og mer enn 30 000 mennesker har blitt bortført.

Humanitær katastrofe

«Dette er en av verdens største glemte humanitære katastrofer», sa FNs visegeneralsekretær Jan Egeland etter sitt besøk i Nord-Uganda i oktober 2003. Den 18 år lange konflikten mellom regjeringshæren og Herrens motstandshær (Lord's Resistance Army – LRA) har drevet mer enn én million på flukt i Nord-Uganda. Fred og fremgang i sør står i sterk kontrast til borgerkrigstilstanden i nord, der LRA har terrorisert befolkningen siden 1986. Som svar på Ugandas støtte til opprørsbevegelsen Sudan People's Liberation Movement/Army (SPLM/A) har Sudans myndigheter støttet LRA økonomisk, utstyrt organisasjonen med våpen, og gitt dem baser på sudansk jord. Trolig er støtten en forutsetning for opprørsgruppens eksistens.

Fredsinitiativ

I første del av 1999 var det tegn til positiv utvikling. President Yoweri Museveni tilbød amnesti til medlemmer av LRA. I kjølevannet skulle flere hundre tusener få hjelp til å vende tilbake til sine hjemsteder – etter at de i 1996 ble flyttet til såkalte beskyttede landsbyer som en midlertidig løsning på de alvorlige sikkerhetsproblemene i området. Opprørerne benyttet seg i liten grad av amnestiet. Opptrapping av fiendtlighetene i 1999 og 2002 har hindret prosessen med tilbakevending i å komme i gang. I tillegg var 28 000 fortsatt i eksil.

Fredsforhandlingene som startet i 2001 har ikke ført til noe konkret, og det har hele veien vært kraftige sammenstøt.

Mangel på mat

Selv om Uganda har overskudd av mat, og det har skjedd vesentlige forbedringer i landet de siste årene, er matmangelen fortsatt prekær blant befolkningen og flyktningene i nord. Mangel på sikkerhet gjør at hjelpen i perioder ikke kommer frem. Myndighetene har flere ganger tvangsflyttet folk inn i leirer eller tvangsflyttet dem fra en leir til den neste, og flyktningene lever i konstant frykt for å bli overfalt av opprørere.

Politisk usikkerhet

Antall drap, voldtekter og kidnappinger er en klar indikasjon på at landet ikke lever opp til ansvaret om å beskytte mot brudd på menneskerettighetene. Folk er totalt avhengige av hjelp utenfra for å få mat, vann og legetilsyn. Deres fremtid er høyst usikker, og det vanskelige politiske klimaet presidentvalget skaper, bidrar neppe til å gjøre situasjonen særlig enklere for den delen av befolkningen som tradisjonelt har vært skeptiske til landets nåværende president.

Utviklingen av fredsprosessen i Sudan vil også prege situasjonen i Uganda.

Uganda - Tilbakevending

Helvetet verden glemte

Sikkerhetssituasjonen i Nord-Uganda er verre enn noen gang. Fra 2002 til i dag har antall internt fordrevne økt fra 0,8 millioner i juni 2003 til 1,6 millioner i april 2004. Fravær av sikkerhet gjør tilbakevending av flyktninger og hjemvending for internt fordrevne svært vanskelig.

Brutalt regime

Idi Amin var utvilsomt en versting blant verdens despoter da han regjerte på 70-80-tallet. Han var allerede ved maktovertakelsen kjent for sin råskap, og Uganda opplevde et av de mest brutale regimer vi kjenner til. Utviklingen siden han ble styrtet i 1979 er ikke i nærheten av de fremtidshåp det nye regimet ga.

Den prekære humanitære situasjonen i nord står i skarp kontrast til resten av landet som har opplevd fremgang på flere fronter og hvor infrastruktur, skole og helseinstitusjoner fungerer. Problemet er at myndighetene ikke har klart å samle landet. Siden 1986 har en usedvanlig rå borgerkrig herjet mellom Ugandas regjeringsstyrker og Herrens motstandshær (Lord Resistance Army – LRA) i de nordlige distriktene, særlig Gulu, Kitgum og Pader.

Kidnapping og hjernevasking

Opprørene mangler politisk mål, utover at de vil styre landet etter de ti bud. I ly av dette Herrens budskap utsettes sivilbefolkningen for ufattelige lidelser. Det fins ikke sikre tall, men flere kilder regner med at opp til 85–90 prosent av LRA består av barnesoldater som er kidnappet fra sine landsbyer eller flyktningleirer. Trolig har flesteparten av geriljalederne en fortid som barnesoldater.

LRA skiller lite mellom gutter og jenter. Jentene er både aktive barnesoldater og soldatbruder. Etter å ha blitt voldtatt må de ofte gjøre tjeneste som felthustruer for voksne soldater og offiserer, voldtekt blir en permanent del av livet for disse jentene.

At så stor andel av LRA består av barn som har levd med trusler, drap og hjernevasking – og selv blitt tvunget til å gjennomføre grusomheter – gjør det til en formidabel oppgave å sivilisere geriljaen. I et land der utfordringene knyttet til å overleve krever det meste av ressurser, er det liten mulighet for å gjenskape en sunn psyke hos mentalt krigsskadde barn, unge og voksne i denne armeen. Dette gjør det vanskelig både å få til en fredsavtale, og ikke minst å få de mer eller mindre løst sammenvevde gruppene innen LRA til å respektere en våpenhvile.

Beskyttede landsbyer

Måten armeen er bygd opp og drevet på, gjør sikkerhetssituasjonen for sivile og hjelpearbeidere uoversiktlig. I dag må livsviktig nødhjelp til flyktningleirene i nord bringes ut med væpnet eskorte. Hjelpearbeiderne må ofte ut av området igjen før mørket faller på. I de nordlige distriktene produseres bare 20 prosent av regionens matbehov. Beboerne er totalt avhengig av mat, vann og legehjelp utenfra. Mangel på sikkerhet gjør at hjelpen i perioder ikke kommer frem.

I 1996 ble det opprettet en rekke såkalt beskyttede landsbyer som skulle være en mellomstasjon før landets da 0,8 millioner internt fordrevne kunne vende tilbake til sine hjemsteder. Landsbyene skulle gi sivile ly i en tilværelse som fortsatt var uoversiktlig og utrygg. De har nå eksistert i åtte år, mens sikkerhetssituasjonen stadig er blitt verre. Et stort antall drap, voldtekter og kidnappinger forteller en helt annen historie enn myndighetenes forsikring om beskyttelse.

Status quo

Nøytrale observatører får gjerne et inntrykk av at sentralmyndighetene gjør lite for å lede folket ut av uføret. Befolkningen i nord står tradisjonelt i opposisjon til folk i sør. Ved å holde folk i flyktningleirer, har man kontroll med en befolkningen som ikke får organisert en samfunnsstruktur som kan utvikle lokaldemokrati og politisk styrke. Til en viss grad får en også kontroll med LRA-geriljaen, som gjerne opererer inn mot forsvarsløse leirer i stedet for å angripe myndighetenes kraftsentra. I leirene er det tynt med regjeringssoldater. Noen dusin soldater i sentrum av leirer med over 50 000 beboere gir dårlig beskyttelse. Dermed kan geriljaen herje nokså uforstyrret i leirenes utkanter.

Slik opprettholdes et blodig status quo, som på den ene side kveler demokratiet, og på den annen side sikrer maktelitens base i sør. Dette hjemler opprettholdelse av en stor regjeringshær, som i tillegg beskyldes for utstrakt korrupsjon.

I tillegg til krigen er Uganda ett av de land i Afrika som er hardest rammet av aids.

Barna lider

Et absurd utslag av mangel på trygghet, er titusenvis av barn på vandring – såkalte nattvandrerne. Denne folkevandringen skjer hver kveld, hvor barn går i opptil to timer for å komme inn til Gulu som er den største byen i Gulu-distriktet. En natt på mottakssenter oppleves tryggere enn hjemmet. Barn som bor i de beskyttede leirene søker alltid inn til sentrum av leiren når mørket faller på.

Det er myndighetenes ansvar å beskytte sivile mot brudd på menneskerettighetene. Dette ansvaret har ikke regjeringen klart å leve opp til.

Glemt katastrofe

Lokale, nasjonale og internasjonale humanitære organisasjoner har i mange år prøvd å få det internasjonale samfunnet til å engasjere seg i Uganda. Først i 2003 ble Nord-Uganda satt på dagsorden.

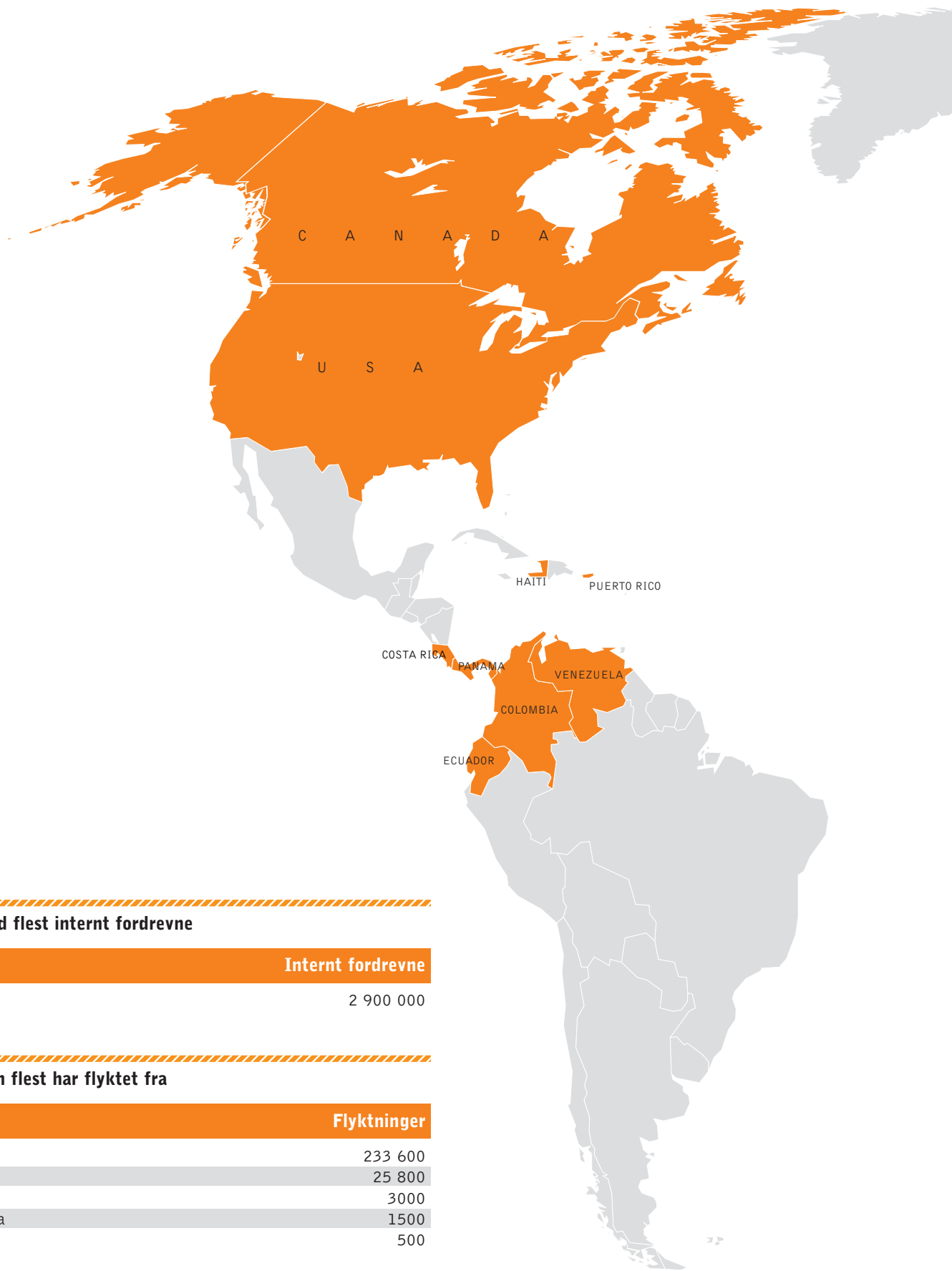
Landet er ett av Norges prioriterte samarbeidsland i Afrika. De frivillige organisasjonene har påtalt overfor norske myndigheter, FN og andre fora at regjeringen i Uganda ikke gjør nok for å beskytte sivilbefolkningen. Man ønsker et sterkere internasjonalt press på Ugandas myndigheter nettopp for at de skal oppfylle sine humanitære og folkerettslige forpliktelser.

I mellomtiden vil det være svært vanskelig å sende flyktninger tilbake til Uganda, eller for internt fordrevne å vende hjem igjen. ✘

Tilbakevending - Uganda

AMERIKA

Land med flest internt fordrevne

Land	Internt fordrevne
Colombia	2 900 000

Land som flest har flyktet fra

Land	Flyktninger
Colombia	233 600
Haiti	25 800
Venezuela	3000
Costa Rica	1500
Ecuador	500

AMERIKA

Fokus på Amerika

Mer enn tre millioner mennesker er drevet på flukt som en følge av borgerkrigen i Colombia. Landet er et dystert unntak i en verdensdel der mange gamle konflikter er løst, og flere millioner flyktninger har vendt hjem i løpet av få år.

Krigen i Colombia har skapt den største humanitære krisen på den vestlige halvkule, fastslo FNs visegeneralsekretær for humanitære saker, Jan Egeland, i mai 2004. Landet har det største antall drepte, de største humanitære problemene og de største menneskerettighetsproblemene på den vestlige halvkule, fastslo Egeland. Etter møter med internt fordrevne i Colombia, sa han at forholdene de lever under ligner mye på forholdene til internt fordrevne i land som DR Kongo, Uganda og Sudan.

Bare Sudan og DR Kongo har flere internt fordrevne enn Colombia, og internasjonale observatører forteller at situasjonen for de fordrevne i Colombia er forverret det siste året. Samtidig berører konflikten i økende grad andre land i regionen, ettersom stadig flere colombianere flykter ut av hjemlandet. I 2003 var det sammenstøt mellom den venezuelanske hæren og væpnede colombianske grupper i grenseområdet mellom de to landene. Venezuela deporterte 15 000–20 000 colombianere i løpet av året, og av disse var 7500 flyktninger med behov for beskyttelse, ifølge flyktningorganisasjonen U.S. Committee for Refugees (USCR).

Også på grensen mellom Panama og Colombia var det væpnede sammenstøt i 2003, da paramilitære grupper fra Colombia tok seg over grensen og angrep colombianere inne i Panama. I 2003 og 2004 har myndighetene i Panama tvangssendt flere hundre colombianere tilbake til hjemlandet.

Positiv utvikling

Mens den nesten 40 år lange borgerkrigen i Colombia har gått fra ille til verre, har utviklingen vært langt mer positiv i andre deler av Sør- og Mellom-Amerika. På 1980-tallet og begynnelsen av 1990-tallet ble flere millioner mennesker drevet på flukt som følge av borgerkriger og konflikter i Guatemala, Nicaragua, Honduras og Peru. Konflikten i disse landene ble imidlertid langt på vei løst før årtusenskiftet, og det store flertallet av flyktningene kunne vende hjem.

Til tross for den positive utviklingen er det fortsatt ikke funnet varige løsninger for alle de internt fordrevne i disse landene. I Guatemala og Peru ble det inngått avtaler på 1990-tallet som skulle sørge for at de internt fordrevne kunne vende hjem, og at de skulle få støtte til å komme tilbake til et normalt liv. Disse avtalene er imidlertid ikke fullt ut gjennomført i praksis, og derfor er det fortsatt et ukjent antall fordrevne i de to landene.

Også i delstaten Chiapas i Mexico har mange mennesker levd på flukt i en årrekke. Uroen i Chiapas startet i 1994, da Ejército Zapatista de Liberación Nacional (EZLN) stilte seg i spissen for et opprør for å styrke urbefolkningens rettigheter. Hæren og paramilitære grupper slo hardt tilbake, og på det meste ble 35 000 mennesker drevet på flukt. Situasjonen har vært roligere de siste årene, men i 2003 var det fortsatt 10 000–12 000 internt fordrevne i Chiapas.

Fattigdom skaper konflikter

De fleste konfliktenes i Latin-Amerika har sprunget ut av store økonomiske forskjeller der en liten elite eier mesteparten av jorda og har den økonomiske makten. Mulighetene for å vinne innflytelse gjennom vanlige politiske kanaler har vært små for den fattige delen av befolkningen. Myndighetene har ofte brukt militærmakt for å beskytte interessene til de store jordeierne, og krav om jordreform har vært avvist.

I flere land har paramilitære grupper med nære forbindelser til myndighetene stått bak store overgrep mot lokalbefolkningen, og urbefolkningsgrupper har vært særlig utsatt. I mange tilfeller har fordriving av sivilbefolkningen vært en sentral del av krigføringen. Landsbyer er ødelagt og områder tømt for mennesker fordi lokalbefolkningen har vært mistenkt for å sympatisere med geriljaen.

Produksjon og handel med narkotika har spilt en viktig rolle i konflikten i Colombia og Peru. Både paramilitære grupper og gerilja har finansiert sin virksomhet med inntekter fra narkotikahandel.

Terrorkrig

De siste årene har USA engasjert seg sterkt i konflikten i Colombia. I 2000 lanserte USA Plan Colombia med en bevilgning på ti milliarder kroner som skulle gå til bekjempelse av narkotikaproduksjon. Pengene har i hovedsak gått til innkjøp av militært utstyr til hæren.

Som en følge av terrorangrepene i New York 11. september 2001 og USAs påfølgende krig mot terror, fikk Colombia i 2002 fullmakt til å bruke den amerikanske militærhjelpen til å bekjempe geriljagrupper som USA anser for å være terrororganisasjoner. Det innebærer at USA gir direkte militær støtte til kampen mot geriljaen. Under president George W. Bush er det amerikanske engasjementet i Colombia utvidet, og presidenten ba om en ny bevilgning på 4,2 milliarder kroner til Plan Colombia for 2004. Tre fjerdedeler av dette skulle gå til colombianske sikkerhetsstyrker.

Krigen mot terror har også påvirket andre sider ved USAs politikk, med direkte konsekvenser for flyktninger fra flere land. Nye, strenge sikkerhetstiltak ved mottak av flyktninger har ført til en kraftig nedgang i antallet kvoteflyktninger som USA har tatt imot etter

avtale med FNs høykommissær for flyktninger (UNHCR). USA tok bare imot 27 000 kvoteflyktninger i 2002, det laveste tallet noensinne. I 2003 steg tallet litt, til drøyt 28 000, men også det var under halvparten av gjennomsnittet for de foregående årene.

Skjerpede sikkerhetstiltak merkes også av dem som søker asyl i USA. Departementet for innenlandsk sikkerhet beslutter stadig oftere å fengse asylsøkere mens sakene behandles. Asylsøkere som har sluppet ut av fengsel, har i en del tilfeller blitt utstyrt med elektroniske ankelbånd, slik at de kan overvåkes av myndighetene.

Båtflyktninger stanses

I 2003 og 2004 har USA demonstrert at landet viser liten velvilje overfor mennesker som forsøker å flykte fra Haiti eller Cuba med båt. I løpet av 2003 stanset den amerikanske kystvakten mer enn 3500 asylsøkere fra Haiti og Cuba og tvangssendte dem tilbake til hjemlandene.

Urolighetene på Haiti i begynnelsen av 2004, da opprørere gikk til kamp mot regimet til president Bertrand Aristide, førte til en

økning av tallet på båtflyktninger som satte kursen mot USA. President Bush ga imidlertid klar beskjed om at haitiske flyktninger ikke var velkomne i landet. I sin første kommentar til krisen på Haiti sa Bush: «Vi vil returnere enhver flyktning som forsøker å nå våre strender». Kystvakten økte beredskapen, og bare i løpet av årets første fire måneder var om lag 2000 båtflyktninger stanset og sendt tilbake til Haiti.

Ifølge U.S. Committee for Refugees innebar uttalelsen fra Bush en kunngjøring om at USA ville bryte sine internasjonale forpliktelser om å gi flyktninger beskyttelse. Organisasjonen påpekte at FNs flyktningkonvensjon forbyr tvangsretur av flyktninger hvis det kan sette deres liv og frihet i fare. President Bush sender ut et signal til resten av verden om at det er greit å lukke øynene for forfølgelse og å sende flyktninger tilbake med tvang, advarte USCR. Organisasjonen påpekte også det paradoksale i at samtidig som amerikanske statsborgere ble evakuert fra Haiti på grunn av volden i landet, ble haitiske flyktninger tvunget tilbake til hjemlandet. ✘

AMERIKA - Canada

Nøkkeltall

Areal i km ² : 9 984 670	Innbyggere i millioner : 31,4
Flyktninger.....	-
Internt fordrevne	-
Flyktninger i Canada fra andre land	70 200
Flyktninger hjemvendt til Canada	-
Asylsøkere fra Canada til Norge i 2003	1

Tettere samarbeid med USA

Canada i dag

Verdens nest største land er tynt befolket og har opp gjennom årene sluppet inn en betydelig andel arbeidsinnvandrere fra tredje verden. Canada er også blant de landene som tar imot flest kvoteflyktninger. De siste årene har derimot antallet asylsøkere gått nokså kraftig ned, i stor grad på grunn av tiltak mot ulovlig innvandring, som for eksempel økt grensekontroll. Tettere samarbeid med USA skal også sørge for å begrense asylsøkerstrømmen.

Færre asylsøkere

I 2003 søkte 31 900 personer om asyl i Canada, omtrent fire prosent færre enn i 2002. Nedgangen fra 2001 til 2002 var på hele 25 prosent. Samtidig har Canada strammet inn på antallet innvilgninger. I 2003 ble 44 prosent av søknadene innvilget, mot 58 prosent året før. De største gruppene av flyktninger og asylsøkere kommer fra Pakistan, Mexico, Colombia, Sri Lanka og Kina. Ved årsskiftet 2003/2004 hadde Canada om lag 70 200 flyktninger og asylsøkere med beskyttelsesbehov i landet. Canada har en egen ordning som gjør det mulig for privatpersoner i grupper på minst fem å støtte bosetting av flyktninger så vel økonomisk som praktisk i nærmiljøet.

Behandlingstiden for asylsaker er i gjennomsnitt ti måneder i Canada. Asylsøkere har i ventetiden rett til arbeid og utdanning samt adgang til helsevesenet. Canada samarbeider også med FNs høykommissær for flyktninger (UNHCR) om et program som skal sørge for å ta imot mennesker med akutt behov for beskyttelse i løpet av fem dager.

Sikkerhetstiltak ga masseflukt

I januar 2003 kom det et ekstra stort antall asylsøkere til Canada. USA krevde at utenlandske besøkende fra visse land skulle melde seg og bli registrert av staten. Tusenvis av familier som oppholdt seg illegalt men uforstyrret i USA, de fleste av pakistansk opprinnelse, fryktet å bli sendt tilbake og søkte derfor om asyl i Canada.

Det overveldende antallet søkere gjorde at Canadas etat for innvandring og statsborgerskap (CIC Canada) etter kort tid satte begrensninger på antallet asylsøkere de kunne slippe inn. Canadierne inngikk imidlertid ingen avtale med myndighetene i USA om at asylsøkere som ble sendt tilbake, ikke ville bli arrestert. Enkelte ble satt i varetekt og sendt tilbake til hjemlandet av USA etter å ha blitt bortvist fra Canada.

Senere i 2003 inngikk USA og Canada en avtale om gjensidig å betrakte hverandre som sikre asylland. Dette innebærer at en asylsøker som har reist gjennom det ene landet uten å få oppholdstillatelse, ikke kan få innvilget asyl i det andre. Canada mottok likevel 340 asylsøknader fra USA i 2003. Noen av disse var desertører fra det militæret som ikke ønsket å delta i krigen mot Irak. I tillegg samarbeider de to statene om en felles liste over sikre tredje land for asylsøkere.

Få ankemuligheter

I desember 2003 opprettet Canada et eget grensekontor (CBSA) som tok over mange av de utøvende oppgavene til CIC Canada, som for eksempel bortvisning, hjemsendelse og undersøkelser i asylsaker. Flere organisasjoner har uttrykt bekymring for at CBSA, en instans som primært tar seg av hjemsendelser, skal etterforske såkalte PRRA-saker. PRRA står for Pre-Removal Risk Assessment og er et tilbud til asylsøkere om å få søknaden sin gjennomgått på nytt dersom de kan legge frem nye momenter i saken sin. I 2003 fikk 190 personer asyl i Canada under PRRA-ordningen.

Dette er også den eneste ankemuligheten asylsøkere til Canada har. I 2002 vedtok den kanadiske regjeringen å innføre et ankesystem, men arbeidet kom ikke nevneverdig i gang i løpet av 2003. CIC Canada forklarte dette med at de «ønsket å se kanadisk asylpolitikk i et bredere perspektiv», noe som kan tolkes i retning av en samordning med andre land, særlig USA. FNs høykommissær for flyktninger har uttrykt seg kritisk mot den sene saksbehandlingen. Det kanadiske Flyktningerådet var også kritisk og kommenterte myndighetenes manglende vilje til å gjøre noe med asylsøkerens rettssikkerhet slik: «En person hvis liv står på spill har mindre sjanser for å anke saken sin enn en kanadier som har fått parkeringsbot.»

Colombia - AMERIKA

Nøkkeltall

Areal i km ² : 1 138 910	Innbyggere i millioner : 43,7
Flyktninger.....	233 600
Internt fordrevne	2 900 000
Flyktninger i Colombia fra andre land	200
Flyktninger hjemvendt til Colombia.....	-
Asylsøkere fra Colombia til Norge i 2003	4

Humanitær krise med få lyspunkter

Colombia i dag

Konflikten i Colombia ble trappet opp i 2003, og situasjonen for befolkningen ble ytterligere forverret. Mange av landets nesten tre millioner internt fordrevne utsettes for overgrep og menneskerettighetsbrudd. Krisen i landet er også i ferd med å bli et regionalt problem, etter hvert som antallet colombianske flyktninger i nabolandene øker.

Flest kvinner og barn

FNs assisterende flyktningkommissær, Kamel Morjane, uttalte etter et besøk i Colombia i februar i år at han var sjokkert over vilkårene mange lever under. Morjane mente at Colombia står overfor verdens største humanitære krise utenfor Afrika. I følge FNs høykommissær for flyktninger (UNHCR) utgjør kvinner og barn 74 prosent av de internt fordrevne i Colombia.

Regjeringen sier at sikkerhetssituasjonen i landet forbedret seg i 2003. Ifølge den colombianske menneskerettighetsorganisasjonen CODHES ble over 230 000 mennesker fordrevet i 2003, en halvering fra året før. Likevel fortsetter det totale antallet fordrivelser å stige, og i løpet av de siste fire årene er tallet fordoblet.

Større militær tilstedeværelse

Ifølge regjeringen er årsaken til forbedringen av sikkerhetssituasjonen og nedgangen i ytterligere fordrivelse av sivilbefolkningen at hæren nå er utplassert i langt flere områder enn tidligere. Dessuten har forhandlingene med de paramilitære gruppene ført til færre overgrep fra deres side. Ifølge CODHES er en annen årsak til nedgangen at geriljaen og de paramilitære mange steder har skiftet taktikk, og nå benytter makt for å hindre at folk flykter.

Ifølge FNs høykommissær for menneskerettigheter (UNHCHR) fortsetter medlemmer av regjeringens sikkerhetsstyrker å begå alvorlige overgrep som tortur og henrettelser. Fremdeles samarbeider elementer innen hæren med høyreorienterte paramilitære grupper. Ifølge Human Rights Report 2003 fra U.S. Department of State finnes det flere eksempler på at de paramilitære mottar våpen og uhindret får passere hærens veisperringer. Straffefrihet er fortsatt et stort problem og et alvorlig hinder i arbeidet med å overholde menneskerettighetene. Det er fremdeles svært sjelden at høyere offiserer blir brakt for retten i Colombia.

Fortsatt overgrep

Geriljabevegelsene FARC (Fuerzas Armadas Revolucionarias de Colombia) og ELN (Ejército de Liberación Nacional) utførte også aksjoner som innebar grove brudd på menneskerettighetene. Blant annet drepte og truet de lokale ledere i et forsøk på å svekke de lokale myndighetene. Begge organisasjonene fortsatte også med økonomisk og politisk motiverte kidnappinger. Likevel gikk antallet kidnappinger ned til 2200 i fjor, en reduksjon på nesten 800 fra året før.

Sikkerhetssituasjonen er fortsatt et alvorlig problem for humanitære organisasjoner som arbeider i Colombia. I september i fjor kom president Alvaro Uribe med skarp kritikk av frivillige organisasjoner. Han beskyldte dem for å ha en skjult politisk agenda bak sitt menneskerettighetsarbeid. Organisasjonene benektet påstandene og mente at anklagene om samarbeid med geriljaen kunne utsette dem for voldelige aksjoner.

De paramilitæres intensjoner

Fortsatt utsettes menneskerettighetsaktivister, fagforeningsledere, lærere og andre grupper for forsvinninger, tortur og drap. Ifølge Colombian Commission of Jurists står de paramilitære bak de fleste av disse handlingene. Dette til tross for at de har erklært våpenhvile i forbindelse med forhandlinger om demobilisering. Disse forhandlingene er kontroversielle og har blitt kritisert fra ulike hold. Mange er skeptiske til de paramilitæres egentlige intensjoner og muligheten for at det blir gitt straffefrihet for overgriperne.

Flere sivile blir berørt

President Uribe vil i tiden fremover fortsette å gi de militære vide fullmakter. Målsettingen om én million sivile informatører og en oppbygging av en bondemilits som skal sørge for sikkerheten på landsbygda, vil trekke flere sivile ytterligere inn i konflikten. Lite tyder derfor på at den svært vanskelige situasjonen for internt fordrevne i Colombia vil endres i særlig grad. Flyktningstrømmen til nabolandene vil sannsynligvis fortsatt øke.

Colombia - Tilbakevending

Militær opptrapping og humanitær krise

Colombia er i dag det eneste landet på den vestlige halvkule der folk fortsatt blir drept i stort antall eller tvunget til å forlate sine hjem på grunn av politisk vold og alvorlige brudd på menneskerettighetene. Fredsprosessen med geriljaen ligger helt nede, og president Uribe satser på en militær opptrapping, til tross for at landet har 40 år med mislykket krig bak seg.

Flykter til byen

Nesten tre millioner colombianere er fordrevet fra sine hjem på grunn av den væpnede konflikten. Mange av dem søker inn til byene. I hovedstaden Bogotá finnes de ved de mest trafikkerte gatekryssene over det meste av byen. Med skilt på magen som forteller at de er drevet på flukt og at familien er i en desperat situasjon, rekker de ut hånden mens bilene venter på grønt lys. De fleste holder til i de enorme slumområdene som har krabbet oppover åssidene i det sørlige Bogotá, men mange trekker til de nordlige bydelene om dagen, i håp om at de mer velstående kan unnvære en skjerv. Mye tyder på at flyktningstrømmen til nabolandene også vil øke i tiden fremover, etter hvert som den militære opptrappingen i grenseområdene øker. Tross forhåpninger om bedre tilstander på den andre siden av grensen, møter mange flyktninger store problemer også når de søker beskyttelse i nabolandene.

80 prosent under fattigdomsgrensen

Det er en vanskelig og ofte ydmykende oppgave å skaffe levebrød til en hel familie i et samfunn med et begrenset eller manglende sosialt sikkerhetsnett. 60 prosent av colombianerne lever nå under fattigdomsgrensen, på landsbygda er tallet 80 prosent. 11 millioner mennesker lever for under én dollar dagen. Av disse befinner mange seg på flukt. Etter å ha ankommet slumområdene i de store byene, blir de ofte møtt med mistenksomhet hvis de kommer fra geriljakontrollerte områder. Flere lar derfor være å registrere seg av frykt for å bli tatt av paramilitære grupper. Uten helsetilbud, rent vann eller et minimum av offentlig støtte havner de fleste i den uformelle økonomiske sektoren, for eksempel som gateselgere eller i dårlig betalte strøjobber. Konkurransen er hard, og muligheten til å mette en hel familie er liten. I følge Verdens Matvareprogram (WFP) får 80 prosent av de internt fordrevne i Colombia for lite mat.

Rett til utdanning

Formelt sett har alle barn i Colombia rett til utdanning, men dette forblir ofte på papiret. Mange mangler identifikasjonspapirer eller har ikke råd til å betale skoleuniformer. Ifølge FNs barnefond (UNICEF) har 70 prosent av barna som er drevet på flukt de siste 15 årene aldri kommet tilbake til skolen. Av de som har fått plass, har mange vært utsatt for stigmatisering og diskriminering, og altfor få lærere har kunnskaper om hvordan de skal behandle traumatiserte barn.

Uskyldige ofre

Sivilbefolkningen er forsvarsløs og mange har en eller flere ganger havnet midt i kryssilden. De er uskyldige ofre for andres hat og må betale for deres voldsutøvelse. De tvinges på flukt, og må etterlate seg hus, håp og drømmer. Dette er situasjonen for flere millioner mennesker, og slik har det vært i tiår etter tiår. Selv om konflikten er gammel, var det ikke før i 1992 at colombianske myndigheter anerkjente at det fantes et stort antall internt fordrevne i landet, og helt frem til nå har etterfølgende regjeringer i liten grad akseptert at landet står overfor en humanitær krise.

Skjev økonomisk fordeling

Den nåværende konflikten skjøt fart på midten av 1960-tallet, da de to store venstreorienterte geriljabevegelsene, FARC og ELN, ble dannet. Ifølge dem selv var årsaken ekstrem sosial urettferdighet og at makteliten, i stedet for å gjennomføre nødvendige reformer, selv brukte vold for å opprettholde status quo. Konflikten i dagens Colombia har komplekse politiske, økonomiske og sosiale sammenhenger og i tillegg finnes mange paradokser som det er vanskelig for utenforstående å forstå. Landet har (i den formelle sektoren) en langt sterkere økonomi enn nabolandene, men fordelingen er blant de skjeveste i hele Latin-Amerika. Én prosent av landeierne kontrollerer 53 prosent av jorden, og den væpnede konflikten bidrar til å øke denne ulikheten. Det er mange eksempler på at fordrivelsen av mennesker ikke bare har sin årsak i selve konflikten, men er en målsetting i seg selv. Godseiere har gjentatte ganger alliert seg med væpnede grupper og med vold og trusler skremt småbønder vekk fra jorden for selv å ta over.

Demokratisk paradoks

Et annet paradoks er at Colombia formelt sett er et demokratisk land med sivil styre og jevnlig valg, og som har bakt formelle menneskerettigheter inn i konstitusjonen. I virkeligheten har menneskerettighetene i stor grad vært satt til side i landet. I perioden 1949–1991 var unntakstilstand i bruk nesten permanent, og i tillegg har hæren alltid hatt stor frihet. Straffefritak har vært et stort problem i årevis og gjelder ikke minst overgrep begått av representanter for statens egne institusjoner. Blant annet har militære rettsinstanser etterforsket lovbrudd begått av militæret og politiet.

Mens den politiske og kriminelle volden stadig omtales, vekker den underliggende strukturelle volden, som gjør at majoriteten av befolkningen er ekskludert fra velferd og meningsfull politisk deltakelse, mindre interesse blant politikere og i mediene. En forutsetning for en fredlig utvikling er at politiske krefter som har vært ekskludert i årevis får lov til å vokse frem uten å bli massakrert som de ble på 1980- og 1990-tallet.

Tilbakevending - Colombia

Svein E. Furulund

Misvisende forklaring

Sett i forhold til størrelsen på den humanitære krisen i Colombia er det en åpenbar mangel på oppmerksomhet fra internasjonale medier. Det er derfor liten forståelse i opinionen i Europa og USA på hva som faktisk foregår. Begreper som «kamp mot terrorisme» og «narkokrige» har en tendens til å bli stående som endelige forklaringer på den kompliserte konflikten som har historiske røtter langt tilbake i tid, lenge før begrepene ble tatt i bruk. Språket har dermed tilslørt mer enn det har bidratt til innsikt. «Narkogerilja» har blitt aktivt brukt av colombianske myndigheter selv, for å vinne internasjonal sympati og trekke til seg økonomisk støtte, ikke minst fra USA der koplingen til narkotika lett vinner gehør. USA har bidratt med over tre milliarder dollar, i hovedsak til militær hjelp de siste fem årene.

Trenger internasjonal støtte

Selv om det historisk sett har vært liten villighet fra colombianske myndigheters side å gi det internasjonale samfunnet innsyn i hva som virkelig foregår, er de humanitære utfordringene nå så store og de politiske implikasjonene så alvorlige at de ikke lenger kan ignoreres. Nå gir regjeringen i Colombia uttrykk for at man ønsker FN-engasjement i landet. FN har ekspertise, kompetanse og erfaring, og det er stort behov for en tredje part som kan være med på å få forhandlingene i gang igjen. Det sivile samfunnet i Colombia trenger støtte. Det internasjonale samfunnet må sørge for selv å følge med i utviklingen, så støtten kommer dit den trengs. ✘

AMERIKA - Costa Rica

Nøkkeltall

Areal i km ² : 51 100	Innbyggere i millioner : 3,9
Flyktninger.....	1 500
Internt fordrevne	-
Flyktninger i Costa Rica fra andre land	13 600
Flyktninger hjemvendt til Costa Rica	-
Asylsøkere fra Costa Rica til Norge i 2003	-

Gode vilkår for flyktningene

Costa Rica i dag

Ved utgangen av 2003 bodde til sammen 13 600 flyktninger i Costa Rica. 8266 av disse var fra Colombia. I Costa Rica er forholdene for de colombianske flyktningene bedre enn i mange andre latinamerikanske land.

Flytninger fra middelklassen

I fjor fikk 1838 personer, de aller fleste colombianere, flyktningstatus i Costa Rica. Landet har svært effektive prosedyrer for behandling av asylsøknader, og omtrent 70 prosent av de colombianske søknadene ble innvilget i 2003.

Til forskjell fra Ecuador, Panama og Venezuela kommer de colombianske flyktningene i Costa Rica i hovedsak fra den urbane middelklassen. De fleste har høyere utdanning, men problemer med å finne jobb. Likevel er situasjonen deres langt bedre enn for mange andre colombianske flyktninger. Den viktigste årsaken til dette er politikken til myndighetene i Costa Rica og den lange avstanden til konfliktområdene i hjemlandet.

Høy arbeidsløshet

I 2003 gjennomførte FNs høykommissær for flyktninger (UNHCR), i samarbeid med Universitetet i Costa Rica, en undersøkelse der de intervjuet colombianske flyktninger og øvrige innbyggere i Costa Rica. Hele 25 prosent av flyktningene oppga å være helt uten arbeid, mens mange andre kun jobbet deltid. Arbeidsløsheten generelt i Costa Rica ligger på vel seks prosent. Dette har fått UNHCR til å innlede et samarbeid med arbeidsdepartementet i landet for å bedre flyktningenes tilgang til arbeidsmarkedet. UNHCR har sammen med lokale samarbeidspartnere også satt i gang tiltak for å bedre flyktningenes helsetilbud.

Et annet interessant trekk ved undersøkelsen er at den avdekket en økende skepsis til flyktningene fra costaricaneres side. 80 prosent svarte at de er uenige i at flyktninger skal få motta de samme sosiale rettighetene som costaricanske statsborgere. Året før var tallet i en tilsvarende undersøkelse 68 prosent. Det positive var at ni av ti flyktninger syntes at innbyggerne i Costa Rica behandlet dem bra.

Ny migrasjonslov

Forslag til en ny migrasjonslov i Costa Rica er nå til diskusjon før det sendes til Kongressen. Utfallet vil ha stor betydning for flyktningenes situasjon i fremtiden. UNHCR har sterkt anmodet om at flyktningdefinisjonen i Flyktningkonvensjonen av 1951 inkluderes i det nasjonale lovverket, i tillegg til prinsippet om frivillig tilbakevending. Regjeringen har vært svært åpne for innspill. I januar 2004 ble det arrangert et stort seminar der både myndighetene, lokale organisasjoner, UNHCR og representanter for flyktningene selv var til stede. De viktigste temaene var hvordan man kunne sikre flyktningenes rettigheter og forbedre integreringen i det costaricanske samfunnet.

I Costa Rica bor det også flyktninger fra El Salvador, Nicaragua og Cuba. I 2003 levde også 1500 ecuadorianere som flyktninger i eksil.

Ecuador - AMERIKA

Nøkkeltall

Areal i km ² : 283 560	Innbyggere i millioner : 13,1
Flyktninger.....	500
Internt fordrevne	-
Flyktninger i Ecuador fra andre land	16 500
Flyktninger hjemvendt til Ecuador	-
Asylsøkere fra Ecuador til Norge i 2003	-

Større usikkerhet for colombianske flyktninger

Ecuador i dag

I følge FNs høykommissær for flyktninger (UNHCR) har nesten 21 000 colombianere søkt om asyl i Ecuador de tre siste årene. Fra 2002 til 2003 var det en kraftig økning i søknadene, fra 6766 til 11 464. Da FNs generalsekretær Kofi Annan besøkte Ecuador i november i fjor, sa han at det internasjonale samfunnet må gjøre mer for å hjelpe de colombianske flyktningene i landet.

Årsaker til flukt

De fleste colombianske asylsøkerne i Ecuador sier de har blitt tvunget på flukt på grunn av kamphandlinger mellom hæren og ulike geriljabevegelser, eller mellom geriljaen og paramilitære grupper. Mange forteller at de har mottatt trusler eller har blitt forsøkt tvangsvervet av de væpnede grupperingene. En del, spesielt de som kommer fra Putumayo-provinsen på grensen til Ecuador, sier de har flyktet etter at kokaavlingene har blitt sprøytet med kjemikalier.

Ecuador har frem til nylig vært regnet som det nabolandet til Colombia som best har oppfylt sine humanitære forpliktelser. Mange frykter at dette bildet nå er i ferd med å forandre seg, fordi regjeringen i Ecuador prioriterer intern sikkerhet og militær oppbygging fremfor av de humanitære utfordringene.

Årsaken er opptrappingen av konflikten i Colombia og den stadig økende innvirkningen denne har på situasjonen i Ecuador. I senere tid har det blant annet vært flere angrep fra væpnede colombianske grupper på Ecuadors territorium. Dette har ført til at ecuadorianske myndigheter tidvis har stengt grensen. Det har også kommet krav om visumplikt for colombianere og ytterligere forsterkninger i sikkerhetstiltakene på grensen.

Vanskeligere forhold for flyktningene

Det er stor fattigdom, høy arbeidsløshet og svært dårlig utbygd infrastruktur i grenseområdene på ecuadoriansk side. Dette har gjort at mange colombianske flyktninger drar videre sørover eller lenger inn i landet. Intoleransen overfor colombianere har også økt betraktelig den senere tid, og flere flyktningmottak har blitt angrepet. Mange potensielle asylsøkere er redde og unngår derfor å registrere seg.

UNHCR har hjulpet regjeringen med et identifikasjons- og registreringssystem som skal effektivisere behandlingen av det stadig voksende antallet asylsøknader. Asylsøkere og flyktninger mottar et ID-kort som blant annet beskytter dem mot urettmessig utvisning. Mange har allerede traumatiske hendelser bak seg og hevder at ID-kortet nå gir dem fred i sinnet. Nå slipper de å være livredde hver gang det er politikontroll på bussen eller på gaten.

Usikre tall

På samme måte som i grenseområdene til Venezuela, er det umulig å fremskaffe sikker statistikk på antallet flyktninger i Ecuador. Ulike organisasjoner opererer med forskjellige tall. Ifølge UNHCR vil det i år være 60 000 colombianere i en flyktningliknende situasjon i Ecuador. U.S. Committee for Refugees (USCR) anslår tallet til 75 000. Tallet på registrerte flyktninger er langt lavere.

I arbeidet med å gi flyktningene beskyttelse og humanitær assistanse, er UNHCR helt avhengig av å samarbeide med frivillige organisasjoner hvis de skal nå frem til det økende antallet flyktninger i Ecuador. Det er viktig at det også gis hjelp til lokalsamfunn som mottar flyktninger, siden det vil være en umulig oppgave for UNHCR å klare dette alene. I fjor var organisasjonens budsjett i Ecuador på 1,1 millioner US dollar.

I følge UNHCR er 490 ecuadorianere på flukt på grunn av den politisk ustabile situasjonen i hjemlandet.

AMERIKA - Haiti

Nøkkeltall

Areal i km ² : 27 750	Innbyggere i millioner : 8,3
Flyktninger.....	25 800
Internt fordrevne	-
Flyktninger i Haiti fra andre land	-
Flyktninger hjemvendt til Haiti	-
Asylsøkere fra Haiti til Norge i 2003	-

Politisk kaos og uønskede flyktninger

Haiti i dag

1. januar 2004 var det 200 år siden Haiti ble selvstendig etter at slavene gjorde opprør og kastet den franske kolonimakten ut av landet. Jubileumsåret har så langt gitt liten grunn til feiring. Haiti rundet jubileet midt i en politisk krise og som ett av de fattigste landene på den vestlige halvkule. Den politiske krisen førte til et økt antall haitianere på flukt.

Bakgrunn for krisen

Bak krisen på Haiti lå misnøye med at den tidligere så populære presidenten ikke hadde innfridd løftene om å bedre levekårene for befolkningen. I stedet har landet sunket stadig dypere ned i fattigdommen. Den eneste vekstindustrien på Haiti er i dag narkotika. Mistanke om at sentrale personer i regimet til president Jean-Bertrand Aristide var involvert i narkotikahandel, skal ha vært en av grunnene til at USA ønsket presidenten ut av landet.

Etter lang tid med sammenstøt mellom tilhengere av Aristide og ulike opposisjonsgrupper, økte uroen i begynnelsen av 2004. Væpnede opprørsgrupper tok kontroll over deler av landet og forlangte et regimeskifte. Frankrike og USA la også press på den omstridte presidenten, og 29. februar ble han tvunget til å forlate landet. Etter et vedtak i FNs sikkerhetsråd ble en militærstyrke på 3600 soldater fra USA, Canada, Chile og Frankrike satt inn for å gjenopprette lov og orden.

Uønsket i USA

Det voldelige opprøret i begynnelsen av 2004 førte til at mange hundre haitianere flyktet til Den dominikanske republikk, Jamaica og Cuba. Et langt større antall la ut på havet i et forsøk på å komme seg til USA, men president George W. Bush ga klar beskjed om at haitiske flyktninger ikke var velkomne. Bush sin første kommentar til krisen på Haiti var: «Vi vil returnere enhver flyktning som forsøker å nå våre strender.» Samtidig som amerikanske statsborgere ble evakuert fra Haiti på grunn av volden i landet, ble haitiske flyktninger tvunget tilbake til hjemlandet.

Ifølge flyktningorganisasjonen U.S. Committee for Refugees (USCR) innebar uttalelsen fra Bush en kunngjøring om at USA ville bryte sine internasjonale forpliktelser om å gi flyktninger beskyttelse. Organisasjonen påpekte at FNs flyktningkonvensjon forbyr tvangsretur av flyktninger hvis det kan sette deres liv og frihet i fare. «President Bush sender ut et signal til resten av verden om at det er greit å lukke øynene for forfølgelse og å sende flyktninger tilbake med tvang», advarte USCR.

Gammelt nytt

Uttalelsen fra president Bush var ikke et uttrykk for en ny politikk, men snarere en offentlig bekreftelse på en årelang praksis. Den amerikanske kystvakten har lenge holdt en høy beredskap for å hindre flyktninger fra Haiti i å nå frem til USA for å søke om asyl. I 2002 plukket kystvakten opp 1300 haitianere til havs og sendte dem tilbake til hjemlandet. Året etter ble 1500 haitianere stanset på samme måte. Kystvakten økte beredskapen da opprøret på Haiti brøt ut i 2004. Bare i løpet av årets første fire måneder er om lag 2000 båtflyktninger blitt stanset og tvangsreturnert.

Noen flyktninger har likevel klart å nå bestemmelsesstedet. Av 6600 haitianere som søkte om asyl i USA i 2003, fikk 1800 søknaden innvilget. Ved inngangen til 2004 var i alt 25 800 haitianere asylsøkere eller flyktninger i andre land. Flertallet av disse var asylsøkere i USA som ventet på at søknadene deres skulle bli behandlet.

Panama - AMERIKA

Nøkkeltall

Areal i km ² : 78 200	Innbyggere i millioner : 2,9
Flyktninger.....	100
Internt fordrevne	-
Flyktninger i Panama fra andre land	2 000
Flyktninger hjemvendt til Panama	-
Asylsøkere fra Panama til Norge i 2003	-

Omstridt behandling av colombianske flyktninger

Panama i dag

I april 2003 ble 109 colombianere som hadde søkt beskyttelse på panamansk side av grensen, tvangsendt tilbake til hjemlandet. Halvparten av flyktningene var barn. Dette vakte sterke internasjonale reaksjoner som raskt ga positive resultater. I forbindelse med den neste store tilbakevendingen sist desember, ble den katolske kirken og humanitære organisasjoner, deriblant Flyktningerådet, invitert til å overvåke prosessen.

Uvisst antall flyktninger

I mars i år var det ifølge FNs høykommissær for flyktninger (UNHCR) i underkant av 2000 flyktninger, asylsøkere og personer med midlertidig opphold i Panama. De fleste er colombianere som befinner seg i regionene Darién og Kuna Yala, langs grensen mot Colombia. I tillegg lever minst 20 000 colombianere under flyktningliknende forhold i Panama, men uten å ha status som flyktninger, ifølge U.S. Committee for Refugees (USCR).

I den nærmest utilgjengelige jungelen i grenseområdene finnes viktige smuglerruter for våpen og narkotika. Hele området er derfor strategisk viktig for ulike colombianske grupper. De første flyktningene tok seg inn i Panama i 1997 etter at den colombianske hæren og senere paramilitære grupper iverksatte en stor offensiv for å frata FARC-geriljaen kontrollen over grenseområdene. Situasjonen i området er fortsatt spent, og kamphandlingene fortsetter. Senest i mars i år ble over 1200 mennesker, de fleste indianere, drevet på flukt på grunn av kamphandlinger i Chocó, som er den colombianske grenseprovinsen mot Panama.

Avtale mellom landene

I desember 2003 ble over 200 flyktninger sendt tilbake til Colombia fra byen Jaque på stillehavskysten. Siden 1999 har den lille byen mottatt 400 colombianske flyktninger. Situasjon illustrerer panamansk flyktningpolitikk i praksis. Regjeringen har gode forbindelser med den colombianske presidenten, Alvaro Uribe, og Panama ønsker flyktningene fort ut av landet. Det lokale politiet i Jaque har lagt strenge begrensninger på flyktningenes bevegelsesfrihet og deres mulighet til å ta seg arbeid. For flyktningene oppleves slike tiltak som et sterkt indirekte press for at de skal reise til-

bake til hjemlandet. Colombianske myndigheter på sin side vil ha flyktningene raskt hjem for å vise at de har kontroll over situasjonen. Uten internasjonalt press vil slike politiske motiver snart kunne ramme flyktningenes rettigheter. Dette gjelder spesielt prinsippet om frivillighet og sikkerhet ved tilbakevendning.

Myndighetene i Panama praktiserer også FNs flyktningkonvensjon svært strengt. Hittil har bare fem personer blitt innvilget asyl. Innholdet i Cartagena-erklæringen, et regionalt instrument som har utvidet flyktningdefinisjonen og dermed anerkjenner masseflukt fra vold og borgerkrig, tas ikke i betraktning.

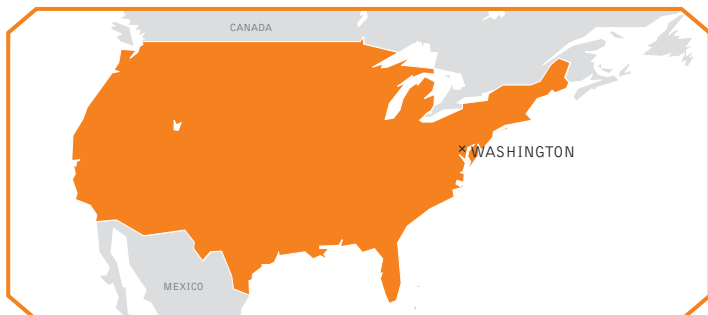
Internasjonalt press nytter

Det finnes likevel positive hendelser som viser at internasjonalt press nytter. Etter langvarige forhandlinger fikk UNHCR i fjor etablere et kontor i Panama. I april i år skrev myndighetene i Panama under på en avtale med UNHCR om permanent tilstedeværelse i landet. For å unngå å gjenta kritikken i forbindelse med tvangshjemsendingen av flyktninger i april 2003 ble UNHCR, den katolske kirken og lokale og internasjonale organisasjoner invitert av myndighetene til å overvåke tilbakevendingen i desember. På oppfordring fra kirken og det internasjonale samfunnet hadde de aktuelle flyktningene på forhånd fått mulighet til å bekrefte om de ønsket å reise hjem. Da skrumpet den opprinnelige listen på 220 navn ned til 85.

Til tross for overvåking av tilbakevendingen, var prosessen langt fra feilfri. Representanter fra flyktningene fikk reise til byen Jurado for å finne ut om forholdene lå til rette for at de kunne vende tilbake. Oppholdet var begrenset til et døgn, og de fikk stort sett kun snakket med myndighetene og hæren. På bakgrunn av en kort visitt og lite informasjon valgte 85 flyktninger likevel å flytte tilbake. I området opererer illegale væpnede grupper, og skole- og helsetilbudene er svært begrensede. Amnesty International kritiserte derfor prosessen og påpekte at det er uakseptabelt at flyktninger reparieres hvis det på nytt utsetter dem for å bli ofre for menneskerettighetsbrudd. Flyktningerådet mener tilbakevendingsprosessen i desember må evalueres nøye før nye reparieringer gjennomføres.

I Panama befinner det seg også 300 flyktninger fra El Salvador, 200 fra Nicaragua og 100 fra Cuba.

AMERIKA - USA

Nøkkeltall

Areal i km ² : 9 629 091	Innbyggere i millioner : 288,4
Flyktninger.....	300
Internt fordrevne	-
Flyktninger i USA fra andre land	244 700
Flyktninger hjemvendt til USA	-
Asylsøkere fra USA til Norge i 2003	2

Terrorfrykt i mulighetenes land

USA i dag

USA har siden 1800-tallet vært kjent som mulighetenes land, og er det fremdeles for mange. Hundretusener av mennesker, særlig fra Latin-Amerika, forsøker årlig å ta seg inn i USA. Terrorfrykten etter angrepene i New York og Washington 11. september 2001 har imidlertid redusert mulighetene til å komme inn i landet og bli der.

Færre får bli

USA tok imot 28 400 flyktninger i 2003, under halvparten av hva lovgivningen gir rom for. 29 000 personer fikk asyl, det vil si 5000 færre enn i 2002. Flere enn før får avslag på asylsøknaden: 22 100 saker fikk negativt utfall hos innvandringsmyndighetene i 2003, nesten 4000 flere enn året før. Flesteparten av de som søker asyl er fra Cuba, Haiti, Colombia, Mexico, Kina og Guatemala.

USA har tatt imot rundt halvparten av alle verdens kvoteflyktninger gjennom FNs høykommissær for flyktninger (UNHCR). I 2002 tok USA i mot kun 27 000 kvoteflyktninger, som er det laveste antallet siden programmet startet i 1980. Ved slutten av 2003 befant det seg om lag 244 700 flyktninger og asylsøkere i USA. Tallet omfatter kvoteflyktninger, asylsøkere som venter på vurdering av saken sin og 23 000 personer med midlertidig beskyttelsesstatus på grunn av forfølgelse i hjemlandet.

Terrorfrykt ga skjerpet regelverk

En viktig grunn til at antallet flyktninger er gått ned, er alle sikkerhetstiltakene som er innført etter terrorangrepene. Flyktnings bakgrunn skal undersøkes nøye, personlige relasjoner skal bekreftes, og det skal tas fingeravtrykk av alle flyktninger.

I mars 2003 bestemte Bush-administrasjonen å sperre inne asylsøkere fra Irak og 33 andre land hvor al-Qaida og andre terroristgrupper har oppholdt seg, mens de venter på å få søknaden behandlet. Dette vedtaket møtte motbør fra både flyktning- og menneskerettighetsorganisasjoner. Det ble innført et krav om at folk fra 20 ulike land, de fleste muslimske, måtte registrere seg hos amerikanske myndigheter. Dette gjorde at tusenvis av mennesker som var bosatt illegalt i landet og som hovedsakelig var pakistanere, søkte asyl i Canada i løpet av året. Mange av disse ble sendt tilbake til USA på grunn av manglende kapasitet til å behandle søknadene.

USAs asylpolitikk er dessuten blitt kritisert for å være foreldet. For eksempel står fortsatt borgere fra Sovjetunionen på listen over nasjonaliteter som har størst behov for beskyttelse.

Tør ikke søke asyl

Asylsøkere fra Colombia har flyktet fra geriljakrig og grusomme massakre i hjemlandet. Til tross for de elendige forholdene de flyktet fra, mener USA at søkere fra Colombia ikke har krav på midlertidig beskyttelsesstatus. Colombianere blir oppfordret til ikke å søke asyl på grunn av vanskeligheter med å vinne sakene. Dermed er det mange som ikke våger å søke asyl av frykt for hjemsendelse, og det er anslått at nærmere 150 000 colombianere lever i en flyktningliknende situasjon i USA. De fleste av disse er kommet til USA på turistvisum og blitt i landet etter at dette har utløpt.

I likhet med colombianere har meksikanere hittil hatt liten sjanse for å få innvilget opphold i USA. Mange meksikanere som vil vekk fra fattigdom og arbeidsløshet i hjemlandet, søker likevel asyl i håp om å benytte seg av juridiske smutthull i asyllovgivningen. De fleste kommer imidlertid inn i USA på ulovlig vis, i lasterom på biler og over elver. Mellom september 2002 og september 2003 regner man med at 905 000 meksikanere kom seg over grensen i det sørvestlige USA. Over en halv million ble stanset på grensen og arrestert mellom 1. oktober 2003 og 31. mars 2004. Nærmere 4000 flyktninger fra Haiti og Cuba ble i 2003 bortvist av kystvakten i forsøk på å ta seg ulovlig inn i USA, og sendt tilbake til hjemlandet.

Frir til velgerne

I det som omtales som et frieri til latinamerikanske velgere, foreslo president George W. Bush tidlig i 2004 å gi illegale innvandrere arbeids- og oppholdstillatelse. Lovforslaget åpner for å gi millioner av illegale innvandrere midlertidig arbeidstillatelse som skal være gyldig for tre år av gangen. Forutsetningen er at de har et arbeid som ingen amerikanske statsborgere vil ha. Med et slikt papir i hånden, vil innvandrerne i sin tur kunne søke om å få lovlig status gjennom en permanent oppholdstillatelse, såkalt grønt kort.

Venezuela - AMERIKA

Nøkkeltall

Areal i km ² : 912 050	Innbyggere i millioner : 25,1
Flyktninger.....	3 000
Internt fordrevne	-
Flyktninger i Venezuela fra andre land	182 300
Flyktninger hjemvendt til Venezuela	-
Asylsøkere fra Venezuela til Norge i 2003	-

Anstrengt forhold til Colombia

Venezuela i dag

Den væpnede konflikten i de colombianske provinsene som grenser mot Venezuela ble trappet ytterligere opp i fjor. Selv om ingen vet nøyaktig hvor mange colombianske flyktninger som har krysset grensen til Venezuela på grunn av konflikten, øker tallet stadig. Samtidig er den innenrikspolitiske situasjonen i Venezuela svært ustabil.

Stor usikkerhet

Det er mange nye flyktninger i Venezuela. FNs høykommissær for flyktninger (UNHCR) har undersøkt 136 steder i grenseområdene og anslår at det bare her befinner seg 130 000 colombianere. I hele landet mener man at det finnes i underkant av 200 000 colombianske flyktninger og asylsøkere. Derfor er det viktig å få fortgang i arbeidet med å dokumentere alle nye og gamle asylsaker. Av mangel på formell flyktningstatus blir mange sett på som illegale immigranter. Siden de fleste verken er registrert eller har mottatt informasjon, vet de heller lite om hvilke rettigheter de har. Uten tilgang til utdanning, helsetilbud eller juridisk bistand, blir flyktningene derfor sårbare i forhold til deportasjon. I flere av områdene hvor flyktningene befinner seg, er sikkerhetssituasjonen også svært dårlig.

I den lille venezuelanske grensebyen Guasualito har det bare de siste månedene vært 56 tilfeller av drap og kidnappinger. Blant annet ble politisjefen nylig drept i et attentat. Flyktningene fortalte at både ELN- og FARC-geriljaen samt paramilitære grupper stadig går inn og ut av områdene. Det er vanskelig for sivilbefolkningen å vite hvem som til enhver tid har kontroll, samtidig som det er vanlig å måtte betale skatt til de ulike væpnede grupperingene.

Usynlige flyktninger

Til nå har flyktningene vært usynlige ofre for konflikten i Colombia. Ofte ankommer de grensen i små grupper. I Venezuela holder mange seg skjult i isolerte områder på landsbygda eller i byenes slumområder. I år vil UNHCR derfor starte en større mediekampanje for å sette søkelys på de colombianske flyktningenes situasjon i landet. Det viktigste vil likevel være hva den venezuelanske regjeringen foretar seg.

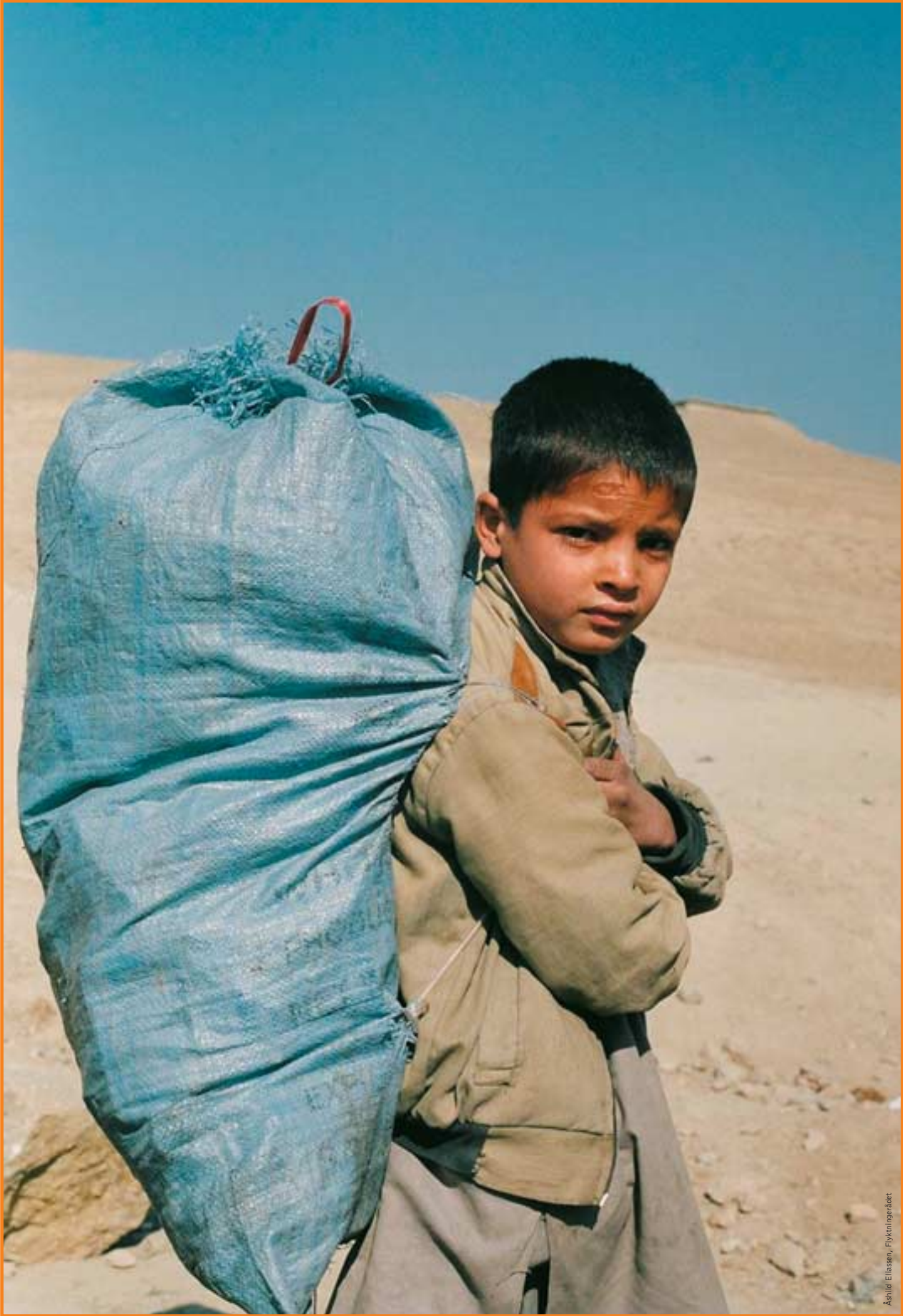
De første månedene av 2004 har brakt positive nyheter til flyktninger som i årevis har ventet på at noe skal skje. Fra UNHCRs registreringsprosjekt startet i desember i fjor og frem til mars i år, har 648 asylsøkere blitt registrert. Mer enn 350 personer har mottatt identitetspapirer som dokumenterer deres status som asylsøkere. Dette åpner en mulighet for integrering for de som ønsker å bygge opp et nytt liv i Venezuela.

Mange fryktet at den nasjonale flyktningkommisjonen, som regjeringen opprettet i fjor, ikke ville fungere. Deres oppgave er å behandle sakene UNHCR har registrert. Det er derfor positivt at kommisjonen ser ut til å oppfylle sin misjon. I slutten av mars var 47 saker ferdig behandlet. UNHCR kaller dette derfor for et historisk skritt for internasjonal flyktningbeskyttelse. Den nasjonale flyktningkommisjonen har også tilsyn med at regjeringen gir beskyttelse og assistanse til asylsøkere. I følge UNHCR hadde allerede 2338 personer krevd flyktningstatus i Venezuela ved utgangen av mars i år, men man antar at minst 15 000 kan ha behov for beskyttelse.

Spent i grenseområdene

Forholdet mellom Colombia og Venezuela er anstrengt. Sterkt motstridende politiske krefter møtes i grenseområdene, hvor det nå foregår en militær opptrapping. Det har vært flere sammenstøt mellom venezuelanske soldater og colombianske paramilitære. Senest i mai i år ble 90 colombianske paramilitære soldater tatt til fange av venezuelanske soldater på venezuelansk territorium.

I kjølvannet av den ustabile politiske situasjonen etter at den kontroversielle presidenten Hugo Chávez kom til makten i 1999, har mange venezuelanere forlatt hjemlandet. Profilerte motstandere av Chávez har søkt asyl i andre land. Det antas at omtrent 200 000 venezuelanere har flyktet til USA de siste årene. Et fåtall av disse har søkt om asyl.

ASIA/OSEANIA

Land med flest internt fordrevne

Land	Internt fordrevne
Sudan	4 000 000
Irak	1 100 000
Burma	600 000 – 1 000 000
India	650 000
Indonesia	580 000 – 600 000
Sri Lanka	386 000

Land som flest har flyktet fra

Land	Flyktninger
Palestina	3 000 000
Afghanistan	2 530 000
Burma	836 000
Irak	300 000
Kina	157 500

Fokus på Asia

Tre millioner afghanske flyktninger og internt fordrevne har vendt hjem de siste to årene. Likevel er afghanere fortsatt den nest største flyktninggruppen i Asia. Bare de palestinske flyktningene er flere, og i motsetning til afghanerne har de knapt noe håp om at flyktningtilværelsen skal ta slutt.

Tilbakevendingsprogrammet for afghanske flyktninger har nådd en milepæl, kunngjorde FNs høykommissær for flyktninger (UNHCR) i begynnelsen av mai 2004. Da hadde mer enn to millioner afghanske flyktninger krysset grensen mellom Pakistan og Afghanistan siden UNHCR startet organisert tilbakevending to år tidligere. I den samme perioden hadde 700 000 afghanske flyktninger reist hjem fra Iran, og mer enn 440 000 internt fordrevne afghanere hadde vendt tilbake til sine hjemsteder.

UNHCR kunne dermed rose seg av å ha hjulpet mer enn 3,1 millioner afghanere med å vende hjem siden begynnelsen av 2002. Men fortsatt var flere millioner afghanere i eksil i Pakistan og Iran. Livet er ikke enkelt for flyktningene som har vendt tilbake til Afghanistan fra nabolandene. Titusener har endt opp i leirer for internt fordrevne fordi de ikke har hatt mulighet til å vende tilbake til sine hjem. Andre har kommet hjem til ødelagte hus, beitemarker og åkrer.

Den omfattende tilbakevendingen av afghanere var hovedårsaken til at tallet på flyktninger og internt fordrevne i Asia gikk ned med over halvannen million i løpet av 2003. Ved inngangen til 2004 var det i alt 12,9 millioner mennesker på flukt i Asia. Nesten halvparten var på flukt i sitt eget land.

Dystert i Midtøsten

Den omfattende tilbakevendingen av afghanske flyktninger står i sterk kontrast til den fastlåste situasjonen for Asias største flyktninggruppe – palestinerne. Det palestinske flyktningproblemet går tilbake til 1948, da konflikten rundt opprettelsen av staten Israel drev 750 000 palestinere på flukt. Nye hundretusener ble tvunget til å flykte under seksdagerskrigen i 1967, da Israel okkuperte Gaza og Vestbredden.

Flyktingers rett til å vende hjem, som fremføres med stor tyngde i andre deler av verden, har blitt skjøvet til side i de internasjonale forsøkene på å løse konflikten mellom palestinerne og Israel. I dag er de palestinske flyktningene spredt omkring i landene i Midtøsten. Halvannen million flyktninger bor i det som er ment å danne grunnlaget for en egen palestinsk stat; Gaza og Vestbredden. Men datoen for opprettelsen av en slik stat blir stadig forskjøvet, og den israelske hæren strammer grepet om de palestinske områdene.

Minst 20 palestinere, derav flere barn, ble drept da israelske soldater 18. mai 2004 raserte flyktningleiren Rafah i Gaza. Dagen før hadde de israelske styrkene isolert flyktningleiren fra omverdenen, og soldatene gikk systematisk til verks for å utsette leiren ved å rive boligene. Israel begrunnet ødeleggelsene med at leiren var tilholdssted for militante palestinske grupper, men aksjonen føyde seg inn i et mønster der de fleste som rammes er uskyldige sivile.

Siden det nye palestinske opprøret – intifadaen – ble innledet høsten 2000, har palestinske selvmordsaksjoner i Israel og israelske militære aksjoner i de okkuperte palestinske områdene avløst hverandre. 4000 mennesker har mistet livet, de aller fleste palestinerne.

Siden intifadaen startet, har 17 600 palestinere blitt hjemløse etter at den israelske hæren har ødelagt husene deres, fortalte FNs hjelpeorganisasjon for palestinaflyktninger (UNRWA) i begynnelsen av mai 2004. Ifølge UNRWA bærer de israelske militæraksjonene preg av å være en kollektiv avstraffelse av mennesker som ikke hadde gjort seg skyldig i annet enn å være på feil sted til feil tid.

UNRWA har imidlertid lite å stille opp med. For mens UNHCR har mandat til å sørge for beskyttelse av flyktninger andre steder i verden, er UNRWAs oppgave bare å gi humanitær hjelp. De palestinske flyktningene har ingen organisasjon som skal beskytte dem mot overgrep.

Masseflukten som uteble

Da USA forberedte seg på å gå til krig mot Irak i begynnelsen av 2003, advarte internasjonale humanitære organisasjoner om at krigen kunne føre til en masseflukt av irakere ut av landet. Organisasjonene strømmet til området og gjorde seg klare til å takle en humanitær katastrofe. UNHCR forberedte seg på å ta imot 600 000 flyktninger, mens Røde Kors gjorde seg klar til å kunne hjelpe 250 000.

De dystre advarslene om masseflukt slo ikke til. Men også USAs optimisme om en rask normalisering og stabilisering etter at Saddam Hussein ble styrtet, er gjort grundig til skamme. Dermed er utsiktene dårlige for en rask tilbakevending for millioner av irakere som flyktet i eksil eller ble drevet på flukt i Irak mens Saddam Hussein satt ved makten.

Forfølgelse og overgrep gjennom flere tiår har ført til at mer enn 800 000 kurdere er internt fordrevne i Irak. Ett år etter at USA angrep Irak hadde trolig ikke flere enn 30 000 vendt tilbake til sine hjemsteder. Samtidig ble det rapportert at uro og spenninger mellom ulike folkegrupper hadde resultert i at nye 100 000 var drevet på flukt inne i landet.

Volden og lovløsheten i Irak gjør også at de fleste irakere i eksil nøler med å vende hjem. Og de får støtte fra UNHCR, som mener tiden ennå ikke er moden for en storstilt tilbakevending til landet. Organisasjonen har en rekke ganger, blant annet i mars 2004, appellert til vestlige regjeringer om ikke å tvinge irakiske flyktninger og asylsøkere til å reise. Likevel har en rekke regjeringer, blant annet den norske, lagt sterkt press på flyktningene for å få dem til å flytte tilbake til Irak.

Glemte konflikter

Mens internasjonale medier har bred dekning av Irak og av konflikten mellom Israel og palestinere, er det sparsomt med nyheter om de interne konfliktene i land som Burma, India, Indonesia og Filippinene. Trolig er over to millioner mennesker drevet på flukt som en følge av disse konfliktene. De fleste er internt fordrevne, og mange lever i konstant frykt for overgrep fra myndigheter eller ulike opprørsgrupper.

UNHCR har ansvar for å gi hjelp og beskyttelse til flyktninger i eksil, men det er ingen tilsvarende organisasjon som har ansvar for internt fordrevne. I utgangspunktet er det landets regjering som skal gi de fordrevne beskyttelse, men i et land som Burma er det nettopp myndighetenes overgrep og brudd på menneskerettighetene som er hovedårsaken til at folk har flyktet.

Regimet i Burma nekter utenlandske organisasjoner adgang til de internt fordrevne, og de får dermed verken den humanitære hjelpen eller beskyttelsen som utenlandsk tilstedeværelse kan gi. Og landet er ikke alene om å hindre utenlandske organisasjoner adgang til de fordrevne. I Aceh-provinsen i Indonesia ble utenlandske observatører og hjelpeorganisasjoner stengt ute da hæren satte inn en offensiv mot separatister i 2003, og i India har myndighetene ved en rekke anledninger nektet internasjonale humanitære organisasjoner adgang til ofrene for interne konflikter.

Krig mot terror

Situasjonen for internt fordrevne i Asia påvirkes direkte av den USA-ledete krigen mot terror. I en rekke land har myndighetene trappet opp de militære aksjonene mot ulike opprørsgrupper og begrunnet opptrappingen med at dette er en del av kampen mot internasjonal terrorisme.

Den ensidige, og økende satsingen på militære midler i interne konflikter er omstridt. Internasjonale menneskerettighetsorganisasjoner er bekymret fordi militære offensiver ofte fører til brudd på menneskerettighetene, som i stor grad rammer internt fordrevne og andre sårbare grupper. Økt væpnet konfrontasjon resulterer dessuten ofte i at tallet på internt fordrevne øker.

Ifølge Flyktningerådets Global IDP Project har en ensidig militær strategi undergravd mulighetene til å finne fredelige løsninger på konflikter flere steder i Asia. Det gjelder blant annet i Aceh-provinsen i Indonesia, på øya Mindanao på Filippinene og i Nepal. ✘

ASIA - Afghanistan

Nøkkeltall

Areal i km ² :	647 500	Innbyggere i millioner :	28,0
Flyktninger.....			2 530 000
Internt fordrevne			184 000 - 300 000
Flyktninger i Afghanistan fra andre land			-
Flyktninger hjemvendt til Afghanistan			645 684
Asylsøkere fra Afghanistan til Norge i 2003			2 032

Freden lar vente på seg

Afghanistan i dag

Taliban-regimets fall i 2001, det påfølgende valget av interimstyre og betydelig internasjonal humanitær innsats, har ført til at over tre millioner afghanske flyktninger har vendt tilbake fra nabolandene Pakistan og Iran. I løpet av 2003 ble det imidlertid klart at det ligger store vanskeligheter i veien for å sikre gode forhold for tilbakevending i Afghanistan.

Ved utgangen av 2003 var omlag fire millioner afghanere fortsatt i eksil eller på flukt innenfor egne landegrenser. Omlag sju millioner afghanere er i dag i risikosonen for akutt hungersnød og den gjennomsnittlige levealderen er bare 44 år.

Jakten på Bin Laden

I 1994 styrket Taliban-bevegelsen seg og tok etter hvert kontrollen over mesteparten av landet. Taliban-regimet innførte en svært streng fortolkning av islamsk lovgivning. Dette medførte blant annet sterk begrensning i kvinners bevegelses- og ytringsfrihet, og deres rett til utdanning, helsetjenester og arbeid. Årene som fulgte var preget av ekstrem undertrykkelse og forfølgelse av befolkningen.

Reaksjonene som fulgte i kjølvannet av 11. september 2001 skulle få stor betydning for verden generelt og Afghanistan spesielt. Terroristnettverket al-Qaida, med Osama Bin Laden i spissen, ble snart pekt ut som ansvarlig for angrepene. Kort etter innledet USA jakten på al-Qaida og Taliban-regimet i Afghanistan. Denne krigen drev hundretusener av afghanere på flukt, både internt i landet og over grensene til Pakistan og Iran.

I november 2001 lyktes USA og Nord-Alliansen i å fordrive Taliban fra alle større byer i Afghanistan. Måneden etter ble den USA-vennlige og moderate muslimen Hamid Karzai innsatt som leder i en overgangsregjering.

Mange år med uro

Urolighetene og problemene i Afghanistan går mange tiår tilbake i tid. Hverdagen til den afghanske befolkningen hadde lenge vært et mareritt etter årelange kamper mellom ulike motstandsgrupper og den sovjetiske okkupasjonsmakten. Da Sovjetunionen slapp taket i 1989, etter å ha hatt styrker stasjonert i Afghanistan i ti år, førte det til en viss optimisme blant befolkningen, også de bosatt i utlan-

det. Et stort antall flyktninger begynte å vende tilbake til Afghanistan. Men i stedet for fred, fulgte flere år med politisk uro og voldsomme kamper mellom ulike grupper. Deler av hovedstaden Kabul og mange andre byer og landsbyer ble lagt i ruiner. På begynnelsen av 1990-tallet anslo FNs høykommissær for flyktninger (UNHCR) at tallet på afghanske flyktninger var oppe i fire og en halv millioner, de fleste av dem oppholdt seg i Iran og Pakistan.

Ustabile forhold og dårlig sikkerhet

Afghanske flyktninger i eksil merker et stadig sterkere press fra vertslandenes myndigheter for å reise tilbake. Men sikkerhetssituasjonen i Afghanistan er ustabil, og de økonomiske utsiktene dårlige. Kamper, politisk undertrykkelse og spenninger mellom de ulike etniske gruppene hindrer fortsatt mange i å vende tilbake. Krangel om land og boliger og mangel på et fungerende rettssystem, skole- og helsevesen er rapportert som de vanligste problemene ved hjemkomst. Et enormt antall landminer krever også stadig nye ofre. Dette har ført til at mange hjemvendte afghanere har blitt nødt til å flykte på ny. Ved årsskiftet var mellom 200 000 og 300 000 på flukt innenfor landets grenser. I underkant av 15 000 afghanere søkte om asyl i Europa, Nord-Amerika og Australia i 2003.

Strategi for tilbakeføring

I 2003 la den afghanske regjeringen, med støtte fra UNHCR og flere andre internasjonale organisasjoner, en strategi for å tilbakeføre og reintegrere internt fordrevne og flyktninger i eksil. Avtalen varer til 2005 og har til hensikt å gi beskyttelse og assistanse ved hjemkomst. Den skal også sikre at all tilbakevending er frivillig. Representanter fra de involverte partene på både afghansk og pakistansk side møtes nå hver tredje måned for å diskutere tilbakevendingen og reintegreringen av flyktninger og internt fordrevne.

Gjentatte angrep på internasjonalt og afghansk hjelpepersonell forsinker imidlertid både gjenoppbyggingen av landet og reintegreringen av fordrevne. I november 2003 ble en medarbeider for UNHCR drept, og organisasjonen besluttet av sikkerhetshensyn å midlertidig stanse en rekke operasjoner. Arbeidet ble gjenopptatt etter fem måneder og UNHCR forventer at 400 000 flyktninger vender tilbake i løpet av 2004.

Tilbakevending - Afghanistan

Tre millioner hjem til ruiner

Tre millioner afghanere har vendt hjem siden Talibans fall høsten 2001. De har ulike livsløp bak seg og har bodd på forskjellige steder. Noen er født i leirer i Pakistan og Iran, og kjenner ikke engang til Afghanistan slik landet var da foreldrene flyktet. Likevel har afghanerne én ting til felles: drømmen om et bedre liv i hjemlandet. Mange har blitt hundset og sett ned på i fremmede land, og vender hjem til ruinene med stort pågangsmot.

Ingenting å komme hjem til

I Afghanistan kjemper fremdeles ulike krigsherrer om makten. Landet er ødelagt av krig, og nøden er større enn i mange av verdens fattigste land. De fleste hjemvendte flyktningene har ingenting å komme tilbake til, ingen inntekt eller eiendom, og de må ta til takke med husly i ruiner. For mange er bostedet ødelagte hus som mangler vindu, tak, dører, kloakkavløp, elektrisitet og vann. Men gleden, pågangsmotet og oppfinnsomheten er større enn skuffelsen og nøden. Det viser alle de nykonstruerte brakkene av blikk, vedrester og alt annet materiale de måtte finne. De mest energiske av de hjemvendte flyktningene konstruerer skur som fungerer som butikk om dagen, og soverom om natten. De har smertelig erfart hvor viktig det er å være oppfinnsom for å overleve på flukt, for å skaffe seg tak over hodet og mat i magen. Det er ikke lett å overleve i hovedstaden Kabul. Der er det stor kamp om de beste søppelhaugene, som har blitt den viktigste inntektskilden for mange av de hjemvendte flyktningene.

Tryggere i Kabul

Det finnes både hus og leiligheter i Kabul, men de er ikke for hjemvendte, ubemidlede flyktninger. Siden det internasjonale nærværet satte sitt preg på hovedstaden, har husleien skutt i været og er nå høyere enn i enkelte europeiske storbyer. Likevel har halvparten av de hjemvendte flyktningene slått seg ned i Kabul. Det skyldes blant annet at den NATO-ledete stabiliseringsstyrken på 6500 mann, ISAF, er til stede og patruljerer i gatene. Selv om lyden av raketter skaker opp hovedstadsfolket fra tid til annen, er sjansene for å bli angrepet mindre enn i andre deler av landet, der ulike krigsherrer har befestet seg militært, økonomisk og politisk. Mange analytikere mener dessuten at den amerikansk-ledete operasjonen Enduring Freedom, med omlag 13 500 soldater som fremdeles jakter på al-Qaida, skaper mer uro enn fred i landet.

Sikkerhet viktigste faktor

FNs høykommissær for flyktninger, Ruud Lubbers, er en av de som går i bresjen for at ISAFs aktivitet må utvides til provinsene, ikke minst til de urolige områdene ved grensen til Pakistan. Noe av det første flyktningene i eksil vil vite, er om det finnes utdannet og trent politi eller militære i nærheten av hjemtraktene deres, ifølge Lubbers. Etter hans mening er sikkerhet nøkkelen til en vellykket tilbakevending av afghanske flyktninger. Han er ikke alene om å hevde at statlig nærvær over hele landet er en forutsetning for at flyktningene kan vende trygt tilbake. Det innebærer at moderne sikkerhetsstyrker snarest må overta etter utsultede soldater og politimenn som ikke går av veien for å plyndre sitt eget folk.

Behov for rettsvesen

Hver dag kommer spente flyktninger tilbake til hjemstedet. Mange finner hus og eiendom okkupert, ofte av militære eller lokale kommandanter. Rettigheter til land og eiendom og reetablering av et fungerende rettsvesen, er hovedutfordringer i arbeidet med å gjenoppbygge Afghanistan. Dette påpeker blant annet den afghanske juristen Hangama Anwari som jobber med menneskerettigheter. Hun minner om at de fleste afghanske storfamilier har mistet slektninger i løpet av krigen, og at flere kommandanter opererer med private fengsler. Nesten hver eneste natt forsvinner det mennesker uten at myndighetene setter inn ressurser for å oppklare sakene.

Etniske grupper utsatt

Når det gjelder sikkerheten, er det i første rekke pasjtunerne og hazaraene som nøler med å reise tilbake. De er redde for å bli stemplet som Taliban-tilhengere, fordi de fleste lokale pasjtun-lederne var alliert med Taliban. Nå er tadsjikerne i en maktposisjon. FNs assisterende oppdrag i Afghanistan (UNAMA) får stadig rapporter om pasjtunere som blir trakassert på markeder og på skoleveien. Hazaraene er sjiamuslimer som flyktet til Iran. De befinner seg nederst på rangstigen i Afghanistan, der rundt 85 prosent av folket er sunnimuslimer.

Fremdeles kamp om makten

Selv om kampen mot russerne og Taliban er over, er det imidlertid lite som tyder på at pasjtunerne har gitt opp kampen om å gjenvinne makten. Denne folkegruppen styrte Afghanistan i 200 år. I dag er 15 millioner pasjtunere delt av en 2450 kilometer lang grenselinje mellom Pakistan og Afghanistan. Muren ble opprettet i 1983 for å splitte pasjtuner-makten. Den nordligste pasjtun-provinsen i Pakistan har oppnådd autonom status. Etter sigende er det dit alt fra luksusbiler til nødhjelp til Afghanistan blir omdirigert. Det er også i dette området de mest militante Taliban-tilhengerne trolig holder seg skjult, og forbereder angrep mot regimet i Kabul. ►

Afghanistan - Tilbakevending

Utfordringer i kø

FNs sikkerhetsrådgiver for Afghanistan, Goran Foric, mener at grensekontroll er noe av det viktigste for å stabilisere situasjonen i landet. Før valget i september 2004 er det dessuten om å gjøre å få de ulike krigsaktørene til å forstå egeninteressen av å overholde de internasjonale menneskerettighetene, dersom de fortsatt ønsker å spille en rolle i et fremtidig Afghanistan. De mest kjente krigsherrene, Dostum og Atta i nord og Herats kjente guvernør, Ismail Khan, er bedre i stand til å disiplinere sine tropper enn de mindre aktører andre steder i landet, selv om det også rapporteres om overgrep fra deres side. I tillegg samarbeider FN med Afghanistans menneskerettskommisjon, som ble stiftet for to år siden. Den nasjonale kommisjonen har imidlertid liten makt, blant annet fordi menneskerettighetene ikke er innarbeidet i lovverket. En annen stor utfordring er at krigsøkonomien, som blant annet innebærer handel med våpen og narkotika, transformeres til en fredsøkonomi som fremmer en mer positiv løsning for landet som helhet.

Små fremskritt

Ifølge Foric finnes det også lyspunkter i Afghanistans utvikling, særlig for jenter og kvinner. Det er en kjent sak at mange familier flyktet fra Taliban-regimet fordi skolene og arbeidslivet var stengt for disse befolkningsgruppene. Nå er kvinnene synlige både i gatebildet og i arbeidslivet. Av tre millioner afghanske barn som er innskrevet

i skolen, er én tredjedel jenter. På enkelte skoler er kvinnelige lærere i flertall. En av grunnene til at hundretusener flyktninger nå reiser hjem, er at skolen i Afghanistan er gratis, i motsetning til i Pakistan. For mange flyktninger som vurderer å dra tilbake til Afghanistan, er det viktig å finne ut om det finnes skoler i hjemtraktene, inkludert jenteskoler og alfabetiseringskurs for voksne kvinner og ungjenter. Flyktninger fra Iran vil dessuten vite om det finnes ekstraundervisning i pasjto, det andre offisielle språket i Afghanistan, som de ikke har lært i eksil.

Vender hjem med pågangsmot

Det er også andre små fremskritt som til sammen er viktige for den videre utviklingen i Afghanistan. Det er opprettet spesielle råd som jobber med forsoning i enkelte landsbyer. Mineryddingen er godt i gang, ikke minst i de underjordiske vannkanalene. For jordbrukslandet Afghanistan er det essensielt å få i gang overrislingsanlegg i jordbruket. Mer enn halvparten av Afghanistans 28 millioner innbyggere er rammet av tørke, og dette i seg selv har ført til hundretusener av internt fordrevne. Men tross fremskritt er det fremdeles mange problemer som må løses før det krigsherjede landet kan komme seg på bena og leve opp til flyktningenes drøm. Tre millioner afghanere har likevel valgt å vende tilbake. De fleste er glade for endelig å kunne flytte hjem igjen. Fulle av pågangsmot velger de heller å fokusere på de små fremskrittene enn på de store utfordringene. ✘

Australia - OSEANIA

Nøkkeltall

Areal i km ² : 7 686 850	Innbyggere i millioner : 19,6
Flyktninger.....	-
Internt fordrevne	-
Flyktninger i Australia fra andre land	22 800
Flyktninger hjemvendt til Australia	-
Asylsøkere fra Australia til Norge i 2003	-

«Tampa-politikken» fortsetter

Australia i dag

Den restriktive asylpolitikken som satte Australia i verdens søkelys etter «Tampa-saken» i 2001, har redusert antall båtflyktninger til landet med 70 prosent. Mot slutten av 2003 oppholdt nærmere 23 000 flyktninger og asylsøkere seg i Australia, ifølge tall fra U.S. Committee for Refugees (USCR).

Tampa

Australia kom i det internasjonale nyhetsbildet i august 2001. Det norske skipet Tampa hadde reddet 400 afghanske båtflyktninger fra en synkende ferge som var på vei fra Indonesia til Australia. Men de australske myndighetene nektet besetningen på Tampa å seile inn til en australsk havn og la flyktningene gå i land. Etter flere uker på havet, endte saken med at samtlige flyktninger ble satt i land på stillehavsøyene Nauru og Papua Ny Guinea. Søknadene ble deretter behandlet av FNs høykommissær for flyktninger (UNHCR) og australske myndigheter. De fleste fikk avslag hos de australske myndighetene, mens New Zealand ga asyl til 130 av flyktningene.

Må søke hjemmefra

To år tidligere strammet Australia inn sin asylpolitikk, etter at stadig flere asylsøkere ankom landet i båt. Lovgivningen, som førte til den restriktive holdningen til «Tampa-flyktningene», innebærer at kun personer som søker asyl fra oppholdslandet eller flyktninger som Australia tar imot i samråd med FN kan få permanent oppholdstillatelse i landet. Mellom 2002 og 2003 stilte Australia 13 000 plasser til disposisjon, men ga permanent oppholdstillatelse til bare 11 700. Omtrent halvparten av disse kom fra Afrika, de fleste fra Sudan. Resten kom hovedsaklig fra Midtøsten, først og fremst Iran og Irak, i tillegg til Afghanistan og Europa. Tallene som er oppgitt fra australske myndigheter gjelder skatteåret 2002/2003.

En annen mulighet for å få opphold i Australia er gjennom det såkalte «special humanitarian program», for mennesker som blir forfulgt av staten i sitt hjemland. Disse kan få permanent oppholdstillatelse dersom en organisasjon eller en privatperson som er australsk statsborger betaler for reise og opphold og bistår i bosettingsprosessen. Alle disse kategoriene går under betegnelsen «offshore resettlement program».

Midlertidig opphold

For tiden er det bare mulig å få midlertidig oppholdstillatelse i Australia dersom man ikke oppfyller noen av kravene i «offshore-programmet». Har man kommet til Australia på ulovlig vis eller blir lenger enn varigheten av turistvisumet, må man benytte seg av en av mulighetene under det såkalte «onshore asylum program». Dette gir et beskyttelsesvisum som innebærer en midlertidig oppholdstillatelse på mellom to og et halvt og fem år. Hver enkelt skal behandles for seg. Også søkere som har kommet til landet på ulovlig vis kan få midlertidig oppholdstillatelse. I 2002/2003 fattet departementet for immigrasjonssaker og flerkulturelle spørsmål (DIMIA) vedtak i 7200 saker. Kun 360 av dem, eller fem prosent, fikk positivt svar på søknadene sine. De fleste var fra Irak, Iran, Afghanistan, Sri Lanka og Kina.

Asylsentre i Stillehavet

DIMIA hevder at ingen illegale båtflyktninger har satt sin fot på australsk jord som følge av Stillehavsstrategien. I likhet med tilfellet «Tampa» innebærer strategien at skip med båtflyktninger blir ledet til omkringliggende øystater i Stillehavet, som mottar asylsøkere i asylsentre mot betaling fra Australia. Her plasseres søkere som har kommet til landet uten gyldige dokumenter. Australia og innvandringsministeren Philip Ruddock har fått massiv kritikk for forholdene på asylsentrene på det australske kontinentet, i tillegg til på stillehavsøyer som Nauru og Christmas Island. Menneskerettighetsorganisasjoner har påpekt dårlige boforhold, svært isolert plassering og en veldig lang saksbehandlingstid, i enkelte tilfeller opptil flere år. I mars 2004 ble det derfor innført en minstestandard for asylsentrene.

Det er svært begrenset hvor mye støtte asylsøkere får fra det offentlige i selve søknadsprosessen. Tolketjeneste under asylintervjuet og en brosjyre utformet på 21 språk er alt man får av assistanse. Asylsøkere som ønsker det, kan få hjelp fra en migrasjonsagent, som mot betaling veileder søkerne og gir innføring i lover og regler.

ASIA - Bangladesh

Nøkkeltall

Areal i km ² : 144 000	Innbyggere i millioner : 135,7
Flyktninger.....	6 500
Internt fordrevne	150 000 – 520 000
Flyktninger i Bangladesh fra andre land	119 900
Flyktninger hjemvendt til Bangladesh	-
Asylsøkere fra Bangladesh til Norge i 2003	29

Mange burmesiske flyktninger

Bangladesh i dag

Bare Thailand har mottatt flere burmesiske flyktninger enn Bangladesh. To tredjedeler av befolkningen i Bangladesh lever på et absolutt eksistensminimum, og landet er stadig utsatt for naturkatastrofer. Flyktningene er derfor en ekstra belastning i landet og myndighetene presser på for at burmeserne skal vende hjem. Samtidig er det mange internt fordrevne minoriteter i Bangladesh, hvor 98 prosent av befolkningen er muslimer.

Få har flyktningstatus

Ved årsskiftet 2003/2004 var det rundt 120 000 burmesiske flyktninger i Bangladesh, hovedsakelig fra den muslimske minoritetsgruppen Rohingya. Bare 20 000 av disse har fått flyktningstatus av FNs høykommissær for flyktninger (UNHCR). Regjeringen i Bangladesh vil ikke anerkjenne resten som flyktninger. De blir derfor ansett som illegale innvandrere, og har vært under hardt press for å vende tilbake til hjemlandet. Flere humanitære organisasjoner har rapportert om flyktninger som har vært utsatt for fengsling og trusler, eller har blitt fratatt humanitær bistand. Mange har vendt tilbake til Burma, men fortsatt krysser nye grupper flyktninger grensen til Bangladesh.

Mellom 240 000 og 300 000 muslimske biharer fra den indiske delstaten Vestbengal, lever også under flyktningliknende vilkår i leirer i Bangladesh. Biharene kom til landet da India ble delt i 1947, og regnes ikke lenger som egentlige flyktninger. Selv om de er muslimer lever biharene separat fra det bangladeshiske samfunn og er i stor grad uønsket i landet. Samtidig har de selv avslått å motta statsborgerskap fordi de helst vil flytte til Pakistan.

Mange internt fordrevne

I Bangladesh finnes også mange internt fordrevne. Det er stor usikkerhet om antallet, men anslagene varierer fra 60 000 til over en halv million. Mange er fordrevet på grunn av den flere tiår lange konflikten i Chittagong Hill Tracts, sørøst i landet. Før Bangladesh ble en selvstendig stat i 1971, besto befolkningen i Chittagong-fjellene hovedsakelig av 13 etniske minoritetsgrupper. Stammefolkene skiller seg religiøst, kulturelt og sosialt fra den muslimske majoritetsbefolkningen. På midten av 1980-tallet gikk stammefolkene til væpnet opprør da myndighetene oppfordret muslimske bosettere til å ta land i Chittagong. Dette ble starten på en langvarig borgerkrig som drev mange på flukt, både internt i Bangladesh og til nabolandet India.

I 1997 ble regjeringen og opprørerne enige om en fredsavtale som ga Chittagong Hill Tracts økt selvstyre. Men etter at det nasjonalistiske Bangladesh National Party kom til makten i 2001, har arbeidet med å sette fredsavtalen ut i livet stoppet opp. Det sentrale spørsmålet om eiendomsrett er ikke løst, og situasjonen for de internt fordrevne har ikke bedret seg nevneverdig siden fredsavtalen ble inngått. Resultatet har vært nye sammenstøt mellom områdets opprinnelige innbyggere og innflytterne. Fredsavtalen banet vei for at flyktningene i India kunne vende tilbake til hjemlandet, men rundt 30 000 hjemvendte flyktninger har fortsatt ikke fått tilbake eiendommene sine. De har derfor sluttet seg til rekkene av internt fordrevne i Bangladesh.

Mangler internasjonal interesse

I kjølvannet av valget i 2001 ble også andre grupper fordrevet fra sine hjem. Etter valget ledet fundamentalistiske islamske grupper an i voldshandlinger mot moderate muslimer, hinduer, buddhister, kristne og andre minoriteter. Resultatet var at opptil 200 000 mennesker ble tvunget på flukt. Man antar at en tidel av disse fortsatt er internt fordrevne.

Det internasjonale samfunnet har engasjert seg lite i situasjonen til de internt fordrevne i Bangladesh. En rekke vestlige land har imidlertid knyttet løfter om bistand, til krav om at myndighetene i Bangladesh setter fredsavtalen for Chittagong Hill Tracts ut i livet.

Bhutan - ASIA

Nøkkeltall

Areal i km ² : 47 000	Innbyggere i millioner : 0,9
Flyktninger.....	128 700
Internt fordrevne	-
Flyktninger i Bhutan fra andre land	-
Flyktninger hjemvendt til Bhutan	-
Asylsøkere fra Bhutan til Norge i 2003	23

Hver sjette innbygger er flyktning

Bhutan i dag

Bhutans totale folketall er på 716 000, og da er flyktingene ikke regnet med. Siden 1990 har 128 700 bhutanere vært fordrevet fra sine hjem. Dette betyr at hver sjette innbygger er drevet på flukt ut av landet. De fleste oppholder seg i sju flyktingleirer som FNs høykommissær for flyktninger (UNHCR) driver i nabolandet Nepal.

Kongedømme

Bhutan er et av de siste landene i verden med arvelig, absolutt kongedømme og føydal struktur. Historisk er landet et etnisk, religiøst og kulturelt lappetepp. Bakgrunnen for det store antallet flyktninger var en rekke tiltak og lover iverksatt på 1980-tallet, som minoritetsgruppene så på som svært diskriminerende overfor deres kultur og språk.

Flyktingene er av nepalsk opprinnelse. Mange har levd i Sør-Bhutan i generasjoner, andre immigrerte til landet på 1960-tallet i håp om et bedre liv. Flyktingene forteller at de nye lovene var utformet slik at alle skulle tilpasse seg det drukpa-dominerte samfunnet. Drukpa, eller ngalung, som er det egentlige navnet, er den politisk og økonomisk dominerende etniske gruppen i Bhutan. Kongen og alle viktige personer i regjeringen tilhører drukpa.

Tvangsassimilering

Målet med de nye lovene var å skape en bhutansk nasjonal identitet. I praksis betydde dette en tvangsassimilering av andre etniske grupper. Forfølgelsene av minoritetene nådde et høydepunkt på midten og slutten av 1980-tallet. Alle fikk påbud om å bære drukpa-inspirerte klesplagg. Verre var det at mange ble fratatt sitt statsborgerskap. Plutselig ble det et krav å vise dokumentasjon på at man hadde betalt jordskatt tilbake til 1958 hvis man ville beholde statsborgerskapet. Mange tilhørende minoriteten lhotshampas kom nemlig fra Nepal på 1960-tallet.

Diskriminerende lover ble fulgt opp av arrestasjoner og overgrep. Forfølgelsene tiltok, og mange flyktet. Men før de forlot Bhutan, måtte de underskrive på at de frasa seg statsborgerskapet og aldri skulle vende tilbake. De fleste var analfabeter og ante ikke hva slags papir de satte fingeravtrykket sitt på. Dette møtte stor motstand fra lhotshampas-folket, som dannet menneskerettighetsgrupper og krevde demokratiske reformer.

Forhandlinger mellom Nepal og Bhutan

I årevis har flyktingenes skjebne vært gjenstand for bilaterale forhandlinger mellom bhutanske myndigheter som har vist liten vilje å la flyktingene komme hjem, og myndighetene i Nepal, som ikke vil at de skal bosette seg permanent på nepalsk territorium. Regjeringen i Bhutan sier at kulturelt mangfold bare kan eksistere i større land. Ifølge myndighetene er Bhutan et lite land som ikke har råd til slik luksus, fordi det kan skade den sosiale harmonien og den nasjonale enheten. 25 000 bhutanske flyktninger oppholder seg i India, mens i overkant av 100 000 bor i flyktingleirer i Nepal. Resten befinner seg andre steder i Nepal.

Bhutan - Tilbakevending

Ingen løsning uten FN

I Bhutan er det én etnisk minoritet som systematisk har blitt utsatt for overgrep, forfølgelse, tortur, drap og etnisk rensing, og derved blitt drevet på flukt. Så godt som alle de over 100 000 bhutanske flyktningene i Nepal tilhører folkegruppen Ihotshampas, bhutanske hinduer av nepalsk opprinnelse. Nå vil de hjem, men møter sterke politiske hindre.

Etnisk rensing

I de fleste av dagens konfliktområder flykter folk fra borgerkrig og væpnede grupper. Dette er ikke tilfelle i Bhutan. Her blir folk tvunget til å flykte fordi regjeringen anser Ihotshampas-immigrantene fra Nepal som en politisk og kulturell trussel. Fordrivelsen bærer alle kjennemerker på det vi på 1990-tallet ga navnet «etnisk rensing». Bhutan er derfor et godt eksempel på hvordan menneskerettighets-spørsmål og flyktningproblematikk ofte er knyttet sammen. Staten representerer tydelig én etnisk gruppe i et multi-etnisk samfunn, og endrer eller innfører lover og regler for å styrke sin posisjon i samfunnet. Dersom minoritetene ikke har noen demokratisk innflytelse på prosessene skapes en følelse av angst og usikkerhet, som ofte ikke er ubegrunnet.

Verner om verdier

Drukpa, som er den politisk og økonomisk dominerende etniske gruppen i Bhutan, kommer opprinnelig fra Tibet og bor hovedsaklig nord og nordvest i landet. Regjeringen og kongen fryktet at de tradisjonelle drukpa-inspirerte bhutanske verdiene skulle gå tapt hvis minoritetene fikk større makt. Forfølgelsene rammet spesielt de nepalskspråklige hinduene som bodde i sør. Forsøket på å danne en drukpa-dominert stat har derfor vært et bevisst valg fra landets elite. Demokrati og menneskerettigheter fremstår som en stor trussel både for monarkiet og det føydale systemet. For å kvitte seg med den største trusselen satset regjeringen på etnisk rensing. Buddhismen var ett av virkemidlene staten tok i bruk mot den hinduistiske minoriteten sør i landet.

Ingen retur uten lovendring

Slik det er i dag vil enhver opposisjonell risikere å miste statsborgerskapet i Bhutan. Hvis ikke flyktningene får vende hjem med fulle rettigheter, vil det være umulig med en vellykket integreringspolitikk. Det eksisterende lovverket må derfor endres før flyktningene kan flytte hjem uten frykt for nye overgrep, og med samme vilkår som resten av befolkningen. I årevis har skjebnen til flyktningene vært gjenstand for bilaterale forhandlinger mellom bhutanske myndigheter og myndighetene i Nepal. Lite har kommet ut av avtalene man har kommet frem til.

Fire grupper flyktninger

Flyktningene fra Bhutan har blitt delt i fire grupper. De som forlot Bhutan under tvang, de som forlot Bhutan frivillig, ikke-bhutanere og kriminelle. Ikke-bhutanere må returnere til sine respektive hjemland, men myndighetene i Nepal er åpne for søknader om statsborgerskap fra de som ikke kan eller vil reise tilbake. De kriminelle vil få prøvd sine saker for retten ved hjemkomst. Det store spørsmålet er hvem som forlot Bhutan frivillig. Det er ikke mulig verken for Nepal eller for det internasjonale samfunn å etterprøve dokumentasjonen fra de bhutanske myndighetenes side på dette området. Over 70 prosent har blitt klassifisert å tilhøre den gruppen som forlot Bhutan frivillig. I praksis er de erklært statsløse siden de må søke om statsborgerskap på nytt, og statsborgerskapsloven i Bhutan er langt fra liberal.

Reiser ikke hjem uten FN

Flyktningene vil hjem, men ikke uten visshet om at situasjonen vil bedre seg for dem i hjemlandet. Flyktningenes talsmenn har foreslått at både FNs høykommissær for flyktninger (UNHCR) og FNs høykommissær for menneskerettigheter (UNHCHR) involverer seg. Retur må skje i frivillighet og flyktningene må behandles i samsvar med internasjonale standarder. Det er et problem at UNHCR ikke har adgang til Bhutan og derfor ikke kan overvåke en eventuell tilbakevending. Flyktningene føler seg usikre dersom bhutanske myndigheter alene skal ha ansvar for prosessen – den samme regjeringen som fikk dem til å flykte på begynnelsen av 1990-tallet. Myndighetene garanterer ikke retur til eget hus og eiendom i Bhutan. Mange flyktninger stiller derfor spørsmål om hvor de skal bo, om de får tilbake eiendommen og hva som skjer mens de venter på at søknader om statsborgerskap blir behandlet. Et stort hinder for en ordnet tilbakevendingsprosess, er at folk fra nordområdene har overtatt mange av flyktningenes eiendommer i sør.

Tilbakevending beste løsning

FNs høykommissær for flyktninger, Ruud Lubbers, uttalte i september 2003 at organisasjonen ikke vil oppmuntre til tilbakevending dersom de ikke får overvåke prosessen, men heller vil hjelpe flyktningene til å slå seg ned andre steder. Dette vakte sterke reaksjoner hos flyktningene selv, og ble kritisert av mange internasjonale menneskerettighetsorganisasjoner. Senere har UNHCR modifisert uttalelsene og sagt at det var ment for å vekke interesse fra det internasjonale samfunn. De la til at tilbakevending som regel er den mest foretrukne løsningen for flyktningene, men at dette kun er tilfelle dersom flyktningene blir garantert en forsvarlig behandling.

Økt støtte fra India

Indias rolle er sentral i forhold til utviklingen i Bhutan, og til de bhutanske flyktningenes fremtid. India er Bhutans største bidragsyter både økonomisk og militært, og har nå lovet å modernisere den bhutanske hæren. Dette er en gjenytelse etter at bhutanske soldater i desember i fjor slo til mot separatistorganisasjonen United Liberation Front of Assam, som hadde baseområder på bhutansk territorium. Mens den bhutanske hæren angrep, forseglete indiske soldater områdene på sin side av grensen. Over 100 indiske opprørere ble drept og 400 arrestert. Støtten den bhutanske regjeringen mottar fra India gjør ikke utsikten lysere for flyktningene, som i 14 år har ventet på å kunne flytte tilbake til hjemlandet.

FN må på banen

Bhutan Right Council, som består av seks menneskerettighetsorganisasjoner, hevdet i mars i år at flyktningsspørsmålet ikke kan løses bilateralt. De forslår derfor at UNHCR leder forhandlingene for å løse flyktningproblemet, og hevder at dette er avgjørende hvis flyktningene skal garanteres fulle rettigheter, trygghet og sikkerhet. Til tross for gjentatte appeller om å få FN på banen, har det internasjonale samfunn forholdt seg passivt til dette. Det er derfor grunn til å tro at flyktningene må vente enda lenger før reisen til hjemlandet kan realiseres. ✕

Tilbakevending - **Bhutan**

ASIA - Burma

Nøkkeltall

Areal i km ² : 678 500	Innbyggere i millioner : 48,9
Flyktninger.....	836 000
Internt fordrevne	600 000 – 1 000 000
Flyktninger i Burma fra andre land.....	-
Flyktninger hjemvendt til Burma.....	3 231
Asylsøkere fra Burma til Norge i 2003	-

Militærdiktatur mot etniske minoriteter

Burma i dag

Militærdiktaturet i Burma viser få tegn til å imøtekomme kravene om reformer fra den demokratiske opposisjonen, og fortsetter sin kamp mot landets etniske minoriteter. Mellom 600 000 og én million burmesere er på flukt i sitt eget land, mens langt over en halv million har flyktet til nabolandene. De fleste flyktningene tilhører etniske minoritetsgrupper.

Konfliktens bakgrunn

Siden Aung San Suu Kyi fikk Nobels fredspris i 1991, har omverdenen fulgt hennes kamp for demokrati i Burma. Suu Kyis parti National League for Democracy (NLD) vant en klar seier ved valget i 1990, men militærregimet hindret partiet i å komme til makten. Siden den gang har Aung San Suu Kyi sittet i husarrest i en årrekke, og mange andre demokratiforkjempere er forfulgt og fengslet.

I 2000 ble hemmelige samtaler innledet mellom regjeringen og opposisjonen i National League for Democracy. Da Aung San Suu Kyi ble løslatt fra husarrest i 2002, var det forventninger om at dialogen skulle bringes et skritt videre, men i 2003 ble nobelprisvinneren igjen plassert i husarrest.

Flykter fra militærregime

Mindre kjent enn undertrykkningen av den politiske opposisjonen er militærregimets overgrep mot Burmas etniske minoriteter. Regimets kamp mot opprørere fra ulike minoritetsgrupper har i hovedsak rammet uskyldig sivile. Mange er fordrevet fra sine hjem, og både barn og voksne er tvunget til å jobbe som slaver i regjeringskontrollerte virksomheter.

De fleste som er fordrevet fra sine hjem, er på flukt i grenseområdene inne i Burma. De har det svært vanskelig fordi de er fratatt sitt levebrød og er i stadig fare for å bli utsatt for overgrep fra hæren. Regimet nekter utenlandske organisasjoner adgang til de internt fordrevne, og de får dermed verken den humanitære hjelpen eller beskyttelsen som utenlandsk tilstedeværelse kan gi.

Sendes hjem

Restriksjoner på utenlandske organisasjoners adgang til landet gjør at det er vanskelig å få en nøyaktig oversikt over situasjonen, men tallet på internt fordrevne kan være opp imot én million. I tillegg har hundretusener av burmesere flyktet ut av hjemlandet. Ved inngangen til 2004 var det mer enn 400 000 burmesiske flyktninger i Thailand, over 120 000 i Bangladesh og om lag 50 000 i India. Hundretusener av de burmesiske flyktningene lever under flyktningliknende forhold uten å være anerkjent som flyktninger. Særlig Thailand og Bangladesh har et anstrengt forhold til de burmesiske flyktningene, som nå trues med å bli sendt tilbake til hjemlandet.

Press fra utlandet

Flere land har lagt press på burmesiske ledere for å få i stand politiske reformer. Også FN har forsøkt å fremme dialogen mellom militærregimet og opposisjonen gjennom en spesialutsending som har hatt kontakt med begge parter. Så langt er det lite som tyder på at militærregimet er villig til å akseptere reelle demokratiske reformer. Forsøk på å løse konfliktene mellom militærjuntaen og opprørsgrupper fra ulike minoriteter har derfor gitt magre resultater. Regjeringen har inngått våpenhvileavtaler med en rekke mindre opprørsgrupper, og i januar 2004 kunngjorde militærregimet at det var oppnådd enighet med opprørerne i Karen National Union (KNU) om å stanse kamphandlingene. Likevel ser det ut til å være langt igjen til en fredsløsning som kan gi Burmas mange flyktninger mulighet til å vende hjem.

Tilbakevending - Burma

Returavtale uten substans

I mars 2004 ble FNs Høykommissær for flyktninger (UNHCR) og burmesiske myndigheter enige om å legge forholdene til rette for burmesiske flyktninger som vil reise tilbake. I etterkant har det vist seg at tilbakevendingsspørsmålet er et politisk minefelt og mye tyder på at det fremdeles er lang vei å gå. 130 000 flyktninger er i dag i flyktningleirer i Thailand og mellom 600 000 og en million er internt fordrevne i Burma.

Skeptisk til avtale

Eksilburmesere er skeptiske til avtalen som er inngått mellom UNHCR og myndighetene, og mener en reell politisk dialog først må innledes innad i Burma. Militærregimet har fremdeles ikke gitt noen offisiell tidsfrist for når den vil innkalle en nasjonal forsamling for å starte utarbeidelsen av en ny konstitusjon, og fremdeles sitter opposisjonsleder Aung San Suu Kyi i husarrest. Også internasjonale humanitære aktører er skeptiske til avtalen som ble inngått i mars. U.S. Committee for Refugees (USCR) og Refugees International (RI) uttrykker dyp bekymring over FN-organisasjonens forberedelser for tilbakevending til de østlige delene av Burma, som de mener er altfor tidlig.

Ingen retur med det første

UNHCR viser derimot til at det har vært flere runder med svært positive samtaler mellom militærregimet og Karen-geriljaen i øst, og at mange snakker om muligheter for en fredsavtale i nær fremtid. Over 90 000 av de burmesiske flyktningene i Thailand tilhører Karen-folket, og en fredsavtale er avgjørende i forhold til en eventuell tilbakevending. Karene og andre minoritetsgrupper har en smertefull og blodig historie å vise til. I flere tiår har de opplevd grusomheter som langt på vei har vært holdt skjult for omverden, og overgrepene pågår fremdeles. UNHCR er kjent med situasjonen, og påpeker derfor at selv om man nå har fått tillatelse til å besøke de østlige grenseområdene mot Thailand, deriblant Karen- og Mon-staten, betyr ikke dette at tilbakevendingsprosessen vil skje med det første. ►

Burma - Tilbakevending

Minoriteter mål for overgrep

Siden generalene slo ned opprøret i 1988, har de militære doblet sin styrke i Burma. Nå er de nærværende over hele landet, også i de isolerte grenseområdene mot Thailand som de etniske opprørsstyrkene kontrollerte i en årrekke. Det høye antallet internt fordrevne er et resultat av den burmesiske hærens fremferd mot egen befolkning. Dette gjelder ikke bare Karen-folket, men også andre minoriteter, som Mon, Karenni, Shan og Rohingya. Før regimet inngikk våpenhvile med flere opprørsgrupper i nord, var også Nagaene, Kachin og Wa-folket i samme situasjon. For minoritetsgruppene i Burma har landet vært en forbundsstat kun i navnet, men aldri i virkeligheten. Deres språk, religion og historie har aldri blitt akseptert av sentralregjeringen.

Mektig elite

En enhetlig hær og et effektivt etterretningsvesen er maktpilarene regimet hviler på. 60–70 prosent av de sivile tjenestemennene er tidligere militære. Befolkningen har aldri vært trukket direkte inn i beslutningsprosessene, og dette har avlet en korrump elite som lever i isolasjon fra omverdenen. De lokale kommandantene har vide fullmakter til å tvangsflytte store befolkningsgrupper på bakgrunn av det de kaller sikkerhetshensyn. Sivilbefolkningen blir også satt til å utføre tvangsarbeid og tvunget til å forsyne de lokale hæravdelingene med ris. Drepes en soldat, blir ofte sivile skutt som hevn.

Hemmelige overgrep

Mange burmesere har opplevd å bli tvangsflyttet opptil flere ganger. Dette fører til matmangel, siden folk ikke får tid til å høste avlingene sine. Under flukten har befolkningen svært liten sikkerhet. Mange blir fratatt sine få eiendeler og utsatt for grove overgrep. Flere flyktninger forteller at sivile blir holdt som fanger og tvunget til å bære soldatenes forsyninger og til å gå i front hvis det er mistanke om minefelt.

Mye av dette har kunnet forgå uten at verden har fått vite om det. Verken internasjonale hjelpeorganisasjoner eller presse har hatt tilgang til områdene. De journalistene som har vært i minoritetsområder som Karen-staten, har gjort det i følge med opprørsgrupper og med livet som innsats. Flyktningenes egne vitnemål og bilder man har klart å smugle ut av områdene, er ellers de eneste vitnemålene som forteller hvordan situasjonen er.

Får ikke flyktningstatus

I Shan-staten har situasjonen vært ekstra ille det siste året. Opprørsbevegelsen SSA (Shan State Army) har ikke villet innlede samtaler med militærregimet. Rundt 300 000 mennesker har måttet evakuere fra sine hjem bare i dette området. Mange har flyktet over grensen til Thailand, men i motsetning til folk fra andre etniske grupper blir ikke shan-folk anerkjent som flyktninger der. De er derfor mer utsatt både i forhold til sykdommer og menneskehandlere når de ankommer Thailand. For to år siden kom Refugee International med en rapport som bekreftet utstrakt seksuell vold mot Shankvinner. I fjor kom organisasjonen med en ny rapport som påviste at dette også gjaldt kvinner fra andre minoriteter. 75 prosent av de intervjuede kvinnene fortalte at de kjente noen som var blitt voldtatt av burmesiske soldater.

Problemer i Thailand

De internt fordrevne i Burma har sterkt behov for all slags hjelp. Ved siden av mangel på mat og medisiner, er det den totale mangel på beskyttelse som skaper en hverdag så uutholdelig, at mange tar sjansen på å ta seg over grensen til Thailand. I leirene i Thailand driver The Burmese Border Consortium hjelpearbeid – en paraplyorganisasjon bestående av internasjonale frivillige organisasjoner. Flyktningenes materielle behov blir dekket, til tross for et stadig økende press fra de thailandske myndighetene. Flyktningenes bevegelsesfrihet har blitt innskrenket, og dermed også mulighetene for å finne arbeid utenfor leirområdet. Det er også flere rapporter om at flyktninger som har forsøkt å krysse grensen har blitt stoppet av thailandske soldater.

Usynlige flyktninger i Bangladesh

En nesten glemt flyktninggruppe fra Burma har vært de 250 000 rohingyaene (burmesiske muslimer) som tok seg over grensen til Bangladesh i 1991–1992. Fra 1996 kom nye tusener, men disse fikk ikke tilgang til leirene. De ble såkalte usynlige flyktninger, betraktet som økonomiske migranter. Den store majoriteten av flyktningene i leirene har nå vendt tilbake, men fremdeles befinner det seg over 20 000 rohingyaer seg i to FN-drevne leirer i Bangladesh. I en rapport heters side og det blir stilt spørsmålstegn ved hvor frivillig tilbakevendingen faktisk er og har vært. Flyktningenes egne utsagn bygger opp under påstanden om tvungen retur: «Vi er som en fotball. Vi blir sparket av både Burma og Bangladesh». ✘

Filippinene - ASIA

Nøkkeltall

Areal i km ² : 300 000	Innbyggere i millioner : 79,9
Flyktninger.....	58 500
Internt fordrevne	110 000 – 150 000
Flyktninger i Filippinene fra andre land	2 200
Flyktninger hjemvendt til Filippinene	-
Asylsøkere fra Filippinene til Norge i 2003	3

Hundretusener fordrevet

Filippinene i dag

Kamper mellom hæren og muslimske opprørere på øya Mindanao førte til at mer enn 400 000 mennesker ble drevet på flukt i første halvdel av 2003. Da kampene avtok, kunne de fleste vende hjem, men ved årsskiftet var mer enn 100 000 fortsatt på flukt i eget land.

Langvarig opprør

I mer enn 30 år har ulike muslimske opprørsgrupper på Mindanao ført en væpnet kamp for løsrivelse fra Filippinene. Så langt har konflikten krevd 120 000 liv. Hver gang kampene mellom hæren og opprørerne trappes opp, har et stort antall mennesker blitt tvunget på flukt.

De fleste filippinere er katolikker, men på Mindanao er muslimene i flertall. Konflikten på øya går langs religiøse skillelinjer, men under ligger misnøye med store økonomiske og sosiale skjevheter og strid om landrettigheter. Øya er rik på naturressurser, men folk flest er fattige. Opprørerne hevder at regjeringsstøttet innflytting fra kristne områder har ført til at muslimene er fratatt eieendom.

I mange år var Moro National Liberation Front (MNLF) den ledende opprørsgruppen. I 1996 underskrev regjeringen og MNLF en fredsavtale som ga Mindanao et visst selvstyre. Siden den gang har de hardeste kampene foregått mellom hæren og Moro Islamic Liberation Front (MILF). I februar i fjor iverksatte hæren en stor-offensiv mot MILF. I løpet av få måneder førte kampene til at over 400 000 mennesker ble drevet på flukt. I juli kunne imidlertid mange vende tilbake til sine hjem, etter at regjeringen og opprørerne inngikk våpenhvile. Med få unntak er våpenhvilen overholdt, og med hjelp fra Malaysia begynte den filippinske regjeringen fredsforhandlinger med MILF våren 2004.

Krigen mot terror

En annen muslimsk opprørsgruppe på Mindanao er Abu Sayyaf, som har fått stor internasjonal oppmerksomhet på grunn av sine kidnappinger av utlendinger. Etter terroraksjonene mot USA 11. september 2001 har filippinske myndigheter intensivert kampen mot Abu Sayyaf. USA har gitt militær støtte til kampen mot opprørerne, som ifølge den filippinske regjeringen er en del av den internasjonale krigen mot terror.

Kvinner og barn er i flertall blant dem som er fordrevet som følge av konflikten på Mindanao. De har enten blitt innkvartert i evakueringscentre eller hos slektninger og kjente. Forholdene i sentrene har vært dårlige, med mangel på vann, mat og medisiner. Under masseflukten i 2003 ble regjeringen kritisert for manglende humanitær hjelp til de internt fordrevne.

Ødelagte hjem, landminer og nærvær av opprørere eller regjeringssoldater gjør at mange av de fordrevne ikke vil eller kan vende tilbake til sine hjem. Frykt for ny uro er også et hinder for tilbakevending, ikke minst blant de som har opplevd å bli drevet på flukt flere ganger i årenes løp.

Vietnamesere uten flyktningstatus

Filippinene har relativt få flyktninger fra andre land. Den største gruppen er båtflyktninger fra Vietnam. Frem til 1989 fikk de vietnamesiske båtflyktningene automatisk flyktningstatus, og mange ble bosatt i vestlige land. Fra 1989 ble det imidlertid gjort en individuell vurdering, og Filippinene huser i dag om lag 2000 vietnamesere som ikke regnes som flyktninger. Filippinene er det eneste landet i Sørøst-Asia som gir opphold til vietnamesere uten flyktningstatus.

ASIA - India

Nøkkeltall

Areal i km ² : 3 287 590	Innbyggere i millioner : 1 048,3
Flyktninger.....	35 800
Internt fordrevne	650 000
Flyktninger i India fra andre land	316 900
Flyktninger hjemvendt til India	-
Asylsøkere fra India til Norge i 2003.....	15

Politiske, etniske og religiøse konflikter

India i dag

Mer enn 650 000 personer er internt fordrevne i India på grunn av konflikter i ulike deler av landet. Flertallet er på flukt på grunn av konflikten i Kashmir. Samtidig har India tatt imot om lag 300 000 flyktninger fra andre asiatiske land.

Tilnærming i Kashmir-konflikten

India og Pakistan har tidligere utkjempet to kriger om Kashmir. I 2002 så det på ny ut som om det skulle bli krig, men krisen i forholdet mellom de to landene gled over. I november 2003 kom partene til enighet om en våpenhvile i Kashmir-konflikten, som har pågått siden uavhengigheten fra Storbritannia i 1947. I januar 2004 møttes Indias daværende statsminister Atal Behari Vajpayee og Pakistans president Pervez Musharraf for første gang på tre år. Dette var startskuddet til forhandlinger om å løse både Kashmir-konflikten og andre stridsspørsmål de to landene imellom.

Bedringen i forholdet mellom de to landene er imidlertid ikke tilstrekkelig til å skape fred i Kashmir. I den indiskkontrollerte delen av området er det fortsatt sammenstøt mellom regjeringsstyrkene og indiske opprørere som enten kjemper for selvstendighet i Kashmir eller om tilslutning til Pakistan. De siste 15 årene har minst 38 000 mennesker mistet livet i konflikten mellom de indiske sikkerhetsstyrkene og opprørerne. En fjerdedel av de drepte var sivile. Konflikten har også fordrevet 350 000 mennesker fra sine hjem.

En kvart million fordrevne

Konflikter i andre deler av India har også fordrevet et stort antall mennesker. Mot slutten av fjoråret førte sammenstøt mellom ulike etniske grupper i delstaten Assam til at mer enn 20 000 mennesker måtte flykte. Dermed var tallet på internt fordrevne i det nordøstlige India oppe i en kvart million. Denne delen av landet er svært fattig, og befolkningen kommer fra et stort antall ulike etniske grupper. Flere konflikter i området bunner i motsetninger mellom innflyttere og den opprinnelige befolkningen, og handler blant annet om retten til jord og om økonomisk og politisk makt. Flere opprørsgrupper kjemper for løsrivelse fra India.

Et annet urolig område i India er Gujarat. I 2002 førte sammenstøt mellom hinduer og muslimer i delstaten til at 100 000 muslimer ble fordrevet fra sine hjem. Også i fjor var det voldelige sammenstøt, og et ukjent antall mennesker er fortsatt internt fordrevne. Gujarat styres av det hindunasjonalistiske partiet BJP. Ifølge menneskerettighetsorganisasjonen Human Rights Watch har politiet og offentlige ansatte deltatt i overgrepene mot muslimer.

Det internasjonale samfunn har gjort lite for å kartlegge og avhjelpe situasjonen for de internt fordrevne i India. Indiske myndigheter har på sin side nektet internasjonale humanitære organisasjoner adgang til fordrevne ved en rekke anledninger. Samtidig har sentrale og lokale myndigheter ikke gitt de internt fordrevne den bistanden de har hatt behov for. Myndighetene har også blitt kritisert for ikke å ha sikret internt fordrevne beskyttelse mot overgrep.

Flyktninger fra Tibet og Sri Lanka

Konflikter i andre asiatiske land har ført til at mer enn 300 000 flyktninger har søkt beskyttelse i India. To tredjedeler av disse kommer fra Tibet og Sri Lanka. De første tibetanske flyktingene kom til India da Kina okkuperte Tibet i 1959, og tibetanerne har en eksilregjering i Dharamsala nord i India. Flyktingene fra Sri Lanka er tamiler som har flyktet fra den mer enn 20 år lange borgerkrigen i hjemlandet. India har også tatt imot et stort antall flyktninger fra Burma. I 2003 ble imidlertid India kritisert for å ha tvangssendt burmesiske flyktninger tilbake til hjemlandet.

Indonesia - ASIA

Nøkkeltall

Areal i km ² : 1 919 440	Innbyggere i millioner : 211,7
Flyktninger.....	23 600
Internt fordrevne	580 000 – 600 000
Flyktninger i Indonesia fra andre land	300
Flyktninger hjemvendt til Indonesia	-
Asylsøkere fra Indonesia til Norge i 2003	1

Tvangsflytting av folkegrupper

Indonesia i dag

Etter Suharto-regimets fall i 1998 innførte den nye ledelsen en mer demokratisk styreform og en friere presse. Men religiøse og etniske motsetninger blusset opp i kjølvannet av det politiske skiftet og den økonomiske krisen landet befant seg i. Konflikten førte til at mer enn 1,4 millioner mennesker ble drevet på flukt mellom 1999 og 2002. I dag er det fred i store deler av landet, men fremdeles er nesten 600 000 indonesiere på flukt i eget land.

Diktatur i 32 år

Indonesia er verdens største øygruppe, og består av 13 700 øyer. Mer enn 200 millioner mennesker er fordelt på omtrent 3000 forskjellige etniske grupper med over 200 ulike språk. Om lag 90 prosent av befolkningen er muslimer. Indonesia er derfor verdens største muslimske land. Indonesia var preget av diktatur fra landet ble selvstendig fra Nederland i 1945 og frem til 1998. Da ble diktatoren Mohamed Suharto avsatt etter 32 år ved makten.

Utgangspunktet for intern fordrivelse av mennesker i Indonesia var migrasjonsprogrammet «transmigrasi», som ble startet under Suharto-regimet på 1960-tallet. Målsettingen var å redusere demografiske forskjeller mellom de ulike regionene i landet. Et annet underliggende motiv var å plassere Suhartos tilhengere på strategiske steder. Tvangsflytting av store folkegrupper, for eksempel fra Java til mindre befolkede områder i Indonesia, har ført til store og blodige etniske konflikter og stridigheter om landområder.

27 år med konflikt i Aceh

Det er nå fred i store deler av Indonesia, og fokus har skiftet fra nødhjelp til mer langsiktig bistand for tilbakevending og gjenbosetting. I flere provinser i landet er det fortsatt mange og omfattende sammenstøt mellom ulike etniske og religiøse grupper. Noen steder har kamper mellom kristne og muslimer forårsaket titusener av drepte og hundretusener av mennesker på flukt. Situasjonen i Aceh og den siste tidens kamper mellom muslimer og kristne på øya Ambon i Maluku-provinsen i det østlige Indonesia, er med på å kaste skygge over regjeringens vilje til å løse problemet med internt fordrevne i landet.

I provinsen Aceh, vest i Indonesia, herjer fortsatt en 27 år gammel konflikt om selvstendighet. I mai 2003 satte regjeringen inn en stor militær offensiv for å knekke opprørerne, og det ble innført unntakstilstand. Offisielt har 120 000 mennesker blitt internt for-

drevet på grunn av kampene. De fleste har nå kunnet vende tilbake, men finner som regel lite igjen av sine tidligere eiendommer. Mange har derfor søkt tilflukt i skogene, i uregistrerte leirer eller hos slektninger. På grunn av myndighetenes svært restriktive politikk og begrensning av humanitære organisasjoners tilgang til provinsen, er det lite informasjon om behovene til de 4,2 millioner innbyggerne i Aceh, og uavhengig overvåking av situasjonen mangler.

Ba om tvangsretur

De indonesiske myndighetene ba Malaysia og Thailand om å returnere flyktninger fra Aceh, fordi det angivelig befant seg opprørsledere blant dem. Malaysia gikk med på dette kravet. Ifølge ubekreftede menneskerettighetsrapporter torturerte og drepte Indonesia noen av flyktningene som ble tvangsreturnert. Indonesiske myndigheter anmodet også Sverige om å sende tilbake tre opprørsledere som bor i landet. Den svenske regjeringen nektet å gå med på dette, fordi de aktuelle personene var svenske statsborgere uten kriminelt rulleblad.

Den etniske konflikten på den indonesiske delen av Kalimantan (tidligere Borneo) har røtter helt tilbake til 1960-tallet, da mer enn 100 000 maduresere kom til øya som følge av transmigrasjonsprogrammet. I 2001 var det store inter-etniske opptøyer i det sentrale Kalimantan, og godt over 100 000 tusen maduresere ble fordrevet til Øst-Java. I fjor kunne 13 000 av de fordrevne vende tilbake til det sentrale Kalimantan. Likevel er forholdet fortsatt anstrengt mellom den ikke-muslimske, opprinnelige urbefolkningsgruppen dayka, og de strengt muslimske madureserne.

Menneskesmugling

I april i fjor samlet representanter fra 45 sørøstasiatiske land seg for å bekjempe menneskesmugling i området. Indonesia har lenge vært et transittland for blant annet vietnamesere, afghanere og irakere som forsøker å nå Australia med båt. Denne trafikken har blitt kraftig redusert etter at Australia har innført nye og svært restriktive asyllover.

Nesten 30 000 flyktninger fra Øst-Timor var fortsatt i Vest-Timor (Indonesia) i 2003. FNs høykommissær for flyktninger (UNHCR) regner ikke lenger østtimoreserne som flyktninger. De aller fleste har benyttet tilbudet om å søke om indonesisk statsborgerskap.

ASIA - Irak

Nøkkeltall

Areal i km ² : 437 072	Innbyggere i millioner : 24,3
Flyktninger.....	300 000
Internt fordrevne	1 100 000
Flyktninger i Irak fra andre land	131 500
Flyktninger hjemvendt til Irak	55 194
Asylsøkere fra Irak til Norge i 2003	937

Fortsatt urolig

Irak i dag

Saddam Husseins fall våren 2003 har ført til store omveltninger i Irak. Til tross for terrorangrep og politisk strid lyktes man 8. mars i år å underskrive landets nye forfatning. Den er blitt kalt den mest demokratiske forfatningen i et arabisk land noensinne.

Krigen i Irak er offisielt over, men fortsatt blir både irakere og amerikanere drept nesten daglig som følge av krigshandlinger. Det er sterk motstand mot koalisjonsstyrkene og USAs tilstedeværelse i landet.

Saddams styre

Saddam Hussein kom til makten i 1979. Under diktatorens ledelse var Irak preget av krig, økonomiske sanksjoner og politisk og etnisk undertrykkelse. Da USA innledet krigen mot Irak i mars 2003 var allerede halvannen million irakere på flukt. Mange flyktet etter den blodige grensekrigen med Iran som pågikk mellom 1980 og 1988. Deretter ble Iraks invasjon av oljelandet Kuwait i 1990 innledningen til Golfkrigen. I januar 1991 ble Irak slått tilbake av en allianse på 32 land, med USA i spissen. I løpet av kort tid flyktet nær én million irakere til Iran. Ytterligere en halv million flyktet over fjellene til Tyrkia.

Under Golfkrigen i 1990 innførte FN både økonomiske og militære sanksjoner mot Irak. Sanksjonene varte helt til Saddam Hussein ble avsatt i 2003. Sanksjonene gikk hardt ut over sivilbefolkningen, som manglet både mat, medisiner og andre nødvendige varer. En tredjedel av alle irakiske barn var underernærte, og hvert åttende barn døde før femårsdagen. Samtidig ble befolkningen utsatt for grove overgrep fra myndighetene. En rapport fra den britiske regjeringen i 2002, beskriver Irak som et forferdelig sted å leve.

Koalisjonen angriper

I løpet av 1990-tallet kjølnet forholdet mellom Irak og FNs sikkerhetsråd, etter at irakiske myndigheter motsatte seg FNs krav om fri tilgang til landets våpenlagre. Med USA i ledelsen tilspisset situasjonen seg i 2002–2003. Irak ble beskyldt for å være i besittelse av masseødeleggelsesvåpen, og for å ha nære forbindelser til terrornettverket al-Qaida.

I mars 2003 falt de første koalisjonsbombene over Irak – uten FNs støtte. Koalisjonen besto av USA, Storbritannia, Australia, Polen og Danmark. I løpet av april var Bagdad beseiret. Saddam Husseins regime kollapset, og etter en stund ble diktatoren tatt. Likevel er motstanden mot koalisjonsstyrkene – og spesielt USAs tilstedeværelse – fortsatt sterk. Fortsatt dør det folk daglig som følge av krigshandlingene. I august i fjor ble FNs hovedkvarter i Bagdad sprengt i luften. Den siste tiden har flere utenlandske statsborgere blitt kidnappet av opprørsgrupper som krever at USA skal trekke seg ut av landet. Ifølge planen skal USA overlate den formelle kontrollen av landet til irakerne 30. juni i år.

Irakere på flukt

Krigen har så langt tatt livet av mer enn 10 000 sivile irakere. Opptil ti ganger så mange er såret. Et fåtall flyktet ut av landet under koalisjonens angrep på Irak, blant annet over grensene til Jordan, Syria og Iran. Mange ble fordrevet fra sine hjem og flyktet til andre deler av Irak. Blant disse er 100 000 palestinske flyktninger, som tidligere var under Saddam Husseins beskyttelse. Også flyktninger som opprinnelig hadde kommet fra Syria på 1960- og 1970-tallet og som ble tilgodesett med leiligheter og månedlige stipend, fikk nå merke folks harme over privilegiene de hadde hatt fordel av under Saddam Hussein. I løpet av den første uken FNs høykommissær for flyktninger (UNHCR) var i Bagdad, ble det registrert 600 syriske flyktninger som trengte umiddelbar beskyttelse og hjelp. Ved årsskiftet oppholdt 300 000 irakiske flyktninger seg fortsatt i utlandet. 1,1 millioner var på flukt innenfor landets grenser, spesielt i de kurdiske områdene i nord.

Ustabile forhold

Etter krigens slutt har om lag 122 000 irakiske flyktninger vendt tilbake til sørlige deler av landet, et område som strever med store økonomiske problemer. Så mange som 60 000 barn kan være underernærte. Mange hjemvendte flyktninger har ikke bolig og lever under svært kummerlige forhold. UNHCR anser sikkerhetssituasjonen i Irak som så ustabil at det fortsatt ikke er tilrådelig at et stort antall flyktninger vender tilbake.

Iran - ASIA

Nøkkeltall

Areal i km ² : 1 648 000	Innbyggere i millioner : 65,5
Flyktninger.....	35 000
Internt fordrevne	-
Flyktninger i Iran fra andre land	1 255 000
Flyktninger hjemvendt til Iran	-
Asylsøkere fra Iran til Norge i 2003	607

Blant verdens mest gjestfrie

Iran i dag

Iran har i mange år fremhevet sin gjestfrihet overfor mennesker på flukt, og har lenge vært det land i verden som har tatt imot flest flyktninger fra andre land. Sammen med Pakistan har Iran fått det største ansvaret for å ta imot flyktninger fra flere tiår med krig og indre konflikter i Afghanistan. På begynnelsen av 1990-tallet nådde tilstrømmingen sitt høyeste nivå, og en tid var det over tre millioner afghanske flyktninger i Iran. En stor gruppe flyktninger er også kommet fra nabolandet Irak. På slutten av 1990-tallet begynte iranske myndigheter å presse på for at afghanske flyktninger skulle vende tilbake til hjemlandet.

Innstramming etter 11. september

Flyktninger i Iran har hatt stor frihet til å velge hvor de vil slå seg ned. De har også hatt rett til å arbeide. Bare tre prosent av de afghanske flyktningene bor i flyktningleirer. Utviklingen de senere årene har imidlertid vist at tålmodigheten og gjestfriheten har sin grense. Da USA høsten 2001 gikk til krig mot Taliban-styret og al-Qaida, stengte Iran grensene for flyktninger fra Afghanistan. Og etter Talibans fall har den iranske regjeringen presset på for å få flyktningene til å vende hjem. Mange er tvangsreturnert til Afghanistan.

De aller fleste flyktningene som har vendt hjem, har imidlertid gjort det frivillig. I april 2002 underskrev Iran en avtale med Afghanistan og FNs høykommissær for flyktninger (UNHCR) om organisert, frivillig tilbakevending. I løpet av dette året forlot 376 000 afghanske flyktninger Iran og vendte tilbake til hjemlandet, og i 2003 fulgte minst 265 000 etter. Dermed hadde over 640 000 afghanere forlatt Iran i løpet av to år. Fortsatt er det 1,2 millioner afghanske flyktninger i landet. I tillegg er det trolig en halv million afghanere som lever og arbeider illegalt i Iran.

Kurdere fra Irak vender hjem

Helt siden 1970-tallet har Iran tatt imot flyktninger fra Irak. De fleste er kurdere, som ble utsatt for omfattende diskriminering og forfølgelse av Saddam Husseins regime. På 1990-tallet kom det i tillegg kurdere som flyktet fra stridigheter mellom ulike kurdiske grupperinger.

Etter at USA gikk til krig mot Irak i 2003 og styrtet Saddam Hussein, forberedte mange av de irakiske flyktningene i Iran seg på å vende tilbake til hjemlandet. UNHCR rådet flyktningene til å vente til sikkerhetssituasjonen i Irak ble bedre, men mange trosset rådet. I løpet av året vendte minst 50 000 irakere hjem, og det innebar at tallet på irakiske flyktninger i Iran var redusert til 150 000 ved årsskiftet.

For å bedre sikkerheten for irakerne som reiser hjem, besluttet UNHCR i 2003 å bidra med transport og annen praktisk hjelp. Dette arbeidet har fortsatt i 2004, men UNHCR har poengtert at det bare dreier seg om praktisk assistanse. I mars 2004 understreket organisasjonen at den fortsatt ikke aktivt ville fremme tilbakevending.

Hundretusener har flyktet fra Iran

Iran har selv produsert mange flyktninger i årenes løp. De største flyktningstrømmene ut av landet fant sted på 1980-tallet da hundretusener flyktet både fra religiøse regimet til Ayatollah Khomeini og fra den åtte år lange krigen mellom Iran og Irak. Men selv om færre har flyktet fra landet de siste årene, har ikke flyktningstrømmen stanset helt: i løpet av 2003 søkte 18 700 iranere om asyl i andre land.

ASIA - Israel

Nøkkeltall Israel

Areal i km ² : 20 770	Innbyggere i millioner : 6,5
Flyktninger.....	-
Internt fordrevne	200 000
Flyktninger i Israel fra andre land	1 000
Flyktninger hjemvendt til Israel.....	-
Asylsøkere fra Israel til Norge i 2003.....	54

Internt fordrevne glemte av verden

Israel i dag

Mens internasjonale medier sjelden rapporterer om de palestinske flyktningene i Midtøsten, rettes enda mindre oppmerksomhet på de vanskelige forholdene for Israels internt fordrevne. Titusener av palestinere som ble drevet på flukt under konflikten rundt opprettelsen av staten Israel i 1948, endte opp som internt fordrevne i Israel. Sammen med sine etterkommere utgjør de nå om lag 200 000 av Israels én million arabiske innbyggere. Drøyt 55 år senere nekter landets myndigheter fortsatt de fordrevne å vende tilbake.

Til sak

I mange år levde de fordrevne under militær overvåking, og israelske myndigheter har vist liten vilje til å la dem vende tilbake til sine hjemsteder. I stedet er eiendommene til mange fordrevne konfiskert i henhold til en lov som sier at staten kan overta eiendommer som er forlatt av eierne.

I 2003 gikk en gruppe internt fordrevne i Israel til landets høyesterett for å få lov til å vende hjem. Da de ble fordrevet i 1948, fikk de vite at de kunne reise hjem i løpet av et par uker, men ventetiden er ennå ikke slutt. I juni 2003 godtok høyesterett regjeringens argument om at de politiske og sikkerhetsmessige forholdene umuliggjorde tilbakevending. Å la de internt fordrevne vende hjem kunne skade Israels strategiske interesser, ifølge regjeringen, som også fryktet at det ville gi argumenter til palestinske flyktninger i deres kamp for å vende tilbake til Israel.

Beduiner tvangsflyttes

En spesielt utsatt gruppe er de 130 000 beduinene som lever i Negev-ørkenen i det sørlige Israel. Siden 1948 har de blitt tvangsflyttet en rekke ganger. I dag bor mange av beduinene i 45 landsbyer som ikke er godkjent av myndighetene. Landsbyene er ikke knyttet til offentlig elektrisitets-, vann- og avløpssystem, boligstandarden er dårlig, og arbeidsledigheten er høy. Beduinene er i dag den fattigste befolkningsgruppen i Israel.

En rekke internasjonale organisasjoner har oppfordret israelske myndigheter til å anerkjenne beduinenes landrettigheter, men myndighetene har fortsatt sine forsøk på å tvinge beduinene vekk fra landsbyene de bor i. Siden 2002 har dette blant annet skjedd ved at beduinenes jordstykker har blitt sprøytet, slik at avlingene deres har blitt ødelagt.

Protestene mot Israels politikk overfor landets internt fordrevne er svak sammenlignet med den internasjonale kritikken mot landets politikk overfor palestinere i Gaza og på Vestbredden. Selv landets mest trofaste støttespiller, USA, har forsiktig kritisert den pågående byggingen av en 600 kilometer lang separasjonsmur som i lange strekk går inne på den okkuperte Vestbredden. Israel hevder at muren bygges for å hindre at palestinske selvmordsbombere tar seg inn i Israel, mens palestinere på sin side ser byggingen som et ledd i bestrebelsene på å innlemme palestinsk land i Israel. I henhold til planene ser det ut til at muren vil føre til en annektering av om lag 14 prosent av det okkuperte Vestbredden.

Gir ny arbeidskraft

I mars 2003 rapporterte FNs høykommissær for flyktninger (UNHCR) at et stigende antall afrikanske asylsøkere blir transportert fra Egypt over Sinaistredet til Israel. Israel har stengt grensene sine for palestinsk arbeidskraft, og har derfor bruk for ny arbeidskraft, spesielt til landbruket. Egypt på sin side vil gjerne bli kvitt asylsøkerne. Det er særlig flyktninger fra det sørlige Sudan som er blitt tatt imot i Israel.

Palestina

Nøkkeltall Palestina

Areal i km ² : -	Innbyggere i millioner : 3,2
Flyktninger.....	3 000 000
Internt fordrevne	12 700
Flyktninger i Palestina fra andre land	1 588 000
Flyktninger hjemvendt til Palestina	-
Asylsøkere fra Palestina til Norge i 2003	-

Fire millioner på flukt

Palestina i dag

Da staten Israel ble opprettet i 1948, flyktet hundretusener av palestinere til Gaza, Vestbredden og nabolandene. Flyktninggruppene har vokst, og i dag lever drøyt fire millioner palestinske flyktninger i Jordan, Syria, Libanon og de palestinske områdene. Siden det nye palestinske opprøret, intifadaen, ble innledet i Gaza og på Vestbredden høsten 2000, har israelske angrep og restriksjoner på bevegelsesfriheten betydd en alvorlig forverring av levestandardene i de palestinske områdene. Over 60 prosent av palestinerne i Gaza og på Vestbredden lever under fattigdomsgrensen.

Konfliktens bakgrunn

Halvparten av de 3,2 millioner innbyggerne i Gaza og på Vestbredden er flyktninger. Flyktningproblemet går tilbake til 1948, da opprettelsen av staten Israel resulterte i krig mellom den nye staten og araberlandene. Krigen drev om lag 750 000 palestinere på flukt, hovedsakelig til nabolandene. Flyktningene er ikke innlemmet i mandatet til FNs høykommissær for flyktninger (UNHCR), siden organisasjonen først ble opprettet i 1951.

Etter krigen i 1948 var Gaza i mange år under egyptisk kontroll, mens Jordan tok kontroll over Vestbredden. I 1967 ble de to områdene okkupert av Israel. Alle senere forsøk på å få til en fredsløsning har vært mislykkede. De viktigste stridsspørsmålene er de israelske bosettingene i Gaza og på Vestbredden, hvor grensene for en framtidig palestinsk stat skal gå, de palestinske flyktningenes rett til å vende tilbake til sine opprinnelige hjemsteder i Israel, og rettighetene til å ha Jerusalem som hovedstad.

Ny voldsspiral

Israels drap på lederne for den ytterliggående Hamas-bevegelsen våren 2004, Sheikh Ahmed Yassin og Abdel Aziz Rantissi, representerte en ny omdreining på voldsspiralen. Siden 2000 har palestinske selvmordsaksjoner inne i Israel og israelske militære aksjoner i de okkuperte palestinske områdene avløst hverandre. Flere tusen mennesker har mistet livet, de fleste palestinere. Innen utgangen av mai 2004, var antallet drepte i underkant av 1000 israelere, inkludert soldater, og nær 3000 palestinere.

De israelske aksjonene i Gaza og på Vestbredden rammer ikke bare Hamas-ledere og andre militante palestinere. Siden intifadaen startet, har mer enn 20 000 palestinere blitt hjemløse bare i Gaza. Senest i mai i år ødela den israelske hæren husene til flere palestinske flyktninger i området Rafah, melder FNs hjelpeorganisasjon for palestinske flyktninger (UNRWA). Ifølge UNRWA bærer de israelske militæraksjonene preg av å være en kollektiv avstraffelse av mennesker som ikke hadde gjort seg skyldig i annet enn å være på feil sted til feil tid.

Elendige levestandarder

Tilspissingen av konflikten og skjerpet israelsk kontroll har gjort levestandardene stadig verre for befolkningen i de okkuperte palestinske områdene. Ved inngangen til 2004 var det mer enn 1800 israelske kontrollposter i Gaza og på Vestbredden, og israelerne har lagt stadig større begrensninger på palestinernes bevegelsesfrihet. Ifølge en rekke FN-rapporter har israelske myndigheter blokkert levering av matvarer, medisiner og drivstoff til Gaza, og hindret FNs adgang til å drive humanitært arbeid på Vestbredden.

Rundt en tredjedel av de om lag 3,5 millioner flyktningene i Gaza og på Vestbredden bor i flyktningleirer under svært dårlige forhold. I Gaza er befolkningstettheten en av de høyeste i verden, siden 7000 israelske bosettere kontrollerer en tredjedel av området. I en av leirene bor 76 000 mennesker på under en kvadratkilometer, og vann- og sanitærforholdene er elendige. En fjerde generasjon av palestinere vokser nå opp i leirer som olde- og besteforeldrene deres var med å bygge for over 55 år siden.

Israelernes bygging av en 600 kilometer lang separasjonsmur som i lange strekk går inne på den okkuperte Vestbredden, forverrer situasjonen ytterligere. Muren innebærer en omfattende konfiskering av palestinsk jord og en oppsplitting av Vestbredden, som vil vanskeliggjøre arbeidet med å etablere en sammenhengende palestinsk stat. Når muren er ferdig, vil den hindre mer enn 150 000 palestinske flyktninger fra å komme fram til skoler, sykehus og andre sosiale tjenester, ifølge UNRWA.

Palestina - Tilbakevending

Lite håp om å vende hjem

FNs generalforsamling har vedtatt at palestinske flyktninger skal ha rett til å vende tilbake til sine eiendommer, eller etablere seg med fulle borgerlige rettigheter i et tredjeland. Flyktningene har aldri vært lenger fra å få denne retten oppfylt. USAs president, George W. Bush, ga våren 2004 full støtte til det israelske kravet om at palestinere en gang for alle skal gi opp retten til å vende tilbake. Dette innebærer en dramatisk forverring av fremtidsutsiktene for palestinske flyktninger.

I forhandlingene om en tostatsløsning, det vil si opprettelsen av en selvstendig palestinsk stat ved siden av Israel, har israelske forhandlere tatt det for gitt at palestinere skulle gi avkall på retten til å vende hjem til byer og landsbyer de i sin tid måtte forlate. Israelerne mener palestinere må godta at de bare kan bosette seg i den planlagte palestinske staten, men ikke i Israel innenfor grensene fra før 1967.

Palestinere på sin side har vist til en lang rekke FN-resolusjoner som fastslår hvilke rettigheter de faktisk har. Den første resolusjonen ble vedtatt allerede i 1948 og slår fast at «alle palestinske flyktninger som ønsker å vende tilbake til sine hjem, må tillates dette så snart som mulig». Resolusjonen sier også at de som ikke ønsker å vende tilbake, skal motta økonomisk kompensasjon for dette. Denne resolusjonen har blitt vedtatt av FNs generalforsamling mer enn 100 ganger siden 1948, og må dermed betraktes som en del av internasjonal rett.

Etnisk renhet

Israels hovedargument mot at palestinere kan vende tilbake har vært frykten for at dette kan undergrave staten Israels jødiske karakter. Dette kom også til uttrykk i den israelske «Tilbakevendingsloven» av 1950, som garanterer alle jøder innvandrings- og bosettingsrett i Israel. Etter avskaffelsen av apartheidregimet i Sør-Afrika, er Israel den eneste staten i verden som er grunnlagt på tanken om etnisk renhet.

Et annet argument har vært at Israel ikke har plass til de mange palestinske flyktningene. Landet har imidlertid mottatt nærmere én million nye jødiske borgere og konvertitter fra Øst-Europa siden jernteppets fall. Befolkningsveksten innenfor Israel er i dag raskere blant arabiske enn jødiske innbyggere. Det knytter seg uro til hva staten Israel vil gjøre hvis de en dag i fremtiden kommer til at den ikke-jødiske befolkningen i landet har blitt for stor.

Fem millioner flyktninger

Det er de rundt 700 000 som forlot sine hjem frem til 1948, og deres etterkommere, som regnes som palestinske flyktninger. I 1949 ble FNs hjelpeorganisasjon for palestinske flyktninger (UNRWA) opprettet som en midlertidig organisasjon for å ta seg av primærbehovene for flyktningene. Organisasjonen har derimot ikke mandat til å gi flyktningene beskyttelse, slik som FNs høykommissær for flyktninger (UNHCR) har. UNHCR ble opprettet i 1951, og har derfor heller ikke mandat til å gi beskyttelse for de palestinske flyktningene fra 1948.

UNRWA har nå eksistert i over 50 år og har fått fornyet sitt mandat av FN frem til juni 2005. Organisasjonen har i dag ansvaret for over fire millioner flyktninger. Disse flyktningene bodde i Palestina mellom 1946 og 1948, men mistet sine hjem og mulighet til å forsørge seg selv som følge av den arabisk-israelske konflikten. Flyktninggruppen som UNRWA har ansvar for omfatter også etterkommerne av de som opprinnelig ble drevet på flukt. Palestinske «Right to Return»-grupper rundt i verden regner også med noen flyktninger utenfor UNWRAs ansvarsområde og kommer derfor frem til et høyere antall flyktninger, trolig opp mot fem millioner.

Rett, men ikke lov

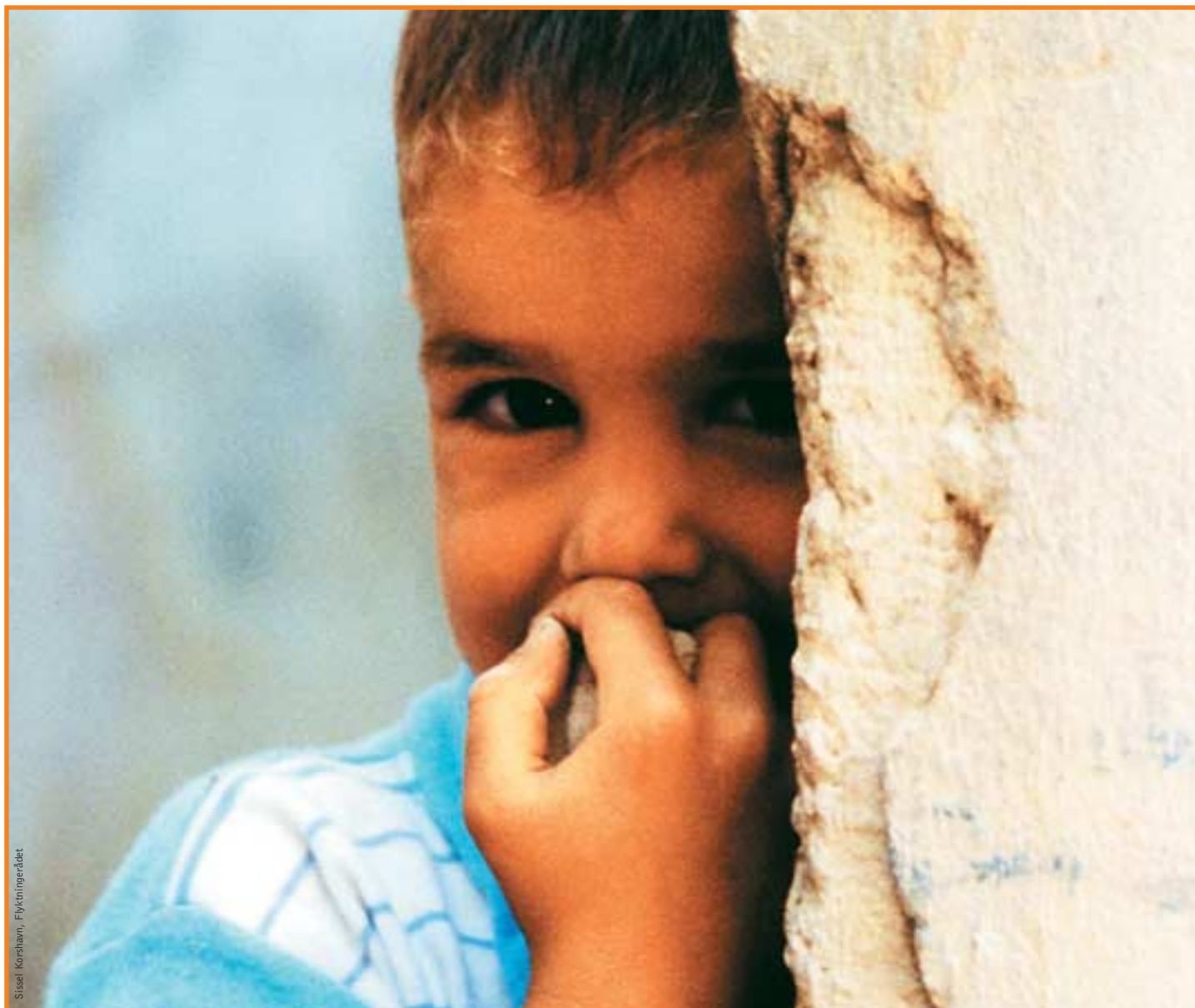
For de palestinske flyktningene i Libanon og Syria er situasjonen særlig vanskelig. Verken de palestinske selvstyremyndighetene eller Israel kan gi dem håp om tilbakevending. I vertslandene, spesielt Libanon, er de sterkt uønsket. Blant flyktninger i Libanon ligger arbeidsløsheten på 80 prosent, 70 yrker er stengt for palestinere, og de er avskåret fra tjenester innen utdanning, helse og sosialstøtte. Libanesiske myndigheter forsøker å frata palestinere all motivasjon for å bli værende og henviser til deres åpenbare rett til å vende hjem. Men uten statsborgerskap og reisebevis har de ikke denne muligheten. Dette er et brudd på menneskerettighetene.

Etnisk rensing

Den israelske historikeren Benny Morris og palestinske Dr. Salman Abu Sitta har, etter at militære arkiv nylig er blitt åpnet, funnet ut at hundrevis av byer og landsbyer ble forlatt frem til 1948, under det man i dag ville kalt en etnisk rensing. Også beduiner flyktet fra disse landsbyene. Disse nye historiske funnene styrker de palestinske flyktningenes sak fordi klarhet rundt hva som egentlig skjedde i tiden frem mot 1948 har bidratt til at mange israelere ikke har godtatt at palestinere kunne regnes som riktige flyktninger.

Men selv om Israel til en viss grad medgir at urett har blitt begått mot palestinere, er det bred enighet i Israel om at man ikke kan la alle palestinske flyktninger komme tilbake til byene og landsbyene, enn si husene eller eiendommene de eller deres foreldre i sin tid forlot. Skillet går mellom de som mener at ingen, eller i høyden noen svært få utvalgte, kan vende tilbake, for eksempel i forbindelse med familiegjenforening, og de som mener at en noe større gruppe, men likevel bare et fåtall av de fire millionene, må få vende tilbake i tråd med en langsiktig plan.

Tilbakevending - Palestina

Sissel Korsgaard, Flyktingerådet

USA svekket

Palestinske forhandlere er gang på gang blitt utsatt for press om å godta at flyktingene som gruppe skal fraskrive seg retten til å vende tilbake, og isteden godta økonomisk kompensasjon og tilbud om lokal integrering der de er, eller i tredjeland. Skal de vende hjem, må det bli til den planlagte palestinske staten. At president Bush nå har valgt å gi sin tilslutning til israelerne på dette punktet, har svekket USAs troverdighet som upartisk megler i konflikten. Dette bildet ble ytterligere forsterket etter at Bush ga sin støtte til Israels statsminister Ariel Sharon i mai 2004, om at visse bosetninger på Vestbredden skal forbli israelske.

Mørke utsikter

Situasjonen for palestinerne på Vestbredden var svært vanskelig allerede før byggingen av separasjonsmuren. I løpet av de fire årene det siste palestinske opprøret (intifadaen) har vart, har mange av sikkerhetstiltakene på israelsk side skapt hindre som har forårsaket en dramatisk forverring av økonomien i dette området. Uten utsikter til bedring, i områder hvor arbeidsledigheten har steget fra 16 til skyhøye 70 prosent, blir det en svært vanskelig oppgave for palestinerne å bygge opp en levedyktig stat. Stadig skjerpede motsetninger skyter ny fart i voldsspiralen.

Flyktingene som bor på Vestbredden, i Gaza, Libanon, Jordan og Syria, er etter over 50 år fremdeles avhengige av hjelp fra UNRWA for å klare seg. Når organisasjonens midlertidige mandat går ut i juni 2005 har den vart i mer enn et halvt århundre. Det er få tegn til at Israel og verdenssamfunnet vil innfri de tallrike løftene fra FN om at de palestinske flyktingene skal få returnere til sine eiendommer eller få etablere seg med fulle borgerrettigheter i tredjeland, samt få økonomisk erstatning for tapte muligheter. ✘

ASIA - Japan

Nøkkeltall

Areal i km ² : 377 835	Innbyggere i millioner : 127,1
Flyktninger	-
Internt fordrevne	-
Flyktninger i Japan fra andre land	7 900
Flyktninger hjemvendt til Japan	-
Asylsøkere fra Japan til Norge i 2003	-

Sjenerøs bistand – restriktiv asylpolitikk

Japan i dag

Japan er en av de største økonomiske bidragsyterne til internasjonalt flyktningsarbeid. På hjemmebane fører landet derimot en restriktiv flyktningspolitikk. Bare ti personer fikk asyl i Japan i 2003.

Viktig bidragsyter til FN

I 2003 bevilget Japan mer enn 90 millioner US dollar til FNs høykommissær for flyktninger (UNHCR). Beløpet utgjorde nesten én tiendedel av de samlede bidragene til organisasjonen, og plasserte Japan som den nest største bidragsyteren til UNHCRs arbeid. Landet gir også betydelige bidrag til annen internasjonal innsats for flyktninger.

Få flyktninger

Antallet flyktninger som får beskyttelse i Japan er imidlertid svært beskjedent. I 2003 fikk ti asylsøkere innvilget flyktningsstatus, mens ytterligere 16 fikk opphold av humanitære grunner. Dette er de laveste tallene siden 1997.

Det bor 127 millioner mennesker i Japan. Det samlede antallet asylsøkere i landet de siste femten årene er på knappe 2500, ifølge en oversikt fra UNHCR. Det betyr at Japan har mottatt færre asylsøkere i forhold til folketallet enn noe annet industriland. I 2003 søkte 336 personer om asyl i landet, hvorav halvparten var fra Burma og Tyrkia. De som fikk innvilget asyl, kom fra Burma, Burundi og Iran.

Kurdere fra Tyrkia har vært blant de største asylsøkergruppene gjennom flere år. Sjansen for å få bli i Japan er imidlertid liten for de som tilhører denne gruppen. Til nå har japanske myndigheter ikke innvilget asyl til noen tyrkiske kurdere.

Kort frist

Japanske myndigheter stiller krav om at en asylsøker må levere inn søknaden innen 60 dager etter ankomst til landet. Unntak kan gis under spesielle omstendigheter, men i praksis har regelen vært strengt håndhevet.

Japan har en rekke ganger fått kritikk for sin strenge asylpolitikk. I januar 2004 kritiserte Amnesty International Japan for å bryte med bestemmelsen i FNs flyktningskonvensjon om at ingen skal returneres til et land der de risikerer forfølgelse. Kritikken kom etter at Japan hadde utvist en iransk asylsøker som ble arrestert da han kom tilbake til Iran.

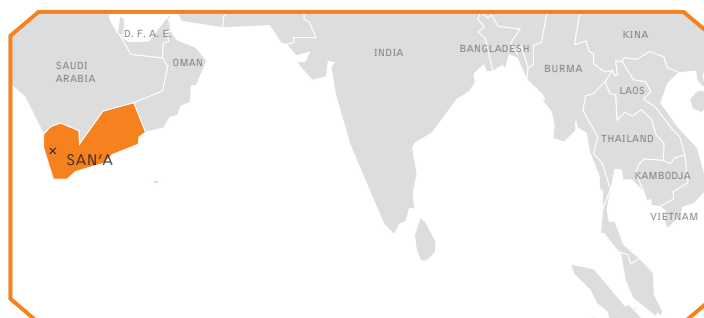
Landet fikk også skarp kritikk i 2002, da flere nordkoreanere forsøkte å søke om asyl i et japansk konsulat i Kina. Nordkoreanerne ble arrestert av kinesiske sikkerhetsvakter inne i konsulatet. Debatten etter hendelsen bidro til et forslag om å myke opp den japanske asylpolitikken. I fjor ble det blant annet foreslått å utvide fristen for å søke asyl til et halvt eller ett år. Ved årsskiftet var imidlertid ingen endring vedtatt.

Det samlede tallet på flyktninger i Japan ved inngangen til 2004 var 7900. De aller fleste var flyktninger fra Vietnam og Kambodsja, som kom til landet før 2000. Disse flyktingene har bare midlertidig beskyttelse i Japan.

Jemen - ASIA

Nøkkeltall

Areal i km ² : 527 970	Innbyggere i millioner : 18,6
Flyktninger.....	-
Internt fordrevne	-
Flyktninger i Jemen fra andre land.....	75 000
Flyktninger hjemvendt til Jemen	111
Asylsøkere fra Jemen til Norge i 2003.....	-

Farefull ferd for båtflyktninger

Jemen i dag

Jemen har tatt imot flere ikke-palestinske flyktninger enn noe annet land i Midtøsten. De fleste flyktingene kommer fra Somalia, som ligger en kort , men farefull sjøreise unna.

Omfattende menneskesmugling

NRK 15. oktober 2002: «Minst 70 flyktninger fra Somalia er døde på et skip som har drevet rundt i Aden-bukta mellom Somalia og Jemen i 17 dager». BBC 15. januar 2003: «Minst 80 mennesker, de fleste somaliere, skal ha omkommet da båten deres begynte å brenne på vei til Jemen», BBC 30. mars 2004: «Så mange som 100 somaliere kan ha omkommet, da båten deres sank idet de forsøkte å nå Jemen».

Disse og en rekke lignende nyhetsmeldinger gir et lite glimt av den omfattende trafikken av flyktninger over Aden-bukta mellom Somalia og Jemen. Flere tusen flyktninger har mistet livet på denne strekningen de siste årene, mens de har forsøkt å komme bort fra fattigdom, lovløshet og borgerkrig i Somalia. Mange har druknet etter at menneskesmuglere har tvunget dem til å hoppe over bord utenfor kysten av Jemen. På denne måten forsøker menneskesmuglerne å unngå den jemenittiske kystvakten. I 2003 skjerpet kystvakten kontrollen, og 1700 personer ble arrestert og deportert for forsøk på å ta seg ulovlig inn i landet.

Store mørketall

Ifølge FNs høykommissær for flyktninger (UNHCR) legger 10 000 mennesker ut på sjøreisen mellom Somalia og Jemen hvert år. De fleste av dem når frem i live. Høsten 2003 anslo UNHCR at det var drøyt 70 000 flyktninger i Jemen, hvorav 90 prosent var somaliere. Dette tallet omfatter imidlertid bare flyktninger som registrerer seg ved mottakssenteret som drives av UNHCR, og det reelle tallet er trolig langt høyere. Ifølge myndighetene i Jemen var det over 165 000 flyktninger i landet i 2003. De fleste somaliske flyktingene har slått seg ned i byene og klarer seg på egen hånd. UNHCR driver en flyktingleir i landet, der det hovedsakelig bor kvinner, barn og eldre mennesker.

I 2003 tok Jemen imot i alt 14 000 flyktninger og asylsøkere. Mot slutten av året var det en sterk økning i tallet på flyktninger fra Etiopia, og de utgjorde et flertall av flyktingene som kom til landet i årets siste fire måneder. I begynnelsen av 2004 var imidlertid somaliene igjen i flertall. Av 7000 flyktninger som kom til Jemen i første kvartal 2004, var om lag 900 etiopiere, mens resten var somaliere.

I tillegg til flyktingene fra Afrikas Horn, huset Jemen ved inngangen til 2004 knapt 400 palestinske flyktninger og et mindre antall flyktninger fra Iran, Sudan og Syria. Landet har også tatt imot et stort antall irakere som ikke er offisielt registrert som flyktninger, men som lever i en flyktinglignende situasjon.

Internt fordrevne vendte hjem

Mens Jemen de siste årene først og fremst har vært en mottaker av flyktninger fra andre land, har interne konflikter i landet tidligere drevet mange jemenitter på flukt. Det nåværende Jemen oppsto da Sør-Jemen og Nord-Jemen ble slått sammen i 1990. Sammenslåingen så til å begynne med ut til å være vellykket, men etter fire år brøt motsetninger ut i full borgerkrig. Konflikten førte ikke til noen stor flyktingstrøm ut av landet. Bare et par tusen jemenitter forlot Jemen og søkte trygghet i eksil, men mer enn 100 000 ble drevet på flukt innenfor landets grenser. De fleste vendte imidlertid tilbake til sine hjemsteder etter kort tid.

ASIA - Jordan

Nøkkeltall

Areal i km ² : 92 300	Innbyggere i millioner : 5,2
Flyktninger.....	-
Internt fordrevne	-
Flyktninger i Jordan fra andre land	163 700
Flyktninger hjemvendt til Jordan	-
Asylsøkere fra Jordan til Norge i 2003	10

Gjestfritt land for flyktninger

Jordan i dag

Siden staten Israel ble opprettet i 1948, har konflikten mellom Israel og palestinerne gjentatte ganger sendt store strømmer av flyktninger til Jordan. I dag er mer enn halvparten av Jordans innbyggere palestiner. Landet har også tatt imot mange flyktninger fra Irak, men tilstrømmingen etter USAs invasjon av Irak ble langt mindre enn antatt.

På flukt på ny

Våren 2004 – ett år etter at USA gikk til krig mot Irak – befant 1200 flyktninger seg i en teltleir i ingenmannsland mellom Irak og Jordan. Blant flyktningene var iranske kurdere, irakere, palestinere, somaliere og sudanere som ble nektet å komme inn i Jordan da de flyktet fra krigshandlingene i Irak i 2003. Mange av dem hadde levd som flyktninger i Irak i flere tiår da krigen tvang dem til å flykte på nytt. Etter ett år i leiren i det øde området mellom Irak og Jordan, var det uklart hva som ville bli deres videre skjebne.

Jordan har en lang tradisjon for gjestfrihet overfor flyktninger, men da det gikk mot krig i Irak fryktet landet en gjentakelse av det som skjedde under Golfkrigen i 1991. Den gangen førte krigen til at 1,7 millioner flyktninger fant veien til Jordan. For å unngå en tilsvarende situasjon igjen, varslet Jordan at landet ville stenge grensen til Irak da krigen brøt ut i 2003. Senere besluttet imidlertid myndighetene å etablere to flyktningleirer inne i Jordan, i tillegg til en leir i ingenmannsland mellom de to landene. Leirene ble etablert etter at FNs høykommissær for flyktninger (UNHCR) hadde gitt forsikringer om at de bare skulle fungere som mellomstasjoner for flyktninger på vei til andre land, og at Jordan ikke ville være forpliktet til å gi noen av flyktningene asyl.

Stor strøm av palestinere

I løpet av 2003 registrerte UNHCR 3900 nye flyktninger og asylsøkere i Jordan, hvorav 3600 var irakere. Det samlede offisielle tallet på irakiske flyktninger i landet var under 8000. I tillegg levde om lag 300 000 irakere under flyktninglignende forhold, uten å være registrert som flyktninger.

Den største flyktninggruppen i Jordan er palestinere. De første flyktningene kom til landet etter å ha blitt fordrevet fra sine hjem da staten Israel ble opprettet i 1948. Siden har nye grupper flyktninger strømmet til. Da Israel okkuperte Gaza og Vestbredden under seksdagerskrigen i 1967, flyktet 900 000 palestinere til Jordan. Tilspissingen av konflikten mellom Israel og palestinerne de siste årene, har ført til at nye titusener har tatt seg over Jordan-elven som skiller Vestbredden og Jordan.

Mange rettigheter

Jordan har gitt palestinske flyktninger flere rettigheter enn andre land i regionen, og mer enn to millioner palestinere fra Vestbredden har fått jordansk statsborgerskap. Derimot gis det ikke statsborgerskap til palestinere fra Gaza. FNs hjelpeorganisasjon for palestinske flyktninger (UNRWA) sørger for utdanning, helsetilbud og annen bistand til palestinere i og utenfor flyktningleirene i Jordan. Ifølge UNRWA er det 1,7 millioner palestinske flyktninger i landet, hvorav 308 000 bor i flyktningleirer. En av de mest anerkjente kildene til internasjonal flyktningstatistikk, U.S. Committee for Refugees (USCR), regner imidlertid bare 155 000 av palestinerne i Jordan som flyktninger. Forskjellen mellom tallene fra de to organisasjonene skyldes at USCR ikke regner palestinere med statsborgerskap i Jordan som flyktninger.

Kina - ASIA

Nøkkeltall

Areal i km ² : 9 596 960	Innbyggere i millioner : 1 281,0
Flyktninger.....	157 500
Internt fordrevne	-
Flyktninger i Jemen fra andre land.....	396 000
Flyktninger hjemvendt til Jemen	-
Asylsøkere fra Jemen til Norge i 2003.....	117

Økonomisk fremgang – politisk stagnasjon

Kina i dag

Med nesten 1,3 milliarder innbyggere er Kina verdens mest folkerike land. Økonomisk har landet markert seg sterkt i verdenssamheng de siste årene. Den positive økonomiske fremgangen er imidlertid ikke fulgt av en tilsvarende politisk utvikling. Kommunistpartiet har fortsatt et strengt politisk monopol, og enhver form for opposisjon blir slått hardt ned på. Dette, og undertrykkelse av etniske befolkningsgrupper, er de viktigste årsakene til at folk flykter fra Kina. De nordkoreanske flyktingene som oppholder seg i landet blir også forfulgt.

Politisk og etnisk forfølgelse

Siden massakren på Den himmelske freds plass i Beijing i 1989 har studenter med forbindelse til demonstrasjonene blitt systematisk forfulgt i Kina. Også tilhengere av meditasjonsbevegelsen Falun Gong blir forfulgt, og familiene deres sjikanert. Medlemmene av bevegelsen har flere ganger demonstrert mot den kinesiske regjeringen.

Overgrep mot Dalai Lamas tilhengere eller andre som ønsker uavhengighet for Tibet, har skapt en jevn flyktingstrøm ut av Kina. Den kinesiske regjeringen mener at Tibet historisk sett hører inn under Kina, og har ikke gitt etter for tibetanernes ønske om religiøs fred og uavhengighet. I 2002 flyktet 2000 tibetanere, de fleste over Nepal til India. De muslimske uighurene i Xingiang-provinsen i vest kjemper også for selvstendighet. Undertrykkelse og overgrep fra den kinesiske regjeringen har drevet et ukjent antall på flukt i Sentral-Asia.

Ved inngangen til 2004 hadde anslagsvis 157 500 kinesere søkt tilflukt i andre land, mange av dem i Canada, Australia, Japan, India og USA. Mange kinesiske flyktninger betaler ukjente menneskesmuglere store summer, og reisen over havet foregår vanligvis i overfylte båter av svært dårlig standard.

Ulike vilkår

Kina huser i underkant av 400 000 flyktninger fra andre land. De fleste kom fra Vietnam i forbindelse med Vietnam-krigen i 1979. Flertallet av disse er etniske kinesere, og de har derfor ikke møtt spesielle problemer. Vietnameserne får ikke innvilget kinesisk statsborgerskap, men har rett til utdanning, arbeid og tilgang til helsetjenester.

Verre er det for om lag 100 000 nordkoreanske og et mindre antall burmesiske flyktninger som har søkt tilflukt i landet. Disse blir ikke anerkjent som flyktninger av kinesiske myndigheter. Mange lever derfor i skjul, noe som gjør det vanskelig å vite nøyaktig hvor mange de er. Siden 1990-tallet har myndighetene tvangssendt et stadig økende antall flyktninger tilbake til Nord-Korea. Der blir de som regel fengslet, satt i arbeidsleirer, torturert eller henrettet.

I 2003 anmodet USA derfor Kinesiske myndigheter om å la FNs høykommissær for flyktninger (UNHCR) hjelpe de nordkoreanske flyktingene å reise til et tredje asylland, men myndighetene forbyr FN å involvere seg i nordkoreanernes sak. I Kina risikerer personer som forsøker å hjelpe nordkoreanske flyktninger både bøter og fengsel.

ASIA - Libanon

Nøkkeltall

Areal i km ² : 10 400	Innbyggere i millioner : 4,4
Flyktninger.....	-
Internt fordrevne	300 000
Flyktninger i Libanon fra andre land	256 000
Flyktninger hjemvendt til Libanon	-
Asylsøkere fra Libanon til Norge i 2003.....	69

Palestinere uten rettigheter

Libanon i dag

Palestinske flyktninger har i mer enn 50 år levd i flyktningleirer i Libanon, og er fortsatt helt avhengige av humanitær bistand. Libanesiske myndigheter nekter flyktningene grunnleggende rettigheter, og holder fast ved at de bare oppholder seg midlertidig i landet.

Sterke restriksjoner på arbeid og utdanning

Mens Jordan har gitt de fleste palestinske flyktningene i landet rettigheter på linje med landets egne borgere, fører Libanon en helt annen politikk. De palestinske flyktningene i Libanon har som regel ikke rett til libanesiske statsborgerskap, de kan ikke kjøpe eller arve eiendom, og det er sterke restriksjoner på mulighetene de har til å få utdanning og arbeid. Derfor er de helt avhengige av bistand fra FNs hjelpeorganisasjon for palestinske flyktninger (UNRWA). Organisasjonen ble opprettet av FN i 1949, for å ta seg av flyktningproblemet som oppsto etter at staten Israel ble opprettet.

En av forklaringene på Libanons restriktive politikk er at en integrering av flyktningene vil undergrave kravet om at de har rett til å vende tilbake til sine hjemsteder i Israel. Men motviljen mot å gi flyktningene flere rettigheter henger også sammen med at dette ville forandre balansen mellom ulike etniske og religiøse grupper og dermed true stabiliteten i landet.

Forskjellige tall

Ifølge U.S. Committee for Refugees (USCR) var det over 250 000 palestinske flyktninger i Libanon i 2003, hvorav et flertall bor i flyktningleirer. Ifølge UNRWA var tallet mye høyere, opp mot 392 000. De forskjellige tallene skyldes at USCR ikke regner med palestinere som i 1994 fikk midlertidig statsborgerskap i Libanon, eller flyktninger som har statsborgerskap i et annet land. Disse faller ifølge USCR utenfor definisjonen av flyktninger i FNs flyktningkonvensjon.

I tillegg til de palestinske flyktningene, huset Libanon 6000 flyktninger fra andre land ved inngangen til 2004. Blant disse var 5000 flyktninger fra Irak. I 2003 samarbeidet FNs høykommissær for flyktninger (UNHCR) og libanesiske myndigheter om å organisere tilbakevending for irakiske flyktninger. Myndighetene besluttet å benåde irakere som hadde tatt seg ulovlig inn i Libanon før USA invaderte Irak. Som en oppfølging av dette ble drøyt 400 fengslede irakere satt fri og transportert tilbake til Irak.

Elendige forhold

Borgerkrigen i Libanon fra 1975 til 1990 og israelske invasjoner i 1978 og 1982, førte til at nesten en tredjedel av landets befolkning ble fordrevet fra sine hjem. Da borgerkrigen tok slutt, levde flere hundre tusen libanesere i eksil, mens om lag 450 000 var internt fordrevne. Leveforholdene for de internt fordrevne er svært dårlige. Mange har flyttet inn i overfylte hus hos venner og kjente. Fordrevne som holder til i provisoriske boliger i områder rundt hovedstaden Beirut, hører til de fattigste i Libanon.

Libanesiske myndigheter har ønsket å fremme tilbakevending av internt fordrevne ved å tilby støtte til de som vil gjenoppbygge husene sine. Myndighetene hadde som målsetting at alle skulle ha vendt hjem innen utgangen av 2002, men i 2003 var det fortsatt 300 000 internt fordrevne i landet. Det langsomme tempoet i tilbakevendingen henger blant annet sammen med korrupsjon, politisk rivalisering, pengemangel og ustabilitet sør i landet. Til tross for at den israelske hæren trakk seg ut av Libanon i 2000, har det vært jevnlig sammenstøt mellom den libanesiske Hizbollah-geriljaen og israelske styrker de siste årene. Hundretusener av landminer i det sørlige Libanon er også et hinder for at fordrevne kan vende hjem.

Nepal - ASIA

Nøkkeltall

Areal i km ² : 140 800	Innbyggere i millioner : 24,1
Flyktninger.....	-
Internt fordrevne	100 000 – 200 000
Flyktninger i Nepal fra andre land	134 600
Flyktninger hjemvendt til Nepal	-
Asylsøkere fra Nepal til Norge i 2003	44

Blodig borgerkrig

Nepal i dag

Opptrappingen av borgerkrigen i Nepal har skapt internasjonal bekymring. Volden har økt i omfang etter at en sju måneder lang våpenhvile mellom regjeringen og maoistgeriljaen brøt sammen i august i fjor. Ifølge en rapport fra Flyktningerådets Global IDP Project, har nærmere 200 000 nepalere blitt drevet på flukt siden 2002.

Transittland

Nepal har tradisjonelt sett huset mange flyktninger fra andre fjelland i området. I dag befinner det seg 134 600 flyktninger i Nepal. Av disse er 20 000 fra Tibet og over 100 000 fra det lille fjellandet Bhutan. Siden 1989 har ingen nye flyktninger fra Tibet fått bli i landet, men den nepalske regjeringen tillater dem derimot å reise gjennom landet på vei til India. Til tross for internasjonale appeller overga den nepalske regjeringen 18 tibetanske flyktninger på gjennomfart til India til de kinesiske myndighetene i juni i fjor.

Politisk turbulens

Den politiske situasjonen i Nepal har vært svært turbulent siden den nye grunnloven basert på konstitusjonelt demokrati og parlamentarisme ble vedtatt i 1990. Det nyvunne demokratiet fikk en vanskelig start, med mange og ustabile regjeringer i løpet av kort tid. Partiene har vært preget av splittelse, intern personstrid, korrupsjon og maktmisbruk.

En maoistisk gruppe erklærte i februar 1996 «folkets krig». Motivet for opprøret var den store fattigdommen på landsbygda og diskriminering på grunnlag av kaste, kjønn og etnisitet. Maoistenes aktiviteter har spredt seg fra deres opprinnelige kjerneområde i vest til nesten hele landet.

Brudd på menneskerettigheter

Regjeringen mottar militær hjelp fra USA, Storbritannia og India. Hæren har økt fra 50 000 til 70 000 soldater de siste årene. Både maoistgeriljaen og regjeringsstyrkene begår grove brudd på menneskerettighetene. Infrastrukturen er mange steder ødelagt, og handels- og transportmulighetene er sterkt redusert. Frivillige organisasjoner har flere steder blitt tvunget til å stoppe sitt arbeid.

Konflikten har drevet mange på flukt. Noen, særlig menn og ungdom, tar seg over grensen til nabolandet India. Andre drar inn til byene. På landsbygda søker mange tilflukt hos slektninger som ofte er svært fattige fra før. I 45 av 75 distrikter lider folk av kronisk matmangel. Svært mange av de underernærte er barn under fem år, ifølge Verdens matvareprogram (WFP). I byene har den enorme innflyttingen ført til overbelastning av infrastrukturen, og redusert tilgangen til vannforsyning, offentlige tjenester og utdanning. De fleste av de internt fordrevne har verken tak over hodet, penger til mat eller tilgang til hjelp.

Lite hjelp

De fleste som er drevet på flukt er ikke registrert, og de mottar liten eller ingen hjelp. Det er mange internasjonale organisasjoner i Nepal, deriblant FN, men nesten ingen har folk på flukt som spesifikk målgruppe. Regjeringen har ingen strategi for å hjelpe de fordrevne. De eneste som mottar en begrenset hjelp fra myndighetene er de som er fordrevet av maoistene. De som må dra fra sine hjem på grunn av aksjoner fra regjeringsstyrkene, har ingen rett til hjelp.

Kvinner og unge jenter er svært sårbare i en mannsdominert kultur som den nepalske. Jenter får mindre utdanning og medisinsk tilsyn enn gutter, og de giftes bort tidlig. Borgerkrig og flukt gjør deres situasjon bare enda mer sårbar og utsatt. Menneskehandlere har forsynt indiske bordeller med tusenvis av nepalske jenter.

Regjeringen ønsker ikke FN som fredsmekler

Mye tyder på at den væpnede konflikten, som allerede har tatt livet av over 9000 mennesker, vil trappes opp ytterligere. FNs generalsekretær, Kofi Annan, uttrykte i mars 2004 stor uro over utviklingen, og han gjentok tilbudet om FN som mekler i konflikten. Disse tilbudene har tidligere blitt akseptert av maoistene. Regjeringen på sin side har avvist innblanding fra utenforstående, fordi de mener at konflikten er et indre anliggende.

ASIA - Nord-Korea

Nøkkeltall

Areal i km ² : 140 800	Innbyggere i millioner : 22,5
Flyktninger.....	101 700
Internt fordrevne	-
Flyktninger i Nord-Korea fra andre land	-
Flyktninger hjemvendt til Nord-Korea	-
Asylsøkere fra Nord-Korea til Norge i 2003	-

Streng straffer for tvangsreturnerte flyktninger

Nord-Korea i dag

Hungersnød, politisk uro og undertrykking har fått et stort antall nordkoreanere til å flykte over grensen til Kina. Men flyktningene tar en stor risiko: mange tvangs sendes tilbake til Nord-Korea, der flukten straffes hardt. Over 100 000 nordkoreanere antas å være internt fordrevne i eget land. Dobbel så mange politiske fanger lever i strengt bevoktete fangeleirer.

Totalitært regime

Nord-Koreas leder, Kim Jong Il, ble hyllet som det 21. århundres sol da han fylte 62 år i februar 2004. De statskontrollerte mediene sørget som vanlig for at befolkningen fikk et flatterende bilde av Kim Jong Il og hans politikk. Det kommunistiske regimet slår hardt ned på enhver form for opposisjon. Kritiske røster risikerer langvarig slavearbeid i fangeleirer, tortur eller dødsstraff.

I tillegg til politisk ufrihet, er befolkningen hardt rammet av feilslått økonomisk politikk og naturkatastrofer. I følge internasjonale hjelpeorganisasjoner har mer enn to millioner mennesker mistet livet på grunn av hungersnød siden midten av 1990-tallet. Det antas at omtrent halvparten av befolkningen lider av underernæring.

I skjul i Kina

For å unnsnippe nøden og den politiske undertrykkingen har et ukjent antall nordkoreanere flyktet til land som Kina, Russland, Mongolia, Thailand og Vietnam. De fleste har tatt seg over grensen til Kina, der trolig mer enn flere hundretusen nordkoreanere har søkt tilflukt. Det eksakte antallet er det umulig å få oversikt over, fordi de fleste lever i skjul. Årsaken er at Kina ikke anerkjenner nordkoreanernes rett til å søke asyl og rutinemessig deporterer flyktningene.

I 2002 fikk nordkoreanske flyktninger i Kina internasjonal oppmerksomhet da fjernsynsbilder viste hvordan de desperat forsøkte å ta seg inn i ambassader og konsulater for å søke asyl. Det samme gjentok seg i 2003, men uten den samme oppmerksomheten.

Ubarmhjertig behandling

Kina slår hardt ned på alle som forsøker å hjelpe de nordkoreanske flyktningene. Myndighetene har fengslet en rekke utlendinger som er anklaget for å hjelpe nordkoreanere å flykte. Utenlandsk engasjement for å kartlegge flyktningenes situasjon blir avvist. Verken FNs høykommissær for flyktninger (UNHCR) eller internasjonale frivillige organisasjoner har fått adgang til flyktningene.

Kina har undertegnet FNs flyktningkonvensjon som forbyr tvangsretur av flyktninger som risikerer forfølgelse i hjemlandet. Men kineserne mener at nordkoreanerne er økonomiske immigranter, og anerkjenner derfor ikke at de har krav på beskyttelse. Landet har undertegnet en avtale med Nord-Korea om å returnere de som krysser grensen.

I 2003 tvangs sendte Kina om lag 7800 nordkoreanere tilbake til hjemlandet. Der ventet en straff på minimum én til to måneder i arbeidsleir for å ha forlatt landet ulovlig. Forholdene i leirene er svært dårlige, med mangel på mat og utilstrekkelig helsetilbud. Det er også rapportert om tortur og om at kvinner er tvunget til å ta abort. Enkelte kilder oppgir at de returnerte kan få minimum sju år i fengsel og at flyktninger som har vært i kontakt med utlendinger i Kina risikerer dødsstraff.

Pakistan - ASIA

Nøkkeltall

Areal i km ² : 803 940	Innbyggere i millioner : 144,9
Flyktninger.....	21 000
Internt fordrevne	45 000
Flyktninger i Pakistan fra andre land	1 219 000
Flyktninger hjemvendt til Pakistan	-
Asylsøkere fra Pakistan til Norge i 2003	92

Vertsland for millioner av flyktninger

Pakistan i dag

Pakistan var i flere tiår vertsland for millioner av afghanske flyktninger på flukt fra borgerkrig og sovjetisk okkupasjon. Da Taliban-bevegelsen innførte sitt strengt religiøse regime på midten av 1990-tallet, flyktet ytterligere hundretusener av afghanere over grensen til Pakistan. Fortsatt lever mellom én og to millioner afghanere som flyktninger i landet.

Fattig vertsland

Pakistan er preget av fattigdom og store økonomiske problemer, politiske stridigheter, korrupsjon, og regionale spenninger. Kampen om Kashmir-området har ført til en langvarig og til tider eksplosiv kamp med nabolandet India. Den enorme flyktningmassen har ikke hjulpet på Pakistans ustabile økonomi. I 2000 forsøkte myndighetene å stenge grensene mot Afghanistan, men mange klarte likevel å snike seg inn i landet gjennom øde fjellområder. I 2001 ble det anslått at Pakistan huset flest flyktninger i verden. I tillegg til afghanere bor der også flyktninger fra andre land, hovedsakelig India, men også noen fra Somalia, Irak og Iran. Mange trenger husly, beskyttelse og humanitær bistand, men svekket internasjonalt engasjement har forverret situasjonen for flyktningene. De pakistanske myndighetenes bidrag er i mange tilfeller sporadiske og utilstrekkelige.

Hjelper flyktninger hjem

I januar 2002, etter at den USA-ledede militæraksjonen i Afghanistan hadde lyktes i å avsette Taliban-regimet, satte FNs høykommissær for flyktninger (UNHCR) i verk en stor operasjon for å hjelpe afghanske flyktninger hjem fra Pakistan. Innen midten av juli 2002 hadde 1,2 millioner mennesker vendt tilbake. Men mangel på sikkerhet viste seg å være et stort problem, og i november 2003 stanset UNHCR tilbakevendingsprosessen midlertidig, etter at en representant for organisasjonen ble drept i Afghanistan. Det har også vært en rekke drap av lokalt ansatte humanitære arbeidere.

Færre flyktninger valgte å vende tilbake til hjemlandet i 2003, etter hvert som det ble kjent hvilke vanskelige forhold som ventet dem i hjemlandet. I løpet av 2003 reiste kun 350 000 flyktninger tilbake til Afghanistan fra Pakistan. UNHCRs arbeid ble imidlertid gjenopptatt i mars 2004, og organisasjonen regner med å hjelpe om lag 400 000 flyktninger hjem i løpet av 2004.

Tvunget tilbake

De fleste afghanske flyktningene i Pakistan bor i flyktningleirer langs grensen til Afghanistan. Et ukjent antall har også bosatt seg hos familie og venner utenfor leirene, eller i storbyer som Peshawar, Lahore, Karachi og Islamabad. Flyktningene ble en periode beskyldt for å stå bak den voksende kriminaliteten i Pakistans storbyer, og tusenvis ble tvangssendt tilbake til hjemlandet.

Nå har pakistanske myndigheter, med støtte fra UNHCR, underskrevet en avtale med afghanske myndigheter, som sikrer at all tilbakevendning av afghanske flyktninger skal skje på frivillig basis. Avtalen har forhindret mange overgrep mot flyktningene, selv om de fortsatt forekommer. Blant annet er det rapportert om tilfeller der politiet presser penger fra afghanere som jobber ulovlig i landet.

Det er også inngått en avtale der det pakistanske folkeregisteret forplikter seg til å registrere og utstede arbeidstillatelse til alle ikke-afghanske flyktninger mellom 18 og 55 år, mot at UNHCR betaler omkostningene.

Ved årsskiftet 2003–2004 var det omlag 21 000 flyktninger fra Pakistan bosatt i eksil, hovedsakelig i vestlige land, på grunn av militærregimets undertrykkelse av den politiske opposisjonen, overtreddelser av menneskerettighetene og religiøs forfølgelse i landet.

OSEANIA - Salomonøyene

Nøkkeltall

Areal i km ² : 28 450	Innbyggere i millioner : 0,4
Flyktninger.....	-
Internt fordrevne	350
Flyktninger på Salomonøyene fra andre land	-
Flyktninger hjemvendt til Salomonøyene	-
Asylsøkere fra Salomonøyene til Norge i 2003	-

Fredelig løsning på konflikten

Salomonøyene i dag

Konflikt mellom ulike etniske grupper har drevet titusener på flukt på Salomonøyene de siste årene. Ved hjelp av en flernasjonal fredsstyrke ble volden stanset i 2003, og i løpet av første kvartal i 2004 hadde de aller fleste fordrevne vendt hjem igjen.

Etnisk konflikt

I 1998 brøt det ut full borgerkrig på Salomonøyene. Øystaten nordøst for Australia har omtrent 450 000 innbyggere. Den voldelige konflikten var et resultat av mange års uro mellom to etniske grupper: isatabuer, som er de opprinnelige innbyggerne på hovedøya Guadalcanal, og malaitere, som opprinnelig kommer fra øya Malaita.

Selv om konflikten har gått langs etniske skillelinjer, er den underliggende årsaken motsetninger knyttet til sosiale og økonomiske forhold. Etter den andre verdenskrigen flyttet et stort antall arbeidssøkende malaitere til hovedstaden Honiara, som ligger på Guadalcanal. Etter hvert fikk malaiterne en dominerende posisjon i det politiske og økonomiske liv, og dette skapte misnøye blant isatabuene. I 1998 gikk en opprørsbevegelse blant isatabuene til angrep på malaiterne, som de mente la beslag på land og jobber. I borgerkrigen som fulgte ble mellom 30 000 og 35 000 mennesker tvunget på flukt.

Australia griper inn

Etter at en malaitisk opprørsgruppe gjennomførte statskupp sommeren 2000, tok Australia initiativ til fredssamtaler. En fredsavtale ble undertegnet i oktober det samme året. Likevel fortsatte urolighetene. Under en bølge av voldshandlinger sommeren 2003 ble mer enn 1500 mennesker fordrevet fra sine hjem.

I juli 2003 kom en flernasjonal militærstyrke ledet av Australia til Salomonøyene for å gjenopprette lov og orden. Australia har tidligere vært tilbakeholden med å gripe inn i konflikter i andre land i Stillehavsområdet. Etter terrorangrepene mot USA 11. september 2001 og terroraksjonen på Bali året etter, har landet ført en mer aktiv utenrikspolitikk i Oseania. Bak den australske kursendringen ligger frykten for at øystater i Stillehavet skal bli frihavner for terrorister, narkotikasmuglere og pengevaskere.

Rask løsning

I løpet av få måneder lyktes fredsstyrken på drøyt 2000 soldater å få slutt på urolighetene ved å arrestere opprørsledere, konfiskere ulovlige våpen og patruljere i utsatte områder. I mars 2004 hadde alle de fordrevne vendt tilbake til sine hjemsteder. Mange har imidlertid kommet hjem til ødelagte hus og er avhengige av utenlandsk bistand.

I tillegg til å lede den fredsbevarende styrken har Australia gitt viktige økonomiske bidrag til gjenoppbygging av Salomonøyene etter borgerkrigen. Også en rekke andre land, internasjonale organisasjoner og FN har bidratt med bistand både til ofrene for borgerkrigen, og til politiske og økonomiske reformer som skal hindre at konflikten blusser opp igjen.

Sri Lanka - ASIA

Nøkkeltall

Areal i km ² : 65 610	Innbyggere i millioner : 19,0
Flyktninger.....	105 700
Internt fordrevne	386 000
Flyktninger på Sri Lanka fra andre land	-
Flyktninger hjemvendt til Sri Lanka	4 703
Asylsøkere fra Sri Lanka til Norge i 2003	64

Nytt fredshåp på Sri Lanka

Sri Lanka i dag

Konflikten på Sri Lanka mellom den singalesiske regjeringen og opprørsbevegelsen Tamiltigrene har hittil kostet minst 64 000 mennesker livet. Mer enn én million mennesker har blitt fordrevet fra sine hjem, og landets økonomiske utvikling er satt kraftig tilbake på grunn av de omfattende urolighetene i landet. I mai 2004 ble fredsforhandlingene gjenopptatt etter at de ble brutt i fjor. Regjeringen har nå forsøkt å komme Tamiltigrene i møte med et nytt forslag til selvstyre.

Lang maktkamp

Maktkamp og krangel om land har pågått mellom singalesere og tamiler i flere århundrer. Av øyas omkring 19 millioner innbyggere er 75 prosent buddhistiske singalesere og 20 prosent hinduistiske tamiler. Resten er muslimer, i tillegg til et fåtall kristne. De etniske og politiske skillelinjene ble snart tydelige i kampen om innflytelse i det nye demokratiet etter at Sri Lanka løsrev seg fra England i 1948, og singaleserne vant den politiske kontrollen.

Borgerkrigen bryter ut

I begynnelsen av 1970-årene dannet det seg ulike opposisjonsbevegelser på Sri Lanka, deriblant Tamiltigrene (LTTE). I 1983 utviklet konflikten om områdene i nord seg til borgerkrig. Om lag 200 000 har flyttet ut av landet, de fleste til vestlige land, men mange er også i leirer i Sør-India. Langt de fleste flyktet internt i landet.

Tamiltigrene tok kontroll over nordlige deler av øya, samtidig som de fortsatte den blodige terroren i sør. Samtidig ble den tamilske sivilbefolkningen utsatt for hevnaksjoner fra den singalesisk-dominerte regjeringshæren. I 1987 ble det inngått en fredsavtale, og frem til 1995 vendte 100 000 tamiler hjem. Da blusset kampene opp på nytt, og hundretusener ble igjen drevet på flukt. I slutten av 1996 var i underkant av én million mennesker fordrevet i eget land.

Nytt håp om fred

Den siste tidens vilje til forhandlinger mellom regjeringen og Tamiltigrene gir nytt håp om fred på den krigsherjede øya. Norge er invitert til å delta i denne prosessen som tilrettelegger for samtaler mellom partene. Tamiltigrene gikk med på å innføre regionalt selvstyre fremfor en selvstendig stat da en våpenhvileavtale ble underskrevet i 2002. Omtrent 345 000 interne flyktninger returnerte til sine hjem i fjor, og rundt 1000 flyktninger vendte tilbake fra India. FNs høykommissær for flyktninger (UNHCR) anser imidlertid fortsatt situasjonen i landet som så anstrengt at organisasjonen vil vente før en større operasjon for å bringe internt fordrevne hjem iverksettes. Tusenvis av landminer vil også vanskeliggjøre dette arbeidet.

Stenger flyktingleirene

Ved årsskiftet befant stadig 106 000 flyktninger fra Sri Lanka seg utenfor landets grenser, de fleste i India. I underkant av 400 000 internt fordrevne levde fortsatt i flyktingleirer, eller hos familie eller venner.

Situasjonen er dramatisk etter at regjeringen på Sri Lanka begynte å stenge flyktingleirer og oppfordret de internt fordrevne til å vende hjem. De fleste har ikke lenger noe hjem å vende tilbake til, og store deler av øya er belagt med miner. De fordrevne som fremdeles oppholder seg i flyktingleirene, bor under kummerlige forhold. Ofte bor hele familier trengt sammen på et par kvadratmeter, med plast eller rissekker som eneste skillevegg. Selv om mange av leirene var ment som transittleirer, har flere familier bodd der i årevis.

Befolkningen har sterkt behov for medisinsk bistand. Mange sliter med traumer etter å ha sett nær familie bli ofre for krigshandlinger, eller selv å ha blitt drevet på flukt gjentatte ganger. Men helsetilbudet er svært mangelfullt, og mange er helt avhengige av hjelpeorganisasjonene for å overleve.

ASIA - Syria

Nøkkeltall

Areal i km ² : 185 180	Innbyggere i millioner : 17,0
Flyktninger.....	4 000
Internt fordrevne	200 000 – 500 000
Flyktninger i Syria fra andre land	497 000
Flyktninger hjemvendt til Syria	-
Asylsøkere fra Syria til Norge i 2003	96

Stor andel palestinere

Syria i dag

Ved inngangen til 2004 var det en halv million flyktninger fra andre land i Syria, i hovedsak palestinere. I tillegg er flere hundre tusen syrere internt fordrevet som følge av Israels okkupasjon av Golanhøydene.

Rettigheter til palestinere

De første palestinske flyktningene kom allerede i 1948, da konflikten rundt opprettelsen av staten Israel førte til at 750 000 palestinere flyktet fra sine hjem. I dag er det samlede tallet på palestinske flyktninger fire millioner, og av disse bor drøyt 490 000 i Syria. De palestinske flyktningene kan ikke få syrisk statsborgerskap eller delta i landets politiske liv, men ellers har de stort sett de samme rettighetene som vanlige syrere. De har blant annet rett til å kjøpe eiendommer og lik rett til utdanning, sosiale tjenester og arbeid. En fjerdedel av flyktningene bor i flyktningleirer, mens resten i hovedsak bor i de større byene i landet.

I tillegg til de palestinske flyktningene hadde Syria i 2003 om lag 6000 flyktninger og asylsøkere fra andre land. Krigen i Irak førte til en økning i tallet på irakere som søkte om asyl, og de utgjorde om lag to tredjedeler av alle registrerte flyktninger og asylsøkere i Syria i 2003. Ifølge syriske myndigheter var det i alt 40 000 irakere i landet, og mange av dem kan være flyktninger, selv om de ikke er registrert av FNs høykommissær for flyktninger (UNHCR). I tillegg holder er mindre antall flyktninger fra Somalia, Afghanistan og Sudan til i Syria. Disse har langt færre rettigheter enn palestinerne. De får bare bli i landet en begrenset periode, og har ikke arbeidstillatelse. Enda færre rettigheter har kurderne som lever i den nordlige delen av Syria.

Syrere forfulgt i Irak

Krigen i Irak førte også til problemer for syriske flyktninger i Irak. Flere tusen syrere flyktet til Irak på 1960- og 1970-tallet som følge av politisk uro i hjemlandet. De ble tatt godt imot, og fikk blant annet boliger og økonomisk støtte. Mange irakere mente at de oppnådde privilegier fordi de støttet Saddam Husseins regime. Derfor var syrere spesielt utsatt under den omfattende lovløsheten og plyndringen som fant sted etter at de amerikanske styrkene inntok Bagdad og Saddam Hussein ble styrtet. I kjølvannet av krigen ba mer enn 600 av de 4000 syrere i Irak om hjelp fra UNHCR, og de fleste ønsket å reise hjem til Syria.

En halv million internt fordrevne

Tallet på syriske flyktninger i utlandet er lavt, men et stort antall syrere er på flukt inne i sitt eget land. Problemet skriver seg fra seksdagerskrigen i 1967, da Israel okkuperte de syriske Golanhøydene. Israel anslår at 70 000 mennesker ble fordrevet fra Golanhøydene, mens Syria oppgir tallet til 130 000. Ifølge syriske myndigheter utgjør de som ble jaget på flukt under seksdagerskrigen og deres etterkommere, nesten en halv million fordrevne i dag.

De fleste internt fordrevne har bosatt seg i landsbyer i nærheten av Golanhøydene eller i forsteder til de større byene i landet. De blir godt behandlet av syriske myndigheter, men mer enn 30 år etter at myndighetene etablerte nye landsbyer og andre boligprosjekter for de fordrevne, betegnes dette fortsatt som midlertidige bosettinger.

Utsiktene til at de fordrevne skal kunne vende hjem er imidlertid dårlige. FN har krevd at israelske styrker trekker seg ut av de okkuperte områdene og at de fordrevne får vende hjem, men Israel har ikke etterkommet disse kravene. Syria og Israel har i flere omganger forhandlet om en løsning på konflikten om Golanhøydene uten å komme til enighet, og det økte spenningsnivået i Midtøsten de siste par årene gir liten grunn til optimisme for Syrias internt fordrevne.

Thailand - ASIA

Nøkkeltall

Areal i km ² : 514 000	Innbyggere i millioner : 61,6
Flyktninger.....	300
Internt fordrevne	-
Flyktninger i Thailand fra andre land	671 500
Flyktninger hjemvendt til Thailand	-
Asylsøkere fra Thailand til Norge i 2003	3

Utrygg havn for burmesere

Thailand i dag

Overgrep mot Burmas etniske minoriteter har ført til at hundretusener av burmesere har flyktet over grensen til Thailand. I 2003 ble mange av flyktningene sendt hjem igjen til Burma. De siste årene har Thailand bedret forholdet til militærregimet i nabolandet, samtidig som at myndighetene har vist mindre vilje til å gi hjelp og beskyttelse til de burmesiske flyktningene.

Burmesere tvangsdeporteres

I 2003 kom det hver måned om lag 2500 flyktninger fra Burma til Thailand, og ved årsskiftet var det samlede tallet på burmesiske flyktninger i landet over 650 000. De fleste tilhører minoritetsgrupper som i mange år har vært utsatt for omfattende overgrep fra burmesiske myndigheter. Overgrepene omfatter blant annet tvangsflytting, slavearbeid, voldtekter og tvangsrekruttering av barnesoldater.

Langt fra alle burmesere som krysser grensen til Thailand anerkjennes som flyktninger. Myndighetene i Thailand krever at flyktningene skal bevise at de har flyktet fra kamphandlinger. Mange som flykter på grunn av etnisk eller politisk forfølgelse betraktes som ulovlige innvandrere, og risikerer å bli deportert. I 2003 tvangssendte thailandske myndigheter 120 000 burmesere tilbake til hjemlandet. Tiltakene rammet mennesker med et klart behov for beskyttelse, ifølge en rapport menneskerettighetsorganisasjonen Human Rights Watch la frem i februar 2004.

Flyktningleirer på grensen

Den politiske tilnærmingen mellom Thailand og Burma har ført til at thailandske myndigheter kjører en hardere linje overfor personer og organisasjoner som klart tilkjenner sin politiske motstand mot militærregimet i Burma. Burmesiske politiske aktivister i Thailand blir trakassert og arrestert, ifølge Human Rights Watch.

På slutten av 1990-tallet forbød den thailandske regjeringen burmesere å bo i hovedstaden Bangkok. De ble beordret ut i flyktningleirene nær grensen til Burma, hvor de ikke nødvendigvis er utenfor rekkevidde for regimet i hjemlandet. Ifølge U.S. Committee for Refugees (USCR) har burmesiske militære gjennomført en

rekke raid i leirer nær grensen, der de har drept flyktninger og brent ned tusenvis av hus. Likevel valgte myndighetene i Thailand i fjor å flytte en leir med 35 000 flyktninger til en farligere beliggenhet bare fem kilometer fra grensen. Over 50 000 burmesiske flyktninger som bor utenfor leirene er ikke registrert, og har derfor ingen adgang til bistand. Burmese Border Consortium (BBC), en sammenslutning av humanitære organisasjoner, gir bistand til flyktningene i de burmesiske leirene.

Vil sende flyktninger hjem

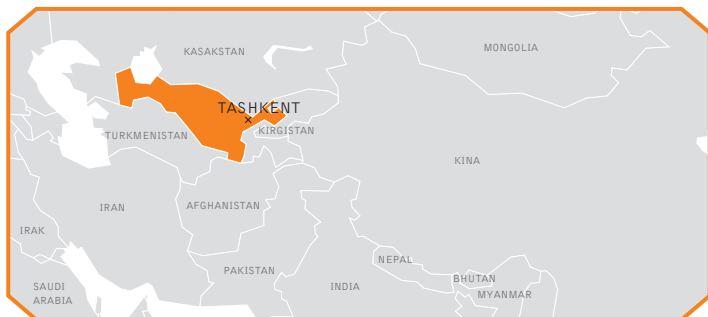
I januar 2004 ble det besluttet at Thailand ikke lenger vil la FNs høykommissær for flyktninger (UNHCR) garantere status til burmesiske asylsøkere i Thailand. Dette er et forsøk fra myndighetenes side på å kontrollere hvor asylsøkerne til enhver tid befinner seg og hvilke aktiviteter de bedriver. Måneden etter ble det kjent at UNHCR hadde inngått en avtale med myndighetene i Burma om å forberede frivillig tilbakevending for 130 000 flyktninger som bor i leirer i Thailand. Ifølge UNHCR består forberedelsene i å forbedre helsetjenester, utdanning og infrastruktur i områder i Burma som det er aktuelt at flyktningene kan vende tilbake til.

Avtalen mellom UNHCR og burmesiske myndigheter ble møtt med umiddelbar kritikk fra flere flyktningorganisasjoner. De anerkjente amerikanske organisasjonene Refugees International og U.S. Committee for Refugees fastslo i et brev til UNHCR at tiden ikke er moden for å forberede tilbakevending for flyktningene i Thailand. Avtalen sender feil signaler til militærregimet i Burma, som står bak massive overgrep mot etniske minoriteter, fremholdt de to organisasjonene.

Uregistrerte flyktninger

Det kommer også stadig små grupper av opprørere som flykter fra Laos til Thailand. Det offisielle tallet er på under hundre, men uoffisielle tall tyder på at det er snakk om titusener. Gruppen er ikke anerkjent som flyktninger av UNHCR, og Thailands regjering betrakter dem som illegale innvandrere. Den kommunistiske regjeringen i Laos beskylder gruppen for å være antikommunister, og vil derfor ikke ha dem tilbake.

ASIA - Usbekistan

Nøkkeltall

Areal i km ² : 447 400	Innbyggere i millioner : 25,4
Flyktninger.....	900
Internt fordrevne	3 500
Flyktninger i Usbekistan fra andre land	41 700
Flyktninger hjemvendt til Usbekistan	-
Asylsøkere fra Usbekistan til Norge i 2003	92

Aktive på hjemmebane i «krigen mot terror»

Usbekistan i dag

Forholdene er vanskelige for de som mistenkes for å være i opposisjon til det sittende regimet i Usbekistan. Menneskerettighetsorganisasjoner har rapportert om trakassering, tvangsflytting, vilkårlige fengslinger og utbredt bruk av tortur. Men den internasjonale kritikken av menneskerettighetsbruddene har stilnet etter at Usbekistan ble en nær alliert av USA i krigen mot terror.

Al-Qaida fikk skylden

Mer enn 40 mennesker ble drept i flere bombeattentater i Usbekistan i slutten av mars 2004. Myndighetene var raskt ute med å plassere ansvaret hos islamske fundamentalister med tilknytning til al-Qaida. President Islam Karimov sa at terroraksjonene ble utført av krefter som misliker vårt lands frihet.

Uavhengige observatører fremholdt imidlertid at Usbekistan preges av mangel på frihet, og at politisk og religiøs forfølgelse gir grobunn for islamsk ekstremisme i landet. Siden 1997 har presidenten slått hardt ned på muslimer utenfor de statskontrollerte moskeene. Ifølge menneskerettighetsorganisasjonen Human Rights Watch har tusenvis av ikke-voldelige muslimer blitt fengslet de siste årene fordi de har utøvd sin tro utenfor statsinstitusjonene. Det er i dag registrert om lag 1000 offisielt registrerte usbekiske flyktninger i andre land, hovedsakelig i Aserbajdsjan, Russland, USA og Sveits.

Ingen hjelp til internt fordrevne

Ekspertene mener det er sannsynlig at Islamic Movement of Uzbekistan (IMU) sto bak bombeaksjonene i mars 2004. Den samme organisasjonen ble også holdt ansvarlig for væpnede aksjoner i grenseområdet mellom Tadsjikistan og Usbekistan i 2000. I kjølvannet av disse aksjonene tvangsflyttet myndighetene innbyggerne i en rekke landsbyer i grenseområdet. De ble tvunget vekk uten forvarsel, husene deres ble brent ned og husdyrene drept.

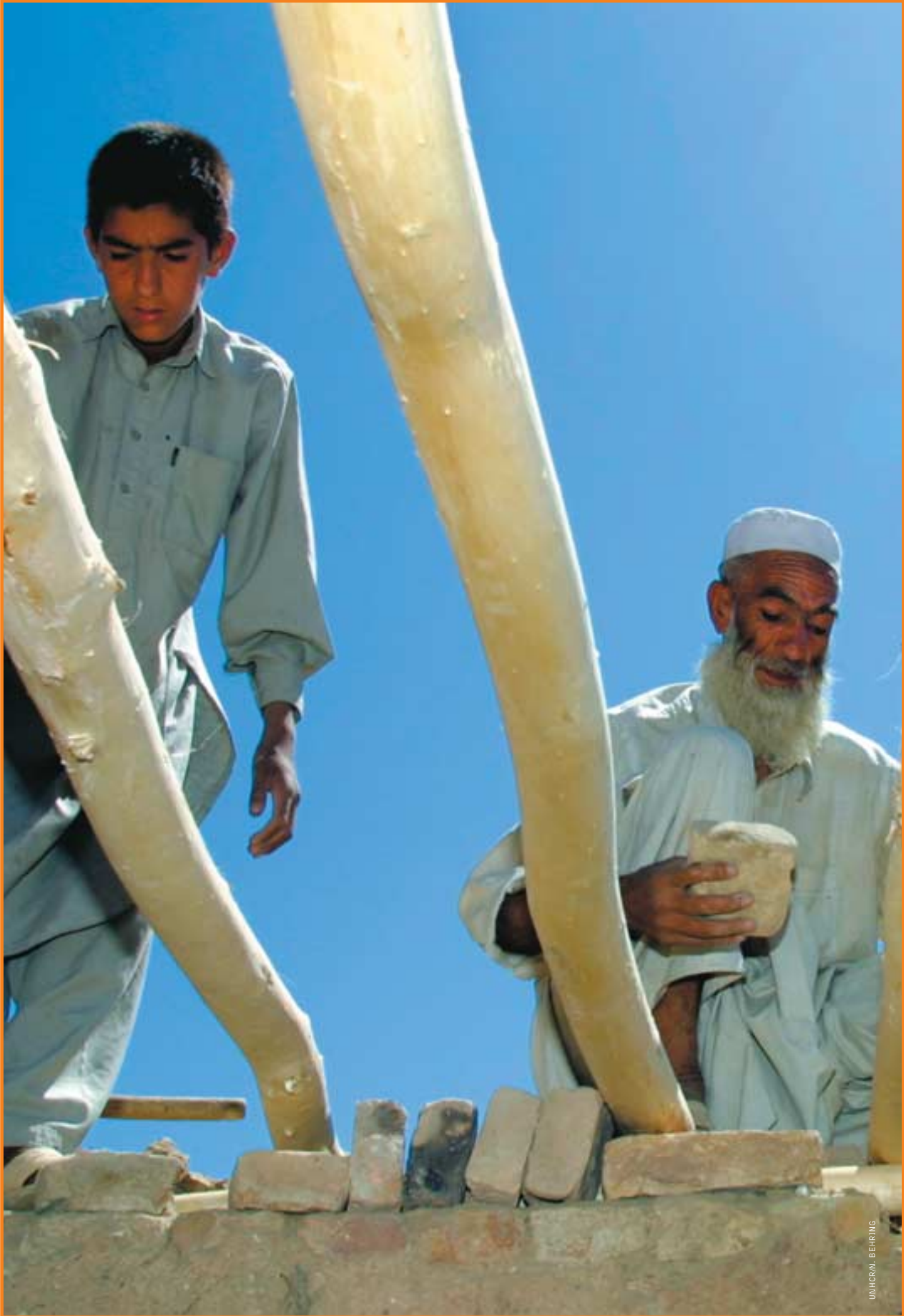
Myndighetene gjorde lite for å hjelpe de internt fordrevne til å etablere en ny tilværelse der de ble flyttet. Mange havnet i ekstrem fattigdom med mangel på mat og drikkevann og uten skikkelig husvære. De har også vært utsatt for trakassering av politi og andre representanter for myndighetene. I dag er det fortsatt omtrent 3500 internt fordrevne i Usbekistan, som en følge av tvangsflyttingen for fire år siden.

Støttespiller i krigen mot terror

Internasjonale menneskerettighetsorganisasjoner har flere ganger rettet hard kritikk mot overgrep mot moderate muslimer og andre opposisjonelle i Usbekistan. De opplever imidlertid at det er vanskeligere enn før å få internasjonal oppmerksomhet rundt de omfattende bruddene på menneskerettighetene i det sentralasiatiske landet. Forklaringen finner de i at Usbekistan etter terrorangrepene i USA 11. september 2001 har vært en lojal støttespiller for USA i krigen mot terror. Regimet i Usbekistan beskriver sin forfølgelse av opposisjonelle som en del av denne krigen.

Illegale immigranter

I tillegg til uro i eget land har Usbekistan vært berørt av konflikter i andre deler av regionen. Som en følge av borgerkrigen i nabolandet Tadsjikistan på 1990-tallet kom et stort antall flyktninger over grensen. Ved inngangen til 2004 var det om lag 42 000 flyktninger fra andre land i Usbekistan. Av disse var 39 000 fra Tadsjikistan og 2000 fra Afghanistan. Usbekistan er den eneste av de tidligere sovjetrepublikkene i området som ikke har underskrevet FNs flyktningkonvensjon. Flyktningene blir derfor betraktet som illegale innvandrere, og lever under vanskelige vilkår med begrenset rettsbeskyttelse. De må selv betale alle utgifter til bolig, medisin og transport i amerikanske dollar.

EUROPA

Land med flest internt fordrevne

Land	Internt fordrevne
Tyrkia	1 000 000
Aserbajdsjan	570 000
Russland	366 000
Bosnia-Hercegovina	330 000
Georgia	260 000

Land som flest har flyktet fra

Land	Flyktninger
Bosnia-Hercegovina	142 200
Serbia og Montenegro	70 100
Russland	49 000
Tyrkia	40 000
Georgia	25 000

EUROPA

Fokus på Europa

Ved inngangen til 2004 var det i underkant av fire millioner flyktninger og internt fordrevne i Europa. Landene i Vest-Europa skjerp asylopolitikken, mens konflikter på Balkan og i det tidligere Sovjetunionen fortsatt driver mennesker på flukt.

Stopp asylinvasjonen. Nytt asylkaos. Asyl truer boligprisene. Disse og lignende overskrifter i britisk presse vitner om den opphetede politiske debatten om asylopolitikken i Storbritannia de siste par årene. I pressen er asylsøkere i stor grad blitt koblet til kriminalitet og terrorisme, noe høyreorienterte politikere er godt fornøyd med. En talsmann for det høyreekstreme British National Party har sagt det slik: «Det er et gammelt ordtak som sier at du trenger litt flaks i politikken. Vel, vi har hatt ganske så mye flaks ved at avisene har blitt besatt av asylspørsmålet».

Den britiske asyldebatten har resultert i kraftige innstramminger i politikken overfor flyktninger og asylsøkere. Og resultatet har ikke uteblitt: I 2003 gikk antallet asylsøkere ned med 41 prosent sammenlignet med året før.

Storbritannia var ikke det eneste landet som opplevde nedgang i tallet på asylsøkere i 2003. For EU som helhet gikk antallet ned med 22 prosent til 288 000, som er det laveste tallet siden 1997. Tallet på asylsøkere i 2003 var langt under halvparten av tallet for 1992, da konfliktene på Balkan førte til at om lag 670 000 mennesker søkte om asyl i EU.

Også for Europa som helhet var det nedgang i asylsøkerantallet i 2003, med 20 prosent færre søkere enn året før. Statistikken for hvor asylsøkerne kommer fra, viser en nedgang for de fleste avsenderlandene. Det var imidlertid en kraftig økning i tallet på asylsøkere fra Russland, hovedsakelig tsjetsjenere, som var den største gruppen blant asylsøkerne i Europa i 2003. Deretter fulgte Serbia og Montenegro, Irak og Tyrkia.

Harmonisering i EU

Dagen før EU ble utvidet med ti nye medlemmer 1. mai 2004, ble EU-landene enige om innholdet i et nytt direktiv for behandling av asylsaker. Dermed hadde EU gjennomført første fase i arbeidet med et enhetlig asylsystem.

Det nye direktivet har imidlertid møtt skarp kritikk. Ifølge FNs høykommissær for flyktninger (UNHCR) kan det føre til at EU-landene bryter internasjonal lov. Organisasjonen er kritisk til at asylsøkere kan sendes til det EU kaller sikre tredjeland, uten at man har garantier mot at asylsøkerne blir returnert til hjemlandet. UNHCR kritiserer også at asylsøkere kan sendes ut mens de venter på utfallet av anker på asylavslag. Ifølge organisasjonen tillater direktivet strenge og kontroversielle regler som i dag bare anvendes av ett eller to EU-land, og det kan dermed føre til en strengere praksis i hele EU.

FNs høykommissær for flyktninger, Ruud Lubbers, frykter også at den nye asylopolitikken i EU kan bidra til å svekke innsatsen for å beskytte flyktninger i resten av verden. «Andre land vil se på EU og si at hvis de kan gjøre det, så kan vi også», advarte Lubbers i mars 2004.

Fastlåste konflikter

Mens asyldebatten har rast i EU, står andre spørsmål på den flyktningpolitiske dagsordenen i andre deler av Europa. I 2004 drives fortsatt mennesker på flukt i det tidligere Sovjetunionen og det tidligere Jugoslavia som en følge av konfliktene som brøt ut da de to landene gikk i oppløsning for mer enn ti år siden.

I mars 2004 ble mer enn 3000 mennesker drevet på flukt da albanere gikk til angrep på serbere i den delte byen Mitrovica i Kosovo. Angrepene skjedde etter at serbere ble anklaget for å være ansvarlige for at tre albanske barn druknet i en elv. Urolighetene var en kraftig påminnelse om at det er lite håp om forsoning mellom de to folkegruppene og om at de mer enn 200 000 internt fordrevne i Serbia og Montenegro skal kunne vende hjem. De fleste fordrevne er serbere som ble tvunget til å flykte fra sine hjem i Kosovo i 1999.

Utsiktene til hjemvending er også dårlig for mennesker på flukt i flere land i det tidligere Sovjetunionen. I Georgia og Aserbajdsjan har hundretusener vært internt fordrevne i mange år på grunn av konflikter som brøt ut kort tid etter at Sovjetunionen gikk i oppløsning. Kamphandlingene tok i stor grad slutt for flere år siden, men fordi det fortsatt er politisk kamp om omstridte landområder, forhindres de fordrevne fra å vende hjem.

Den alvorligste konflikten i regionen utspiller seg i den russiske utbryterrepublikken Tsjetsjenia. Siden tidlig på 1990-tallet har opprørere kjempet for løsrivelse fra Russland. Kravet førte til krig mellom den russiske hæren og tsjetsjenske separatister fra 1994 til 1996, og en ny krig brøt ut i 1999.

Allerede året etter hevdet russiske myndigheter at krigen var over, men motstanden mot den russiske militærmakten er fortsatt sterk. Og drapet på den Moskva-vennlige presidenten i Tsjetsjenia, Akhmad Kadyrov, i et bombeattentat i hovedstaden Groznyj 10. mai 2004 viste at Russland på ingen måte har kontroll over utbryterrepublikken.

Frivillig og tvungen tilbakevending

Selv om det fortsatt er alvorlige konflikter i Europa, har det skjedd en betydelig tilbakevending av flyktninger og internt fordrevne i løpet av de senere årene, spesielt i Bosnia-Hercegovina og Kroatia. Tilbakevendingen har skjedd med omfattende internasjonal støtte, og på tross av motstand fra nasjonalistiske grupperinger.

Den mest krevende oppgaven har vært å muliggjøre tilbakevending for flyktninger og internt fordrevne som kommer fra områder der deres etniske gruppe er i mindretall. I 2003 fant 45 000 slike minoritetsreturer sted i Bosnia. Det var en markant nedgang fra året før, da over 100 000 vendte hjem til et område der de tilhører en minoritet.

Et viktig hinder for tilbakevending på Balkan er de økonomiske problemene som landene i området sliter med. Arbeidsledigheten er høy, og problemene er spesielt store for minoriteter som blir utsatt for diskriminering både på arbeidsmarkedet og når det gjelder tilgang til ulike offentlige tjenester.

I Russland har myndighetene presset på for å få tsjetsjenere til å vende tilbake til sine hjemsteder, til tross for at sikkerhetssituasjonen

Tim Straight, Flyktningebildet

i republikken er svært dårlig. Mange som har flyktet fra krigen i Tsjetsjenia, har søkt tilflukt i leirer i naborepublikken Ingusjetia. Der har de blitt utsatt for trakassering, de har blitt strøket fra lister over mottakere av humanitær bistand og noen leirer har blitt stengt av myndighetene. Resultatet er at tallene på fordrevne som er registrert av internasjonale organisasjoner, har gått ned fra 200 000 til 70 000 på tre år. Tallene er imidlertid misvisende, ettersom mange av de som har forsvunnet fra oversiktene over internt fordrevne ikke har vært i stand til å vende tilbake til sine hjem.

Manglende internasjonal tilgang

Vanligvis har internasjonale organisasjoner få problemer med å få tilgang til internt fordrevne i Europa. To unntak er Russland og Tyrkia, der det har vært vanskelig for både FN og internasjonale humanitære organisasjoner å komme inn i områdene der de internt

fordrevne holder til. I Russland gjelder det først og fremst Tsjetsjenia, mens det i Tyrkia dreier seg om områdene i sør, der det fortsatt er én million fordrevne som en følge av myndighetenes mangeårige kamp mot den kurdiske opprørsbevegelsen Kurdistan Workers' Party (PKK). Utenlandske organisasjoner stenges dels ute på grunn av dårlig sikkerhet, men også fordi myndighetene motsetter seg utenlandsk tilstedeværelse og innblanding i det man kaller indre anliggender.

Menneskerettighetsorganisasjoner har gang på gang dokumentert at den russiske hæren har stått bak grove brudd på menneskerettighetene i Tsjetsjenia. Men etter at USA innledet sin krig mot terror i 2001, har den internasjonale kritikken av overgrepene stilnet. Russiske myndigheter har forsikret at landet støtter USA i kampen mot internasjonal terrorisme og hevder at krigen mot opprørerne i Tsjetsjenia er en del av denne kampen. ✘

EUROPA - Albania

Nøkkeltall

Areal i km ² : 28 748	Innbyggere i millioner : 3,2
Flyktninger.....	8 200
Internt fordrevne	-
Flyktninger i Albania fra andre land	100
Flyktninger hjemvendt til Albania	-
Asylsøkere fra Albania til Norge i 2003.....	239

Fattigdom driver albanere i eksil

Albania i dag

Mange år med politisk ustabilitet har ført til at Albania i dag er et av Europas fattigste land. Høy arbeidsledighet og dårlig levestandard har ført til at mange har forlatt landet. Ved årsskiftet bodde anslagsvis 8200 albanere i eksil. Pengene de sender hjem til den gjenværende familien i Albania er et viktig bidrag i den albanske økonomien.

Fra kommuniststyre til demokrati

Etter nesten et halvt århundre med kommuniststyre i Albania, ble det innført demokrati på begynnelsen av 1990-tallet. Etter dette har landet vært preget av politisk uro, utstrakt korrupsjon, og hyppig skifte av presidenter og statsministere. Dagens statsminister, tidligere sosialistleder Fatos Namo, ble valgt i 2002. Han ble da den tredje statsministeren i Albania på under ett år. Namo har sittet i statsministerstolen to ganger før, blant annet under kommunisttiden, og han er tidligere anklaget for korrupsjon.

EU stiller krav

Albania er et av de få europeiske landene som ennå ikke er medlem av EU. Albania ønsker å innlede forhandlinger om så snart som mulig, men EU stiller krav om bedre politisk og økonomisk styring før dette kan skje. Internasjonale observatører karakteriserer valget i 2002 som et viktig skritt i den demokratiske utviklingen, til tross for at det avdekket flere mangler ved valgsystemet.

Menneskesmugling

Menneskesmugling og handel med våpen og narkotika har blitt et økende problem etter kommunismens fall. Albania blir brukt som et transittland for illegale innvandrere fra blant annet Tyrkia, Pakistan og Kina, og mafia og kriminelle miljøer tjener store summer på å smugle albanere og andre over sjøen til Italia. I januar i år kantret en båt med albanske flyktninger rett utenfor kysten av Italia. Flere enn 20 mennesker mistet livet. Albanske myndigheter forsøker å gjøre noe med problemet, og som en gjenytelse åpner italienske myndigheter for å gi albanske asylsøkere arbeidstillatelse.

Flyktninger fra Kosovo

Albania tar også i mot asylsøkere fra andre land. Nesten en halv million etniske albanere flyktet over grensen fra Kosovo under NATOs bombeangrep på Jugoslavia i 1999. Flyktningene ble en stor belastning for Albanias allerede skrøpelige økonomi. I april 2002 opphevet albanske myndigheter den midlertidige beskyttelsen de hadde gitt til flyktningene fra Kosovo, og de fleste reiste derfor tilbake til hjemlandet. Noen søkte imidlertid om videre beskyttelse i Albania fordi de fremdeles ville bli forfulgt i hjemlandet. Mange av dem tilhørte minoritetsgruppen Roma. Ved utgangen av 2003 bodde om lag 100 flyktninger fra Kosovo i Albania.

Armenia - EUROPA

Nøkkeltall

Areal i km ² : 29 800	Innbyggere i millioner : 3,1
Flyktninger.....	7 800
Internt fordrevne	50 000
Flyktninger i Armenia fra andre land.....	11 000
Flyktninger hjemvendt til Armenia	-
Asylsøkere fra Armenia til Norge i 2003	-

Arven etter Stalin

Armenia i dag

Det kan være vanskelig å fastslå det eksakte antallet flyktninger og internt fordrevne i Armenia. I følge Flyktningerådet er det i dag om lag 77 000 etnisk armenske flyktninger fra Aserbajdsjan, mens flyktningorganisasjonen U.S. Committee for Refugees (USCR) anslår et langt lavere tall.

Svekket levestandard

Mellom 300 og 350 000 etniske armenere flyktet fra Aserbajdsjan til Armenia som følge av konflikten mellom de to landene i årene 1988-94. Over 200 000 aserbajdsjanere ble fordrevet den andre veien - fra Armenia til Aserbajdsjan. 10 år etter våpenhvilen er Armenia fortsatt preget av konflikten med nabolandet.

Armenia ble i 1988 rammet av jordskjelv, som drepte mer enn 50 000 og gjorde en halv million mennesker hjemløse. I tillegg har landet blitt preget av oppløsningen av Sovjetunionen, flere år med konflikt, hundretusener av mennesker på flukt, overgang til markedsøkonomi og økonomisk blokade fra Aserbajdsjan og Tyrkia. Til sammen har dette bidratt til en sterkt svekket levestandard i Armenia. I dag lever om lag 80 prosent av befolkningen i fattigdom. Blant de fattigste finner vi mange av de som ble tvunget til å forlate sine hjem og som sliter med å etablere seg på ny.

Gammel konflikt

Konfliktene i Kaukasus går langt tilbake i tid. Dannelsen av Sovjetunionen skapte nye grenser mellom republikkene og regionen Nagorno-Karabakh, som hovedsakelig var befolket av armenere, ble liggende midt i Aserbajdsjan.

Da Sovjetunionen gikk i oppløsning i 1991, ble begge de to landene selvstendige. Da var striden om Nagorno-Karabakh allerede i ferd med å eksplodere i åpen konflikt. Befolkningen i Nagorno-

Karabakh gjorde krav på uavhengighet fra Aserbajdsjan og gikk til krig med støtte fra Armenia. Armenia gikk seirende ut av den ikke-erklærte krigen og okkuperer nå enklaven Nagorno-Karabakh og seks omkringliggende områder. Forholdet mellom Armenia og Aserbajdsjan er fortsatt på frysepunktet, og det er minimal kontakt mellom de to landene. Det har vært våpenhvile siden 1994, men ingen varig fredsløsning er oppnådd.

Av de mange tusen etniske armenere som flyktet fra enklaven Nagorno-Karabakh, har om lag 20 000 valgt å bli værende i Armenia. I tillegg kommer 11 000 etniske armenere som har flyktet fra konfliktene i Tsjetsjenia og Georgia. Armenia har også flere tusen internt fordrevne, de aller fleste fra grenseområdene mot Aserbajdsjan.

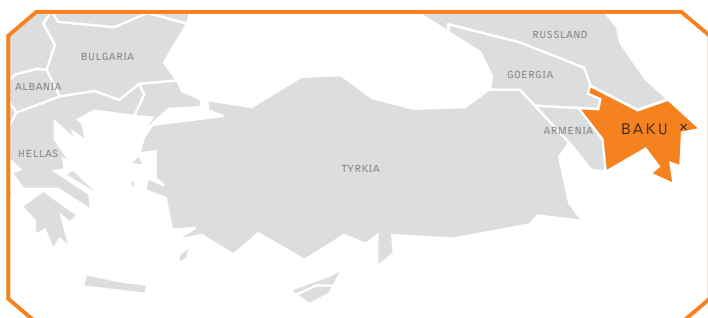
Nød og fattigdom

Av de mange tusen etniske armenere som flyktet fra Aserbajdsjan i 1990-årene, har om lag 64 000 tatt armensk statsborgerskap. De sliter med å bli integrert i det armenske samfunnet, til tross for at de ikke møter juridiske hindringer. Sammen med andre armenere har svært mange av disse emigrert, hovedsakelig til Russland. Av de 77 000 som fortsatt oppholder seg i Armenia er mange eldre og enslige mødre.

Armenske myndigheter har ikke vært villig til å gi armenere som flyktet fra enklaven Nagorno-Karabakh status som flyktninger. Mange har vendt tilbake til sine hjem, men 20 000 har valgt å bli værende i Armenia. De regnes heller ikke som internt fordrevne. Den armenske regjeringen har gitt disse midlertidig asyl.

I fjor søkte 41 personer fra Armenia om asyl i Norge. Samme år ble 115 søknader behandlet. Av disse ble ingen innvilget verken asyl eller opphold på annet grunnlag.

EUROPA - Aserbajdsjan

Nøkkeltall

Areal i km ² : 86 600	Innbyggere i millioner : 8,2
Flyktninger.....	4 400
Internt fordrevne	570 000
Flyktninger i Aserbajdsjan fra andre land	10 300
Flyktninger hjemvendt til Aserbajdsjan	-
Asylsøkere fra Aserbajdsjan til Norge i 2003	-

Små muligheter til å vende hjem

Aserbajdsjan i dag

Ti år etter avtalen om våpenhvile er fortsatt om lag 570 000 aserbajdsjanere forhindret fra å vende tilbake til sine hjem i enklaven Nagorno-Karabakh og grenseområdene mot Armenia, som fremdeles er okkupert av armenske militære styrker. En rekke meglingsforsøk, også med internasjonale aktører, har vært uten resultater. Så lenge en fredsavtale ikke er inngått, er utsiktene til at folk skal kunne vende hjem små.

Grunnlaget for konflikten i Aserbajdsjan, ble lagt av Stalin og Sovjetstyret. Nye landegrensene ble trukket i Kaukasus, uten hensyn til etnisk tilhørighet og store folkegrupper ble tvangsflyttet. Etter Sovjetunionens oppløsning blusset de nasjonale og etniske stridighetene opp og det brøt ut væpnet konflikt mellom armenere og aserbajdsjanere allerede før statens sammenbrudd i 1991.

Brikker i et spill

Med støtte fra myndighetene i Armenia tok den armenske befolkningen i Nagorno-Karabakh til våpen for å rive seg løs fra Aserbajdsjan. Krigen sendte flere hundre tusen mennesker på flukt mellom Aserbajdsjan og Armenia, og drev 600 000 aserbajdsjanere på flukt i eget land.

Aserbajdsjan har imidlertid ikke gitt opp håpet om å få tilbake de okkuperte områdene, og de internt fordrevne er en viktig brikke i myndighetenes strategi. Flyktningene som kom fra Armenia rundt 1990 har alle fått statsborgerskap i Aserbajdsjan og er godt integrert i samfunnet. Når det gjelder de internt fordrevne, ønsker ikke myndighetene en integrasjon.

Et liv i fattigdom

Det store flertallet av internt fordrevne bor fortsatt under svært dårlige forhold. Hvert fjerde barn er feilernært, mot hvert tiende for resten av befolkningen. 80 prosent er uten arbeid. De siste årene har imidlertid regjeringen latt noe av de enorme oljerikdommene også komme sivilbefolkningen og de internt fordrevne til god.

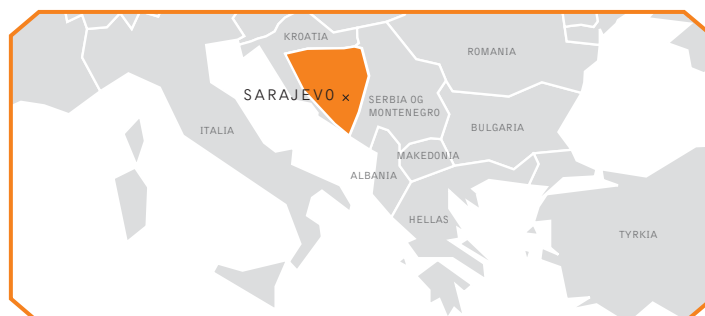
Det bor også anslagsvis 10 000 asylsøkere i Aserbajdsjan, langt de fleste er fra Tsjetsjenia. De har ingen offisiell flyktningstatus, men regnes som gjester, en uoffisiell status de deler med afghanske og irakiske flyktninger. Stempelet gir et visst vern mot å bli sendt tilbake, men ingen rettigheter til arbeid eller utdanning. Mange blir sett på som ulovlige innvandrere.

I fjor søkte 142 personer fra Aserbajdsjan asyl i Norge. I samme periode ble 151 asylsøknader behandlet. Ingen ble innvilget asyl, mens to fikk opphold på humanitært grunnlag.

Bosnia-Hercegovina - EUROPA

Nøkkeltall

Areal i km ² : 51 129	Innbyggere i millioner : 4,1
Flyktninger.....	142 200
Internt fordrevne	330 000
Flyktninger i Bosnia-Hercegovina fra andre land	22 500
Flyktninger hjemvendt til Bosnia-Hercegovina	11 299
Asylsøkere fra Bosnia-Hercegovina til Norge i 2003.....	657

Fortsatt splittet

Situasjonen i dag

Åtte år etter undertegnelsen av Dayton-avtalen er fortsatt nærmere en halv million mennesker forhindret fra å vende hjem til sine hus og landsbyer. 330 000 er internt fordrevet og befinner seg i ulike deler av den splittede republikken. I tillegg er om lag 142 000 fremdeles flyktninger i andre land. Langt de fleste, nærmere 100 000, er serbere som har søkt tilflukt i Serbia og Montenegro.

Etnisk delt

Bosnia og Hercegovina er i dag underlagt internasjonal militær og politisk styring. Sårene etter krigen, som brøt ut i 1992 og som formelt endte med undertegnelsen av Dayton-avtalen i 1995, er langt fra grodd. Hatet og mistenkeliggjøringen av folk lever fortsatt. I praksis er republikken delt i tre; den muslimskdominerte føderasjonen Bosnia og Hercegovina, den serbisk-dominerte Republika Srpska og det serbisk dominerte Brcko-distriktet. Antallet overgrep mot minoriteter er redusert, men fiendskapet opprettholdes.

En million hjem

Av de om lag 2,2 millioner mennesker som ble tvunget til å forlate sine hjem i løpet av krigen har nærmere én million vendt tilbake til sine hjem. Om lag halvparten av disse var internt fordrevne. Den største utfordringen har vært å få folk til å vende tilbake til sine hjem i områder hvor de utgjør en etnisk minoritet. I 2003 var omlag 45 000 flyktninger og internt fordrevne i stand til å vende hjem til slike områder.

Støtten fra det internasjonale samfunnet har vært av avgjørende betydning for denne massive returen og spiller fremdeles en avgjørende rolle i returprosessen og i arbeidet med å bryte ned de etnisk-politiske skillene. Uløste eiendomstvister har vært et stort hinder for retur. Nå er ni av ti eiendomskrav løst siden krigen brøt ut.

Problemer i fleng

I tillegg til de etniske stridighetene sliter den unge staten med å få til økonomisk og sosial vekst. Økonomien og offentlig sektor er preget av korrupsjon og mangel på investeringer. Arbeidsledigheten er høy og det er stor boligmangel. I tillegg til de internt fordrevne finnes om lag 22 000 flyktninger, hovedsakelig fra nabolandene Kroatia og Serbia og Montenegro.

I fjor søkte 657 personer fra Bosnia og Hercegovina om asyl i Norge. Samme år ble 937 asylsøknader behandlet. Ingen fikk innvilget asyl, mens ni personer fikk opphold på humanitært grunnlag.

EUROPA - Danmark

Nøkkeltall

Areal i km ² : 43 094	Innbyggere i millioner : 5,4
Flyktninger.....	-
Internt fordrevne	-
Flyktninger i Danmark fra andre land	2 800
Flyktninger hjemvendt til Danmark	-
Asylsøkere fra Danmark til Norge i 2003.....	-

Strengere asylregler

Danmark i dag

Tradisjonelt har Danmark vært et svært flyktningvennlig land. De siste årene har det blitt betraktelig vanskeligere å få asyl, midlertidig beskyttelse eller opphold på humanitært grunnlag i Danmark. Antallet nye asylsøkere er halvert. Dermed virker det som regjeringens harde linje har gitt resultater. Integrasjonsminister Bertel Haarder uttalte tidlig i 2004 at regjeringen ville jobbe for å få tallene ytterligere ned, og at tre av fire asylsøkere ikke har behov for asyl.

Danmark behandlet 4557 asylsøknader i 2003, en nedgang på om lag 25 prosent fra året før. 22 prosent av asylsøknadene ble innvilget. De største gruppene søkere kom fra Serbia og Montenegro, Afghanistan, Russland og Irak. Andre store grupper kom fra Bosnia-Hercegovina, Somalia, Afghanistan, Sri Lanka, Iran og Libanon (i hovedsak statsløse palestinere). Årlig har Danmark en kvote på 500 overføringsflyktninger. Totalt bodde det 2800 flyktninger i Danmark ved årsskiftet 2003/2004.

Blant de strengeste i Europa

Det første avsnittet i veiledningsbrosjyren «Asyl i Danmark. En asylansøgers vei gjennom systemet» har tittelen «Afvisning», og dette er betegnende. Danmark utøver en svært restriktiv asylpolitikk, en av de strengeste i Europa. En konservativ regjering som består av Venstre og De konservative, støttet av Dansk Folkeparti, tok over i november 2001. Begrensning av innvandring hadde vært en av de aller største valgkampsakene, og partiene spilte i noen grad på fremmedfrykt etter terrorangrepene i New York 11. september samme år.

Integrasjonsminister Bertel Haarder fra Venstre har foreslått tiltak for å vise at innstrammingen ikke var tomme valgløfter. Offentlig støtte til flyktninger og asylsøkere er kraftig redusert,

ventetiden for permanent oppholdstillatelse er økt fra tre til sju år, og familiegjenforening er blitt betydelig vanskeligere. Muligheten til å bli gjenforent med foreldre over 60 år er ikke lenger til stede. Vil man gjenforenes med en ektefelle fra et land utenfor EU, må begge parter være over 24 år og beviselig være mest knyttet til Danmark. Et forslag fra regjeringen går ut på at besøkende som er i Danmark på turistvisum må betale 50 000 kroner hvis han eller hun søker om asyl under oppholdet. Forslaget er knyttet opp mot betingelsen om at slektninger eller venner i Danmark må kunne stille en sikkerhet på minst 50 000 for at den besøkende i det hele tatt skal kunne få turistvisum.

Asylsøkere som får oppholdstillatelse, blir tildelt bolig i landets ulike kommuner. Her skal de gjennomgå et treårig integrasjonsprogram med blant annet danskundervisning og aktiveringstiltak.

Press på irakere for å reise hjem

Hjemsendelse av irakiske flyktninger ble viet mye oppmerksomhet i danske medier i siste halvdel av 2003. Rundt 300 irakere som var i landet, opplevde et sterkt press for å reise hjem selv om situasjonen etter okkupasjonen var ustabil og FNs høykommissær for flyktninger (UNHCR) advarte mot hjemsending. Danmark tilbød en støtte på kr 18 000 for hver voksen og 6000 for hvert barn som reiste hjem frivillig. Hvis ikke, ble den offentlige støtten holdt tilbake.

Internasjonalt har Danmark fått flere reaksjoner mot den strenge politikken. UNHCR har flere ganger kritisert Danmark for bestemte punkter i lovgivningen og i gjennomføringen av asylpolitikken. Danmark har også reservert seg mot EUs felles asylpolitikk og mot Dublin II-avtalen. På den annen side er Danmark kjent som en sjenerøs bistandsgiver, og er etter Norge det land i verden som gir mest til organisasjoner som jobber med flyktninger ute i verden.

Finland - EUROPA

Nøkkeltall

Areal i km ² : 337 030	Innbyggere i millioner : 5,2
Flyktninger.....	-
Internt fordrevne	-
Flyktninger i Finland fra andre land.....	2 300
Flyktninger hjemvendt til Finland	-
Asylsøkere fra Finland til Norge i 2003	1

Stort antall asylshoppere

Finland i dag

Av alle land i Europa er det Finland som mottar flest asylsøkere av den kategorien som reiser rundt og søker asyl i flere land. Blant asylsøkerne i 2003 hadde rundt 20 prosent søkt asyl i ett eller flere andre land tidligere. Ved å gi asyl til kun sju personer i 2003 har Finland en innvilgningsprosent på 0,2 – en av de laveste i EU-landene. Mange får imidlertid opphold på annet grunnlag.

Mange fra Øst-Europa

I 2003 søkte 3184 personer om asyl i Finland. Av disse ble 2443 sendt ut av landet. De største flyktninggruppene var fra Serbia og Montenegro, Russland og Bulgaria. I tillegg til de sju som fikk asyl, fikk 140 oppholdstillatelse av beskyttelsesgrunner og 354 oppholdstillatelse av andre grunner, som familiegjening. Ved årets slutt oppholdt nær 2300 personer med flyktningstatus seg i Finland.

Etter innføringen av fingeravtrykkdatabasen Eurodac har det vist seg at 20 prosent av asylsøkerne til Finland har søkt asyl i to eller flere land tidligere. Dette er det høyeste tallet i EU – tilsvarende tall for de andre landene er i all hovedsak under ti prosent. Den mest nærliggende forklaringen er Finlands perifere plassering på Europa-kartet. En høy andel søkere fra Øst-Europa og nabolandet Russland understreker også dette tallet. Av fast bosatte utlendinger i Finland er russerne den klart største gruppen med 27 000 personer.

Over 200 slovakiske sigøynere søkte om asyl i Finland i de første månedene av 2004. Nesten alle fikk avslag og betegnelsen åpenbart grunnløse asylsøkere. 40 prosent av disse hadde tidligere søkt asyl i et annet EU-land. Etter råd fra FNs høykommissær for flyktninger (UNHCR), valgte Finland å gi oppholdstillatelse til en annen gruppe søkere i 2004, nemlig ti fotballspillere fra Sierra Leone. De kom til Finland i august 2003 for å delta i en stor fotballturnering, men valgte å ikke vende tilbake til hjemlandet.

Barnefamilier prioriteres

Det finske Utlänningsverket har inngått et samarbeid med konsultselskapet Accenture om et datasystem som med digitaliserte asylsøknader skal gjøre søknadsbehandlingen mer effektiv. Gjennomsnittlig behandlingstid for asylsøknader i Finland er for tiden 318 dager. Systemet skal etter planen innføres 1. januar 2005.

Utlänningsverket opplyser at barnefamilier og mindreårige som reiser uten følge blir prioritert ved en asylsøknad. Imidlertid var det en deportert barnefamilie som stilte Finland i et dårlig lys i 2003. I oktober avslørte Europarådets antitortur-komité i en rapport at en ukrainsk familie med mor og to barn, mot sin vilje hadde fått sprøyter med bedøvende og nevroleptiske stoffer (som brukes i behandling av visse psykiske lidelser) da de ventet på å bli satt på flyet tilbake til Ukraina, uten lege til stede. Flere internasjonale organisasjoner reagerte med vantro på historien. Europarådets menneskerettighetskommissær Alvaro Gil-Robles fordømte handlingen, og ba om at offentligheten får større innsyn i hva som foregår under hjemsendelsesprosesser.

Tiltak mot diskriminering

De siste årene har finnene utarbeidet en rekke nye lover og tiltak for å tilrettelegge forholdene for flyktninger og å bekjempe diskriminering. 15. januar 2004 ble det vedtatt en ny likestillingslov som gir strengere straffer for alle typer diskriminering. Finland har et eget minoritetsombud som hører inn under Arbeidsdepartementet. Ombudet tar seg av arbeids- og oppholdstillatelse, diskrimineringssaker og støtter asylsøkere som har problemer med å få sosialhjelp og annen offentlig støtte. En handlingsplan mot etnisk diskriminering ble satt i verk av regjeringen i 2001. Gjennom informasjon og ulike kampanjer skal skoler, offentlig ansatte og medier bevisstgjøres. Finlands Flyktningehjelp driver dessuten supporterprosjektet, som har som mål å lære flyktninger finsk.

EUROPA - Frankrike

Nøkkeltall

Areal i km ² : 547 030	Innbyggere i millioner : 59,4
Flyktninger.....	-
Internt fordrevne	-
Flyktninger i Frankrike fra andre land	28 000
Flyktninger hjemvendt til Frankrike	-
Asylsøkere fra Frankrike til Norge i 2003.....	1

Slår ned på illegal innvandring

Frankrike i dag

Illegal innvandring har de siste årene vært et stort problem i Frankrike. Om lag 100 000 personer slipper over landets grenser på ulovlig vis hvert år. En politisk høyrebølge har påvirket regjeringen i mer restriktiv retning. Det slås hardere ned på asylsøkere uten reisedokumenter. Mange reiser gjennom Frankrike for å komme seg til Storbritannia, som er regnet for å være et land der det er lettere å få asyl og hvor man har bedre rettigheter. Etter press fra britiske myndigheter har Frankrike skjerpet grensekontrollen mot Storbritannia.

Svak økning

59 300 personer søkte om asyl i Frankrike i 2003, en økning på to prosent i forhold til året før. Frankrike er dermed ett av få europeiske land som opplevde en økning i antallet asylsøkere. Tyrkere var den største gruppen i 2003, fulgt av søkere fra DR Kongo, Kina og Russland. Andre store grupper kommer fra Frankrikes gamle koloni Algerie, samt Serbia og Montenegro. Ved slutten av 2003 var det 28 000 personer med flyktningstatus i Frankrike. Frankrike har ikke noe formelt integrasjonsprogram for flyktninger som kommer til landet.

Inntil nå har Frankrike operert med to typer oppholdstillatelser for asylsøkere som ikke har fått avslag på søknaden. Flyktninger som blir forfulgt av staten i hjemlandet har hele tiden hatt rett til å arbeide, til en månedlig økonomisk støtte og til å søke om familiegjenforening. Asylsøkere som er forfulgt av andre enn staten i hjemlandet har derimot kun fått oppholdstillatelse, men ingen av de øvrige rettighetene. Med de nye EU-reglene som trådte i kraft 1. mai 2004, har dette skillet nå opphørt.

Strengere regelverk

Lederen i det høyreekstreme partiet Front National, Jean-Marie Le Pen, nådde ikke opp i presidentvalget i 2002. Andre runde av presidentvalget ble i realiteten en folkeavstemning for eller mot Le Pen, og tusenvis av demonstranter møtte opp i gatene for å vise at det finnes et annet, mer innvandrervennlig Frankrike enn det hans nasjonalistiske parti representerer. Likevel har Le Pens fokus på restriksjoner i innvandringspolitikken vunnet gehør i den sittende regjeringen, og en rekke innstramminger i asylovgivningen ble vedtatt i 2003. Fra nå av er Kontoret for beskyttelse av flyktninger og statsløse personer (OFPRA) den eneste ankeinstansen i asylsaker.

En asylsøknad må fylles ut innen 21 dager. Søkere som er satt i varetekt, har fem dager på seg til å fylle ut søknaden. Søknadsprosessen vil fremskyndes for søkere som kommer fra land som er regnet som sikre, og målet er at disse sakene skal være avsluttet innen 15 dager.

Skjerpet kontroll

Etter skjerpet kontroll i forbindelse med tunnelen under Den engelske kanal, har mange asylsøkere i stedet valgt å skjule seg på skip som går ut fra havnebyen Cherbourg. Enkelte velger mer desperate metoder, som å gjemme seg under tog eller lastebiler. Innenriksminister Nicolas Sarkozy var sammen med britiske myndigheter ansvarlig for å stenge asylsenteret Sangatte like ved Den engelske kanal i 2002. Senteret ble av mange brukt som springbrett for å komme seg inn i Storbritannia fra Frankrike.

Innenriksminister Sarkozy ga i oktober 2003 lokale myndigheter et tall på hvor mange illegale innvandrere det er ønsket at de skal sende ut av landet i det kommende året. Politiet har også fått videre fullmakter til å anholde såkalt mistenkelige utlendinger. Menneskerettighetsorganisasjoner har protestert kraftig og mener myndighetene ikke tar høyde for hvor komplekst problemet med illegal innvandring er.

Georgia - EUROPA

Nøkkeltall

Areal i km ² : 169 700	Innbyggere i millioner : 5,2
Flyktninger.....	25 000
Internt fordrevne	260 000
Flyktninger i Georgia fra andre land	3 900
Flyktninger hjemvendt til Georgia.....	117
Asylsøkere fra Georgia til Norge i 2003	-

Interne stridigheter

Georgia i dag

Om lag 260 000 internt fordrevne venter fortsatt på muligheten til å vende tilbake til sine hjem. I dag er det små utsikter til en snarlig løsning på de politiske og etniske konfliktene i Georgia. Det politiske skiftet har imidlertid gitt folk nytt håp.

To væpnede konflikter i løpet av første halvdel av 90-årene har medført store vansker for det georgiske samfunnet; krigen mellom georgiere og abkhasere om den autonome republikken Abkhasias status og krigen mellom georgiere og ossetere om det autonome området Sør-Ossetias status. Flere hundre tusen mennesker ble drevet på flukt som følge av konfliktene, de fleste internt i landet.

Fremdeles spent

Situasjonen har vært spent i vestlige Georgia og Abkhasia siden 1998, da en oppblussing av urolighetene førte til at 35 000 hjemvendte georgiere måtte flykte for andre gang. Foreløpig er det ikke oppnådd enighet om hjemvending og beskyttelse for de 240 000 etniske georgierne som ble fordrevet fra Abkhasia under løsrivelseskrigen i 1992–1993. Abkhasiske ledere setter anerkjennelse av området som en selvstendig stat som betingelse for at de fordrevne skal få vende hjem, en holdning FN har fordømt. Sporadiske forhandlinger mellom FN, Russland, Georgia og Abkhasiske representanter har så langt ikke ført frem.

Så langt har man heller ikke kommet nærmere en løsning på konflikten om Sør-Ossetias status. Nærmere 13 000 internt fordrevne venter fremdeles på å vende hjem. Situasjonen i Sør-Ossetia er vanskelig, men en viss tilbakevending har funnet sted.

I tillegg til de internt fordrevne finnes det nærmere 4000 flyktninger, de aller fleste er ofre fra konflikten i Tsjetsjenia.

Mot integrering

Myndighetene har i stor grad vært imot en integrering av de internt fordrevne. Politikken har tatt sikte på at de skal vende hjem og bidra til å knytte de to utbryterregionene nærmere til sentralmakten i Tbilisi.

Etter mer enn ti år hjemmefra lever de fleste internt fordrevne fremdeles under elendige forhold. Om lag halvparten bor i tidligere hoteller, skoler, fabrikker og sykehus. Arbeidsledigheten er stor, og mange er avhengige av hjelp utenfra.

Georgia sliter hardt økonomisk etter Sovjetunionens sammenbrudd, med indre splittelse og økonomiske nedgangstider. Og nivået på de offentlige tjenestene er lavt og hjelpen til de fordrevne og de fattigste omfatter kun det aller nødvendige. De internt fordrevne har likevel samme tilgang til offentlige tjenester som den øvrige befolkningen.

En viss optimisme

Den internasjonale støtten til de internt fordrevne i Georgia er i ferd med å avta. FNs høykommissær for flyktninger (UNHCR) og de internasjonale hjelpeorganisasjonene trapper ned innsatsen. Regjeringen i landet har imidlertid de to siste årene vist at den er villig til å gjøre mer for å finne gode og mer varige løsninger for de som har måttet forlate sine hjem. Den nye presidenten, Mikhail Saakashvili, har også programfestet og vist at han er villig til å søke en løsning på de politisk-etniske konfliktene.

I fjor søkte 177 personer fra Georgia asyl i Norge. Av 293 behandlede søknader i fjor ble ingen innvilget asyl, mens én søker fikk opphold på humanitært grunnlag.

EUROPA - Kypros

Nøkkeltall

Areal i km ² : 9 250	Innbyggere i millioner : 0,8
Flyktninger.....	-
Internt fordrevne	210 000
Flyktninger i Kypros fra andre land	5 300
Flyktninger hjemvendt til Kypros	-
Asylsøkere fra Kypros til Norge i 2003	-

En kvart million på flukt

Kypros i dag

Turistene på den populære ferieøya Kypros har i liten grad latt seg merke med den årelange konflikten som har herjet på øya. I årtier har øya vært oppdelt i en gresk og en tyrkisk del, og rundt en kvart million mennesker på flukt i eget land har ikke kunnet vende tilbake til hjemmene sine. Til tross for mange forsøk på å få partene til å komme til enighet, er landet fortsatt delt. Kypros har også opplevd en markant økning i antall asylsøkere det siste året, hovedsakelig fra Midtøsten.

Konflikt med dype røtter

Da Kypros fikk sin selvstendighet i 1960, tok det greske flertallet på øya makten. I underkant av 80 prosent av øyas innbyggere er av gresk avstamning, 18 prosent er tyrkere og fire prosent har røtter i andre land, for eksempel Armenia. Årelange konflikter mellom Hellas og Tyrkia satte sitt preg på øya, og det var stadig uroligheter mellom disse to gruppene.

I 1974 toppet det seg da Tyrkia invaderte den nordlige delen av øya og bombet hovedstaden Nikosia. Bakgrunnen var at militæret i Hellas hadde fjernet øyas president, Vaneziz Makarios. Denne situasjonen førte til at nær en tredjedel av befolkningen ble drevet på flukt i sitt eget land. 200 000 gresk-kyprioter flyktet til den sørlige delen av øya, mens 60 000 tyrkisk-kyprioter dro nordover. Presidenten som etterfulgte Makarios, ønsket at Kypros skulle være en selvstendig stat med to administrative deler. Tyrkia ville ikke trekke seg tilbake fra landet, og opprettet i 1983 Den Tyrkiske Republikk Nord-Kypros, en stat som kun Tyrkia har anerkjent.

Nei til gjenforening

FN, med generalsekretær Kofi Annan i spissen, har flere ganger forsøkt å mekle i konflikten. Lederne fra de to delene av øya står fortsatt langt fra hverandre på viktige spørsmål som de internt fordrevnes rettigheter til å få husene sine tilbake. Et håp ble tent da den greske og den tyrkiske statsministeren ble enige om FNs forslag til fredsavtale i april 2004. Målet var å få landet gjenforent før EU-medlemskapet 1. mai var et faktum. I en folkeavstemning om avtalen 24. april lød det et rungende ja fra den tyrkiske siden med 65 prosent, mens 75 prosent av gresk-kypriotene stemte nei. Dermed er det bare den greske sørsiden av øya som får nytte godt av fordelene EU-medlemskapet gir.

Fersk søknadsbehandler

Inntil 1. januar 2002 behandlet FNs høykommissær for flyktninger (UNHCR) alle asylsaker for øystaten, men etter dette har Kypros, nærmere bestemt myndighetene på den sørlige delen, selv tatt seg av sine asylsøkere i instansen Asylenheten. Det er ventet at landets inntreden i EU vil gi Kypros et økende antall asylsøkere.

Mer enn 4400 personer søkte asyl på Kypros i 2003, en markant økning fra året før, da det var 950 asylsøkere. De aller fleste kom fra land i Midtøsten. Av de 400 sakene som ble behandlet i løpet av året, fikk én person opphold på humanitært grunnlag, 270 fikk avslag og resten av sakene ble innvilget.

Den 23. april 2003 ble grensen mellom den gresk-kypriotiske og den tyrkiske delen av Kypros åpnet for første gang siden den tyrkiske invasjonen i 1974. Mange asylsøkere har etter dette ankommet den nordlige delen av øya for så å krysse grensen mot sør. 5300 flyktninger oppholdt seg på Kypros ved årsskiftet 2003/2004.

En rekke illegale innvandrere som ankommer i båt, er stoppet i kypriotiske farvann de siste årene, både i nord og i sør. Flere som kommer fra Libanon og Syria, ofte statsløse palestinere, er blitt oppdaget og sendt tilbake til disse landene. I nord er flere blitt fengslet for å ha forsøkt å komme inn i landet på ulovlig vis. Etter en tid i varetekt er de illegale innvandrerne sendt til sine hjemland via Tyrkia.

Kroatia - EUROPA

Nøkkeltall

Areal i km ² : 56 542.....	Innbyggere i millioner : 4,4
Flyktninger	209 100
Internt fordrevne	11 493
Flyktninger i Kypros fra andre land	4 200
Flyktninger hjemvendt til Kypros	9 866
Asylsøkere fra Kypros til Norge i 2003	9

Kun én av tre serbere har vendt hjem

Kroatia i dag

De aller fleste av de 220 000 etniske kroaterne som ble fordrevet som følge av krigshandlingene og konflikten i første halvdel av 90-årene har nå vendt tilbake til sine hjem. Dette står i sterk kontrast til situasjonen for de etniske serberne som ble fordrevet. Kun en tredel av de over 300 000 etniske serberne som ble internt fordrevet eller flyktet utenlands har så langt vendt hjem.

Det offisielle tallet på internt fordrevne i Kroatia er i overkant av 11 000. Dette inkluderer om lag 9 700 kroater og om lag 1 700 etniske serbere. Mer enn 200 000 serbere fra Kroatia er fortsatt flyktninger, hovedsakelig i Serbia og Montenegro og i Bosnia og Hercegovina. Dette forklarer også det relativt lave antallet internt fordrevne etniske serbere, som er registrert i Kroatia.

Etnisk rensing

Oppløsningen av Jugoslavia skjerpet de etniske motsetningene og Kroatiens uavhengighetserklæring i juni 1991 resulterte i en væpnet konflikt som varte frem til 1995. Flere hundre tusen ble tvunget til å forlate sine hjem. Samtidig søkte flere tusen etniske kroater tilflukt i Kroatia, særlig fra naborepublikken Bosnia-Hercegovina. Etniske serbere, som før krigen utgjorde i overkant av 12 prosent av befolkningen i Kroatia, utgjør i dag kun 4,5 prosent.

Den første avtalen om retten til å vende hjem og retur av internt fordrevne og flyktninger ble inngått i 1997. Frem til 2002 ble denne retten i stor grad ignorert av myndighetene i landet. Siden desember 2003 har den nye regjeringen sagt at den vil støtte retur av minoriteter og løse problemer knyttet til eiendom, gjenoppbygging og pensjoner. EU har også krevd at regjeringen gjør mer enn det den hittil har gjort for å få til retur av serbere.

Vanskelig retur

I dag har om lag 123 000 returnert til Kroatia etter krigens slutt, inkludert 88 000 etniske serbere. Mange har imidlertid måttet gi opp forsøket på å gjenoppta livet i sine gamle hjem og landsbyer. I følge internasjonale hjelpeorganisasjoner har én av tre returnerte familier på ny forlatt sine hjem og valgt et liv i utlendighet eller tatt bolig andre steder i Kroatia. Undersøkelser viser også at stadig færre serbere nå ønsker å vende tilbake til sine hjem i Kroatia. Mange er integrert i eksillandet og de har gitt opp drømmen og kampen om å få tilbake sine hjem.

Myndighetene i landet har helt frem til i dag vært avvisende til retur av etniske serbere, og har heller ikke satt i verk effektive tiltak for å få til dette. Samtidig har lokale myndigheter og folk hatt en fiendtlig holdning til sine tidligere innbyggere og naboer. Særlig vanskelig har det vært for serbere å få tilbake sine hus eller få hjelp til gjenoppbygging.

Etniske serbere blir ofte diskriminert på arbeidsmarkedet og havner bakerst i køen til offentlig service; som skole og helse. Også etniske kroater er forhindret fra å vende hjem på grunn av dårlige økonomiske og sosiale forhold. I enkelte områder er arbeidsledigheten opp mot 90 prosent, noe som fører til at det kun er de eldre som vender hjem.

I 2003 søkte 51 personer fra Kroatia om asyl i Norge. I samme periode ble 63 asylsøknader behandlet, ingen fikk innvilget asyl, to fikk opphold på humanitære vilkår.

EUROPA - Nederland

Nøkkeltall

Areal i km ² : 41 526	Innbyggere i millioner : 16,1
Flyktninger.....	-
Internt fordrevne	-
Flyktninger i Nederland fra andre land	12 400
Flyktninger hjemvendt til Nederland	-
Asylsøkere fra Nederland til Norge i 2003	1

Blant de strengeste i Europa

Nederland i dag

Nederland er fylt opp! Dette var hovedslagordet til den høyrepopulistiske partilederen Pim Fortuyn, som ble drept i forkant av valgkampen i 2002. Likevel fikk det nokså nystiftede partiet hans, LPF, plass i regjeringen og et betydelig antall representanter i parlamentet. Etter at den nye borgerlige regjeringen tiltrådte sommeren 2002, har Nederland forsøkt å kutte ned på antallet asylsøkere, og er ved siden av Danmark ett av Europas mest restriktive land i asylspørsmål.

Færre asylsøkere

Om lag 13 400 personer søkte om asyl for første gang i Nederland i 2003, 28 prosent færre enn året før. De fleste asylsøkerne kommer fra Angola, Sierra Leone, Irak, Iran, Afghanistan og Somalia. Ved inngangen til 2004 bodde 12 400 flyktninger i Nederland.

Menneskerettighetsorganisasjonen Human Rights Watch har uttalt at Nederland må endre praksisen med å vurdere et så stort antall asylsøknader som grunnløse. De påpeker at sakene er komplekse, og som regel krever grundigere behandling enn nederlandske myndigheter gir. I begynnelsen av 2003 ble 60 prosent av asylsøknadene behandlet på under 48 timer. Spesielt reagerer organisasjonen på at 30 prosent av sakene som betraktes som grunnløse dreier seg om barn som ankommer landet alene, og at regjeringen har kuttet kraftig ned på midler til økonomisk støtte og boligtilbud for asylsøkere.

Sperrer asylsøkere inne

Kort tid etter at regjeringen ble dannet, fikk LPF en ministerpost for utlendingspolitikk og integrasjon. Asylsøkere kunne reise fritt rundt i Nederland etter den daværende lovgivningen, men minister Hilbrand Nawijn var raskt ute med å foreslå at asylsøkere skulle holdes innesperret mens søknadene deres er under behandling. Forslaget ble ikke vedtatt, men det er bygd flere «deportasjonssentre» ved flyplasser og havner. Disse har plass til flere hundre personer, og huser asylsøkere som venter på å bli sendt ut av landet. Med en kort behandlingstid på søknadene tilbringer mange søkere hele ventetiden på slike sentre. Menneskerettighetsgrupper og flyktningorganisasjoner har vært sterkt kritiske til sentrene, som de mener minner om fengsler.

Et annet forslag fra ministeren gikk ut på at alle kriminelle flyktninger og innvandrere, også de som har fått nederlandsk statsborgerskap skal sendes ut av landet. Dette møtte imidlertid kraftig motbør fra deler av regjeringen. I februar 2004 kom et vedtak om å utvise 26 000 asylsøkere uten formell oppholdstillatelse fra landet, til protester fra organisasjoner og nederlendere forøvrig. 10 000 samlet seg i demonstrasjonstog i Amsterdam mot dette vedtaket, og en undersøkelse viste at de fleste var for å gi amnesti til asylsøkere som har vært i landet i fem år eller mer.

Ulike former for beskyttelse

Flertallet av asylsøkere oppholder seg på asylsentre mens saken er under behandling. Her får de utbetalt et ukentlig beløp til mat og klær. Legehjelp og rettshjelp er gratis. De har lov til å jobbe i begrensede tidsperioder, og barna får skolegang.

Blir man anerkjent som flyktning, får man tre års midlertidig oppholdstillatelse i Nederland. Dersom forholdene i flyktningens hjemland bedrer seg vesentlig, kan saken bli gjenopptatt og oppholdstillatelsen inndratt. Etter tre år kan flyktningene søke om permanent oppholdstillatelse og etter fem år kan de søke om nederlandsk statsborgerskap. Alle flyktninger må gjennom et obligatorisk integreringsprogram med nederlandsk språkopplæring. Samme vilkår har asylsøkere som gis opphold på humanitært grunnlag. Dette gis for eksempel til traumatiserte flyktninger eller personer som risikerer tortur hvis de vender tilbake til hjemlandet. Det gis også status som krigsflyktning, som gjelder i ett år. Hvis krigen i hjemlandet tar slutt, kan de sendes tilbake, eller få behandlet saken på nytt. Nederland undertegnet i mars 2003 en hjemvendingsavtale med FNs høykommissær for flyktninger (UNHCR), for 40 000 afghanske flyktninger.

Norge - EUROPA

Nøkkeltall

Areal i km ² : 324 220	Innbyggere i millioner : 4,5
Flyktninger.....	-
Internt fordrevne	-
Flyktninger i Norge fra andre land	11 000
Flyktninger hjemvendt til Norge	-

Norge strammer grepet

Norge i dag

Antall asylsøkere til Norge har ligget svært høyt de siste årene, samtidig som rundt 80 prosent av søkerne får negativt svar. Som følge av dette har den norske regjeringen vært på offensiven for å stramme inn asylpolitikken. Kommunalminister Erna Solberg har satt i verk en rekke tiltak for å hindre det hun kaller asylshopperne.

Ett av tiltakene er informasjonsfilmer om mulighetene for å få asyl i Norge. Filmene er produsert for å gjøre det kjent i asylsøkeres hjemland at man ikke får beskyttelse i Norge hvis man ikke har behov for det. Hensikten er å unngå at mange bruker alle sine midler til å betale menneskesmuglere, for deretter å bli sendt tilbake til hjemlandet. Filmene er sendt på russisk og ukrainsk tv, og en liknende film skal produseres for fjernsynsvisning i Kosovo.

Færre søkere

16 610 personer søkte om asyl i Norge i 2003. Av disse fikk 3557 personer, 22 prosent, positivt svar på søknaden, mot 18 prosent året før. 2216 fikk opphold av beskyttelsesgrunner, mens 756 fikk opphold på humanitært grunnlag. 585 fikk asyl, flere enn noen gang tidligere.

Utlendingsdirektoratet (UDI) mener dette har sammenheng med at det var færre grunnløse asylsøknader enn i 2002. De største gruppene kom fra Serbia og Montenegro, Russland (særlig Tsjetsjenia), Irak, Somalia og Afghanistan. Det var med andre ord hovedsakelig asylsøkere fra områder med krig, uro og ustabile menneskerettighetsforhold. Ved årsskiftet 2003/2004 bodde 11 000 flyktninger i Norge.

Regjeringen innførte fra 1. januar 2004 det som blir omtalt som 48-timersregelen i behandlingen av asylsøknader. Asylsøkere som kommer fra et trygt land, skal få søknaden sin behandlet av UDI innen 48 timer. Om søknaden blir avslått, skal søkeren være ute av landet innen 72 timer. Regjeringen har varslet innføring av tilsvarende screening for alle asylsøkere fra og med 2005. Mange kritikere, blant annet Flyktningerådet, NOAS og Advokatforeningen, mener dette kan gå på bekostning av rettssikkerheten.

Økt menneskesmugling

De siste årene har Norge sett stadig flere tilfeller av illegal innvandring og menneskesmugling. I januar og februar 2004 ble 233 illegale innvandrere stanset ved norske grenseoverganger, mot 109 i samme periode i 2003. Norsk politi mener dette kan komme av den skjerpede kontrollen med asylsøkere. Økte ressurser til grensepolitiet skal forsøke å begrense menneskesmuglingen og hindre asylsøkere i å ødelegge reisedokumentene sine ved grensen. Schengen- og Dublin-samarbeidet som Norge deltar i gjør kontroll mer effektivt. Blant annet er det etablert et eget fingeravtryksregister (Eurodac) som minsker muligheten til for eksempel asylshopping, som betyr at en asylsøker søker asyl i flere land, noe som er svært ressurskrevende. Dublin-samarbeidet forutsetter at alle asylsøkere skal få saken behandlet av et land, men bare av ett.

Praksis

Asylsøkere får utbetalt et begrenset beløp hver måned, de får gratis legehjelp og arbeidstillatelse mens saken behandles. Norsk organisasjon for asylsøkere, NOAS, har i 20 år veiledet asylsøkere, sørget for juridisk hjelp og drevet politisk arbeid for å ivareta asylsøkeres interesser. Det er også NOAS som har hatt ansvaret for å tilby rettshjelp til nyankomne flyktninger i mottak. Ordningen er i ferd med å bli erstattet av et informasjonsprogram som ble opprettet som et samarbeid mellom NOAS og UDI i 2003. Informasjonsprogrammet består av en film som vises hver kveld på de to transittmottakene Tanum og Lierskogen, samt en brosjyre som finnes på 38 språk. Programmet finnes i to versjoner, en for antatt grunnløse og en for antatt godt begrunnede søknader. I tillegg får asylsøkere tilbud om kontakt med en informasjonsmedarbeider og tolketjeneste. Det er hver enkelt mottakerkommunes ansvar å sørge for at flyktningene får et sted å bo og at de integreres, blant annet ved hjelp av norskundervisning.

Flyktninger som skal vende tilbake får 10 000 kroner i kontanter, 5000 kroner for frakt av personlige eiendeler og reisekostnader fra nærmeste flyplass i Norge til hjemlandet. Flyktningerådet driver INCOR-prosjektet som har som mål å veilede og informere flyktninger som vurderer å vende tilbake til hjemlandet. Prosjektet er finansiert av UDI.

EUROPA - Portugal

Nøkkeltall

Areal i km ² : 92 391	Innbyggere i millioner : 10,0
Flyktninger.....	-
Internt fordrevne	-
Flyktninger i Portugal fra andre land	-
Flyktninger hjemvendt til Portugal	-
Asylsøkere fra Portugal til Norge i 2003	-

Trenger arbeidskraft

Portugal i dag

Portugal er ett av EU-landene som har minst erfaring med å behandle asylsøknader. Ved utgangen av 2003 befant det seg kun to anerkjente flyktninger i Portugal, og i løpet av året søkte 88 personer om asyl. De lave tallene betyr derimot ikke at Portugal ikke har tilstrømning av utenlandske borgere. Behovet for arbeidskraft utenfra er stort, siden Portugal har opplevd en voldsom økonomisk vekst det siste tiåret. Nye lover går imidlertid i retning av å begrense innvandringen, delvis i tråd med EUs initiativ for en felles asylpolitikk.

Mange får arbeidstillatelse

Antall personer som søkte asyl i 2003 var halvparten så mange som i 2002, og langt lavere enn gjennomsnittet på om lag 250 i årene 1995–2001. To personer fikk asyl, mens 11 fikk opphold på humanitært grunnlag. I 2002 oppholdt det seg 400 000 innvandrere i landet. Mange av disse har bodd og jobbet i landet i flere år uten å ha formalitetene i orden. Portugal har ingen innvandringsstopp, og så vel arbeidstakere innen byggebransjen, turisme og renhold som ingeniører, tannleger og journalister har kommet til landet for å dekke behovet for arbeidskraft.

Strammer inn

Fra 1. januar 2003 trådte en ny regel i kraft som begrenser antallet utlendinger som får oppholds- og arbeidstillatelse i landet. Alle som ønsker arbeids- og oppholdstillatelse i Portugal må søke om dette fra hjemlandet sitt. I en overgangsperiode får alle med ulovlig opphold ett års oppholdstillatelse dersom de kan fremvise arbeidskontrakt. Myndighetene har imidlertid varslet at de vil holde et øye med ulovlige innvandrere, og oppfordrer alle utlendinger som bor i landet uten formelle rettigheter, til å reise hjem for å søke arbeid og opphold derfra.

Stillinger blir utlyst i mange utenlandske medier, særlig i øst-europeiske og vestafrikanske land og tidligere koloniland som Brasil, Mosambik og Angola. Det er fra disse landene de fleste innvandrerne kommer fra. Etter hvert vil regelen bli strammet inn slik at bare arbeidstakere som blir ansatt i de utlyste stillingene, får oppholdstillatelse i landet.

Nytt håp i gammel koloni

I 2002 ble lederen for opprørsstyrken UNITA, Jonas Savimbi, myrdet i Angola, og en langvarig borgerkrig tok endelig slutt. Året etter vendte titusener angolnere hjem fra Portugal. Portugiserne var tidligere koloniherrer i Angola, og ga ikke makten helt fra seg før Angola ble erklært selvstendig i 1975. En del av dem som har reist tilbake er portugisiske statsborgere av angolansk opprinnelse, med et nostalgisk forhold til landet. Mange har sett forretningsmuligheter i et land som må bygges opp igjen etter nær 30 år med krigens ødeleggelser. Portugal har de siste årene støttet Angola med humanitær hjelp, mat, medisiner og oppstartshjelp for landbruket.

Russland - EUROPA

Nøkkeltall

Areal i km ² : 17 075 200	Innbyggere i millioner : 144,1
Flyktninger.....	49 000
Internt fordrevne	366 000
Flyktninger i Russland fra andre land	161 300
Flyktninger hjemvendt til Russland	-
Asylsøkere fra Russland til Norge i 2003	1 891

Uløst konflikt i Tsjetsjenia

Russland i dag

Krigshandlingene i Tsjetsjenia pågår fremdeles. Tross grove brudd på menneskerettighetene er det liten innblanding fra det internasjonale samfunnet, og russiske myndigheter hevder konsekvent at konflikten er et internt anliggende.

Totalt finnes det i dag mer enn 366 000 internt fordrevne i Russland. De fleste er ofre for konflikten i Tsjetsjenia. Inne i den krigsherjede republikken befinner det seg om lag 194 000 internt fordrevne, mens 67 000 fremdeles søker tilflukt i naborepublikken Ingusjetia. I 2003 økte tallet på tsjetsjenske asylsøkere med nesten 70 prosent i forhold til året før. I tillegg til de internt fordrevne har om lag 161 000 flyktninger og asylsøkere søkt beskyttelse i Russland. 150 000 av disse er afghanere.

10 år med konflikt

Den pågående konflikten mellom russiske føderale styrker og separatistgrupper i Tsjetsjenia startet i 1994. En fredsavtale ble undertegnet i 1996, men i 1999 iverksatte russiske myndigheter en militær kampanje i Tsjetsjenia, etter at tsjetsjenske separatister hadde gått inn i naborepublikken Dagestan og etter flere terrorhandlinger i Moskva og det sørlige Russland.

Kamphandlingene mellom tsjetsjenske separatister og føderale styrker fortsetter. Russiske myndigheter hevder de har kontroll over republikken og forsøker å gi inntrykk av at forholdene har normalisert seg. I fjor ble det avholdt en folkeavstemning som bekreftet Tsjetsjenias status som en republikk i Den russiske føderasjonen. Like etter ble den utnevnte russiske administratoren, Akmad Kadyrov, valgt til president i republikken. Valgene ble av mange betegnet som en farse og hadde liten legitimitet. 9. mai i år ble Kadyrov drept i et attentat.

Tvinges hjem

Ulike menneskerettighetsorganisasjoner fortsetter å avdekke grove brudd på menneskerettighetene i Tsjetsjenia, og anklager russiske myndigheter for å ikke vise reell vilje til å forhindre og straffe overgrep. Russiske myndigheter kritiseres også for å tvinge internt fordrevne til å reise tilbake til Tsjetsjenia mot sin vilje. Særlig gjelder dette de mange tsjetsjenerne som har søkt tilflukt i naborepublikken Ingusjetia.

Voldsspiral

Tsjetsjenske grupperinger har blitt anklaget for å stå bak en rekke terrorhandlinger i Russland. Russiske myndigheter forsvarer derfor krigføringen i Tsjetsjenia som en del av den internasjonale kampen mot terror. Menneskerettighetsorganisasjoner uttrykker stor bekymring over at tsjetsjenerne over store deler av Russland stemples som potensielle terrorister, og utsettes for utstrakt diskriminering og trakassering som følge av dette. Et økende antall tsjetsjenerne søker tilflukt i utlandet. Mer enn 48 700 personer fra Russland er i dag asylsøkere eller flyktninger i andre land.

Tsjetsjenerne i Norge

Norge har i praksis gitt beskyttelse til alle tsjetsjenske asylsøkere som kommer direkte fra Tsjetsjenia. Fra mai 2004 har norske myndigheter varslet en endret praksis, og vil vurdere på individuelt grunnlag om asylsøkerne kan oppnå beskyttelse andre steder i Russland. I 2003 søkte 1893 personer fra Russland asyl i Norge. Asylsøkere fra Russland var dermed den tredje største asylsøkergruppen etter Serbia og Montenegro og Afghanistan.

Tsjetsjenia - Tilbakevending

Tvinges hjem

Russiske myndigheter har erklært krigen i Tsjetsjenia for over, og president Putin gjør det han kan for å overbevise sitt eget folk og verden for øvrig om at situasjonen er i ferd med å normalisere seg. Som et ledd i denne prosessen tar russiske myndigheter i bruk sterke virkemidler for å få internt fordrevne til å vende hjem.

Siden 1994 har om lag én av tre innbyggere forlatt den krigsherjede republikken. Myndighetene bruker både gulrot og pisk for å få folk til å returnere. Mange kvier seg for å dra hjem til Tsjetsjenia, der hverdagen fremdeles er preget av terror, forsvinninger, fengslinger, tortur, tvangsflytting, kontrollerte medier, politisk diskriminering og fravær av internasjonale observatører og journalister.

80 000 russiske soldater og 2000 politifolk er satt inn for å nedkjempe den siste rest av motstand fra tsjetsjenske separatister. Hovedstaden Grosnij ligger i ruiner. Ni av ti hus er ødelagt. De som drar hjem blir ofte henvist til å bo i midlertidige innkvarteringer som myndighetene tilbyr. Mer enn 30 000 returnerte bor i dag i slike innkvarteringer. Andre tar inn hos slektninger. Menneskerettighetsorganisasjoner fortsetter å dokumentere alvorlige og omfattende brudd på menneskerettigheter.

Gulrot og pisk

I begynnelsen av 2003 var det registrert mer enn 100 000 internt fordrevne tsjetsjenere i naborepublikken Ingusjetia. Om lag 19 000 av disse bodde i telteleire. I dag er antallet registrerte tsjetsjenere i Ingusjetia 67 000 og kun 4 – 5 000 bor fortsatt i telteleire.

Føderale og lokale myndigheter har iverksatt tiltak for å assistere internt fordrevne med retur, men blir kritisert for ikke å respektere prinsippet om frivillighet. I 2003 ble flere av leirene i Ingusjetia stengt. Gass- og strømforsyning ble kuttet. Personer ble fjernet fra lister som gir rett til humanitær hjelp og internt fordrevne fikk beskjed om at de ikke ville få rett til kompensasjon for ødelagte hus dersom de ikke returnerte mer eller mindre umiddelbart. Det ble også rapportert om trusler, vilkårlige anholdelser, arrestasjoner og forsvinninger blant tsjetsjenske internt fordrevne i Ingusjetia.

Ifølge den russiske menneskerettighetsorganisasjonen Memorial, oppgir de fleste internt fordrevne sikkerhetssituasjonen i Tsjetsjenia som hovedårsak til at de ikke ønsker å returnere. Andre har returnert i håp om å få kompensasjon for husene sine.

Både FNs spesialrepresentant for internt fordrevne, Francis Deng, og FNs humanitære koordinator, Jan Egeland, understreket under sine besøk i området i 2003 og 2004, at russiske myndigheter må overholde prinsippet om frivillig retur.

Brudd på menneskerettigheter

Menneskerettighetsorganisasjoner fortsetter å dokumentere alvorlige og omfattende brudd på menneskerettigheter i Tsjetsjenia.

Memorial har nøye fulgt situasjonen i regionen de fire siste årene. Organisasjonen, som kun dekker en tredjedel av territoriet i Tsjetsjenia, melder om omfattende brudd på menneskerettigheter, og at bruddene har økt i omfang de siste årene. 2000 tsjetsjenere er fortsatt savnet siden starten på den andre tsjetsjenske krigen i 1999. I fjor registrerte organisasjonen 477 kidnappinger. De reelle tallene er trolig høyere. Av disse er kun 155 frigitt, 49 ble funnet drept og 273 er fortsatt savnet. I all hovedsak er det russiske militære som anklages for overgrep, men det rapporteres også om grove menneskerettighetsbrudd begått av tsjetsjenske grupperinger. Generell, grov kriminalitet er et stort problem.

Innsatsen til de lokale og internasjonale hjelpeorganisasjonene lammes av den brutale hverdagen. Kun et fåtall organisasjoner er i dag operative i Tsjetsjenia, blant dem Dansk Flyktningehjelp. Hjelpen er begrenset, men like fullt nødvendig og avgjørende for de som er mottakere. Siden 1995 er mer enn 50 hjelpearbeidere forsvunnet, mens ti er drept.

Det internasjonale samfunnet er bekymret for de begrensede mulighetene som internasjonale observatører og hjelpearbeidere har for å gi beskyttelse og assistanse i regionen. I 2002 klarte ikke russiske myndigheter og Organisasjonen for sikkerhet og samarbeid i Europa (OSSE) å bli enige om betingelsene for organisasjonens tilstedeværelse i Tsjetsjenia, og organisasjonens kontor der ble stengt.

Valgfarse

I fjor ble det avholdt en folkeavstemning som bekreftet Tsjetsjenias status som en republikk i Den russiske føderasjonen. Like etter ble den russiske utnevnte administratoren, Akmad Kadyrov, valgt til president i republikken. Begge prosessene ble sterkt kritisert av internasjonale institusjoner, deriblant av OSSE og Europarådet, som også Russland er medlem av.

Memorial og flere andre som arbeider med beskyttelse av menneskerettigheter i den russiske føderasjonen mener det er umulig å avholde frie valg i Tsjetsjenia, slik situasjonen er. Kritikere hevder at folkeavstemninger ikke vil føre til fred så lenge de som arbeider for uavhengighet, inkludert deler av den tsjetsjenske motstandsbevegelsen, ikke tas med i den politiske prosessen. Attentatet på president Kadyrov 9. mai i år kan også tolkes som en bekreftelse på dette.

I 2000 og 2001 vedtok FNs menneskerettighetskommissjon resolusjoner som kritiserte alvorlige og omfattende brudd på menneskerettigheter og advarte mot en humanitær krise i Tsjetsjenia. På tross av manglende forbedringer i menneskerettighetssituasjonen ble det ikke vedtatt tilsvarende resolusjoner i 2002, 2003 og 2004. Det internasjonale samfunnet har i stor grad latt russiske myndigheter gjøre som de vil, uten nevneverdig kritikk og innblanding. ✘

Tilbakevending - Tsjetsjenia

EUROPA - Serbia og Montenegro

Nøkkeltall

Areal i km ² : 102 350	Innbyggere i millioner : 10,7
Flyktninger.....	70 100
Internt fordrevne	225 000
Flyktninger i Serbia og Montenegro fra andre land	291 100
Flyktninger hjemvendt til Serbia og Montenegro	7 563
Asylsøkere fra Serbia og Montenegro til Norge i 2003.....	2 180

Få vender hjem

Serbia og Montenegro i dag

Etter mange år med politisk vanstyre, krig og sanksjoner sliter Serbia og Montenegro med å gi sin befolkning sosial og økonomisk trygghet. Blant de mest sårbare finner vi de internt fordrevne. Én av ni befinner seg under fattigdomsgrensen.

Flyktet fra krigene på Balkan

Serbia og Montenegro huser i dag over en halv million flyktninger og internt fordrevne etter 1990-årenes kriger på Balkan. De fleste gjenværende flyktningene kommer fra Kroatia (189 400) og Bosnia & Herzegovina (99 700). I tillegg kommer om lag 250 000 internt fordrevne. De aller fleste av disse er serbere og andre minoriteter som flyktet fra Kosovo under og etter NATOs krig mot Jugoslavia i 1999. Mer enn 22 000 er internt fordrevet i selve Kosovo.

Serbere tør ikke vende hjem til Kosovo

FN-administrasjonen (UNMIK) og den NATO-ledede styrken (KFOR), som styrer Kosovo som et protektorat, har ikke klart å gjenopprette et multi-etnisk samfunn. Mindre enn 10 000 av de som flyktet fra provinsen våren og sommeren 1999, har returnert. Hovedårsaken til det lave antallet er den reelle frykten for overgrep fra sivile albanere. Av de om lag 300 000 serberne som bodde i Kosovo før utdrivelsen i 1999, har kun 80 000 blitt igjen, og utgjør i dag kun to prosent av befolkningen. De aller fleste bor i den nordlige delen av byen Mitrovica, mens andre lever innenfor små enklaver beskyttet av den internasjonale fredsstyrken.

Brennpunkt Mitrovica

De etniske spenningene nådde et klimaks i mars 2004, da tre kosovoalbanske gutter druknet, etter at de angivelig ble drevet ut i en elv av lokale serbere. Hendelsen utløste omfattende voldshandlinger. Hardest gikk det ut over den serbiske minoriteten. 19 mennesker ble drept, og nærmere 900 skadd. Mer enn 300 hus ble jevnet med jorden og 30 serbiske kirker brant ned. Over 3000 mennesker ble tvunget til å forlate sine hjem.

Sterk frustrasjon i hele befolkningen

Frustrasjonen på begge sider i konflikten retter seg mot det internasjonale samfunnet, som ikke har lyktes med å finne en politisk løsning på den bitre konflikten. Mange serbere ser på en deling av Kosovo som den eneste realistiske løsningen, mens kosovoalbanerne ikke vil akseptere annet enn et selvstendig og udelte Kosovo.

Situasjonen er vanskeligst for de internt fordrevne. De fleste har store problemer med å finne jobb og husvære. Mange har begrenset tilgang til offentlige servicetilbud og støtteordninger, og får ikke oppfylt sine rettigheter siden de mangler identifikasjonspapirer. Aller nederst finner vi romabefolkningen (sigøynere) som er henvist til å bo i kollektive sentre. Den siste gruppen utgjør om lag 10 000 mennesker. Mange av disse er avhengig av matvarehjelp.

Kroatiske myndigheter motarbeider retur

Om lag 300 000 serbere flyktet fra etnisk rensing i Kroatia under krigen. Kun én av tre eller 100 000 har returnert. Både myndighetene og lokalbefolkningen i Kroatia har motarbeidet en omfattende retur. Heller ikke de serberne som flyktet fra sine hjem i Bosnia har returnert i stor skala. I Serbia bor det i dag fremdeles nærmere 100 000 serbere som flyktet fra Bosnia under krigen.

Integrering som nasjonal strategi

Regjeringen i Beograd har utarbeidet en nasjonal strategi for hvordan den skal løse problemene knyttet til flyktninger og internt fordrevne. Løsningene går i dag mer i retning av integrasjon enn tilbakevending. Etter år i eksil har mange gitt opp håpet om å vende hjem, samtidig som mange er godt integrert i det nye samfunnet. Myndighetene i Serbia har også bidratt til dette gjennom innvilging av statsborgerskap. Spørsmålet om de internt fordrevne fra Kosovo er mer åpent. Myndighetene i Beograd har vært lite villig til å akseptere en politikk som på sikt kan svekke landets krav om at Kosovo skal forbli en del av staten Serbia. Spørsmålet om retur har derfor vært mer sentralt enn spørsmålet om integrering.

Stor gruppe i Norge

Flyktninger fra Balkan utgjør i dag den største gruppen asylsøkere i Norge. I 2003 søkte 2 200 flyktninger fra Serbia og Montenegro om asyl i Norge, og antallet søkere steg mot slutten av året. I fjor fikk 112 søkere opphold. 96 prosent av søkerne fikk avslag.

Tilbakevending - Kosovo

Hjem om hundre år

Da NATO 24. mars 1999 innledet sin 77 dagers krig mot Jugoslavia var målet å sikre et fredlig, demokratisk og multietnisk Kosovo. Det endte isteden i drap, etnisk rensing, ødeleggelse og hundretusener av kosovoalbanere på flukt.

Nå, fem år etter, er det fremdeles ingen fredelig sameksistens mellom de ulike folkegruppene. De få gjenværende serberne, 80 000 av om lag 300 000 før krigen, utgjør i dag kun to prosent av befolkningen i Kosovo. De bor i egne områder eller enklaver under konstant beskyttelse fra internasjonalt politi og militære. Barn må transporteres av soldater til skolen, pensjonister må ha væpnede vakter utenfor inngangsdøren og serbiske politikere må ha politieskorte til møtene i parlamentet.

Andre minoriteter har lidd samme skjebne. Av i alt 225 000 mennesker som flyktet fra Kosovo, har færre enn 10 000 serbere, roma og andre minoriteter vendt tilbake siden FN overtok administrasjonen av provinsen i 1999. Dersom tilbakevendingen fortsetter i samme tempo, vil det ta om lag 100 år før alle har vendt hjem.

FN – den nye fienden

Svært få serbere sier de vil vende hjem til et Kosovo styrt av kosovoalbanere. Serbiske ledere har tatt til orde for en deling eller kantonisering av Kosovo, men møter motstand fra den kosovoalbanske majoriteten, som vil styre provinsen selv. Det internasjonale samfunnet klarer ikke å samles om en endelig løsning for Kosovos fremtidige status. Partene er derfor fremdeles tvunget til å rette seg etter Sikkerhetsrådets resolusjon 1244, der det framgår at Kosovo forblir en del av statsdannelsen Serbia og Montenegro, inntil videre. Samtidig reduseres de økonomiske overføringene og den humanitære innsatsen til Kosovo, og den militære tilstedeværelsen skrumper inn. Dette har ført til at korrupsjon, kriminalitet, vold, arbeidsledighet og manglende investeringer preger dagens samfunn. FN-administrasjonen (UNMIK) er derfor snart i ferd med å bli like upopulær blant kosovoalbanerne som blant serberne. Dette kom klart til uttrykk under de etniske optøyene i mars i år, der 19 mennesker ble drept.

Kosovo - Tilbakevending

Hat og vold hindrer tilbakevending

Retten til å vende hjem er absolutt i følge FNs menneskerettighetserklæring, og FN fremmer tilbakevending som en av de fremste varige løsningene for verdens flyktninger. Tilbakevending har derfor vært topp prioritet hos det internasjonale samfunnet og FN-administrasjonen. I fjor ble det bevilget mer enn 30 millioner kroner til ulike prosjekter som skulle bidra til at flere fordrevne flyttet hjem til Kosovo. Men UNMIK og den NATO-ledede KFOR styrken har mislykkes med å skape et sikkerhetsnivå som tillater tilbakevending av fordrevne i større skala. En fiendtlig holdning rettet mot serbere og roma i områder der kosovoalbanske er i majoritet er fortsatt det viktigste hinderet for en omfattende tilbakevendingssprosess.

Utbredt diskriminering

I følge Amnesty International opplever serbere og andre minoriteter trusler nærmest daglig. Bevegelsesfriheten er svært begrenset og reduserer tilgangen til grunnleggende rettigheter og tjenester. Det splittede samfunnet fører også til omfattende diskriminering på ulike områder. Blant annet er ni av ti serbere og roma i dag registrert arbeidsledige. Både media og kosovoalbanske politiske ledere har blitt anklaget for ikke å fordømme overgrepene mot minoriteter i tilstrekkelig grad, eller for å ta på seg et større ansvar for å bidra til en mer forsonlig holdning overfor minoritetene.

Diskrimineringen og anklagene til tross, er det i ferd med å skje en positiv utvikling i Kosovo. Det er i dag et mer tolerant politisk klima, der kosovoalbanske politiske ledere og politiske partier tilsynelatende er blitt mer positive til å ta imot serbere som ønsker å vende hjem. Det er også etablert grupper som arbeider for å legge forholdene til rette for tilbakevending, men mye gjenstår for å overvinne motstanden og mistilliten som finnes lokalt.

Løvløse tilstander

Uløste eiendomstvister er et annet vesentlig hinder for en eventuell tilbakevending. FN-administrasjonen i Kosovo har et etablert system for å løse disse problemene, men fram til i år hadde mindre enn halvparten av de 30 000 framsatte sakene blitt avgjort, og kun 900 avgjørelser om ulovlige husokkupasjoner var effektivt. Det finnes i dag ingen myndighet som kan løse tvister som angår eiendomsretten til jordbruksland og forretningseiendom.

Mange sliter også med å få tilgang til personlige dokumenter, som fødselsattest eller papirer som bekrefter statsborgerskap. Kompliserte og tidkrevende prosesser hindrer tilgangen til nødvendige dokumenter, som gir rett til sosiale tjenester og borgerlige rettigheter. Internt fordrevne roma er særlig utsatt, og noen av dem har aldri tidligere blitt offisielt registrert. Om lag halvparten av roma fra Kosovo har ikke identifikasjonspapirer og har således ingen rett til utdanning, helsetjenester eller sosialhjelp. Siden midten av 2003 har imidlertid de internt fordrevne fra Kosovo fått anledning til å gjenregistrere seg som innbyggere av Kosovo samtidig som de oppholder seg andre steder i landet. Dette sikrer folk retten til selv å bestemme hvor de vil bo utenfor Kosovo.

Ikke moden for selvstyre

Mange vil hevde at skjebnen til de internt fordrevne avhenger av hvilken fremtidig status det internasjonale samfunnet vil gi Kosovo, og hvor langt frem i tid det er til avgjørelsen blir tatt. Så langt har det internasjonale samfunnet vært tilbakeholdent med å legge føringer for en framtidig status, men befolkningen i Kosovo er blitt lovet større selvstyre i løpet av neste år, under forutsetning at de følger visse standarder for sivilt demokratisk styre, der minoriteter er sikret alle rettigheter.

De etniske stridighetene og de voldelige angrepene på serbere og andre minoriteter i mars i år viste med all tydelighet at tiden ikke er moden for å overlate Kosovo til seg selv. Det betyr at det internasjonale nærværet gjennom politi og militære må styrkes og ikke svekkes, slik det har vært lagt opp til. Det er også behov for å styrke og utvikle både det politiske og det sivile samfunnet. Jo lengre det drar ut med å bestemme Kosovos framtidige status, jo større er sannsynligheten for at de som ble drevet på flukt i 1999 aldri vil vende hjem igjen. ✘

Spania - EUROPA

Nøkkeltall

Areal i km ² : 504 782	Innbyggere i millioner : 41,2
Flyktninger	-
Internt fordrevne	-
Flyktninger i Spania fra andre land	200
Flyktninger hjemvendt til Spania	-
Asylsøkere fra Spania til Norge i 2003.....	4

Risikerer livet for en ny fremtid

Spania i dag

Ulovlig innvandring har lenge vært et problem i Spania. Mennesker på flukt fra ulike deler av Afrika har forsøkt å reise over Middelhavet til Spania, i farkoster som av og til er av svært dårlig kvalitet. Myndighetene anslår at minst 100 personer omkom under slike farefulle overfarter i 2003. I løpet av året stanset politiet drøyt 55 000 utlendinger uten lovlige papirer på grensen, de fleste fra nabolandet Marokko. I tillegg stanset den spanske kystvakten nærmere 30 000 asylsøkere i farvannene utenfor Kanariøyene og i strekene mellom Nord-Afrika og Sør-Spania.

Stor andel fra Afrika

I 2003 søkte 5900 personer om asyl i Spania. Dette er åtte prosent færre enn året før. De fleste asylsøkerne kom fra Nigeria, Colombia, Algerie, DR Kongo, Elfenbenskysten og Liberia. 2800 asylsaker ble avgjort i 2003. Av disse fikk 85 prosent avslag. 4200 saker ble avslått før de kom til behandling, de aller fleste fordi de ble regnet som grunnløse. 230 personer fikk asyl (åtte prosent), 72 opphold på humanitært grunnlag (tre prosent) og 70 (tre prosent) fikk midlertidig opphold på beskyttelsesgrunnlag.

Skjerpet utlendingslov - flere støttetiltak

Det er vedtatt nye tillegg til utlendingsloven, og disse trådte i kraft i desember 2003. Dette innebærer blant annet at personer som har blitt stoppet i forsøk på å komme seg inn i Spania på ulovlig vis, får en karantenetid på mellom tre og ti år for å få lov til å reise inn i landet igjen. Lokale domstoler fikk også utvidet tilgang til bortvisningsordre, slik at utsendelse av asylsøkere som får avslag skal gå raskere.

1. januar 2004 startet et samarbeidsprosjekt mellom Spania og Marokko om å sikre hjemreisen for mindreårige asylsøkere som reiser alene til Spania. En samarbeidsavtale med den internasjonale organisasjonen for migrasjon (IOM) ble undertegnet i april, med det formål å støtte innvandrere, asylsøkere og flyktninger som ønsker å vende tilbake.

Institutt for migrasjon og sosialhjelp (IMSERSO) og Den spanske flyktningkommisjonen (CEAR) planlegger og utfører integrasjonsprogrammer etter overvåking og godkjenning fra Arbeids- og sosialdepartementet. Instansene tar seg av rådgivning, familiegjenforening og oversikt over sosiale støtteordninger. Spesielt har IMSERSO lagt vekt på å veilede vanskeligstilte grupper på arbeidsmarkedet: ungdom, alenemødre og personer over 55 år.

Tiltak for asylsøkere

Spania fikk sitt 11. september nøyaktig to og et halvt år etter terrorangrepene i USA: 11. mars 2004. Denne dagen ble 202 mennesker drept og over 1600 skadd da fire tog ble sprengt i luften midt i rushtiden. Mindre enn to uker senere kunngjorde den avtroppende regjeringen til José María Aznár at utenlandske borgere som var blitt skadd i terrorangrepet, eller nære slektninger av disse, kunne søke om spansk statsborgerskap i løpet av de nærmeste seks månedene. Dette gjaldt også personer med status som illegale innvandrere.

FNs høykommissær for flyktninger, Ruud Lubbers, besøkte i november 2003 den spanske enklaven Ceuta i Marokko. Leger uten grenser (MSF) var blant organisasjonene som i forkant hadde uttrykt bekymring for asylsøkeres situasjon. Et asylsenter i byen var svært overfylt, og mer enn 500 asylsøkere ble tvunget til å bo på gaten – 300 av disse uten noen form for støtte fra staten eller organisasjoner. Høykommissæren oppfordret Spania til å sette av flere ressurser til å behandle asylsaker og til å bedre forholdene for dem som venter på å få søknadene sine behandlet.

EUROPA - Storbritannia

Nøkkeltall

Areal i km ² : 244 820	Innbyggere i millioner : 58,9
Flyktninger.....	-
Internt fordrevne	-
Flyktninger i Storbritannia fra andre land	55 700
Flyktninger hjemvendt til Storbritannia	-
Asylsøkere fra Storbritannia til Norge i 2003	3

Blair strammer inn

Storbritannia i dag

Storbritannia har i mange år hatt rykte på seg for å være et land der det er forholdsvis enkelt å få asyl. Dette har ført til en sterk økning av asylsøknader, og i 2003 satte statsminister Tony Blair et mål om å halvere antall asylsøkere innen året var omme – et mål han var nær å nå.

Regjeringen har satt i verk en rekke tiltak som skal gjøre landet mindre attraktivt som asylmål. Kontrollen på grensene blir stadig strengere, men menneskesmuglerne omgår problemet ved å benytte seg av mindre havner og flyplasser og å bygge forseggjorte konstruksjoner for å skjule mennesker, blant annet i lasterom på biler. Mange kommer til landet via Frankrike over Den engelske kanal. I 2003 bodde det om lag 56 000 flyktninger i Storbritannia.

Attraktivt for asylsøkere

Antallet asylsøkere til Storbritannia sank i 2003 med 41 prosent. 64 200 personer søkte om asyl i 2003, mot 109 400 året før. De største søkergruppene kom fra Somalia, Irak, Kina, Iran, Tyrkia og Afghanistan. Asyl ble innvilget til om lag 23 800 personer.

Det er flere grunner til at Storbritannia har hatt status som et attraktivt land å søke asyl i. I motsetning til i mange andre land, behøver ikke asylsøkerne å være forfulgt av staten i hjemlandet for å få innvilget asyl. Å være forfulgt av en bevegelse eller gruppe i hjemlandet kan kvalifisere til opphold på humanitært grunnlag. Flyktninger får automatisk permanent oppholdstillatelse i landet, og kan søke om statsborgerskap fem år etterpå. Asylsøkere som får opphold på humanitært grunnlag, skal få oppholdstillatelsen fornyet hvert fjerde år dersom de risikerer dødsstraff, tortur, drap eller nedverdiggende behandling i hjemlandet. For mange asylsøkere er det også viktig at Storbritannia gir inntrykk av å være et rikt og moderne land, med en multi-etnisk sammensetning og lite diskriminering.

Økende fremmedfrykt

Bildet av Storbritannia som et fordomsfritt land er imidlertid i ferd med å endre seg. Målet til Blair om å halvere antallet asylsøkere til landet sprang delvis ut av en rekke medieoppslag som spilte på fremmedfrykt, og tegnet et bilde av at landet var i ferd med å bli oversvømt av folk på flukt. FNs komité mot rasediskriminering kritiserte i september 2003 «økningen i fordømmer mot etniske minoriteter, asylsøkere og innvandrere og den lite effektive saksbehandlingen i pressens klageinstans i slike saker». Rasistisk motiverte angrep forekommer jevnlig, og flyktning har blitt et skjellsord i mange skolegårder.

Kritikk mot innstramminger

Etter et rekordhøyt antall asylsøkere i 2002, ble det høsten samme år innført betydelige restriksjoner i asylprosessen. Et av de mest dramatiske tiltakene var at asylsøkere som ikke hadde fylt ut asylsøknaden så snart som praktisk mulig etter å ha ankommet landet, ble nektet all økonomisk støtte. Dette førte til at over 10 000 mennesker i London alene sultet og var uten sted å bo, ifølge britiske organisasjoner for flyktnings rettigheter. David Blunkett, statssekretær i innenriksdepartementet, måtte tåle mye kritikk for både dette og mangelen på strategi og koordinering i National Asylum Support Service, etaten som gir økonomisk hjelp til asylsøkere.

Flere innstramminger ble innført med den nye asyl- og innvandringsloven i november 2003. Loven reduserer sjansene til å anke avslag, og det er innført fengselsstraffer for folk som ankommer uten lovlige dokumenter. I tillegg gir loven rom for flere muligheter til å sende asylsøkere til såkalte sikre tredje land og å redusere antall timer med fri rettshjelp.

Den store mengden asylsøkere gjør at mange har måttet vente i flere år på en avgjørelse. I oktober 2003 fikk om lag 15 000 asylsøkere som hadde levert sin asylsøknad før oktober 2000, amnesti av regjeringen. De fleste kom fra Tyrkia, Kosovo og det tidligere Jugoslavia.

Sveits - EUROPA

Nøkkeltall

Areal i km ² : 41 290	Innbyggere i millioner : 7,2
Flyktninger.....	-
Internt fordrevne	-
Flyktninger i Sveits fra andre land	38 300
Flyktninger hjemvendt til Sveits	-
Asylsøkere fra Sveits til Norge i 2003	-

Restriktiv regjering

Sveits i dag

Sveits er blant landene i Europa som har tatt imot flest asylsøkere per innbygger, men tallet gikk noe ned i 2003. De siste årene er holdningen til innvandrere og flyktninger blitt mer negativ, og valget i desember 2003 ga mer makt til høyreorienterte og nasjonalistiske partier. Christoph Blocher, leder for valgvinneren Sveitsisk Folkeparti, tok over justisdepartementet og dermed også ansvaret for asylpolitikken. FNs høykommissær for flyktninger (UNHCR) har uttrykt bekymring over partiets tendens til å omtale asylsøkere i sammenheng med terrorister og kriminelle.

Mange fra tidligere Jugoslavia

Om lag 20 800 søkte asyl i Sveits i løpet av 2003, 21 prosent færre enn året før. De fleste kom fra Serbia og Montenegro, Bosnia, Tyrkia, Irak og Algerie. Det føderale flyktningkontoret behandlet 27 200 saker, hvorav seks prosent fikk asyl. Ved årsskiftet 2003/2004 oppholdt 38 300 flyktninger seg i Sveits.

1990-tallet var preget av en stor flyktningstrøm fra det tidligere Jugoslavia, spesielt fra Kosovo. Et stort antall fikk midlertidig oppholdstillatelse inntil situasjonen kunne anses som trygg. Mange har vendt hjem, men Sveits har flere ganger utsatt hjemreisen til flyktninger hvis hjemmeregion domineres av en annen etnisk gruppe enn deres egen. I mai 2002 ble det besluttet å sende søkere fra Kosovo tilbake igjen. Stadig flere vender hjem. Det er også mange flyktninger fra Sri Lanka som har midlertidig oppholdstillatelse.

Uenighet om retur av afrikanere

Tidlig i 2003 skrev Sveits og Nigeria under på en avtale som sikret en tryggest mulig tilbakesending av nigerianske asylsøkere. En lignende avtale skulle forhandles frem med Senegal, men ble avvist av det vestafrikanske landet. Enkelte afrikanske hjelpeorganisasjoner klandret Sveits for å ville bruke Senegal som dumpingmark for afrikanske asylsøkere. UNHCR er stort sett positive til tilbakesendingsavtaler, men sa i forbindelse med denne saken at asylsøkere bør sendes hjem på en reglementert måte for å opprettholde systemets troverdighet.

De siste årene har menneskerettsorganisasjoner flere ganger kritisert sveitsiske tiltak for å være diskriminerende overfor asylsøkere. For eksempel er det i enkelte større byer etablert soner hvor det ikke er adgang for såkalt uønskede grupper, blant dem asylsøkere. Hensikten skal være å få bukt med kriminaliteten.

Et senter for asylsøkere er blitt kraftig kritisert av Amnesty International og den sveitsiske flyktningorganisasjonen OSAR. På senteret i den lille byen Kreuzlingen ble asylsøkere ilagt disiplinærstraff dersom de ikke utførte husarbeid godt nok eller nektet å utføre arbeidet. Asylsøkere har fortalt at de er blitt stengt inne på en glass-celle med bare vann og brød som næring i opptil fem dager.

Ettårige oppholdstillatelser

Sveits er ikke tilsluttet den såkalte Dublin-avtalen. Denne avtalen omfatter de fleste land i Europa og innebærer at en asylsøker skal få saken sin behandlet i det europeiske landet han eller hun først kom til. Ut fra denne avtalen skal asylsøkeren sendes tilbake til førstelandet.

I 2002 ble en tilsvarende ordning lagt ut til folkeavstemning i Sveits. Forslaget gikk ut på at asylsøkere som hadde reist gjennom et såkalt sikkert tredje land, i praksis alle nabolandene til Sveits skulle få avslag på asylsøknaden sin. Forslaget ble nedstemt med et knepent flertall: 50,1 prosent, eller 3422 stemmer.

Innvilget asylsøknad gir en oppholdstillatelse som må fornyes hvert år. Som flyktning får man arbeidstillatelse, økonomisk støtte og tilgang til legehjelp og utdanning på lik linje med sveitsiske borgere. Etter fem år kan man få permanent oppholdstillatelse. Sveits har ingen obligatoriske integrasjonsprogrammer, men det finnes en rekke tiltak for å hjelpe flyktninger inn på arbeidsmarkedet.

EUROPA - Sverige

Nøkkeltall

Areal i km ² : 449 964	Innbyggere i millioner : 8,9
Flyktninger.....	-
Internt fordrevne	-
Flyktninger i Sverige fra andre land	25 600
Flyktninger hjemvendt til Sverige	-
Asylsøkere fra Sverige til Norge i 2003	2

Stor gjestfrihet

Sverige i dag

I mange år har Sverige vært ett av de landene i Europa som har tatt imot flest flyktninger og asylsøkere. De fem siste årene har landet hatt en markant økning i antall nye asylsøknader, noe som sannsynligvis også henger sammen med Danmarks restriktive politikk. Samtidig viser en undersøkelse fra 2003 at om lag halvparten av Sveriges befolkning er skeptiske til å ta imot så mange flyktninger. Analytikere mener den økende skepsisen kan forklares med den økonomiske tilbakegangen Sverige har opplevd.

Økt antall asylsøkere

Tendensen for de siste fem årene har vært at antallet asylsøkere har gått opp. Dette var imidlertid ikke tilfellet for 2003. 31 360 personer søkte om asyl i Sverige i fjor, nesten 2000 færre enn året før. Av disse fikk 430 personer, om lag én prosent, asyl. 460 fikk opphold av beskyttelsesgrunner og 2600 fikk opphold på humanitært grunnlag. Ytterligere 2000 fikk positivt svar på søknadene sine etter at opprinnelige avslag ble klaget inn til Utländingsnämnden. En prognose Migrationsverket offentliggjorde i april 2004, basert på asylsøkertallene i første kvartal, anslår at antallet asylsøkere vil bli enda lavere i inneværende år enn i 2003 (26 000 for hele året).

I 2003 hadde 25 600 personer flyktningstatus i Sverige. Den største flyktninggruppen er bosniere, mens andre store grupper er somaliere, irakere og iranere. Sverige tar også årlig imot 1000 overføringsflyktninger. Disse kom i 2003 hovedsakelig fra Afghanistan, Liberia, Irak, Iran og Sierra Leone.

Mange aktiviteter

Asylsøkere er pålagt å delta i aktiviteter enten de velger å bo på boligsentre for asylsøkere, hos familie eller venner, eller om de finner bolig på egen hånd. Dersom asylsøkeren ikke har med seg penger ved innreise til Sverige, får han eller hun støtte etter faste satser. Støtten kan inndras dersom søkeren unnlater å møte til organisert virksomhet i regi av asylsentrene, for eksempel svenskunder

visning, vedlikeholdsarbeid på boligsenteret eller praksisplass i en bedrift. Dette gjelder også dem som har ordnet seg bolig på egen hånd. Ved oppholdstillatelse overtar kommunene og Integrationsverket ansvaret for den enkelte flyktning fra Migrationsverket. Flyktningen gjennomgår da et 18 måneder langt introduksjonsprogram som blant annet omfatter språkkurs og oppretting av kontakt med offentlige institusjoner.

Lang behandlingstid

Behandlingstiden på asylsøknader kan være lang i Sverige. Ofte er ventetiden for en asylsøker som har søknaden sin til behandling i Utländingsnämnden på mellom ett og to år. Hvis avgjørelsen av saken trekker lenger ut enn fire måneder, har søkeren rett til å arbeide. Ni av ti asylsøkere kom til landet uten pass. Migrationsverket og politiet har bevis for at menneskesmuglere oppfordrer asylsøkere til å kvitte seg med reisedokumentene før de krysser grensen. Migrationsverket har foreslått at asylsøkere som kommer uten reisedokumenter, får mindre i offentlig støtte.

En spesiell bestemmelse i den svenske utlendingsloven av 1989 gir ikke adgang til å gi personer som er forfulgt på grunn av kjønn eller seksuell legning, vanlig flyktningstatus. Etter oppfordring fra Europakommisjonen har den svenske regjeringen utredet denne saken. På sikt er målet å gjennomgå og endre hele utlendingsloven.

Foran EU-utvidelsen østover har det svenske Migrationsverket hatt en betydelig rolle i andre staters asylpolitikk. Etaten har støttet de baltiske landene og stater i det tidligere Sovjetunionen i arbeidet med å utvikle en flyktningpolitikk i samsvar med FNs krav. Sverige er også en stor giver, og ligger på fjerdeplass etter Norge, Danmark og Luxembourg blant land som gir mest til organisasjoner som jobber med flyktninger internasjonalt.

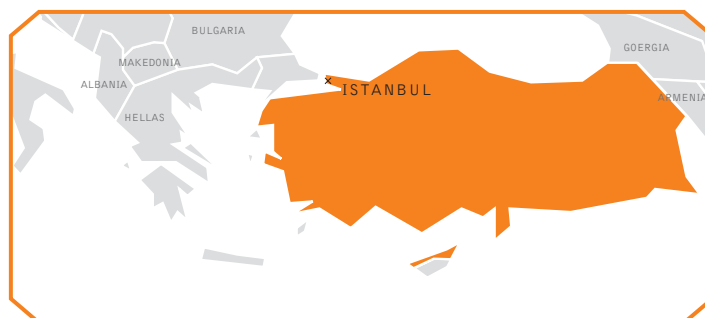
Rystet av vold

Nynazistiske gruppers voldelige overfall på utlendinger og anti-nazister har i flere år rystet Sverige. I 2000 gikk flere medier til aksjon mot nynazister ved å avbilde og offentliggjøre navn på profilerte personer i disse miljøene. En rapport fra Den europeiske kommisjonen mot rasisme og intoleranse (ECRI) konkluderer med at Sverige har iverksatt flere gode tiltak for å bekjempe rasisme og diskriminering, men at det likevel er nødvendig med strengere lover og bedre håndhevelse av eksisterende lovverk for å komme den rasistiske volden til livs.

Tyrkia - EUROPA

Nøkkeltall

Areal i km ² : 780 580	Innbyggere i millioner : 69,6
Flyktninger.....	40 000
Internt fordrevne	1 000 000
Flyktninger i Tyrkia fra andre land	9 200
Flyktninger hjemvendt til Tyrkia	-
Asylsøkere fra Tyrkia til Norge i 2003	236

Kurdere på flukt

Tyrkia i dag

Ønsket om å bli medlem av EU har fått Tyrkia til samarbeide med det internasjonale samfunnet om å finne en løsning for landets mange internt fordrevne kurdere. Men trakassering, minefare og manglende bistand skaper problemer for kurdere som ønsker å vende hjem.

Diskriminert og undertrykket

Helt siden den tyrkiske staten ble dannet i 1923, har landets myndigheter lagt strenge begrensninger på den kurdiske minoritetens rett til å gi uttrykk for sin egen kultur, og kurdere har jevnlig blitt fordrevet fra sine hjem. Selv om kurdene utgjør et mindretall i Tyrkia, dreier det seg om rundt 12 millioner mennesker eller en femtedel av befolkningen. Som en reaksjon på diskriminering og undertrykking gikk Kurdistan Workers' Party (PKK) til væpnet opprør i 1984. Myndighetene svarte med en kraftig offensiv rettet både mot PKK og mot den kurdiske sivilbefolkningen i det sørøstlige Tyrkia. Konflikten førte til at mer enn 35 000 mennesker mistet livet frem til 1999, da PKK-lederen Abdullah Öcalan ble arrestert.

Etter arrestasjonen kunngjorde Öcalan at de kurdiske opprørerne ville stanse den væpnede kampen, og de siste årene har det vært roligere i de kurdiske områdene. Situasjonen er imidlertid fortsatt vanskelig for de mange som ble drevet på flukt i løpet av den 15 år lange konflikten. Ifølge offisielle tyrkiske tall førte kampen mellom myndighetene og PKK til at 353 000 mennesker ble fordrevet fra sine hjem. Utenlandske observatører har imidlertid anslått tallet til å være over én million.

Konflikten har også ført til en strøm av flyktninger ut av landet. På 1990-tallet flyktet 13 000 kurdere til Nord-Irak, og bare litt over 2000 av disse flyktningene har vendt tilbake til Tyrkia. Et stort antall kurdere fra Tyrkia har også søkt asyl i Vest-Europa de siste årene. I 2003 utgjorde de den nest største gruppen asylsøkere i EU.

Får ikke vende hjem

Ifølge tyrkiske myndigheter har drøyt 90 000 mennesker vendt tilbake til sine hjemsteder siden 2000. For flertallet av de internt fordrevne har det imidlertid vært umulig å vende hjem. Lokal militær har hindret tilbakevending, og i mange tilfeller har de også okkupert de internt fordrevnes hus og eiendommer. Tilbakevending hindres også av landminer og av manglende støtte til gjenoppbygging av hus og infrastruktur. For å få lov til å vende tilbake, må internt fordrevne kurdere skrive under på at de flyktet på grunn av terrorisme, ikke fordi de ble undertrykket av den tyrkiske staten. De må også erklære at de ikke vil søke om erstatning fra staten.

Mange internt fordrevne lever under svært vanskelige forhold i slumområder i utkanten av byer i det sørøstlige Tyrkia. Kunnskapen om forholdene de lever under er begrenset, ettersom humanitære organisasjoner lenge har vært nektet å arbeide blant de fordrevne. Inntil nylig har Tyrkia også avvist utenlandsk innblanding i arbeidet med å gi de fordrevne mulighet til å vende hjem.

EU-medlemskap

Tyrkias status som kandidat for medlemskap i EU har imidlertid skapt bevegelse i den fastlåste situasjonen. FNs spesialrepresentant for internt fordrevne, Francis Deng, ble invitert til landet i 2002, og i begynnelsen av 2004 hadde tyrkiske myndigheter samtaler med FN, Verdensbanken og EU om internasjonal deltakelse i arbeidet for å løse de problemene til de internt fordrevne.

Ved inngangen til 2004 var det om lag 9200 flyktninger og asylsøkere fra andre land i Tyrkia. De største gruppene var iranere og irakere.

EUROPA - Tyskland

Nye regler i gjestfritt land

Tyskland i dag

Tyskland har det siste tiåret vært ett av landene i Europa som tar imot flest flyktninger. I 1992 mottok landet i underkant av en halv million asylsøkere. Mange av disse kom fra Bosnia-Hercegovina. De fleste har reist tilbake til hjemlandet eller videre til andre land, blant annet USA, Australia og Canada. De som fortsatt har opphold i Tyskland har vært utsatt for press fra myndighetene om å reise hjem. Det oppholdt seg om lag 90 800 flyktninger i Tyskland i 2003.

Integrering av asylsøkere

67 500 søkte asyl i Tyskland i 2003, det laveste antallet på 19 år. I forhold til fjoråret har tallet gått ned med omtrent 25 prosent. Flesteparten av asylsøkerne kom fra Serbia og Montenegro, Tyrkia og Irak. For første kvartal i 2004 ser det ut som om antall asylsøkere har gått ytterligere ned. 10 169 personer søkte asyl i årets tre første måneder, en nedgang på 32 prosent i forhold til samme periode i fjor. En ny utlendingslov er også på trappene.

Direktoratet for anerkjennelse av utenlandske flyktninger (Bundesamt) har utviklet en rekke integrasjonsprogrammer for asylsøkere i Tyskland, som språkkurs, innføring i helse- og utdanningstilbud fra det offentlige, nettverksbygging og rådgivning. Det er de lokale myndighetene, kommuner og bydeler som har hovedansvaret for å gjennomføre integrasjonsarbeidet. Hvor omfattende tilbudet er, varierer fra sted til sted.

Nøkkeltall

Areal i km ² : 375 021	Innbyggere i millioner : 82,5
Flyktninger.....	-
Internt fordrevne	-
Flyktninger i Tyskland fra andre land	90 800
Flyktninger hjemvendt til Tyskland	-
Asylsøkere fra Tyskland til Norge i 2003	1

Nye regler

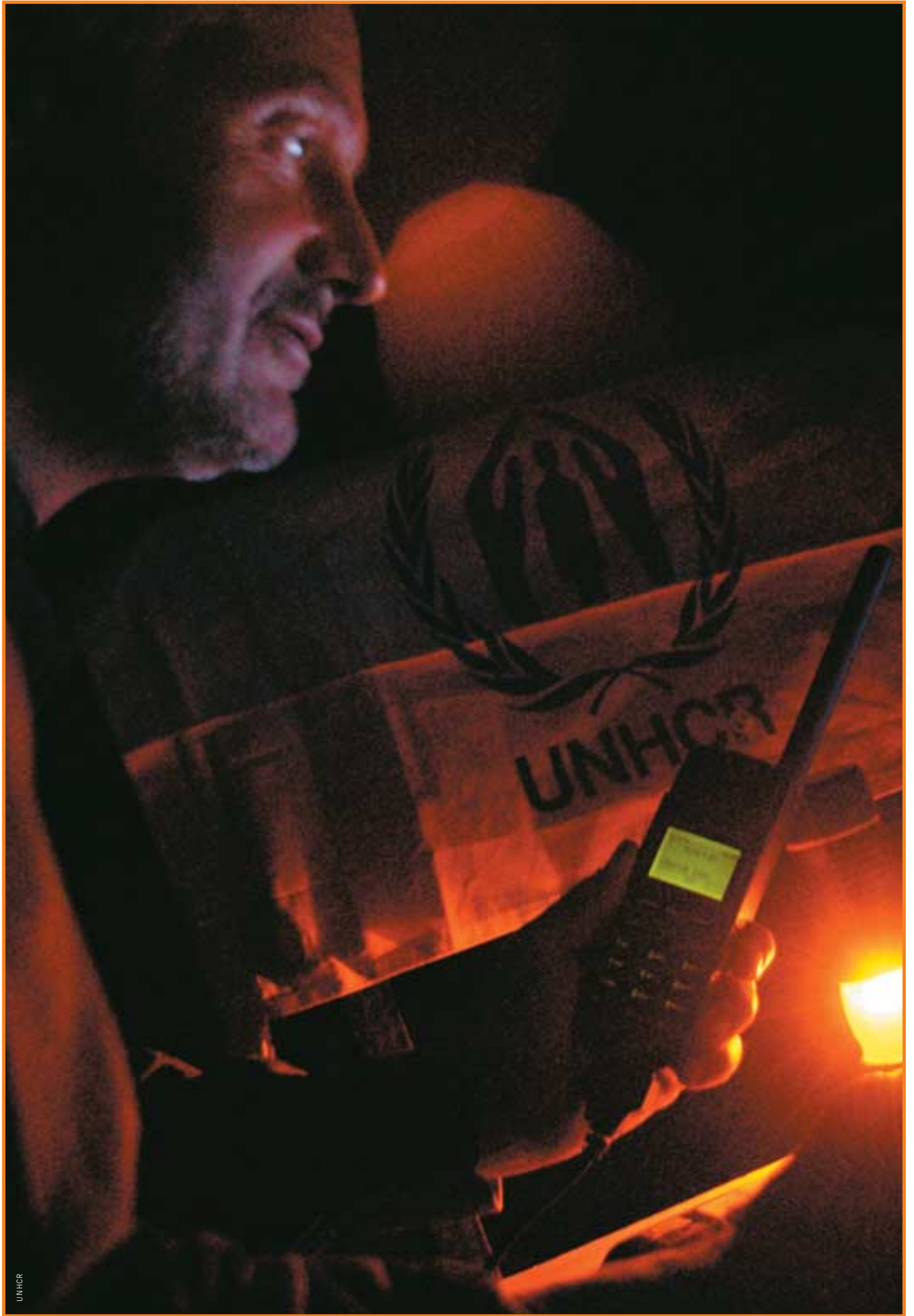
Etter tre års tautrekking mellom regjeringen og opposisjonen ser det nå ut til at Tyskland får en ny innvandringslov. Den nye loven har to formål: å stramme inn asylreglene i henhold til EUs felles asylpolitikk, og å åpne for kvalifisert arbeidskraft der det er behov i Tyskland. Opposisjonen fikk gjennomslag for flere av sine krav om strengere sikkerhet omkring innvandring, mens sosialdemokratenes regjeringspartner, De grønne, i fremtiden må tåle at den tyske etterretningstjenesten kontrollerer innvandrere som vil ha permanent oppholdstillatelse eller tysk pass. Samtidig skal utlendinger kunne utvises raskere dersom de utgjør en trussel ifølge en såkalt risikovurdering fra myndighetene. Menneskesmuglere som blir dømt til minst ett års fengsel skal også utvises.

Bundesamt ferdigbehandlet 93 900 asylsaker i 2003. Omtrent to prosent fikk innvilget asyl etter den tyske grunnloven, mens rundt 30 prosent fikk midlertidig opphold i landet. 68 prosent fikk avslag. Tyskland har til nå operert med to typer oppholdstillatelser for asylsøkere, der skillet har gått mellom de som blir forfulgt av staten i hjemlandet, og de som blir forfulgt av andre enn staten. Skillet opphørte 1. mai, som følge av de nye EU-reglene.

Bistand til flyktningsland

Tyskland har i mange år vært det landet tyrkiske og kurdiske asylsøkere helst har søkt seg til. En viktig grunn til dette er at mange av deres landsmenn holder til i Tyskland, etter en stor arbeidsinnvandring de siste 30 årene. Bare i Berlin bor det nær 150 000 mennesker av tyrkisk opprinnelse. Afghanske flyktninger har også i stor grad ønsket seg til Tyskland, trolig på grunn av landets engasjement i fredsarbeid i Afghanistan. Tyskland har også vært engasjert i en rekke internasjonale bistandsprosjekter. FNs høykommissær for flyktninger (UNHCR) mottok i 2003 én million euro fra det tyske utenriksdepartementet til flyktningshjelp i Etiopia, Kenya og DR Kongo. I tillegg bevilget den sosialdemokratiske regjeringen ytterligere 40 millioner euro over statsbudsjettet til utviklingshjelp. Hovedformålet var å bistå i gjenoppbyggingen av Irak.

Tyskland ble i fjor kritisert for ikke å ville ta imot barnesoldater på flukt. Som prinsipp har tyske myndigheter nektet å gi asyl til desertører. Organisasjonen Terre des Hommes har reagert på at asylmyndighetene ikke har tatt med i betraktningen at mange av barnesoldatene er foreldreløse eller har blitt tvunget til å bli krigere.

'T'ALL.

Det globale flyktningbildet 2003/04

Land	Folketall (mill) 1)	Gjennomsnittlig forventet levealder 2)	Brutto nasjonal- inntekt pr innbygger (US dollar) 3)	Antall flyktninger fra andre land 4)	Antall internt fordrevne 5)	Antall mennesker som har flyktet fra landet 6)
AFRIKA						
Algerie	31,3	70,7	1 720	170 000	200 000 - 1 000 000	8 000
Angola	13,9	46,7	660	13 000	900 000	323 000
Benin	6,6	52,7	380	5 000		
Botswana	1,7	38,1	2 980	4 500		
Burkina Faso	11,8	42,9	220			
Burundi	7,1	41,7	100	42 000	525 000	355 000
Den sentralafrikanske republikk	3,8	42,1	260	51 000	200 000	41 000
Djibouti	0,7	43,5	900	36 000		
Egypt	66,4	68,9	1 470	69 000		
Elfenbenskysten	16,8	45,2	610	74 000	500 000 - 600 000	55 000
Eritrea	4,3	51,1	160	4 000	58 000	280 000
Etiopia	67,3	42,1	100	112 000	169 000	19 000
Gabon	1,3	52,9	3 120	19 000		
Gambia	1,4	53,4	280	10 000		
Ghana	20,1	54,9	270	48 000		12 000
Guinea	7,7	46,2	410	223 000	100 000	5 000
Guinea-Bissau	1,3	45,4	150	10 000		
Kamerun	15,5	48,4	560	25 000		8 000
Kenya	31,3	45,5	360	219 000	350 000	
Kongo - Brazzaville	3,2	51,6	700	91 000	84 000	20 000
Kongo - DR	53,8	45,3	90	241 000	3 400 000	440 000
Lesotho	2,1	42,7	470			
Liberia	3,3	47,1	150	60 000	500 000	386 000
Libya	5,5	72,3	*			
Madagaskar	16,4	55,5	240			
Malawi	10,7	37,5	160	14 000		
Mali	11,3	40,9	240	7 000		
Marokko	29,6	68,4	1 190			
Mauritania	2,8	51,0	410	26 500		23 000
Mauritius	1,2	72,5	3 850			
Mosambik	18,4	41,1	210	8 000		
Namibia	1,8	41,5	1 780	15 000		1 000
Niger	11,5	45,7	170			
Nigeria	132,8	45,3	290	10 000	50 000 - 100 000	39 000
Rwanda	8,2	39,8	230	37 000		46 000
Senegal	10,0	52,3	470	23 000	5 000	13 000
Sierra Leone	5,2	37,4	140	70 000	7 500	71 000
Somalia	9,4	47,4	*		350 000	277 000
Sudan	32,4	58,4	350	280 000	4 000 000	600 000
Swaziland	1,1	43,7	1 180			
Sør-Afrika	43,6	46,5	2 600	104 000		
Tanzania	35,2	43,1	280	480 000		
Togo	4,8	49,6	270	12 000		2 000
Tsjad	8,1	48,4	220	156 000		6 000
Tunisia	9,8	72,7	2 000			

Uganda	23,4	43,1	250	231 500	1 239 700	28 000
Vest-Sahara	0,3 ⁷⁾	*	*			190 000
Zambia	10,5	36,9	330	239 000		
Zimbabwe	13,0	39,0	*	8 000	100 000 - 200 000	5 000

AMERIKA OG KARIBIA

Argentina	37,9	74,3	4 060	2 300		1 400
Belize	0,3	74,1	2 960	900		
Bolivia	8,7	63,6	900	500		200
Brasil	174,5	68,6	2 850	3 900		1 400
Canada	31,4	79,2	22 300	70 200		
Chile	15,6	75,9	4 260	500		
Colombia	43,7	71,8	1 830	200	2 900 000	233 600
Costa Rica	3,9	77,6	4 100	13 600		1 500
Cuba	11,3	76,8	*	800		28 200
Den dominikanske republikk	8,6	67,2	2 320	500		100
Ecuador	13,1	70,4	1 450	16 500		500
El Salvador	6,5	70,1	2 080	200		8 900
Guatemala	12,0	65,5	1 750	800	250 000	11 600
Guyana	0,8	62,3	840			1 500
Haiti	8,3	52,0	440			25 800
Honduras	6,8	66,1	920			1 400
Jamaica	2,6	75,7	2 820			500
Mexico	100,9	73,6	5 910	2 900	12 000	20 700
Nicaragua	5,3	68,7	*	300		5000
Panama	2,9	74,9	4 020	2 000		100
Paraguay	5,5	70,8	1 170			100
Peru	26,7	69,8	2 050	800	60 000	3 200
Puerto Rico	3,9	76,5	10 950			
Surinam	0,4	70,3	1 960			
Trinidad og Tobago	1,3	72,4	6 490			
Uruguay	3,4	74,6	4 370	100		600
USA	288,4	78,0	35 060	244 700		300
Venezuela	25,1	73,7	4 090	182 300		3 000

ASIA

Afghanistan	28,0	43,2	*		184 000 - 300 000	2 530 000
Bangladesh	135,7	62,1	360	119 900	150 000 - 520 000	6 500
Bhutan	0,9	63,2	590			128 700
Burma	48,9	57,2	*		600 000 - 1 000 000	836 000
Filippinene	79,9	69,8	1 020	2 200	110 000 - 150 000	58 500
India	1 048,3	63,2	480	316 900	650 000	35 800
Indonesia	211,7	66,7	710	300	580 000 - 600 000	23 600
Japan	127,1	81,1	33 550	7 900		
Kambodja	12,5	54,0	280	100		16 100
Kasakstan	14,8	61,7	1 510	15 300		300
Kina	1 281,0	70,7	940	396 000		157 500
Kirgistan	5,0	65,2	290	8 200		200
Laos	5,5	54,5	310			15 000
Malaysia	24,3	72,8	3 540	75 700		300
Mongolia	2,4	65,5	440			
Nepal	24,1	59,9	230	134 600	100 000 - 200 000	
Nord-Korea	22,5	61,8	*			101 700
Pakistan	144,9	63,8	410	1 219 000	45 000	21 000
Singapore	4,2	78,4	20 690			
Sri Lanka	19,0	73,8	840		386 000	105 700

Sør-Korea	47,6	73,9	9 930	1 700		
Tajikistan	6,3	66,6	180	3 200		59 800
Taiwan	22,6 ⁷⁾	77 ⁷⁾	*			
Thailand	61,6	69,2	1 980	671 500		300
Turkmenistan	5,5	64,6	1 200	14 100		100
Usbekistan	25,4	67,0	450	41 700	3 500	900
Vietnam	80,5	69,7	430	16 000		307 200
Øst-Timor	0,8	65,2 ⁷⁾	520			1 600

MIDTØSTEN

Bahrain	0,7	73,3	11 130			
De forente arabiske emirater	3,0	75,4	*			
Irak	24,3	62,6	*	131 500	1 100 000	300 000
Iran	65,5	69,3	1 710	1 255 000		35 000
Israel	6,5	78,7	*	1 000	200 000	
Jemen	18,6	57,4	490	75 000		
Jordan	5,2	72,0	1 760	163 700		
Kuwait	2,1	76,9	18 270	65 000		
Libanon	4,4	70,8	3 990	256 000	300 000	
Oman	2,5	74,1	7 720			
Palestina	3,2	72,7	930	1 588 000	12 700	3 000 000
Saudi-Arabia	22,1	73,1	8 460	240 900		
Syria	17,0	70,3	1 130	497 000	200 000 - 500 000	4 000

OSEANIA

Australia	19,6	79,2	19 740	22 800		
Fiji	0,8	69,5	2 160			600
Nauru	0,013 ⁷⁾	62 ⁷⁾	*	200		
New Zealand	3,9	78,2	13 710	1 200		
Papua Ny-Guinea	5,4	57,2	530	7 800		
Salomonøyene	0,4	69,3	570		350	

EUROPA

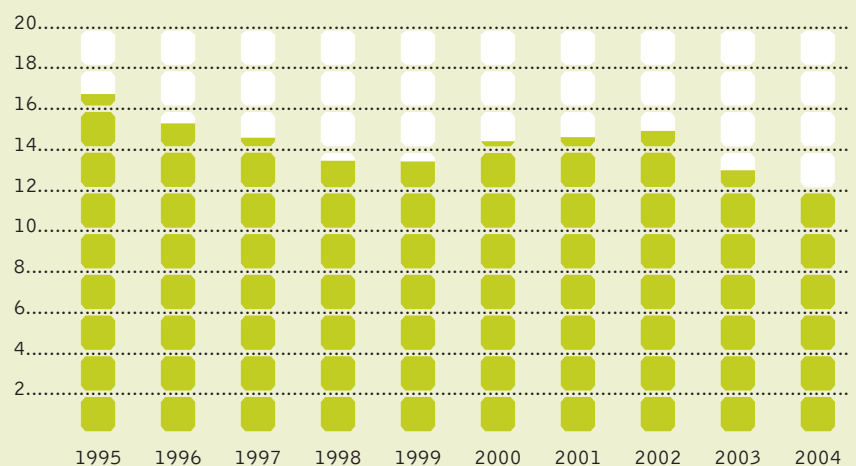
Albania	3,2	74,0	1 380	100		8 200
Armenia	3,1	74,8	790	11 000	50 000	7 800
Aserbajdsjan	8,2	65,2	710	10 300	570 000	4 400
Belgia	10,3	78,5	23 250	21 000		
Bosnia-Hercegovina	4,1	73,9	1 270	22 500	330 000	142 200
Bulgaria	7,9	71,8	1 790	800		1 500
Danmark	5,4	76,6	30 290	2 800		
Estland	1,4	70,6	4 130			
Finland	5,2	78,0	23 510	2 300		
Frankrike	59,4	79,2	22 010	28 000		
Georgia	5,2	73,3	650	3 900	260 000	25 000
Hellas	10,6	78,0	11 660	3 000		
Hviterussland	9,9	68,2	1 360	3 400		4 300
Irland	3,9	76,9	23 870	5 800		
Island	0,3	79,7	27 970			
Italia	57,9	78,4	18 960	5 600		
Kroatia	4,4	73,8	4 640	4 200	14 000	209 100
Kypros	0,8	78,1	12 320	5 300	210 000	
Latvia	2,3	70,4	3 480			
Litauen	3,5	72,7	3 660	100		
Makedonia	2,0	73,4	1 700	2 300	3 150	4 100
Malta	0,4	78,4	9 200	200		
Moldova	4,3	67,0	460	100	1 000	5 200

Nederland	16,1	77,9	23 960	12 400		
Norge	4,5	78,8	37 850	11 000		
Polen	38,6	73,8	4 570	1 500		900
Portugal	10,0	76,0	10 840			
Romania	22,4	70,0	1 850	200		3 700
Russland	144,1	65,8	2 140	161 300	366 000	49 000
Serbia og Montenegro	10,7	72,7	1 400	291 100	225 000	70 100
Slovakia	5,4	73,3	3 950	4 700		3 000
Slovenia	2,0	75,9	9 810	100		
Spania	41,2	78,3	14 430	200		
Storbritannia	58,9	77,5	25 250	55 700		
Sveits	7,2	80,0	37 930	38 300		
Sverige	8,9	80,3	24 820	25 600		
Tsjekkia	10,2	75,0	5 560	3 900		
Tyrkia	69,6	69,9	2 500	9 200	1 000 000	40 000
Tyskland	82,5	77,7	22 670	90 800		
Ukraina	48,7	68,2	770	3 100		11 200
Ungarn	10,2	71,8	5 280	1 500		
Østerrike	8,1	78,7	23 390	17 600		

1) Kilde: Verdensbanken. Tallene er for 2002. 2) Kilde Verdensbanken. Tallene er for 2002. Der 2002-tall ikke er tilgjengelige, er tallene fra 2001. 3) Kilde: Verdensbanken. Tallene er for 2002. Der 2002-tall ikke er tilgjengelige, er tallene fra 2001. 4) Omfatter flyktninger og asylsøkere som har kommet fra andre land. For industrilandene omfatter tallene asylsaker under behandling, asylsøkere som fikk innvilget asyl i løpet av 2003 og overføringsflyktninger som ble bosatt i landet i løpet av året. Kilde: U.S. Committee for Refugees. Tallene er fra årsskiftet 2003/2004. For noen land er tallene usikre. 5) Kilde: Global IDP Project. De fleste tallene er fra 2003 eller 2004. For enkelte land er tallene fra 2001 og 2002. 6) Omfatter innbyggere i landet som er flyktninger eller asylsøkere i andre land. Kilde: U.S. Committee for Refugees. Tallene er fra årsskiftet 2003/2004. For noen land er tallene usikre. 7) Kilde: CIA World Factbook 2003 * Tall ikke tilgjengelig.

Verdens flyktninger, 1995-2004¹⁾

År	Antall i millioner
1995	16,3
1996	15,3
1997	14,5
1998	13,6
1999	13,5
2000	14,1
2001	14,5
2002	14,9
2003	13,0
2004	12,0

1) Tallene gjelder for inngangen til hvert år og omfatter bare dem som har flyttet ut av landet. Kilde: U.S. Committee for Refugees

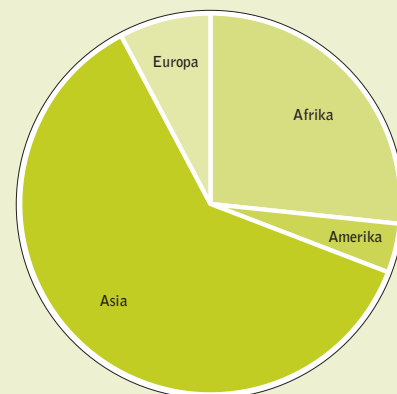
Viktigste opprinnelsesland for flyktninger i eksil, 2004¹⁾

Land	Antall flyktninger	Land	Antall flyktninger
Palestina	3 000 000	Elfenbenskysten	55 000
Afghanistan	2 530 000	Russland	49 000
Burma	836 000	Rwanda	46 000
Sudan	600 000	Den sentralafrikanske republikk	41 000
Kongo - DR	440 000	Tyrkia	40 000
Liberia	386 000	Nigeria	39 000
Burundi	355 000	India	35 800
Angola	323 000	Iran	35 000
Vietnam	307 200	Cuba	28 200
Irak	300 000	Uganda	28 000
Eritrea	280 000	Haiti	25 800
Somalia	277 000	Georgia	25 000
Colombia	233 600	Indonesia	23 600
Kroatia	209 100	Mauritania	23 000
Vest-Sahara	190 000	Pakistan	21 000
Kina	157 500	Mexico	20 700
Bosnia-Hercegovina	142 200	Kongo - Brazzaville	20 000
Bhutan	128 700	Etiopia	19 000
Sri Lanka	105 700	Kambodja	16 100
Nord-Korea	101 700	Laos	15 000
Sierra Leone	71 000	Senegal	13 000
Serbia og Montenegro	70 100	Ghana	12 000
Tadsjikistan	59 800	Guatemala	11 600
Filippinene	58 500	Ukraina	11 200

1) Omfatter flyktninger og asylsøkere som er utenfor hjemlandet. Tallene er fra årsskiftet 2003/2004. Kilde: U.S. Committee for Refugees

Flyktninger i eksil fordelt på verdensdel, 2004¹⁾

Kontinent	Antall i millioner
Afrika	3,2
Amerika	0,5
Asia	7,3
Europa	0,9

Omfatter flyktninger og asylsøkere i eksil, etter oppholdsland. Tallene er fra inngangen til 2004. Kilde: U.S. Committee for Refugees

Største konsentrasjoner av internt fordrevne¹⁾

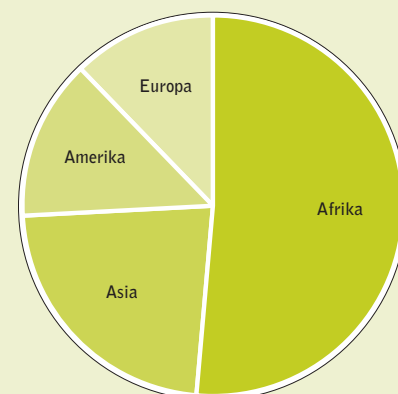
Land	Antall internt fordrevne	Tidspunkt for beregning	Land	Antall internt fordrevne	Tidspunkt for beregning
Sudan	4 000 000	Mars 2004	Serbia og Montenegro	225 000	Januar 2004
Kongo -DR	3 400 000	Desember 2003	Kypros	210 000	Mai 2003
Colombia	2 900 000	April 2003	Den sentralafrikanske republikk	200 000	November 2003
Uganda	1 239 700	November 2003	Israel	200 000	Årsskiftet 2002/2003
Irak	1 100 000	Mai 2003	Nepal	100 000-200 000	Oktober 2003
Tyrkia	1 000 000	Mars 2002	Zimbabwe	100 000-200 000	Desember 2002
Burma	600 000-1 000 000	Juni 2003	Etiopia	169 000	August 2003
Algerie	200 000-1 000 000	Mars 2004	Filippinene	110 000-150 000	Juli 2003
Angola	900 000	November 2003	Guinea	100 000	Mai 2003
India	650 000	Mai 2002	Nigeria	50 000-100 000	Mai 2003
Indonesia	580 000-600 000	November 2003	Kongo - Brazzaville	84 000	Januar 2003
Elfenbenskysten	500 000-600 000	November 2003	Peru	60 000	2002
Aserbajdsjan	570 000	Desember 2002	Eritrea	58 000	November 2003
Burundi	525 000	Mars 2003	Armenia	50 000	Desember 2002
Bangladesh	150 000-520 000	Oktober 2003	Pakistan	45 000	Juni 2002
Liberia	500 000	November 2003	Kroatia	14 000	Oktober 2003
Syria	200 000-500 000	2002	Palestina	12 700	November 2002
Sri Lanka	386 000	Desember 2003	Mexico	12 000	Juni 2003
Russland	366 000	Januar 2003	Sierra Leone	7 500	November 2002
Kenya	350 000	Januar 2003	Senegal	5 000	Juni 2003
Somalia	350 000	November 2003	Usbekistan	3 500	2001
Bosnia-Hercegovina	330 000	Desember 2003	Makedonia	3 150	Oktober 2003
Libanon	300 000	Juni 2003	Moldova	1 000	Januar 2002
Afghanistan	184 000-300 000	Januar 2004	Salomonøyene	350	Mars 2004
Georgia	260 000	Januar 2003			
Guatemala	250 000	November 2002			

¹⁾ De aller fleste som er tvunget til å flykte på grunn av kriger og konflikter er internt fordrevne, dvs. at de lever på flukt inne i sitt eget land. I mange land er det stor variasjon i anslagene over hvor mange det dreier seg om. Tilgjengelig informasjon tyder imidlertid på at det samlede tallet på internt fordrevne er om lag dobbelt så høyt som tallet på flyktninger i eksil.

Flyktningerådets dokumentasjonsprosjekt om internt fordrevne - Global IDP Project - har samlet omfattende dokumentasjon om internt fordrevne over hele verden. Denne oversikten fra Global IDP Project omfatter 50 land med til sammen mellom 23,5 og 26 millioner internt fordrevne.

Internt fordrevne fordelt på verdensdel, 2004¹⁾

Kontinent	Antall i millioner
Afrika	12,7
Amerika	3,3
Asia	5,6
Europa	3,0

1) Tallene er anslag for årsskiftet 2003/2004. Kilde Global IDP Project

Verdens største produsenter av mennesker på flukt¹⁾

Land	Antall
Sudan	4 600 000
Kongo - DR	3 880 000
Colombia	3 133 600
Palestina	3 012 700
Afghanistan	2 714 000 - 2 830 000
Burma	1 436 000 - 1 836 000
Irak	1 400 000
Uganda	1 267 700
Angola	1 223 000
Tyrkia	1 040 000
Algerie	208 000 - 1 008 000
Liberia	886 000
Burundi	880 000
India	685 800
Elfenbenskysten	555 000 - 655 000
Somalia	627 000
Indonesia	603 600 - 623 600
Aserbajdsjan	574 400
Bangladesh	156 500 - 526 500
Syria	204 000 - 504 000
Sri Lanka	491 700
Bosnia	472 200
Russland	415 000

Land	Antall
Kenya	350 000
Eritrea	338 000
Vietnam	307 200
Libanon	300 000
Serbia og Montenegro	295 100
Georgia	285 000
Guatemala	261 600
Den sentralafrikanske republikk	241 000
Kroatia	223 100
Kypros	210 000
Filippinene	168 500 - 208 500
Zimbabwe	105 000 - 205 000
Israel	200 000
Nepal	100 000 - 200 000
Vest-Sahara	190 000
Etiopia	188 000
Kina	157 500
Nigeria	89 000 - 139 000
Bhutan	128 700
Guinea	105 000
Kongo - Brazzaville	104 000
Nord-Korea	101 700

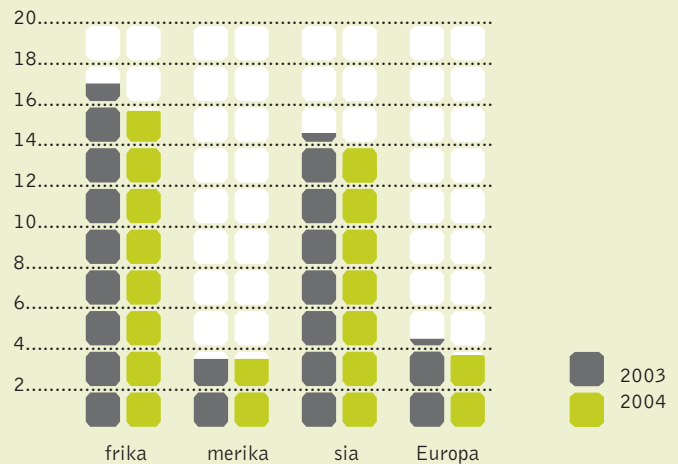
1) Omfatter både internt fordrevne og flyktninger og asylsøkere i eksil. Kilde: Global IDP Project og U.S. Committee for Refugees

Verdens flyktninger og internt fordrevne fordelt på verdensdel, 2003 og 2004¹⁾

	2003	2004
Afrika	16,5	15,9
Amerika	3,8	3,8
Asia	14,5	12,9
Europa	4,1	3,9

Tall i millioner

1) Ved inngangen til hvert år, etter oppholdsland. Tallene omfatter alle som er drevet på flukt på grunn av forfølgelse, krig og konflikter– både internt fordrevne og flyktninger i eksil. Kilde: Global IDP Project og U.S. Committee for Refugees

Forhold flyktninger/befolkning, 2004¹⁾

Land	Folketall (mill)	Forhold	
		Antall flyktninger fra andre land	flyktninger/ befolkning
Palestina	3,2	1 588 000	1:2
Libanon	4,4	256 000	1:17
Djibouti	0,7	36 000	1:19
Jordan	5,2	163 700	1:32
Kuwait	2,1	65 000	1:32
Syria	17,0	497 000	1:34
Guinea	7,7	223 000	1:35
Kongo - Brazzaville	3,2	91 000	1:35
Serbia og Montenegro	10,7	291 100	1:37
Zambia	10,5	239 000	1:44
Tsjad	8,1	156 000	1:52
Iran	65,5	1 255 000	1:52
Liberia	3,3	60 000	1:55
Gabon	1,3	19 000	1:68
Tanzania	35,2	480 000	1:73
Sierra Leone	5,2	70 000	1:74
Den sentral- afrikanske republikk	3,8	51 000	1:75
Thailand	61,6	671 500	1:92
Saudi-Arabia	22,1	240 900	1:92

□ Afrika, Asia og Midtøsten ■ Amerika og Europa.

1) Tabellen viser forholdet flyktninger/befolkning for utvalgte land. Tallene baserer seg på flyktningtallene ved inngangen til 2004.

Den venstre delen av tabellen viser hvilke land som har størst antall flyktninger i forhold til landets befolkning og hvor mange innbyggere det er per flyktning. Den høyre delen viser antall flyktninger i forhold til landets befolkning i utvalgte land.

Kilder: Folketall: Verdensbanken Flyktningtall: U.S. Committee for Refugees

Land	Folketall (mill)	Forhold	
		Antall flyktninger fra andre land	flyktninger/ befolkning
Pakistan	144,9	1 219 000	1:119
Venezuela	25,1	182 300	1:138
Kenya	31,3	219 000	1:143
Nepal	24,1	134 600	1:179
Algerie	31,3	170 000	1:184
Irak	24,3	131 500	1:185
Sveits	7,2	38 300	1:188
Elfenbenskysten	16,8	74 000	1:227
Malaysia	24,3	75 700	1:321
Sverige	8,9	25 600	1:348
Norge	4,5	11 000	1:409
Canada	31,4	70 200	1:447
Østerrike	8,1	17 600	1:460
Irland	3,9	5 800	1:672
Russland	144,1	161 300	1:893
Tyskland	82,5	90 800	1:909
Storbritannia	58,9	55 700	1:1057
USA	288,4	244 700	1:1179
Nederland	16,1	12 400	1:1298
Danmark	5,4	2 800	1:1929
Frankrike	59,4	28 000	1:2121
Finland	5,2	2 300	1:2261
Kina	1 281,0	396 000	1:3235
India	1 048,3	316 900	1:3308
Israel	6,5	1 000	1:6500
Italia	57,9	5 600	1:10339
Japan	127,1	7 900	1:16089
Argentina	37,9	2 300	1:16478
Mexico	100,9	2 900	1:34793
Brasil	174,5	3 900	1:44744
Spania	41,2	200	1:206000

Ashild Eliassen, Flyktingrådet

Ashild Eliassen, Flyktingrådet

Frivillige tilbakevendinger, 2003¹⁾

Tilbakevendning til	Antall ²⁾	Tilbakevendning til	Antall ²⁾
Afghanistan	645 684	Sri Lanka	4 703
Angola	132 973	Uganda	4 109
Burundi	82 390	Burma	3 231
Irak	55 194	Kongo – DR	3 161
Sierra Leone	41 262	Makedonia	2 200
Rwanda	23 214	Kongo – Brazzaville	1 774
Elfenbenskysten	16 600	Tsjad	566
Bosnia-Hercegovina	11 299	Tajikistan	265
Somalia	10 246	Georgia	117
Kroatia	9 866	Jemen	111
Liberia	8 000	Sudan	108
Serbia og Montenegro	7 563	Kenya	104
Den sentralafrikanske republikk	4 852	Andre	552
		Sum	1 070 144

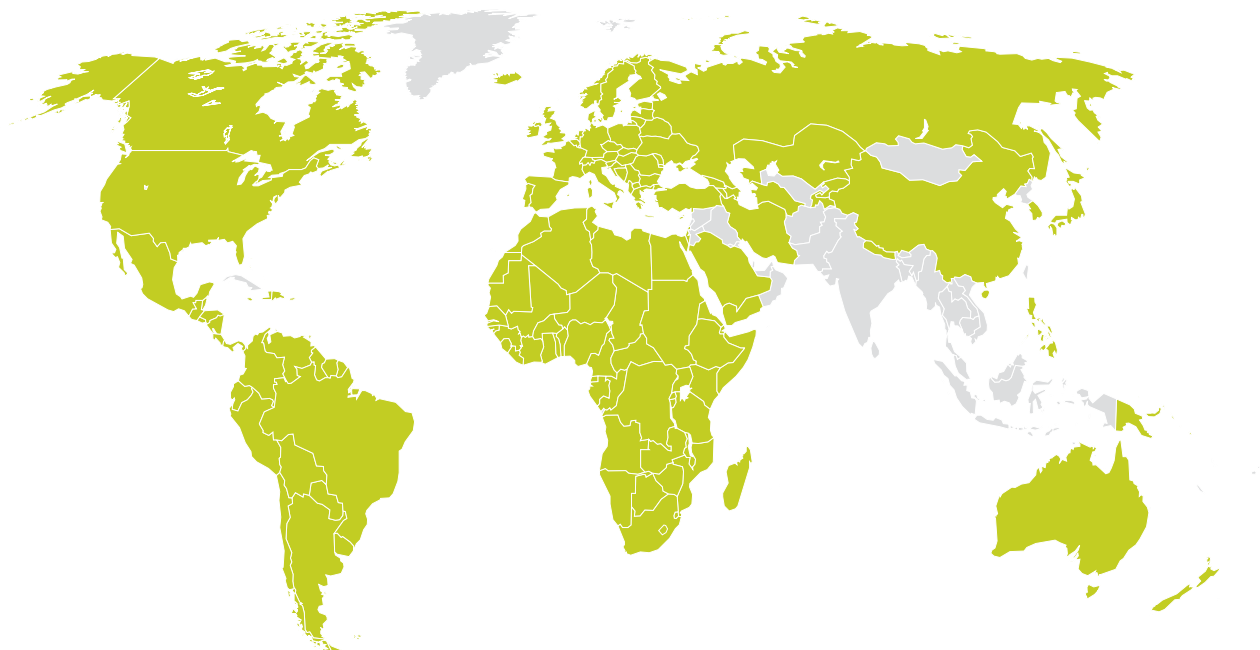
¹⁾ Tabellen viser hvor mange flyktninger som i løpet av 2003 vendte tilbake til sitt hjemland. Det totale antall tilbakevendinger er imidlertid høyere, fordi flyktninger som vender hjem på egen hånd uten å rapportere til FNs høykommissær for flyktninger, UNHCR, ikke kommer med i statistikken. ²⁾ Tallene er foreløpige. Tall for noen land mangler.

Land som er tilsluttet FNs flyktningkonvensjon

FNs flyktningkonvensjon fra 1951 og tilleggsprotokollen til konvensjonen fra 1967 er de viktigste internasjonale instrumenter for beskyttelse av flyktninger. Land som har sluttet seg til konvensjonen og protokollen, er forpliktet til å følge internasjonale regler for behandling av flyktninger. Konvensjonen og protokollen gjelder bare mennesker som har flyktet fra et land til et annet, og gir dermed ikke regler for beskyttelse av internt fordrevne – mennesker på flukt inne i sitt eget land.

Nedenfor er en oversikt over alle som har ratifisert 1951-konvensjonen og protokollen fra 1967, pr 1. februar 2004.

Land merket med (K) har bare ratifisert konvensjonen, mens land merket med (P) bare har ratifisert protokollen.

Albania	Ecuador	Kambodja	New Zealand	Surinam
Algerie	Egypt	Kamerun	Nicaragua	Sveits
Angola	Ekvatorial-Guinea	Kapp Verde (P)	Niger	Sverige
Antigua og Barbuda	Elfenbenskysten	Kasakstan	Nigeria	Swaziland
Argentina	El Salvador	Kenya	Norge	Sør-Afrika
Armenia	Estland	Kina	Panama	Sør-Korea
Aserbajdsjan	Etiopia	Kirgisistan	Papua Ny-Guinea	Tajikistan
Australia	Fiji	Kongo - Brazzaville	Paraguay	Tanzania
Bahamas	Filippinene	Kongo - DR	Peru	Togo
Belgia	Finland	Kroatia	Polen	Trinidad og Tobago
Belize	Frankrike	Kypros	Portugal	Tsjad
Benin	Gabon	Latvia	Romania	Tsjekkia
Bolivia	Gambia	Lesotho	Russland	Tunisia
Bosnia-Hercegovina	Georgia	Liberia	Rwanda	Turkmenistan
Botswana	Ghana	Liechtenstein	Saint Kitts og Nevis (K)	Tuvalu
Brasil	Guatemala	Litauen	Saint Vincent og Grenadinene (K)	Tyrkia
Bulgaria	Guinea	Luxembourg	Salomonøyene	Tyskland
Burkina Faso	Guinea-Bissau	Madagaskar (K)	Samoa	Uganda
Burundi	Haiti	Makedonia	São Tomé og Príncipe	Ukraina
Canada	Hellas	Malawi	Senegal	Ungarn
Chile	Honduras	Mali	Serbia og Montenegro	Uruguay
Colombia	Hviterusland	Malta	Seychellene	USA (P)
Costa Rica	Iran	Marokko	Sierra Leone	Vatikanstaten
Danmark	Irland	Mauritania	Slovakia	Venezuela (P)
Den dominikanske republikk	Island	Mexico	Slovenia	Zambia
Den sentralafrikanske republikk	Israel	Moldova	Somalia	Zimbabwe
Djibouti	Italia	Monaco (K)	Spania	Østerrike
Dominica	Jamaica	Mosambik	Storbritannia	Øst-Timor
	Japan	Namibia (K)	Sudan	
	Jemen	Nederland		

Kilde: UNHCR

Asylsøkere til industriland, 2003¹⁾

Land	Antall asylsøkere	Land	Antall asylsøkere
Australia	4 260	Polen	6 920
Belgia	16 940	Portugal	110
Bulgaria	1 550	Romania	1 080
Canada	31 860	Slovakia	10 320
Danmark	4 560	Slovenia	1 100
Estland	10	Spania	5 770
Finland	3 080	Storbritannia	61 050
Frankrike	51 400	Sveits	21 050
Hellas	8 180	Sverige	31 360
Irland	7 900	Tsjekkia	11 390
Island	80	Tyskland	50 450
Japan	340	Ungarn	2 400
Kypros	4 410	USA	60 670
Latvia	10	Østerrike	32 340
Liechtenstein	100	Totalt	463 170
Litauen	180	EU ²⁾	288 090
Luxembourg	1 550	Nye EU-land ³⁾	37 310
Malta	570	Europe	365 220
Nederland	13 400	Land utenfor Europa ⁴⁾	97 950
New Zealand	820		
Norge	15 960		

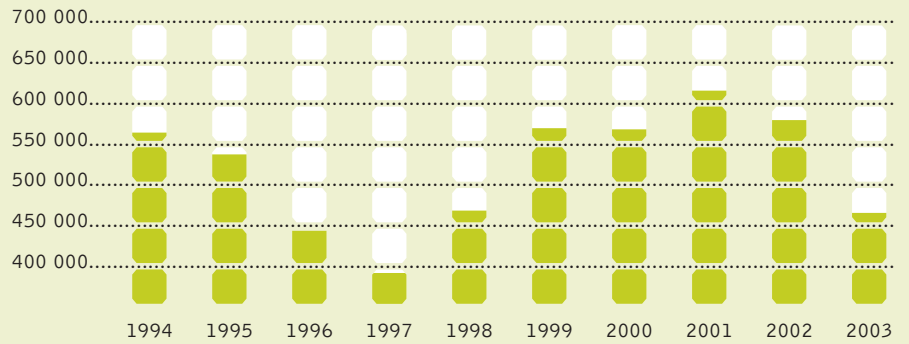
1) Alle tall er avrundet til nærmeste 10. 2) Omfatter 14 av de 15 landene som utgjorde EU i 2003. Tall for Italia mangler. 3) Omfatter de ti landene som ble medlem av EU 1. mai 2004: Estland, Kypros, Latvia, Litauen, Malta, Polen, Slovakia, Slovenia, Tsjekkia og Ungarn. 4) Omfatter følgende fem land: Australia, Canada, Japan, New Zealand og USA.

Kilde: UNHCR

Asylsøkere til industriland, 1994-2003

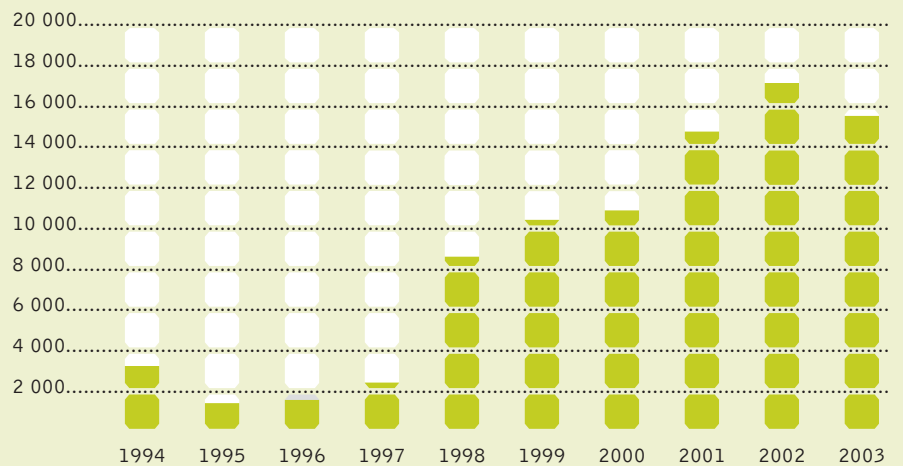
År	Antall asylsøkere
1994	562 590
1995	539 960
1996	447 260
1997	395 390
1998	465 540
1999	569 390
2000	565 680
2001	614 650
2002	579 040
2003	463 170

Tabellen baserer seg på tall fra 36 land. I tillegg til land i Europa inkluderer tabellen Australia, Canada, Japan, New Zealand og USA. Kilde: UNHCR

Asylsøkere til Norge, 1994-2003

År	Antall asylsøkere
1994	3 3379
1995	1 460
1996	1 778
1997	2 271
1998	8 543
1999	10 160
2000	10 842
2001	14 782
2002	17 480
2003	15 614

Kilde: UDI

Asylsøkere til Norge, 2003 – etter nasjonalitet

AFRIKA

Algerie	180
Angola	174
Benin	5
Burkina Faso	2
Burundi	120
Egypt	9
Elfenbenskysten	23
Eritrea	198
Etiopia	287
Gambia	1
Ghana	10
Guinea	75
Guinea-Bissau	3
Kamerun	72
Kapp Verde	4
Kenya	6
Kongo – Brazzaville	19
Kongo – DR	76
Liberia	49
Libya	283
Malawi	6
Mali	3
Marokko	12
Mauritania	12
Mosambik	3
Niger	11
Nigeria	236
Rwanda	54
Senegal	5
Sierra Leone	41
Somalia	1 602
Sudan	65
Sør-Afrika	1
Togo	11
Tsjad	4
Tunisia	6
Uganda	8
Vest-Sahara	13
Zimbabwe	5
Totalt Afrika	3 694

AMERIKA

Brasil	3
Canada	1
Chile	2
Colombia	4
Cuba	5
El Salvador	5
Guatemala	5
Honduras	1
Mexico	1
Peru	1

Surinam	2
USA	2
Totalt Amerika	32

ASIA

Afghanistan	2 032
Armenia	42
Aserbajdsjan	142
Bangladesh	29
Bhutan	23
Burma	18
Filippinene	3
Georgia	180
India	15
Indonesia	1
Irak	937
Iran	607
Israel	54
Jemen	22
Jordan	10
Kambodja	1
Kasakstan	49
Kina	117
Kirgistan	44
Kuwait	1
Libanon	69
Mongolia	91
Nepal	44
Pakistan	92
Saudi-Arabia	1
Sri Lanka	64
Syria	96
Tajikistan	24
Thailand	3
Turkmenistan	4
Usbekistan	92
Vietnam	31
Totalt Asia	4 938

Europa

Albania	239
Bosnia-Hercegovina	657
Bulgaria	110
Estland	2
Finland	1
Frankrike	1
Hellas	1
Hviterussland	269
Kroatia	51
Latvia	8
Litauen	37
Makedonia	241
Moldova	95

Nederland	2	Spania	4
Polen	34	Storbritannia	3
Romania	207	Sverige	2
Russland	1 891	Tsjekkia	128
Serbia og Montenegro	2 180	Tyrkia	236
Slovakia	82	Tyskland	1
Slovenia	3	Ukraina	92
		Ungarn	9
		Totalt Europa	6 586
		Statsløse	364
		Asylsøkere i alt	15 614

Kilde: UDI

Asylvedtak i Norge, 2003

	Asyl 1)	Beskyttelse 2)	Opphold på humanitært grunnlag 3)	Avslag	Dublin 4)	Henlagt, trukket, annet	Totalt
Afrika	103	534	575	1 719	439	168	3 538
Amerika	-	-	7	24	10	4	45
Asia	240	1 035	89	2 265	788	304	4 721
Europa	193	602	72	4 518	1 987	498	7 870
Andre	49	45	13	241	46	42	436
Totalt	585	2 216	756	8 767	3 270	1 016	16 610

1) Omfatter personer som har fått beskyttelse i henhold til kriteriene i FNs flyktningkonvensjon. 2) Omfatter personer som ifølge norske myndigheter ikke tilfredsstiller kravene til å få asyl, men som har fått oppholdstillatelse av beskyttelsesgrunner. 3) Omfatter personer som har fått oppholdstillatelse på grunn av sterke menneskelige hensyn og/eller på grunn av en særlig tilknytning til Norge. 4) Omfatter personer som har fått avslag på grunnlag av Dublinkonvensjonen. Det vil si at de enten har søkt asyl i et annet land som er medlem av Dublinkonvensjonen eller at de har kommet til Norge på visum gitt av et av landene som er med i Schengensamarbeidet. Søknad om asyl vil i disse tilfellene ikke bli realitetsbehandlet i Norge, men i stedet behandlet av et av de andre Dublinlandene.

Kilde: UDI

Flyktninger i mottak fra Flyktningerådets programland per 30.11.03

Programland for Flyktningerådet	I mottak	Vedtak i 2003	Opphold i 2003	Avslag i 2003	% avslag	Asylsøkere i 2003
Afghanistan	1 999	1 418	823	595	41,9	2 032
Angola	167	35	19	16	45,7	174
Armenia	101	110	0	110	100	42
Aserbajdsjan	146	126	0	126	100	142
Bosnia-Hercegovina	416	917	9	908	97,1	657
Burundi	140	74	62	12	16,2	120
Colombia	4	7	3	4	57,1	4
Kongo - DR	93	26	2	24	92,3	76
Georgia	157	284	0	284	100	180
Indonesia	1	5	0	5	100	1
Kosovo (se Serbia og Montenegro)		0				
Kroatia	37	57	2	55	93,4	51
Liberia	57	65	7	58	84,2	49
Makedonia	212	316	0	316	100	241
Pakistan	144	189	7	182	96,2	92
Serbia og Montenegro	2 044	2 831	112	2 719	96	2 180
Sierra Leone	31	27	1	26	96,2	41
Somalia	2 359	1 199	897	302	25,1	1 602
Sri Lanka	85	102	34	68	66,6	64
Sudan	144	58	3	55	94,8	65
Tajikistan	40	31	1	30	96,7	24
Uganda	11	13	4	9	69,2	8
	8 388					7 845
	av totalt					av totalt
	18 000					15 614
	beboere					asylsøkere

Andre store nasjonalitetsgrupper i mottak:

	I mottak	Vedtak i 2003	Opphold i 2003	Avslag i 2003	% avslag
Hviterussland	235	383	5	378	98,1
Tyrkia	206	267	7	260	97,3
Russland (Tsjetsjenia)	2 182	1 605	717	888	55,4
Eritrea	454	290	34	256	88,3
Etiopia	528	424	134	290	68,3
Irak	1 781	332	127	205	61,7
Iran	783	534	99	435	81,4

Konvensjoner

Beskyttelse av flyktninger og internt fordrevne

Flyktningretten er internasjonal. Den består av både globale og regionale regelverk i tillegg til folkerettslig sedvanerett, som gjør at stater er forpliktet til å følge regler de ikke eksplisitt har sagt seg villig til å følge.

Folkerettslige regelsett

Flyktningrettslige instrumenter, menneskerettighetsinstrumenter og den humanitære folkeretten er tre viktige folkerettslige regelsett. Disse regelverkene bestemmer blant annet hvem som er flyktning og hvem som ellers har rett til internasjonal beskyttelse, hva slags beskyttelse som skal gis, og byrdefordeling mellom land. Det sentrale i flyktningretten er at personer som ikke kan få beskyttelse i sitt eget hjemland, kan søke om å få internasjonal beskyttelse. Flyktningkonvensjonen av 1951 er det viktigste beskyttelsesinstrumentet. Kunnskap om menneskerettighetskonvensjonene er viktig for å kunne tolke flyktningkonvensjonen i tråd med disse. Menneskerettighetsinstrumentene gjelder også for internt fordrevne, som ikke inkluderes av flyktningkonvensjonen. FNs retningslinjer for internt fordrevne (av 1998) er en samling bindende prinsipper (hentet fra Menneskerettighetserklæringen, Krigens folkerett, Flyktningretten og internasjonal sedvanerett). Retningslinjene fastsetter de internt fordrevnes rettigheter, og myndigheters og opprørstyrkers plikter i alle fluktens faser.

Globale regelverk

Flyktningkonvensjonen av 1951

Inneholder bestemmelser om hvem som er å anse som flyktning, om beskyttelse og om hvilke rettigheter en flyktning har.

En flyktning er en person som har velgrunnet frykt for forfølgelse på grunn av rase, religion, nasjonalitet, politisk oppfatning eller tilhørighet til en bestemt sosial gruppe. Det er et vilkår at hun/han befinner seg utenfor sitt hjemland, det vil si har krysset en internasjonal grense. Grunnsteinen i all flyktningbeskyttelse er også nedfelt i Flyktningkonvensjonen: non-refoulement-prinsippet (artikkel 33). Dette prinsippet innebærer at ingen må sendes tilbake til et område der liv og sikkerhet er i fare.

1951-konvensjonens anvendelsesområde ble utvidet gjennom 1967-protokollen, som opphevet begrensninger med hensyn til tid og rom. <http://www.unhcr.ch>

Menneskerettighetserklæringen av 1948

Inneholder bestemmelser om fundamentale menneskerettigheter. Fra å være en ikke-juridisk bindende erklæring i 1948, er det i dag ingen som vil bestride at mange av disse menneskerettighetsprinsippene er juridisk bindende. De er nedfelt i en rekke menneskerettighetsinstrumenter og i nasjonal lovgivning og grunnlover i en rekke land. Sentralt i Menneskerettighetserklæringen står artikkel 14 som omfatter retten til å søke asyl («Enhver har rett til i andre land å søke og ta imot asyl mot forfølgelse.»).

<http://www.unhchr.ch/udhr/lang/eng.htm>

FN-konvensjonen om sivile og politiske rettigheter av 1966

Konvensjonen omhandler blant annet tema som retten til liv, forbud mot tortur, umenneskelig eller nedverdiggende behandling eller straff, personlig frihet og sikkerhet, og forbud mot dødsstraff.

http://www.unhchr.ch/html/menu3/b/a_ccpr.htm

FN-konvensjonen om økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter av 1966

Konvensjonen omhandler tema som arbeid, sosial sikkerhet, familie, levestandard inkludert mat, klær og husvære, helse og utdanning. Dette er rettigheter som i større grad enn de sivile og politiske rettighetene er avhengige av økonomiske ressurser for å kunne sikres.

http://www.unhchr.ch/html/menu3/b/a_ceschr.htm

Torturkonvensjonen av 1984

Konvensjonen definerer hva som er tortur, og har som mål å hindre at mennesker blir utsatt for tortur. Etter denne konvensjonen er det også etablert en egen komité som enkeltpersoner kan henvende seg til. Torturkomiteen kan ta opp saker for FNs menneskerettighetskommisjon.

http://www.unhchr.ch/html/menu3/b/h_cat39.htm

Konvensjoner

Regionale regelverk

Afrika: OAU-konvensjonen av 1969

Inneholder en utvidet flyktningdefinisjon som både viser til og supplerer 1951-konvensjonen. Etter denne er en flyktning en person som er utsatt for individuell forfølgelse eller generell vold, krig, borgerkrig, intern uro og liknende, å anse som flyktning. Både denne konvensjonen og Cartagena-erklæringen avspeiler bedre enn Flyktning-konvensjonen dagens flyktningbilde.

http://www.achpr.org/OAU_Convention_on_Refugee_Rights.eng.pdf

Latin-Amerika: Cartagena-erklæringen av 1984

En samling prinsipper som i utgangspunktet ikke er juridisk bindende, men som etter hvert har blitt inkludert i en rekke nasjonale lovgivninger. Den inneholder blant annet en utvidet definisjon av flyktningbegrepet.

<http://www.asylumlaw.org/docs/international/CentralAmerica.pdf>

Europa: Den europeiske menneskerettighetskonvensjonen av 1950

Inneholder fundamentale menneskerettighetsprinsipper. Noen av dem er ufravikelige, som forbud mot tortur, forbud mot slaveri, forbud mot lovers tilbakevirkende kraft. Konvensjonen etablerer også menneskerettighetsdomstolen i Strasbourg, hvis avgjørelser er av fundamental betydning for eksempel når det gjelder vurdering av om retur er trygt.

<http://www.hri.org/docs/ECHR50.html>

Menneskerettighetsdomstolen i Strasbourg

Domstolens oppgave er å sikre at de forpliktelsene statene har påtatt seg ifølge Menneskerettighetskonvensjonen, blir overholdt.

<http://www.echr.coe.int/>

Felles europeisk asylsystem

1. mai 2004 etablerte EU et Felles europeisk asylsystem (Common European Asylum System – CEAS). De mest sentrale instrumentene er:

Statusdirektivet: Inneholder bestemmelser om hvem som er å anse som flyktning etter 1951-konvensjonen, og hvem som ellers trenger internasjonal beskyttelse («subsidiary protection»).

Proseduredirektivet: Fellesregler for asylprosedyrer.

Dublin-forordningen: Bestemmer hvilket land som skal være ansvarlig for behandlingen av en asylsøknad. Også Norge er med i dette samarbeidet gjennom en særavtale med EU.

Eurodac-forordningen: Inneholder bestemmelser om fingeravtryksregister som gjør Dublin-samarbeidet lettere. Norge er med i dette samarbeidet.

Direktiv om midlertidig beskyttelse: Gir regler om midlertidig beskyttelse i masseflyktsituasjoner.

Direktiv om mottak av asylsøkere: Inneholder krav til minimumsstandarder for innkvartering, skolegang, arbeid, osv. for asylsøkere.

Nasjonal lovgivning

Utlendingsloven av 1988

Inneholder blant annet bestemmelser om beskyttelse, hvem som er flyktning, hvem som skal ha asyl og hvem som kvalifiserer til annen form for beskyttelse. Flyktningkonvensjonens definisjon av flyktning er innarbeidet i loven. Ifølge utlendingsloven skal en person som oppfyller kriteriene til Flyktningkonvensjonens definisjon av «flyktning», få asyl i Norge. Det pågår arbeid med å lage ny utlendingslov. Utvalgets innstilling fremlegges 1. oktober 2004.

<http://www.lovdatabasen.no/all/hl-19880624-064.html>

Menneskerettighetsloven av 1999

Loven har innarbeidet tre menneskerettighetskonvensjoner: Den europeiske menneskerettighetskonvensjonen av 1950 og de to FN-konvensjonene av 1966. I tillegg ble FNs barnekonvensjon innarbeidet i juni 2003. I tilfelle konflikt med annen norsk lovgivning skal disse konvensjonsbestemmelsene ha forrang.

<http://www.stortinget.no/inno/199899-051-012.html>

Begreper

Asyl:

Beskyttelse for personer som med rette frykter forfølgelse på grunn av rase, religion, nasjonalitet, politisk oppfatning eller tilhørighet til en spesiell gruppe. Asyl innebærer blant annet beskyttelse mot å bli sendt tilbake til området der vedkommende har grunn til å frykte forfølgelse. Asyl gir også visse rettigheter under oppholdet i asyl-landet. Utlendinger som innvilges asyl i Norge, får status som flyktinger.

Asylintervju:

Asylsøkeren skal intervjues så raskt som mulig etter ankomst til landet. Under intervjuet må søkeren gjøre rede for grunnen til at hun/han søker asyl. Opplysningene som blir gitt i intervjuet danner grunnlag for asylsøknaden. Asylintervjuet utføres av en saksbehandler fra Utlendingsdirektoratet. Asylintervjuets gjennomsnittlige varighet er fire timer. Intervjuer med en varighet på seks – åtte timer er ikke uvanlig. Asylintervjuet fokuserer på spørsmål om

- asylsøkerens identitet – hvem hun/han er
- asylsøkerens familiemedlemmer
- hvorfor asylsøkeren forlot hjemlandet sitt
- hvorfor asylsøkeren er redd for å reise tilbake til hjemlandet
- reiserute – hvordan asylsøkeren kom til Norge

Asylsøkere som er omfattet av prosedyrer for «åpenbart grunnløse» saker gjennomgår et kortere og forenklet intervju.

Asylmottak, transittmottak:

Midlertidig bosted for asylsøkere inntil de er intervjuet av myndigheter og har gjennomgått helsesjekk.

Asylmottak, statlig mottak:

Bosted for asylsøkere mens de venter på behandling av asylsøknaden. Etter vedtak er det vanlig at søkeren blir boende enda en periode i statlige mottak før bosetting eller utreise. Beboere i statlige mottak får hjelp til det mest nødvendige av mat og klær, og de har ulike plikter og tilbud. Mottakene holder nøktern standard og er fortrinnsvis basert på selvhushold.

Asylsøker:

Person som på egen hånd ankommer et annet land uten først å ha fått status som flykting av FNs høykommissær for flyktinger (UNHCR), og som søker om beskyttelse (asyl) ved ankomst eller kort tid etter ankomst. Personer som er truet i hjemlandet, og dermed ofte tvunget til å forlate landet på kort varsel, vil av den grunn oftest ikke ha mulighet til å gå via FN-systemet. Retten til å søke asyl er nedfelt i artikkel 14 av Verdenserklæringen om menneskerettighetene, som sier at «Enhver har rett til i andre land å søke og ta imot beskyttelse mot forfølgelse.»

Beskyttelse:

Begrep som i flyktningssammenheng henspiller på det behov og krav til så vel juridisk som fysisk beskyttelse enhver flykting har i henhold til internasjonale konvensjoner.

Bortvisning:

Begrep som i Norge brukes når en utlending i henhold til utlendingsloven nektes adgang til landet på grensen, eller må reise ut av

landet etter et kortere eller lengre opphold. Vedtak om bortvisning er ikke til hinder for senere innreise. Bortvisning i henhold til utlendingsloven foretas bl.a. når en utlending kommer til landet uten gyldig pass eller visum eller når vedkommende «ikke kan sannsynliggjøre å ha eller være sikret tilstrekkelige midler til opphold i riket og til hjemreise». Bortvisning må ikke forveksles med utvisning eller uttransportering fra landet.

Bosetting i kommune:

Personer med flyktingstatus, opphold på humanitært grunnlag, eller kollektiv beskyttelse som flytter ut av statlig mottak og bosetter seg som ordinær innbygger i en kommune. Dersom søkeren er i stand til å forsørge seg selv og eventuelle familiemedlemmer, kan hun/han fritt bosette seg i en ønsket kommune, også før hun/han har fått oppholdstillatelse. Begrepet omfatter også overføringsflyktinger og andre som ikke er innom statlige mottak.

Bosettingstillatelse:

Tre år med gyldig oppholds- eller arbeidstillatelse i Norge danner grunnlag for bosettingstillatelse. Tillatelsen gir rett til varig opphold og generell adgang til å ta arbeid i Norge. Den gir også utvidet vern mot bortvisning og utvisning. Tillatelsen er ikke tidsbegrenset.

Enslig mindreårig:

Asylsøker, flykting eller person med opphold på humanitært grunnlag som er under 18 år, og som er uten foreldre eller andre med foreldreansvar i landet.

Flykting:

En flykting er i henhold til FNs flyktingkonvensjon en person som «har flyktet fra sitt land av velbegrunnet frykt for forfølgelse på grunn av rase, religion, nasjonalitet, politisk overbevisning eller medlemskap i en bestemt sosial gruppe, og som ikke er i stand til eller på grunn av slik frykt ikke villig til å påberope seg sitt lands beskyttelse».

Flyktingkonvensjonen:

FNs Konvensjon om flyktingers rettstilling av 28. juli 1951 og Protokollen av 31. januar 1967.

Flyktingstatus:

I henhold til flyktingkonvensjonens artikkel 1A defineres en person som flykting hvis hun/han har «velbegrunnet frykt for forfølgelse på grunn av rase, religion, nasjonalitet, politisk overbevisning eller medlemskap i en bestemt sosial gruppe, og som ikke er i stand til eller på grunn av slik frykt ikke villig til å påberope seg sitt lands beskyttelse». De individuelle lands utlendingslover refererer direkte til konvensjonens artikkel 1A, men siden det i praksis ikke finnes noen internasjonal myndighet som kan avgjøre tolknings spørsmål, blir artikkelens innhold tolket ulikt fra land til land. EU har vedtatt et eget statusdirektiv, som inneholder felles forståelse av artikkel 1A for alle de 25 medlemslandene. En person får flyktingstatus etter å ha blitt innvilget beskyttelse mot forfølgelse i henhold til FNs flyktingkonvensjon, enten av norske – eller et annet lands – myndigheter. En flykting kan ha kommet til et land som asylsøker eller som overføringsflykting via UNHCR.

Begreper

Flyktningpolitikk:

Flyktningpolitikk omfatter mål, regelverk og tiltak i arbeidet for å forebygge og løse flyktningproblemer og hjelpe flyktninger; både internasjonalt og nasjonalt. Flyktningpolitiske virkemidler er blant annet forebyggende virksomhet, nødhjelp, asyl/vern, gjenbosetting og tilbakevendings tiltak.

Gjenbosetting:

Overføring av personer fra første asylsland for bosetting i et annet land. Brukes som regel i forbindelse med mottak av overføringsflyktninger.

IDP, Internally Displaced Person:

Internt fordrevne person. Internt fordrevne er personer som har blitt tvunget til å flykte fra sine hjem og bosteder på grunn av – eller for å unngå følgene av – væpnede konflikter, situasjoner med generell voldsutøvelse eller menneskerettighetsbrudd, som ikke har krysset en internasjonalt anerkjent statsgrense. Blir også kalt internflyktninger, men internt fordrevne er den korrekte betegnelsen.

FNs retningslinjer for Internt Fordrevne:

Guiding Principles on Internal Displacement. Vedtatt 1998.

IASC, Inter-Agency Standing Committee:

Internasjonalt samordningsorgan for humanitær bistand bestående av FN-organisasjoner og frivillige organisasjoner. Jobber for en styrket koordinering av humanitær assistanse.

Innvandrere:

En innvanderer er en person som er født i utlandet av utenlandske foreldre, men som er fast bosatt i Norge.

Innvandringspolitikk:

Innvandringspolitikk i vid forstand omfatter målsetninger, regelverk og tiltak som gjelder for innvandring og innvandrere. Politikken består av følgende hoveddeler: regulering og kontroll av innvandring og oppholdet til utlendingene i riket (utlendingspolitikk), tiltak rettet mot ulike grupper av innvandrere og utlendinger som oppholder seg i Norge, og tiltak for å skape gode forhold mellom innvandrere og befolkningen ellers. Den innenlandske flyktningpolitikken er en del av innvandringspolitikken.

Integrering:

Inkludering av individ eller av grupper (som minoriteter) på like vilkår i samfunnet, i en organisasjon eller ulike samfunnsområder som for eksempel utdanningssystem, arbeidsliv eller boligmarked. I begrepet ligger det at det må være gjensidig tilpasning mellom gruppene i samfunnet.

Internt fordrevne (IDPs):

Internt fordrevne er personer som har blitt tvunget til å flykte fra sine hjem og bosteder på grunn av – eller for å unngå følgene av – væpnede konflikter, situasjoner med generell voldsutøvelse eller menneskerettighetsbrudd, som ikke har krysset en internasjonalt anerkjent statsgrense. Blir også kalt internflyktninger, men internt fordrevne er den korrekte betegnelsen.

Kollektiv beskyttelse eller midlertidig beskyttelse:

Personer i en massefluktsituasjon kan få innvilget midlertidig oppholds- eller arbeidstillatelse på kollektivt grunnlag. En slik tillatelse danner ikke grunnlag for bosettingstillatelse de første fire årene. Normalt skal alle asylsøkere få en individuell behandling av sine søknader. Midlertidig beskyttelse er derimot en kollektiv beskyttelse som innebærer at asylsøkeren får beskyttelse på grunnlag av vedkommendes tilhørighet til en spesiell gruppe som anses som utsatt for forfølgelse. Ble innført i tilknytning til krigen i Bosnia, og har senere bare blitt brukt overfor flyktingene fra Kosovo.

Midlertidig oppholdstillatelse:

Praksis som i utgangspunktet ble innført i 2000 for nord-irakiske (kurdiske) asylsøkere, som norske myndigheter mente ikke hadde et reelt beskyttelsesbehov, men som ikke kunne returneres til Irak av praktiske årsaker. Den midlertidige oppholdstillatelsen er gyldig for ett år, er ikke fornybar og danner ikke grunnlag for familiegjening eller bosettingstillatelse.

Migrasjon:

Betegnelsen på (vanligvis) en frivillig forlatelse av hjemstedet. Betegner forflyttelsen av enkeltmennesker eller grupper over landegrensene, men brukes også for forflyttinger innenfor et land. For å skille de to gruppene brukes gjerne «internasjonal migrasjon» om frivillig forflytting over landegrensene.

NGO:

Non-governmental organisation – ikke-statlig organisasjon. Brukes blant annet om ideelle, frivillige og organisasjoner som driver med nødhjelp, bistand, miljøspørsmål og annet.

Non-refoulement:

Prinsipp som innebærer at ingen må sendes til et område hvor liv og sikkerhet er i fare. Prinsippet er absolutt hvis en person for eksempel risikerer dødsstraff eller risikerer å bli utsatt for tortur eller andre alvorlige menneskerettighetsbrudd (både når det gjelder sivile og politiske menneskerettigheter). Se også trygg retur.

Opphold på humanitært grunnlag:

Tillatelse som gis til en asylsøker som ikke oppfyller kravene til asyl, men som har en flyktningliknende bakgrunn. Kan også gis der andre sterke menneskelige hensyn taler for at en person bør få bli i landet. En oppholdstillatelse på humanitært grunnlag er normalt gyldig for ett år av gangen og fornyes årlig. Etter tre år innvilges normalt en bosettingstillatelse. De fleste asylsøkere som gis opphold i Norge får såkalt opphold på humanitært grunnlag.

Overføringsflyktning:

Person som kommer til Norge på kvote etter avtale med UNHCR. Stortinget fastsetter hvor mange overføringsflyktninger Norge skal ta imot, og dette bestemmes for perioder på tre år av gangen. Ved vurderingen av hvem som bør utvelges, legges det vekt på flyktingens bakgrunn, forutsetninger for integrering og om hun/han har nære slektninger i Norge.

Permanent oppholdstillatelse – se bosettingstillatelse.

Begreper

Repatriering:

Innebærer at en flyktning frivillig reiser tilbake til sitt hjemland. Har tidligere også blitt brukt om tilrettelegging av frivillig tilbakevending for personer med bakgrunn som flyktning.

Retur:

Begrepet retur benyttes når en asylsøker har fått avslag på asylsøknaden og må returnere til hjemlandet. Returen kan enten gjennomføres «frivillig», eventuelt med hjelp fra organisasjonen International Organization for Migration (IOM), eller effektueres av politiet, såkalt uttransportering.

Retursamtale:

I henhold til Utlendingsdirektoratets retningslinjer til ansatte i mottak, skal det gjennomføres en individuell retursamtale med asylsøker etter at første gangs negative vedtak er fattet. Retursamtalen har som formål at søkeren forlater landet «frivillig» gjennom IOMs returprogram, slik at returen skjer i verdighet.

Statsløse:

Personer som av ulike grunner ikke har, eller har blitt fratatt sitt statsborgerskap.

Tilbakevending:

Begrepet brukes om flyktninger og andre som har fått opphold som følge av en søknad om asyl, og som frivillig vender tilbake til hjemlandet. Tilbakevending kan skje på eget initiativ eller være organisert av myndighetene. Tilbakevending kan foregå med eller uten offentlig støtte. Etter søknad kan personer som tilbakevender motta kr 15 000,- fra myndighetene. Flyktningerådets INCOR-prosjekt tilbyr gratis informasjon og rådgivning om retur og tilbakevending til asylsøkere og flyktninger.

Tilbakevendingsstøtte:

Alle personer som har blitt innvilget oppholdstillatelse i Norge, men som likevel ønsker å vende tilbake til hjemlandet på permanent basis, har rett til en tilbakevendingsstøtte på kr 15 000,-. Man har ikke krav på støtten under behandlingen av søknaden eller dersom man har fått avslag på den. I tillegg til tilbakevendingsstøtten dekker norske myndigheter også flytgiftene til hjemreisen. Disse utgiftene dekkes også dersom man har fått avslag på søknaden og selv ikke har penger til reisen. Hvis asylsøkeren er tvunget til å komme tilbake til Norge på grunn av fare for overgrep i hjemlandet, må vedkommende ikke betale tilbakevendingsstøtten. Tilbakevendingsstøtten gjelder kun dersom man kommer til Norge som flyktning med et reelt beskyttelsesbehov.

Transittmottak:

Midlertidig bosted for asylsøkere inntil de er intervjuet av myndighetene og har gjennomgått helsesjekk.

Trygg retur:

Sentral regel i internasjonal flyktningrett, nedfelt i FN-konvensjonens artikkel 33 og som skal styrke flyktningers beskyttelse. Begrepet har sitt utspring i det franske ordet *refouler*, å drive tilbake. Non-refoulement skal sikre at en flyktning ikke blir sendt tilbake til et annet land enn det han eller hun har søkt tilflukt i hvis

vedkommendes liv eller frihet derved kan stå i fare. Se også non-refoulement.

Uttransportering:

Utlendinger som ikke har opphold i Norge, plikter å forlate landet frivillig. Dersom utlendingen nekter å forlate Norge frivillig, kan politiet føre vedkommende ut av landet. Utlendingen har plikt til å dekke utgiftene til sin egen uttransportering. I praksis er det likevel slik at staten dekker de aller fleste utgiftene ved uttransportering fra Norge. Dersom utlendingen kommer tilbake til Norge igjen, vil vedkommende ha gjeld til staten.

Utvisning:

Vedtak som innebærer at en utlending må reise ut av landet og bare kan komme tilbake hvis spesielle vilkår er oppfylt.

48-timers regelen:

48-timers prosedyre for antatt grunnløse asylsøkere. Tiltak med den hensikt å redusere antall asylsøkere til Norge. Involverer at asylsøkere som antas å ikke ha et reelt beskyttelsesbehov får en raskere saksbehandling, og skal være ute av landet i løpet av 48 timer. Besluttet i oktober 2003 og trådte i kraft fra 2004.

Forkortelser

AUC	Autodefensas Unidas de Colombia: Paramilitær paraplyorganisasjon i Colombia	ODIHR	Office for Democratic Institutions and Human Rights: Kontoret for demokratiske institusjoner og menneskerettigheter (OSSE)
CARDI	Consortium for Assistance to Refugees and the Displaced in Indonesia	OFFP	Organización Feminina Popular: Folkets kvinneorganisasjon, Colombia
CREPS	Complementary Rapid Education for Primary Schools	OHR	Office of the High Representative in Bosnia-Herzegovina:
CRP	Civil Rights Project	OSSE	Organisasjonen for sikkerhet og samarbeid i Europa
DDRR	Disarmament Demobilization Rehabilitation and Reintegration: Avvæpnings-, demobiliserings-, reintegrering og rehabiliteringsprogrammer	PCS	Project Counselling Services
EUMM	European Union Monitoring Mission	PRSP	Poverty Reduction Strategy Paper (IMF /World Bank): Nasjonale strategier for fattigdomsreduksjon
ECHO	European Commission Humanitarian Office	RI	Refugees International: Ikke-statlig organisasjon for flyktninger (USA)
ECRE	European Council on Refugees and Exiles	RREP	Rapid Response Education Program
ELN	Ejército de Liberación Nacional: Geriljabevegelse i Colombia	RUF	Revolutionary United Front: Opprørsbevegelsen, Sierra Leone
EPS	Emergency Personnel Seminars	SLMM	Sri Lanka Monitoring Mission: Norskledet observatørkorps på Sri Lanka
ExCom	UNHCR Executive Committee: Høykommissærens eksekutivkomité	SPLM/A	Sudan People's Liberation Movement/Army: Friggjøringsbevegelse/hær i Sudan
FARC	Fuerzas Armadas Revolucionarios de Colombia: Geriljabevegelse i Colombia	SUS	Samveldet av uavhengige stater
FRJ	Den føderale republikken Jugoslavia	TEP	Teacher Emergency Package
GAP	Gender Advocacy Programme, South Africa: Sør-afrikansk organisasjon for kvinners rettigheter	TIPH	Temporary International Presence in Hebron: Den internasjonale observatørstyrken i Hebron
IASC	Inter-Agency Standing Committee: FN's samordningsorgan for humanitær bistand	UDI	Utlendingsdirektoratet
ICG	International Crisis Group	UNAMSIL	United Nations Mission in Sierra Leone: FN's fredsbevarende styrke i Sierra Leone
ICLA	Information, Counselling and Legal Assistance: Informasjon, rådgivning og juridisk assistanse om tilbakevending	UNDP	United Nations Development Programme: FN's utviklingsprogram
ICVA	International Council of Voluntary Agencies	UNESCO	United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization: FN's organisasjon for undervisning, vitenskap, kultur og kommunikasjon
IDP	Internally displaced person: Internt fordrevne	UNHCHR	United Nations High Commissioner for Human Rights: FN's høykommissær for menneskerettigheter
IMF	International Monetary Fund: Det internasjonale pengefondet	UNHCR	United Nations High Commissioner for Refugees: FN's høykommissær for flyktninger
INCOR	Information and Counselling on Repatriation: Informasjons- og rådgivningsprosjekt rettet mot flyktninger i Norge som vurderer å vende hjem	UNICEF	United Nations Children's Fund: FN's barnefond
IOM	International Organization for Migration: Den internasjonale organisasjonen for migrasjon	UNITA	União Nacional para a Independência Total de Angola: Nasjonal samling for total uavhengighet for Angola
INEE	Inter-Agency Network for Education in Emergencies	UNMIL	United Nations Mission in Liberia: FN's fredsbevarende styrke i Liberia
LRA	Lord's Resistance Army: Sudansk-ugandisk opprørshær	UNRWA	United Nations Relief and Works Agency for Palestine Refugees: FN's hjelpeorganisasjon for palestinske flyktninger
NDDRRP	National Disarmament Demobilization Rehabilitation and Reintegration Program: Avvæpningsprosess i Liberia	UPDF	Uganda People's Defence Force: Ugandas regjeringshær
NGO	Non-Governmental Organisation: Ikke-statlig organisasjon	USCR	U.S. Committee for Refugees: Ikke-statlig organisasjon for flyktninger (USA)
NORAD	The Norwegian Agency for Development Cooperation: Direktoratet for utviklingssamarbeid	WFP	World Food Programme: Verdens matvareprogram
NOAS	Norsk organisasjon for asylsøkere	WHO	World Health Organization: Verdens helseorganisasjon
NORAFRIC	Flyktningerådets beredskapsstyrke bestående av afrikansk personell		
NORDEM	Norsk ressursbank for demokrati og menneskerettigheter, et samarbeid mellom Senter for menneskerettigheter og Flyktningerådet		
NOREPS	Norwegian Emergency Preparedness System (UD)		
NORSTAFF	Flyktningerådets beredskapsstyrke		
OAS	Organization of American States: Organisasjonen av amerikanske stater		
OCHA	UN Office for the Coordination of Humanitarian Affairs: FN's kontor for koordinering av humanitære saker		

Om Flyktingerådet

Historien

Forløperen til Flyktingerådet, Europahjelpen, ble stiftet i 1946 av en rekke frivillige organisasjoner i Norge. Mandatet for organisasjonen var å koordinere den norske hjelpeinnsatsen for flyktinger i Europa etter 2. verdenskrig. Fra 1953 til 1982 var Det Norske Flyktingerådet en halvstatlig organisasjon med ansvar for flyktinger både i og utenfor Norge. Etter at staten overtok ansvaret for mottak og integrering av flyktinger i Norge, fortsatte Flyktingerådet sin utenlandsvirksomhet som uavhengig, ikke-statlig organisasjon. I 1997 gikk Flyktingerådet over fra å være en medlemsorganisasjon til å bli en selvstendig humanitær stiftelse.

Flyktingerådet i dag:

- Har hovedkontor i Oslo, og driver nødhjelpsprogrammer for flyktinger i 20 land på fire kontinenter. De mest omfattende programmene er i Afrika.
- Arbeider særlig med husly, distribusjon av mat og andre livsnødvendigheter, utdanning for barn i krisesituasjoner, samt informasjon, rådgivning og juridisk assistanse. Flyktingerådet driver aktivt talsmannsarbeid for folk på flukt.
- Har omtrent 1000 ansatte, hvorav bortimot 900 er lokalt ansatte. I alle prosjektland har Flyktingerådet landdirektører som har direkte forbindelse til administrasjonen i Oslo.
- Bistår direkte eller indirekte flere millioner mennesker på flukt i eller utenfor eget hjemland.
- Regnes som en av verdens fremste organisasjoner i arbeidet med internt fordrevne, som utgjør om lag 25 av verdens 40 millioner mennesker på flukt.
- Har bygd opp og driver Global IDP Project i Genève, som kontinuerlig overvåker situasjonen for internt fordrevne over hele verden. Flyktingerådets Global IDP Database er verdens fremste faktabase på dette feltet, og benyttes hyppig av FN-organisasjoner, regjeringer, nødhjelpsorganisasjoner, forskningsinstitusjoner og media.
- Driver en av verdens største beredskapsstyrker for personell som i løpet av 72 timer kan rykke ut til krisesituasjoner hvor som helst i verden. I dag har Flyktingerådet avtaler med syv FN-organisasjoner: UNHCR, UNESCO, UNICEF, WFP, WHO, UNDP og OCHA.
- Budsjett for 2004 er på drøyt 400 millioner kroner. De viktigste bidragsyterne er UD, NORAD, ulike FN-organisasjoner, andre lands regjeringer og private givere i Norge.

Flyktingerådets formål

«Stiftelsen Flyktingerådet skal fremme og beskytte rettighetene til mennesker på flukt i eller utenfor eget land, uten hensyn til rase, religion, nasjonalitet og politisk oppfatning. Dette skal gjøres gjennom uavhengig og uredd talsmannsarbeid nasjonalt og internasjonalt, gjennom å yte humanitær hjelp i nødsituasjoner, og gjennom å styrke FN-organisasjonenes kapasitet til å gi og koordinere internasjonal hjelp og beskyttelse. Flyktingerådet skal ha gode, varige løsninger som mål og perspektiv både for talsmannsarbeidet og for sin nødhjelpsinnsetning.» (fra Flyktingerådets prinsipprogram)

Om Flyktingerådet

OCHA

Flyktningerådets virksomhet

PROGRAMLAND

(land hvor Flyktningerådet har etablert egne kontor)

Afrika

Angola

- Rehabilitering av skoler og helsestasjoner
- Distribusjon av mat, såkorn og verktøy
- Utdanning
- Informasjon om rettigheter

Burundi

- Utdanning
- Bygging og rehabilitering av boliger
- Informasjon om rettigheter

Den demokratiske republikken Kongo

- Utdanning
- Bygging av skoler
- Informasjon om rettigheter

Uganda

- Distribusjon av mat
- Utdanning
- Informasjon og juridisk rådgivning

Liberia

- Drift av leirer for internt fordrevne
- Utdanning

Sierra Leone

- Bygging av boliger
- Utdanning
- Drift av flyktningleir

Asia

Aserbajdsjan

- Bygging av hus og rehabilitering av kollektivsentre
- Bygging av skoler, utdanning av lærere og støtte til skolemateriell
- Kapasitetsbygging for lokale NGOer og opplæring i rettigheter for internt fordrevne

Afghanistan

- Informasjon, rådgivning og juridisk assistanse ved tilbakevending

Armenia

- Bygging av hus

Georgia

- Bygging av hus og oppgradering av kollektivsentre
- Informasjon og rådgivning om internt fordrevnes rettigheter

Pakistan

- Utdanning for barn i leirer
- Informasjon og juridisk rådgivning om tilbakevending

Sentral-Asia

- Kapasitetsbygging for lokale NGOer

Indonesia

- Utdanning for barn og unge
- Støtte ved tilbakevending og reintegrering

Europa

Bosnia-Hercegovina

- Talsmannsarbeid og fri rettshjelp til flyktninger, internt fordrevne og minoritetsgrupper

Kroatia

- Rehabilitering og gjenoppbygging av boliger og driftsbygninger
- Talsmannsarbeid og fri rettshjelp

Kosovo

- Rehabilitering og gjenoppbygging av boliger
- Talsmannsarbeid og fri rettshjelp

Republikken Serbia og Montenegro

- Bygging og rehabilitering av boliger for midlertidig bosetting
- Talsmannsarbeid og fri rettshjelp

Makedonia

- Rådgivning av lokale organisasjoner (NGOer) som driver talsmannsarbeid og fri rettshjelp for flyktninger, internt fordrevne og minoritetsgrupper

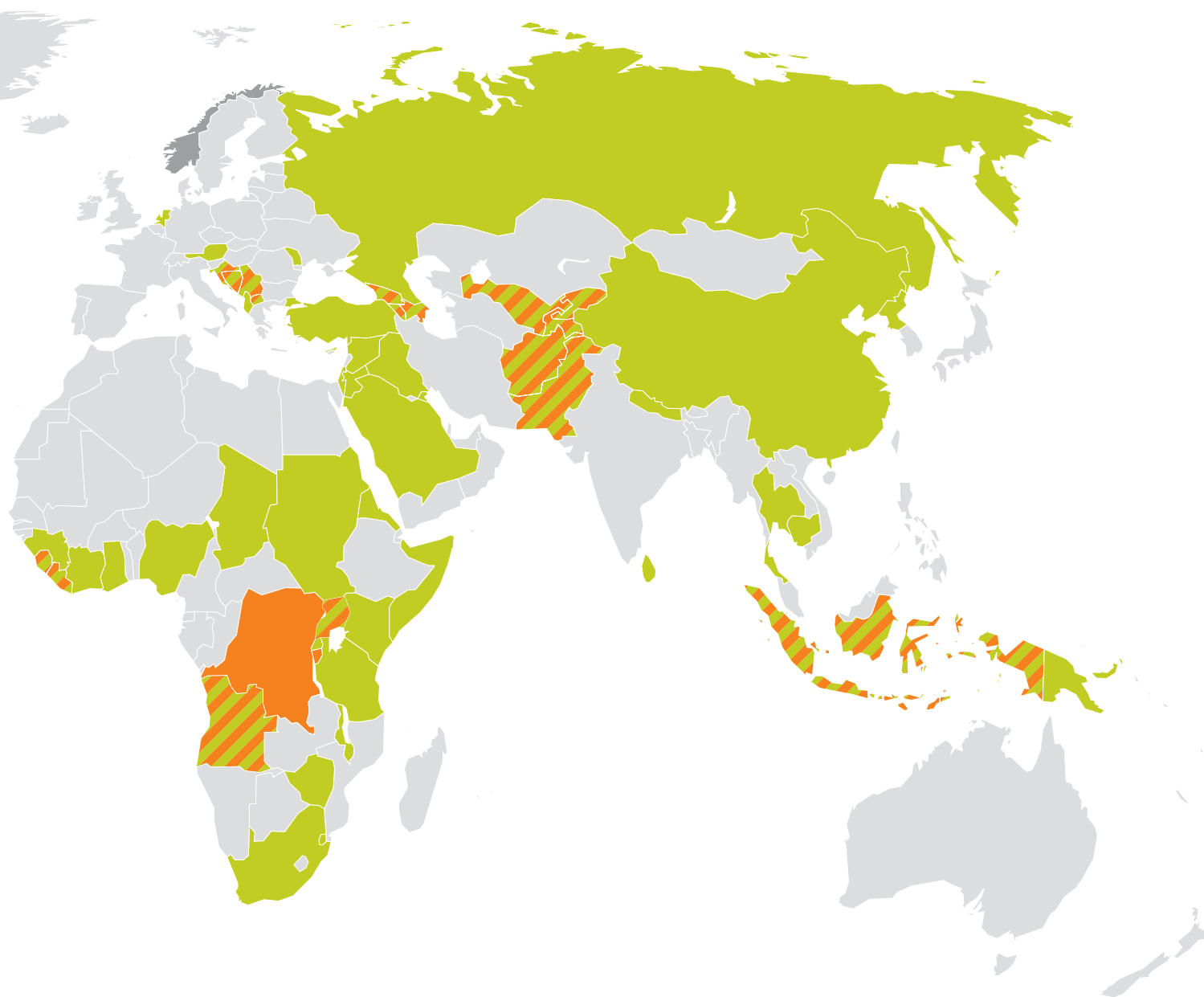
Sør Amerika

Colombia

- Bygging av boliger
- Distribusjon av mat
- Sikre beskyttelse og rettigheter

Flyktningerådets virksomhet

 Programland

 Land med personell fra Flyktningerådets beredskapsstyrker

 Både programland og personell fra Flyktningerådets beredskapsstyrker

REDAKSJONEN

Ansvarlig redaktør: Petter Nome

Redaktør: Toril Skjetne

Redaksjon: Helene Støversten, Amar Bokhari, Petra Storstein, Petter Nome, Thomas Horne, Hege Robberstad, Monika Olsen og Roald Høvring

Bidragstere: Øivind Fjeldstad, Richard Skretteberg, Roald Høvring, Monika Olsen, Julie Rudi, Linda Våge, Tor Vågli, Vigdis Vevstad, Runa Myrvold, Åshild Eliassen, Linda Lund Nilsson, Ingrid Sande Larsen, Terje Marøy, Trine Tandberg, Andrea Søndervik, Marko Valenta, Berit Berg og Raymond Johansen

Redaksjonsassistenter: Helen Kierulf Svane, Silje Berggrav, Marius Ergo, Marianne Ihlen, Trygve Bjørnæs, Berit Klevar og Eli Wærum Rognerud

Bildeansvarlig: Toril Skjetne

Statistikkansvarlig: Øivind Fjeldstad

Hovedkilder: U.S. Committee for Refugees, Flyktningerådets Global IDP Project, FNs høykommissær for flyktninger, Dansk Flygtninghjelp, Verdensbanken og Utlendingsdirektoratet

Design: Saatchi & Saatchi, Oslo

Repro: T4M

Trykk: Paperwork AS

Utgiver:

Flyktningerådet

Postboks 6758 St. Olavs Plass

0130 Oslo

Tel: 23 10 98 00

Faks: 23 10 98 01

E-post: nrc@nrc.no

Internett: <http://www.nrc.no>

ISSN: 1504-0216

ISBN: 82-7411-147-8

© Flyktningerådet 2004

Opplag: 7000

Redaksjonen avsluttet: Juni 2004

Med takk til: Ruud Lubbers, FNs høykommissær for flyktninger, Merrill Smith, US Committee for Refugees, Steven Leweson og Kit Jørgensen, Dansk Flygtningehjelp, Elisabeth Rasmusson, Tone Fare, Andreas Danevad og Arild Birkenes, Global IDP Project og Kari Lothe Syversen, UDI

9 788274 111479

9 771504 021006